

﴿مجموعہ کوہ اسرار﴾

لنتہ لندک جمع ایدم کوہ اسرارینی =
اولوچلہ یاد ایدم آکم نہر بارینی =

بولو۔ مولاسنی عارفہ ضارے استباہ =
فہریم جان و دلدن اھواللہ آتارینی =

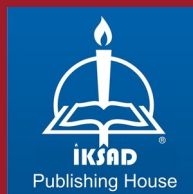
الفقیر
﴿عربی﴾

میدہ اولیاء سوالیہ و ۱۔ ۱۔ غنوی ۱۴۹

MECMA' - I GEVHER-İ ESRÂR

Dr. Şevket Enes SAMANCIOĞLU

Editör:
Prof. Dr. Hikmet ATİK

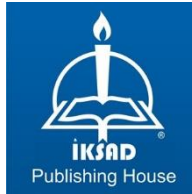

MECMA ' -I GEVHER-İ ESRÂR

Dr. Şevket Enes SAMANCIOĞLU

**Editör:
Prof. Dr. Hikmet ATİK**

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10050001>

Copyright © 2023 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or
mechanical methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic
Development and Social
Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TÜRKİYE TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2023©

ISBN: 978-625-367-367-3
Cover Design: İbrahim KAYA
October / 2023
Ankara / Türkiye
Size = 16x24 cm

ÖNSÖZ

Türk edebiyatında ilk örneklerinin XV. yüzyılda verilmeyi başladığı mecmualar ve cönkler edebiyat araştırmacıları için büyük bir öneme sahiptir. Mecmualar, İslam kültüründe ilk olarak Hz. Peygamber'in hadislerin yazımına izin vermesiyle ortaya çıkmış, tarihî süreç içerisinde mecmua, câmi', cüz, sahîfe vb. isimlerle anılmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren özellikle şiir mecmuaları, edebî muhit içerisinde yaygınlık kazanmış, şiir ve sanat zevkine sahip kişiler tarafından bir derleme faaliyeti içerisinde mecmua tertip etme anlayışı gelişmiştir. Bu bakımdan mecmualar dönemlerinin şiir zevkini yansıtan kişiler tarafından derlenmiş birer antoloji niteliği taşımaktadır.

Mecmualar vesilesiyle, günümüz araştırmalarında gün yüzüne çıkmamış şairler ve şiirler ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca var olan şairler ve şiirlere ait bilgiler mecmualarla teyit edilebilmektedir. Dönemin edebiyat zevkini anlayabilmemize de yardımcı olan mecmualar, birçok konuda başvurulan önemli kaynaklar arasındadır.

Bu vesile ile büyük değer kazanan şiir mecmuaları, kütüphanelerde ve şahsi kütüphanelerde araştırmacıların dokunuşlarıyla gün yüzüne çıkmayı beklemektedir. Bu eserlerin tanınması ve tanıtılması şüphesiz edebiyatımıza pek çok şey katacaktır. Bu düşünceден yola çıkarak, şiir mecmuası türündeki bir eseri ortaya çıkarmak maksadıyla elimizdeki mecmuayı çalışmaya karar verdik.

Çalışmamıza konu edindiğimiz *Mecma'-ı Gevher-i Esrâr* isimli mecmua, cönk şeklinde uzunlamasına açılmaktadır. Eskiler gömlek yenlerinde rahat taşıyabilmeleri amacıyla tûlânî biçimde uzunlamasına açılan not defterleri tutmuşlar, içerisinde sayısız bilgi barındıran cönk biçimindeki bu mecmuaları oluşturmuşlardır.

Derleyeni belli olmayan mecmuamız, H 1 Şevval 1331, M 3 Eylül 1913 tarihinde yazılmıştır. İçerisinde 41 şairden 147 adet şiir barındıran mecmua,

şahsi kütüphanemizde yer almaktadır. Mecmua, kütüphanemize babamdan; ona da hocasından geçmiştir. 1975 yılı Konya Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarından babam Şükrü Samancıoğlu'na, hocası Ulalı Hamdi Hafız, “Evlâdım, siz bunları okursunuz. Bunu bir derviş yazmış.” diyerek babama vermiştir. Babama geçtikten sonra rafa kaldırılan mecmuayı okumak ve çalışmak bize nasip olmuştur.

Çalışmamızın giriş kısmında mecmualar hakkında bilgi verilmiş, Türk edebiyatındaki önemi ve günümüz araştırmacılarına sunduğu imkânlar aktarılmıştır. Birinci bölümde, şahsi kütüphanemizde bulunan *Mecma‘-ı Gevher-i Esrâr* isimli mecmuanın nüsha tavsifi ve muhteva özellikleri yer almaktadır. Yine bu bölümde mecmua içerisinde şiirleri bulunan şairlerin kısa biyografileri aktarılmıştır. İkinci bölümde ise mecmuada bulunan şiirlerin tablo halinde genel dökümü verilmiş ve sonrasında da mecmuanın transkripsiyonlu metni verilmiştir. Mecmuada bulunan şiirler, tezkirelerde, divanlarda ya da herhangi bir bilimsel çalışmada geçiyor ise onlarla karşılaştırılmış; varsa farklılıklar transkripsiyonlu metinde dipnot olarak gösterilmiştir.

Bu çalışma, 2019 tarihinde Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı'nda savunulan *Türk Edebiyatında Mecmua ve Mecma‘-ı Gevher-i Esrâr* başlıklı yüksek lisans tezinin gözden geçirilmesi ve bazı eklemeler yapılarak yeniden vücut bulmuş hâlidir.

Bu vesile ile başta bu mecmuayı yazan, ismini bilemediğimiz derleyeni ve mecmuanın tarihin derinliklerinde kaybolmasını engelleyen Hamdi Hafız hoca efendiyi rahmetle anıyorum.

Çalışma döneminde desteklerini her zaman hissettiğim babam Şükrü Samancıoğlu'na, anneme ve eşim Sümeyya hanıma, çocuklarım Yusuf Kerem ve Gülnihal'e teşekkür ederim. Onların desteği ve gülen yüzü bana her zaman şevk vermiştir.

Son olarak, çalışma konumun belirlenmesinde ve çalışmamda değerli vakitlerini bana ayıran, teşvik eden danışman hocam Prof. Dr. Hikmet ATİK başta olmak üzere, nazik kişiliği ve güler yüzü ile beni bu alana teşvik eden ve desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Üyesi Murat AK hocama ve çalışmam esnasında her zaman yardımlarına başvurduğum Dr. Öğr. Üyesi Nurgül KARAYAZI hocama şükranlarımı sunuyorum.

Şevket Enes SAMANCIOĞLU

Karabük 2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	xiii
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	xiv

GİRİŞ

TÜRK EDEBİYATINDA MECMUA

1. Mecmuanın Tanımı	1
2. İslam Kültüründe Mecmua Geleneğinin Oluşumu ve Tarihî Süreci ..	2
3. Mecmuaların Şekil Özellikleri	4
4. Mecmuaların İçerik Özellikleri	6
5. Mecmuaların Sınıflandırılması	7
6. Türk Edebiyatında Mecmuaların Yeri ve Önemi.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

MECMA‘-I GEVHER-İ ESRÂR’IN TAVSİFİ VE İNCELEMESİ

1.1. Mecmuanın Tanıtımı	14
1.2. Mecmuanın Mürettibi.....	15
1.3. Mecmuanın Muhteva Özellikleri.....	16
1.4. Mecmuada Yer Alan Şairler.....	17
1.5. Mecmuada Yer Alan Şairlerin Kısa Biyografileri	21
1.5.1. Ahmed.....	21
1.5.2. ‘Âkif.....	22
1.5.3. ‘Arşî	23
1.5.4. Dertli	24
1.5.5. Gaybî.....	24
1.5.6. Sa‘dî.....	25
1.5.7. İbrahim Hakkı	26
1.5.8. İsmail Hakkı.....	26
1.5.9. Hâşim	27
1.5.10. Hilmî	28

1.5.11. Hüdâyî.....	29
1.5.12. İbrâhim.....	30
1.5.13. Kâmil.....	31
1.5.14. Kâzım.....	31
1.5.15. Niyâzî-i Mısırî.....	32
1.5.16. Mir'âtî.....	33
1.5.17. Murad.....	34
1.5.18. Müştak.....	34
1.5.19. Nâdir.....	35
1.5.20. Nakşî.....	36
1.5.21. Pîr Sultan Abdal.....	36
1.5.22. Remzî.....	37
1.5.23. Sefil Abdal.....	38
1.5.24. Selâmî.....	38
1.5.25. Sersem 'Ali.....	39
1.5.26. Seyfullâh.....	40
1.5.27. Sezâyî.....	41
1.5.28. Sûzî.....	41
1.5.29. Virânî.....	42
1.5.30. Şemsî.....	43
1.5.31. Şevkî.....	44
1.5.32. Turâbî.....	45
1.5.33. Vuslatî.....	45
1.5.34. Zekâyî.....	46

İKİNCİ BÖLÜM

MECMUANIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

2.1. Metni Kurarken İzlenilen Yöntem.....	48
2.2. Mecmuada Bulunan Şiirlerin Genel Dökümü.....	49
Mecma'-ı Gevher-i Esrâr.....	83

[Zekāyī].....	85
[Zekāyī].....	86
[‘Ākif].....	87
[Rüşdi].....	88
[Nādir].....	91
[Zikrī].....	92
[Bosnevī].....	93
[Remzī].....	94
[Mir'āt].....	95
[Mir'āt].....	96
[Mir'āt].....	97
[Kāzım].....	98
[Selāmī].....	99
[Selāmī].....	100
[Selāmī].....	101
[Selāmī].....	102
[Selāmī].....	103
[Naqşī].....	104
[Yūnus].....	105
[Yūnus].....	106
[Yūnus].....	107
[Hāşım].....	109
[Hāşım].....	110
[Seyfullāh].....	112
[İbrāhīm].....	113
[Sezāī].....	114
[Sezāī].....	115
[Sefil Abdal].....	116

[Vīrānī].....	117
[‘Arşī]	119
[‘Arşī]	121
[‘Arşī]	123
[‘Arşī]	124
[Turābī].....	127
[Dertli]	128
[Hāfiz Sa‘di].....	129
[Hāfiz Sa‘di].....	129
[Hāfiz Sa‘di].....	131
[Hāfiz Sa‘di].....	133
[Hāfiz Sa‘di].....	134
[Hāfiz Sa‘di].....	135
[Hāfiz Sa‘di].....	136
[Hāfiz Sa‘di].....	138
[Hakkī]	139
[Hilmī]	140
[Hakkī].....	141
[Hakkī].....	142
[Hakkī].....	143
[Hakkī].....	144
[Hakkī].....	145
[Hakkī].....	147
[Hakkī].....	148
[Hakkī].....	149
[Hakkī].....	150
[Hakkī].....	151
[Hakkī].....	152

[Hakkî]	153
[Hakkî]	154
[Hakkî]	155
[Hakkî]	155
[Hakkî]	156
[Hakkî]	157
[Hakkî]	158
[Hakkî]	159
[Hakkî]	160
[Hakkî]	162
[Hakkî]	163
[Hakkî]	164
[Hilmî]	165
[Hakkî]	166
[Hakkî]	168
[Hakkî]	169
[Hakkî]	170
[Hakkî]	171
[Hakkî]	172
[Hilmî]	173
[Hilmî]	175
[Hilmî]	176
[Hilmî]	177
[Hilmî]	178
[Hilmî]	179
[Hilmî]	180
[Hilmî]	181
[Hilmî]	182

[Hilmî]	183
[Hilmî]	184
[Hilmî]	185
[Hilmî]	187
[Hilmî]	188
[Hilmî]	189
[Hilmî]	190
[Hilmî]	191
[Hilmî]	192
[Hilmî]	193
[Hilmî]	194
[Hilmî]	195
[Hilmî]	196
[Hilmî]	197
[Hilmî]	199
[Hilmî]	200
[Hilmî]	201
[Hilmî]	202
[Hilmî]	205
[Hilmî]	206
[Hilmî]	209
[Hakkî]	211
[Hilmî]	212
[Hilmî]	214
[Hilmî]	215
[Hilmî]	217
[Hilmî]	219
[Hilmî]	220

[Hilmî]	221
[Hilmî]	222
[Hilmî]	223
[Hilmî]	224
[Hilmî]	225
[Sersem Abdal]	227
[İbrâhîm Hakkî]	228
[Seyfî]	230
[Sûzî]	232
[Şemsî]	233
[Nağşî]	234
[Nağşî]	235
[Sıdkî]	236
[Hüdâî]	237
[Vuşlatî]	238
[Müştâk]	239
[Halîl]	240
[Kâmil]	242
[Şevkî]	243
[Şevkî]	244
[Şevkî]	245
[Muhyî]	246
[Murâd]	247
[Mısrî]	248
[Hâşim]	249
[Şemsî]	250
[Şevkî]	251
[Ahmed]	252

[Ġaybī]	253
[Abdal Mūsā]	254
[‘Arşī]	255
[Pīr Sultān Abdāl]	256
[Hilmī]	257
SONUÇ	263
KAYNAKÇA	265
EKLER	270
MECMA‘-I GEVHER-İ ESRÂR’DAN ÖRNEKLER	270

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
bk.	: Bakınız
b.y.	: Basım yeri yok
C	: Cilt
D.	: Divan
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
diğ.	: Diğerleri
H.	: Hazreti
M.	: Mecmua
ö.	: Ölüm tarihi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
H	: Hicrî
M	: Milâdî
no	: Numara
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Üni.	: Üniversite
vb.	: ve benzeri
Vr.	: Varak
y.y.	: Yayıncı yok

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmadan yer alan şiir metinlerinde aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

ا	a, ā, e	ض	ž, đ
ب	b	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	ṯ	ع	‘
ج	c	غ	ġ
ح	ḥ	ف	f
خ	ḫ	ق	q
د	d	ك	k, g, ñ
ذ	ẓ	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
س	s	و	v, (o, ö, u, ü, ū)
ش	ş	ه	h, (a,e)
ص	ş	ی	y, (ı, i, ī, ā)

GİRİŞ

TÜRK EDEBİYATINDA MECMUA

1. Mecmuanın Tanımı

Türkiye başta olmak üzere, Balkanlar ve Ortadoğu'da bulunan kütüphanelerde ve şahsi koleksiyonlarda *mecmua* adı verilen binlerce yazma eser bulunmaktadır. Son dönemde elde bulunan *divan* türü eserlerin çalışılması ve yeni eserlerin gün yüzüne çıkmaması dolayısıyla araştırmacılar *mecmua* türüne yönelmiş ve bu eserleri biçim olarak incelemeye, bu kadar çok yaygın olmasının sebeplerini araştırmaya başlamışlardır. Toplanılmış, biriktirilmiş, tanzim ve tertip edilmiş şeyler heyeti¹ manasına gelen *mecmua* kelimesi, Arapça جمع kökünden gelmektedir. Seçme yazı ve şiirlerin kaydıyla hasıl olmuş ve bu gibi âsâr-ı müntehabenin kaydıyla oluşmuş risalelere *mecmua* adı verilir.²

Mecmualar bir ya da daha fazla yazar veya derleyen tarafından toplanılan, dinî ya da lâ-dinî mensur ve manzum eserlerden oluşan el yazması defterlerdir.³ Şekil yönünden bir defterden ibaret olan bu eserler bir çeşit antoloji niteliğindedir.⁴ Farsça'da *keşkül*, Arapçada *sefine* isimleriyle kullanılan *mecmualara* Türkçe'de *cönk* adı verilse de aşağıdan yukarıya tûlânî biçimde açılanlara *cönk* denmiştir. Tanzimat'tan sonra daha çok dergi anlamında kullanılan⁵ *mecmua* kelimesini klasik Türk kültürü çerçevesi içinde bugünkü anlamıyla düşünmek yanlıştır.⁶

¹ Şemseddin Samî, *Kâmûs-ı Türki* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2015), 1293.

² Şemseddin Samî, *Kâmûs-ı Türki*, 1293.

³ Mustafa İsmet Uzun, "Mecmua", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/265.

⁴ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2014), 300.

⁵ Turan Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Perşembe Kitapları, 2001), 279.

⁶ Günay Kut, "Mecmua", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998), 6/170.

Şiir yazmasa da edebî zevk sahibi kimseler tarafından derlenen mecmualar, toplumun her kesimine hitap etmiş, tertip edildiği dönem içerisinde ve sonrasında derleyen ya da okuyucu için, içerisinde birçok bilgi barındıran ansiklopedi niteliği taşımıştır. Derleyen tarafından kişisel zevklere göre derlenmiş farklı tür ve şekildeki şiirleri içinde barındıran bu eserlerin en belirgin özelliği “derleme” faaliyeti ile oluşturulmuş olmalarıdır.⁷

2. İslam Kültüründe Mecmua Geleneğinin Oluşumu ve Tarihi Süreci

Hz. Peygamber’in hadis yazımına müsaade etmesiyle birlikte, sahâbilerden bazıları Peygamber’den işittikleri sözleri kendi seçimlerine, ihtiyaç ve değerlendirmelerine göre derleyip bir araya getirmeye başlamış, bununla birlikte hadis literatüründe sahîfe, cüz ve kitap adı verilen ilk derlemeler meydana gelmiştir. Bunların en bilinenlerinden biri, Türkçe’ye *İlk Hadis Mecmualarından Hemmam b. Münebbih’in Sahîfesi* adıyla tercüme edilmiş bir mecmuadır.⁸ Bu derlemeler süreç içerisinde gelişmiş ve meseleleri ele almak maksadıyla konulara ayrılarak bâblara göre tasnif etme anlayışı ortaya çıkmıştır. Bunlara mecmua ile aynı kökten türeyen “*el-câmi*” adı verilmiştir.⁹ Râvilerden bizzat toplanarak, en güvenilir hadis kitaplarını derleyen Buhârî, Müslim ve Tirmizî’nin eserlerinin *el-Câmi’u’s-Sahîh* adıyla bir derleme faaliyeti içerisinde oluşturulması, mecmua sayılabileceklerine işaret etmektedir.

Ayrıca yine جمع kökünden türeyen mecmâ’ ve mecmû’ isimleri ile de birçok eser telif edilmiştir. “*Mecmû*” adlı eserlerin en önemlileri arasında Zeyd b. Ali’nin fıkıh ilmine dair *el-Mecmû’u*, Hâlid b. Külsûm’un, Nu’mân b. Beşîr’in şiirlerini topladığı *Mecmû’u şî’ri’n-Nu’mân’ı*, İbnü’l-Hasîb

⁷ Mehmet Gürbüz, *Kâbilî’nin “Sultân-ı Hübâna Münâsib Eşâr” Adlı Şiir Mecmuası* (Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 1.

⁸ Uzun, “Mecmua”, 28/266.

⁹ Uzun, “Mecmua”, 28/266.

Nattâha'nın bazı âlimlerden işittiği ve şahit olduğu hadiseleri ihtiva eden *el-Mecmû'u'l-menkûl mine'r-rikâ'* adlı eseri; “*mecma'*” adlı eserler arasından Ahmed b. Muhammed el-Meydânî'nin Arapça darb-ı meselleri topladığı *Mecma'u'l-emsâl*'i zikredilebilir.¹⁰ Bu eserlerin isimleri tam olarak mecmua olarak adlandırılmasa da; mecmuaların en önemli özelliği olan bir “derleme” faaliyeti içerisinde oluşturuldukları için bu eserleri mecmua olarak kabul etmek mümkündür.

Arap edebiyatında derleme faaliyetinin ilk örnekleri hadis derlemelerinden önce ortaya çıkmış, Cahiliye Döneminde görülmeye başlanmıştır. Arap edebiyatında önemli bir yere sahip olan şiir, tutucu kabile anlayışı ile yazılı ve sözlü olarak kayda geçirilmiş, mecmua oluşturma geleneğini meydana getirmiştir. Kâbe'nin duvarına asılan, Ukaz vb. panayırarda düzenlenen şiir yarışmalarında en güzel kasidelerden seçilmiş olan *el-Muallakât* bilinen ilk derlemedir. Bunun yanı sıra Arap edebiyatından günümüze ulaşan mecmua örnekleri H II / M VII. yüzyıla ait Ebû Saîd es-Sükerî'nin derlediği bir mecmua ile Mufazzal ez-Zabbî'nin H 168 / M 785 tarihinde derlediği *el-Mufazzaliyât* adlı mecmualardır.¹¹

Cahiliye döneminde ortaya çıkan, hadis derlemeleri ile İslam kültüründe genel çerçevesi belirlenen mecmualar, Fars ve Türk edebiyatlarıyla değişip gelişerek kendi formunu oluşturmuştur. XV. yüzyılda Türk edebiyatında ilk örneklerini veren mecmua, XVI. yüzyılda artık bir moda haline gelmiş ve birçok örneği verilmiştir. Mecmua tertip etme anlayışı, Tanzimat dönemiyle birlikte önce müntehabata daha sonra da antolojiye doğru evrilen bir sürece girmiştir.¹²

¹⁰ Zikredilen eserlerin daha fazlası için bk. Uzun, “Mecmua”, 28/265-266.

¹¹ Gürbüz, *Kâbilî'nin “Sultân-ı Hübâna Münâsib Eşâr” Adlı Şiir Mecmuası*, 4. Ayrıntılı bilgi için bk. Nihat Çetin, *Eski Arap Şiiri* (İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1973), 25-31.

¹² Gürbüz, *Kâbilî'nin “Sultân-ı Hübâna Münâsib Eşâr” Adlı Şiir Mecmuası*, 5.

3. Mecmuaların Şekil Özellikleri

Mecmuaları şekil olarak incelediğimizde iki çeşit mecmua türü karışımına çıkmaktadır. Bunlardan biri, uzunlamasına açılan uzun yazma mecmualardır ki “cönk” olarak isimlendirilmiştir. Mecmuanın belli konularda seçilmiş yazma ve basma kitaplar için kullanıldığı söylenerek cönkle mecmua arasında bir ayırım yapılmamıştır.¹³ Tarihî süreç içerisinde halk arasında artık kullanılmayan cönk kelimesi, bazı yörelerde ve özellikle Sivas’ta mecmua olarak anılmaktadır.¹⁴ Aslı gemi manasında, Arapçası *sefine* olan cönkler, rahat taşınabilmesi amacıyla tûlânî biçimde yapılır ve kolların yenleri içinde taşınırlarmış.¹⁵

Cönk ve mecmua kavramları arasında çeşitli görüşler beyan edilmiş, cönklerin içerisinde özellikle halk edebiyatına dair tür ve bilgilerin yazılı olduğu ifade edilmiştir. Fakat Sabri Koz, böyle bir ayırımın mümkün olmadığını, içerisinde her türlü metne yer verilen ve uzunlamasına açılan mecmuaları cönk kabul ederek, içerik bakımından böyle bir adlandırmayı ön koşul olarak koymadığını söylemiştir. İçeriği değil biçimi öne çıkarmış, “*her cönk aynı zamanda bir mecmua ama her mecmua cönk değildir*” diyerek nelere cönk denilebileceğini açıklamıştır.¹⁶ Kütüphanelerdeki yazmalar arasında cönkler, birer mecmua olarak değerlendirildikleri için *mecmû‘a-i eş‘âr* adıyla fişlenmekte, gerek görülürse fişin bir köşesine “cönktür” notu konulmaktadır.¹⁷

¹³ Orhan Şaik Gökyay, “Cönk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/73.

¹⁴ Gökyay, “Cönk”, 8/73.

¹⁵ Ahmet Talât Onay, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, haz. Cemal Kurnaz (Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 2013), 109. Şu beyit mecmua ve cönklerin kol yenleri içinde taşındığını göstermektedir:

*Gülistân meclis-i erbâb-ı dildir, anda gül sanma
Çıkardı gonce-i ra'nâ kitâbın âstîninden / Fâizî*

¹⁶ Sabri Koz, “Cönk ve Mecmua Yapraklarında Âşık Aramak”, *Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, haz. Hatice Aynur, Müjgan Çakır, Hanife Koncu (İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012), 157.

¹⁷ Gökyay, “Cönk”, 8/74.

Görüldüğü üzere, mecmuaların uzunlamasına açılanlarına cönk¹⁸ denilmiş, sadece biçim yönünden bir ayırma gidilmiş, cönkler de birer mecmua kabul edilmiştir. Çalışmamızda incelediğimiz *Mecma'-ı Gevher-i Esrâr* da cönk şeklinde uzunlamasına açılan bir mecmuadır.

Mecmualar arasında çok dağınık, hiçbir tertip ve düzeni olmayan mecmualar olduğu gibi, tek bir derleyenin kaleminden çıkan, cildi, süslemesi, yazısı ile tamamen bir düzen ve tertip içinde yazılmış mecmualar da mevcuttur. Mecmuanın ne şekilde olacağı, içerisinde hangi bilgilerin yazılı olacağı hususunda tek belirleyici, derleyenin kendisidir. Bir not defteri hüviyetinde oluşan mecmualar, derleyenin kişisel zevk ve isteklerine göre şekillenirler. Kişisel ihtiyaçlardan dolayı düzenlenen mecmualar gelişigüzel bir biçimde kaleme alınmış, tertip ve düzeni olmayan mecmualardır. Yazısı ve yazı düzeni genelde bozuktur. Toplumsal bir hedefi gaye edinerek yazılan mecmuaların ise düzen ve tertip açısından kayda değer güzellikte olduğu, bu tip mecmuaların araştırmacılar tarafından daha çok ilgi gördüğü söylenebilir.

Kalınlıkları, yaprak sayısına ve kalınlığına göre farklılık gösteren mecmualar, çeşitli malzemelerle aharlanmış renkli kâğıtlardan oluşurlar. Yaprakları birbirine sağlam bir şekilde bağlanmış, şirazesi sağlam ve kuvvetli mecmuaların olduğu gibi; şirazesiz, dağınık bir biçimde oluşturulmuş mecmualara da rastlamak mümkündür. İçerisindeki yazının güzelliği derleyenin kabiliyetine göre farklılık arz eder. Çok düzgün ve güzel, talik, nesih, rik'a ve diğer yazı türü çeşitleri ile yazılan mecmua ve cönkler olduğu gibi; eğri bir şekilde okunamayacak derecede kötü yazılmışlarına da rastlamak mümkündür.¹⁹

¹⁸ Cönkler hakkında detaylı bilgi için bk. Sabri Koz, "Cönk", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998), 2/83-85. Gökyay, "Cönk", 8/73-75.

¹⁹ Dursun Yıldırım, *El Yazması Bir Kitap Türü: CÖNK/CÖNG* (Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2013), 27.

Bazı cönk ve mecmuaların içerisinde birden fazla kişinin el yazısı görülür. Derleyen vefat ettikten sonra başkasına geçen mecmuanın kalan yaprakları diğer derleyeninin istek ve zevklerine göre doldurulur. Ya da derleyen bir dostundan mecmuasına bir şeyler yazmasını istemiş olabilir. Çok sık el değiştirdiği söylenebilen mecmualar için bu tip örnekleri çoğaltmak mümkündür.

4. Mecmuaların İçerik Özellikleri

İçerisinde ayet, hadis ve dualardan ilaç tariflerine; şiir, ilahi ve şarkılardan faydalı bilgiler, lugaz ve muammalara kadar çok çeşitli bir not defteri olan mecmualar²⁰ için söylenebilecek tek ve değişmez bir içerik tanımlaması yapabilmek mümkün değildir.²¹ Divan tertibinde veya çeşitli nazım türlerinin oluşturulmasında mevcut olan gelenek kuralları mecmualar için geçerli değildir. Müstakil bir kitap telif etmekten kaçınan kişiler, ilgi duydukları ilimlerle ilgili bilgileri veya günlük hayatında karşılaştığı bir olayı, sevdiği bir şiir ya da fikrayı, öğrendiği bir ilaç tarifini, tarihî bir vakıayı vb. bilgileri toplayarak mecmua derlemeyi tercih etmişlerdir. Oluşturulan mecmualar tek bir ilim dalını kapsadığı gibi, farklı konuları da içinde barındırabilir.

Mecmuaların derlenmesinde derleyici yeni bir bilgi ya da eser ortaya koyan değil, daha önce yazılmış bilgileri seçip bir araya toplayan durumundadır. Bu durumda derleyiciye ait orijinal bir üretimin olmaması nedeniyle mecmua müstakil bir telif eser olarak kabul edilemez.²² Mecmuaların içerisinde çeşitli türde ve konuda eser olduğu gibi, tek bir şekil ve türde yazılmış mecmualar da vardır. Bunlara örnek verecek olursak; şiir mecmuaları (*mecmû'a-i eş'âr*), risale mecmuaları (*mecmû'atü'r-resâ'il*), hadis mecmuaları

²⁰ Uzun, "Mecmua", 28/266.

²¹ Gürbüz, *Kâbilî'nin "Sultân-ı Hübâna Münâsib Eşâr" Adlı Şiir Mecmuası*, 5.

²² Gürbüz, *Kâbilî'nin "Sultân-ı Hübâna Münâsib Eşâr" Adlı Şiir Mecmuası*, 3.

(*mecmû'atü'l-ehâdis*), fetva mecmuaları (*mecmû'a-i fetâvâ*), dua mecmuaları (*mecmû'a-i ed'iyye*), tarih manzumelerini içeren mecmualar (*mecmû'a-i tevârih*), fevâid mecmuaları (*mecmû'a-i fevâid*) hutbe mecmuaları (*mecmû'atü'l-huteb*), tıpla ilgili mecmualar (*mecmû'a-i tıb*, *mecmû'a-i mücerrebât*, *mecmû'a-i muâlece*), gizli ilimlerden bahseden mecmualar (*mecmû'atü'l-havass*, *mecmû'a-i cifr ve reml*, *mecmû'a-i ilm-i nücûm*, *mecmû'a-i tılsımât*, *mecmû'a-i melâhîm*, *mecmû'a-i vefk*), letâif mecmuaları (*mecmû'atü'l-letâif*), zikir ve evrad mecmuaları (*mecmû'a-i zikr ü evrâd*), hikaye mecmuaları (*mecmû'a-i hikâyât*), münşe'ât mecmuaları (*mecmû'a-i münşe'ât*), müzikle ilgili mecmualar (*mecmû'a-i beste ve semâ'î*, *mecmû'a-i mûsikî*, *mecmû'a-i ilâhiyyât*, *mecmû'a-i sâz u söz*), mektup mecmuaları (*mecmû'a-i mekâtib*), müsvedde mecmuaları (*mecmû'a-i müsevedât*), ilâm mecmuaları (*mecmû'a-i sukûk*), söz ve deyiş mecmuaları (*mecmû'a-i makâlât*), hadis ve tefsir benzeri kaynaklardan edinilen dinî bilgilerin yer aldığı mecmualar (*mecmû'-a-i menkülât*) bunlardan bazılarıdır.²³

5. Mecmuaların Sınıflandırılması

Mecmualar üzerine yapılan çalışmalarla, eldeki incelenen mecmualara bakılarak bazı sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu başlık altında mecmualar ile ilgili yapılan sınıflandırmaları aktaracağız.

Günay Kut mecmuaları şu şekilde sınıflandırmıştır:

- I. Nazîre mecmuaları
- II. Seçme şiir mecmuaları (*mecmû'a-i eş'âr*, *mecmû'a-i devâvin*)
- III. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan mecmualar (*mecmû'a-i edviye*, *mecmû'a-i ed'iye*, *mecmû'a-i tevârih*, *mecmû'a-i muammeyât*, *mecmû'a-i münşeât*, *mecmuatü'r-resâil* gibi)

²³ Kamil Ali Gynaş, “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 25 (2011), 246.

- IV. Nazım, nesir karışık olabileceği gibi, Arapça, Türkçe ve Farsça olarak yazılmış, karışık mecmualar
- V. Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce yazılmış mecmualar²⁴

Görüldüğü üzere bu tasnif içeriği esas alarak yapılmıştır. Yine aynı şekilde içerik esas alınarak yapılan sınıflandırmalardan biri Âgâh Sırrı Levend'e aittir:

- I. Nazîre mecmuaları,
- II. Meraklılarca derlenmiş, birer antoloji niteliğinde seçme şiirlerin yer aldığı şiir mecmuaları,
- III. Türlü konulardaki risalelerin birleştirilmesi ile oluşan mecmualar,
- IV. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar,
- V. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar.²⁵

Bizim çalışmamızın da asıl konusunu oluşturan şiir mecmuaları için yapılan yukarıdaki tasniflerin, şiir mecmualarını tamamen kapsamadığı, şekil ve içeriklerini, mecmuanın hangi amaçla yazıldığını tam olarak yansıtmadığı görülmektedir. Mecmua üzerinde yapılan bazı çalışmalarda bu durum ifade edilmiş, “nazîre mecmuaları, şiir mecmuaları ve antoloji niteliğindeki seçme şiir mecmuaları” tasnifinin genişletilerek yeni başlıklar eklenmesi gerektiği ifade edilmiştir.²⁶

²⁴ Kut, “Mecmua”, 6/170.

²⁵ Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi Giriş* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015), 166-167.

²⁶ Gürbüz, *Kâbili'nin "Sultân-ı Hübâna Münâsib Eşâr" Adlı Şiir Mecmuası*, 9. Söz konusu çalışmalar için bk. Arzu Erpik, *Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3849 Numarada Kayıtlı Mecmua-i Eş'ar'ın 40b-80a Yapraklarının Tenkitli Metni* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 1.; Hüseyin Ayan, “Bir Şiir Mecmuasında Ahmet Yesevî”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 3 (1997), 79.; Kezban Paksoy, *Mecmua-i Fevâ'id Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2254 (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 2.; Semra Tunç, “Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmuası”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6 (2000), 106.

Mehmet Gürbüz de doktora tezinde, bu tür mecmuaları derleyeninin eserini oluştururken onu derleme faaliyetine sürükleyen etkenlerin merkeze konularak bir tasnif yapılabileceğini ifade etmiş ve şöyle bir sınıflandırma önerisinde bulunmuştur:

- I. Nazîre mecmuaları
- II. Belirli şairlerin divanlarını / şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar
- III. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları. Gazel mecmuaları (*mecmû'a-i gazeliyyât*), kaside mecmuaları (*mecmû'a-i kasâid*), müstezad mecmuaları, matla mecmuaları (*mecmû'a-i metâli'*), beyit mecmuaları (*mecmû'a-i ebyât*), mısra mecmuaları (*mecmû'a-i mesâri'*), farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerden oluşan mecmualar
- IV. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmuaları. Tarih mecmuaları (*mecmû'a-i tevârih*), naat mecmuaları, (*mecmû'a-i nu'ût*), muammâ mecmuaları (*mecmû'a-i mu'ammeyât*), lugaz mecmuaları (*mecmû'a-i elgâz*), medhiye mecmuaları (*mecmû'a-i medâyih*), mersiye mecmuaları, şehrengiz mecmuaları, farklı konularda yazılmış şiirleri içeren mecmualar.
- V. Şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar.
 - a. Aynı zümreye mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmualar.
 - b. Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmualar.²⁷

Yasemin Ertek Morkoç'un hazırladığı doktora tezinde de şiir mecmualarının tasnifine dair bir tasnif önerisi bulunmaktadır. Onu da çalışmamızda zikretmeyi uygun görüyoruz:

- I. Ayrı bir gelenek oluşturan nazîre mecmuaları,

²⁷ Gürbüz, *Kâbilî'nin "Sultân-ı Hübâna Münâsib Eşâr" Adlı Şiir Mecmuası*, 10-15.

- II. Farklı şairlerin şiirlerinden seçmelerin yapıldığı şiir mecmuaları
- III. Sadece tek bir şekil ve türdeki şiirlerin toplandığı mecmualar,
- IV. Farklı şairlerin divanlarının bir araya getirildiği mecmualar,
- V. Cönkler.²⁸

Yapılan çalışmalar incelendikçe araştırmacıların önerilerini artırmak mümkündür. Mecmua çalışmalarının artması ve ortaya çıkan yeni mecmualar, bu tasnifleri daha da genişletecektir.

6. Türk Edebiyatında Mecmuaların Yeri ve Önemi

Kütüphanelerde sayısız örneği bulunan mecmuaların çok az bir kısmı yüksek lisans veya doktora konusu olarak çalışılmış, bazı mecmualar da makalelerde konu edilerek tanıtılmıştır. Günümüz Türkçesinde “dergi”, yakın zamana kadar belirli aralıklarla yayımlanan süreli yayınlar manasına gelen mecmua, farklı metinlerin ve notların derlendiği eserlerdir. Edebiyat tarihimiz açısından birçok eksiği tamamlayan mecmuaların gün yüzüne çıkarılmasıyla, karanlıkta kalan tarihimiz yeniden aydınlanacak, ismini hiç duymadığımız şairler ve şiirleri ortaya çıkacak ve belki de yakından tanıdığımız şairlerin daha önce hiç karşılaşmadığımız şiirleri yolumuza ışık tutacaktır.

XX. yüzyılın başından itibaren Ali Canip Yöntem, Ali Nihat Tarlan gibi araştırmacılar, mecmuaların edebiyat tarihimiz açısından önemini vurgulamışlardır. Ali Canip Yöntem, “*Kanaatimce eski bir şairi hayatındaki mevki ile tanımak için, o devir esnasında kaleme alınmış mecmualar, en doğru fikir veren vasıtaldandır*” ifadesi ile bu öneme işaret etmiştir.²⁹ Âşık Çelebi *Meşâirü’ş-Şu’râ*’sında Keşfi’den bahsederken şöyle demektedir:

²⁸ Yasemin Ertek Morkoç, *Eğridirli Hacı Kemal’in Câmiü’n-Nezâir’i (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)* (İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003), VIII.

²⁹ Ali Canip Yöntem, “Edebiyat Tedkiklerinde Mecmuaların Rolü”, *Prof. Dr. Ali Canip Yöntem’in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*, haz. Ahmet Sevgi, Mustafa Özcan (Konya: Sözler Yayınları, 1996), 487.

“*Aceb budur ki cönklerde vü mecmualarda rişte-i mistar üzre ipe uracak göze tokunacak yâran içinde okınacak bir gazeli belki bir beyti belki bir mısra'ı yokdur amma, hurûş-i cûy-bâr ve in'ikâs-i sadâda kûh-sâr gibi meşâhir-i şu'arâdan olduğu için zikr olındı*”.

Bu ifade bize cönk ve mecmuaların, meşhur şairlerin sevilen şiirlerini bulunduran şiir mecmuaları olduğunu, bunlara girmenin şiir ve şairin şöhreti bakımından önem arz ettiğini söylemektedir.³⁰

Ali Nihat Tarlan, edebiyatımız için mecmuaların ehemmiyetini şöyle ifade etmektedir:

- I. Mecmualar, şahsın yaşadığı edebî devrin zevkini, sanat anlayışını bize yansıtır. Ağızdan ağıza dolaşan, divanlardan süzüp çıkarılan manzumeler, o devrenin dil ve edebiyat durumunu, topluluğun vicdanında nasıl yerleştiğini bizlere gösterir.
- II. Bir mecmuada toplanan muhtelif şairlerin eserleri, şairlerin şiirlerindeki başarı sırrını kolayca anlayabilmemize vesile olarak, o devrin edebiyat zeminini teşkil eder.
- III. Mecmuadaki şiirler bize, yazıldığı devrin rûhî ihtiyaçlarını gösterir. Çünkü mecmua, bu ihtiyaçlar vesilesi ile derlenmiştir.
- IV. İsimleri tezkirelerde geçip de günümüzde divanı bulunamayan, şiirlerine ulaşılamayan birçok şair mevcuttur. Bu şairler, ya mürettep bir divan ortaya koyamamışlar ya da divanları zaman içerisinde elden ele dolaşırken kaybolup gitmiştir. Bu şairlerin birçok şiirine mecmualarda rastlamak mümkündür. Veya kuvvetli şiir yeteneğine haiz kişiler divan oluşturmaya cesaret edememiş, şairliğe heves etmemişler; zaman zaman içlerinden gelen ilhamla kaleme aldıkları şiirler çok beğenilmiş, dilden dile, mecmuadan mecmuaya aktarılarak

³⁰ Ahmet Atilla Şentürk, *Osmanlı Şiir Kılavuzu* (İstanbul: OSEDAM, 2017), 2/421.

hayatına devam edebilmiştir. Bu şiirler bize aşağı yukarı o sanatkâr hakkında bilgi verebilir.

V. Mecmua derleyen kişiler, genelde şiirden anlayan kültürlü şahsiyetler olduğu için şairlerin eserlerini yanlışsız yazmışlardır. Bu mecmualar, cahil hattatların müzeyyen ve müzehhep yanlışlarla dolu bir şekilde vücuda getirdikleri divanlarla karşılaştırılarak tashih edilir.

VI. Mecmualarda geçen terci ve terkihibentler, bir devrin hayat telakkisini gösterir.³¹

Yapılan ve yapılacak çalışmalarla edebiyat tarihimizde büyük boşlukları dolduracak olan mecmualar, zaman zaman asıl kaynak işlevi gördüğü gibi asıl kaynağı tamamlamada yardımcı da olabilirler. Örneğin Mehmet Çavuşoğlu, Amrî mahlaslı şairin elde hiçbir divan nüshası bulunmadığı halde şiir mecmualarında bulunan şiirlerle divan metnini oluşturmuştur.³² Yine Mehmet Çavuşoğlu, *Vasfî Dîvanı*'nı oluştururken, elde bulunan iki eksik divan nüshasını şiir mecmuaları ile tamamlamıştır.³³ Örnekleri çoğaltmak gerekirse *Kanuni Sultan Süleyman Çağı Şairlerinden Figani ve Divançesi*, *Basîrî ve Türkçe Şiirleri*, *Deniz Ali Baba Dergâhı Postnişini Haydar Cemil Baba (Haydarî) ve Şiirleri*, *Osmanlı Şiirinde Mevlânâ Övgüleri ve Mevlevilik Unsurları*, *Türki-i Basît ve Aydınlı Visâlî'nin Şiirleri*, *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selikî ve Şiirleri* gibi eserler şiir mecmualarından yola çıkarak ya elde hiçbir divan nüshası yokken, ya da eksik olan şiirler ve nüshalar mecmualardan tamamlanarak oluşturulmuştur.³⁴

³¹ Ali Nihat Tarlan, "Eski Mecmualar Arasında", *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 1/2 (2012), 122-123.

³² Mehmet Çavuşoğlu, *Amrî Dîvan Tenkidli Basım* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979).

³³ Mehmet Çavuşoğlu, *Vasfî Dîvan Tenkidli Basım* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1980).

³⁴ Gıynaş, "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası", 248-249.

Bu örnekleri artırmak mümkün olduğu gibi çalışmamıza konu olan *Mecma'-ı Gevher-i Esrâr* isimli eserde de daha önce gün yüzüne çıkmamış şiirler bulunmaktadır. Bunlar bir diğer bölümde açıklanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MECMA‘-I GEVHER-İ ESRÂR’IN TAVSİFİ VE İNCELEMESİ

1.1. Mecmuanın Tanıtımı

Çalışmamızda konu edindiğimiz mecmua, değişik şairlerden şiirlerin toplandığı, antoloji niteliğindeki şiir mecmuaları arasında gösterilebilir.

Şahsi kütüphanemizde bulunan mecmuayı, aile mirası olarak zikredilebiliriz. 1975 yılı Konya Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarından, Ula / Muğla doğumlu babam Şükrü SAMANCIOĞLU’na, çocukluk yaşlarında önünde diz çöküp ilk dini eğitimini aldığı hocası Hamdi Hafız tarafından, “*Evladım siz bunları okursunuz, bunu bir derviş yazmış*” diyerek verildiğini babam söylemektedir. Bundan sonra rafa kaldırılan mecmuayı okumak bize nasip olmuş, yaptığımız çalışma ile de gün yüzüne çıkarılmıştır.

Derleyen tarafından *Mecma‘-ı Gevher-i Esrâr* adı verilen mecmuanın derleyeninin kim olduğunu bilemiyoruz. Mecmuanın nerede ve ne zaman yazıldığını ilk sayfada bulunan *Medîne-i Urla fi 1 Şevval 1331 ve fi 20 Ağustos 1329* tarih kaydından öğreniyoruz.³⁵ Miladî tarihe çevirdiğimizde 3 Eylül 1913 tarihinde yazılan mecmuamızın derleyeni, tevazuundan ismini belirtmemiş tarih kaydının alt tarafına *faķîr* yazarak imzasını atmıştır.

15x11 cm. boyutlarında, uzunlamasına tûlânî açılan mecmuanın cildi kalın mukavvadır. Cildin üzerine herhangi bir işleme veya süsleme yapılmayan mecmuanın sayfaları açık gri renginde ve karelidir. Başından sonuna kadar rik‘a hattı ile yazılan yazı oldukça düzgün ve okunaklıdır. Şiirlerin neredeyse tamamında mavi mürekkep kullanılmış, sadece yedi şiir siyah mürekkeple

³⁵ Babamın Muğla/Ula doğumlu olması ve mecmuaya Ula’da sahip olması nedeniyle; Yüksek Lisans tezimizde mecmuanın Ula’da yazıldığı zikredilmiştir. Yanlış okumanın sonucu olarak yaptığımız hatayı, bu çalışmamızda Urla olarak düzeltiyoruz.

yazılmıştır. Eksik ya da yırtılmış bir parçası yoktur. Sadece bazı sayfalar mürekkep akmasından dolayı hafif zarar görmüşse de bunun metni okumaya bir engeli yoktur.

Mecmuanın başında, mecmuada şiiri bulunan şairlerin isimleri ve bu şiirlerin hangi sayfalarda yer aldığı yazmaktadır. İlk sayfada, mecmuanın müellif tarafından verilen ismi bulunmaktadır. İsmi altında da derleyenin sebeb-i te'lif tarzındaki dörtlüğü yer almaktadır. Bu dörtlük şu şekildedir:

Küntü kenz'in cem' eyledim Gevher-i Esrâr'ını
 Ol vechile yâd eyledim ism-i güher bârını
 Bulur Mevlâsını 'uşşâk-ı Hudâ bî-iştibâh
 Her kim oğur cân u dilden ehlu'l-lâh âşârını

Mecmua daha sonra Zekâyî'nin gazel şeklindeki na'tı ile başlar. İlk beyti şu şekildedir:

Ey nübüvvet tahtınıñ şâhı Habîb-i Kibriyâ
 Vey risâlet evciniñ mâhı Habîb-i Kibriyâ

Mecmuanın en son sayfasında, kapağın hemen arkasında nefsin mertebelerinin resmedildiği bir tablo vardır.

86 varaktan oluşan mecmuanın varak numaraları ve şiirler derleyen tarafından numaralandırılmıştır.

1.2. Mecmuanın Mürettibi

Mecmuayı derleyen mürettibin kim olduğu belli değildir. İlk sayfada yer alan *Medîne-i Urla fi 1 Şevval 1331 ve fi 20 Ağustos 1329* tarih kaydına göre derleyenin XX. yüzyılın sonu ile XXI. yüzyılın başlarında Urla ilçesinde yaşayan bir derviş olduğunu anlıyoruz. Bektaşî şairlerin mecmuada ağırlıkla yer alması, Hz. Ali, Hz. Hasan-Hüseyin ve on iki imamla ilgili şiirlere yer verilmesi nedeniyle derleyenin Alevi-Bektaşî tarikatına müntesip bir derviş olduğunu söyleyebiliriz. 1907 yılında vefat eden ve derleyenle aynı tarihlerde

yaşayan Mehmed Ali Hilmi Dedebara'nın 44 adet şiirinin mecmuada yer alması, derleyenin Mehmed Ali Hilmi Dedebara'ya müntesip bir derviş olabileceğini aklımıza getirmektedir.

Mecmuanın ilk sayfasında yer alan, bir nevî mecmuayı hangi sebeple derlediğini açıklayan dörtlüğün, derleyenin kendisine ait olduğunu düşünmekteyiz:

“*Küntü kenz*’in cem’ eyledim *Gevher-i Esrār*’ını
Ol vechile yād eyledim ism-i güher bārını
Bulur Mevlāsını ‘uşşāk-ı Hudā bī-iştibāh
Her kim okur cān u dilden ehlu’l-lāh āşārını”

Allāh’ın sevgili kullarının eserlerini, cān u dilden içinde hiçbir şüphe barındırmadan okuyanların Mevlāsına kavuşacağını ifade eden derleyen, “*Küntü kenzen mahfiyyen fe-aḥbebtü en-u’rife fe-ḥalaktü’l-ḥalka li ya’rifun*”, “*Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi sevdim, bilinmem için halkı (yaratılmış bütün şeyleri) yarattım*” mealindeki kudsî hadise telmihte bulunarak mecmuanın adını herkesçe bilinmeyen gizli mücevher manasına gelen *Gevher-i Esrār* koyduğunu söylemektedir.

Derleyenin rik‘a hattı ile yazdığı yazısının oldukça düzgün ve okunaklı olması, ilk sayfada yazdığı dörtlük ve derlediği şiirler; bizlere iyi bir eğitim aldığını, iyi düzeyde şiir ve edebiyat bilgisine sahip, tasavvufun inceliklerine hakim, edebî sanat zevkini üzerinde taşıyan şair kişilikli biri olduğunu göstermektedir.

1.3. Mecmuanın Muhteva Özellikleri

Mecmuamızda 41 şairin toplamda 147 adet şiiri bulunmaktadır. Bazı sayfalarda boşluğu doldurmak amacı ile birer ikişer beyitler yazıldığı ve bu şekilde olan müfred beyitlerin toplamda 30 adet olduğu tespit edilmiştir. Şiirler yazılırken herhangi bir alfabetik sıra veya düzen takip edilmemiş, derleyen kendi zevkine göre şiirleri sıralamıştır. Mecmuada en çok şiiri bulunan ilk üç

şair sırasıyla **Hilmî**, **Hakkî** ve **Sa'dî**'dir. Mecmuada Hilmî'nin 44, Hakkî'nin 31 ve Sa'dî'nin 8 şiiri bulunmaktadır. 147 adet şiirin 116'si gazel nazım şekli ile yazılmış, geri kalan 31 şiir, 13 murabba', 4 muhammes, 3 kaside, 1 müsemmen, 1 müseddes, 1 tahmis, 4 ilahi ve 4 adet nefesten oluşmaktadır.

Mecmuada bulunan şiirlerin tamamı Türkçe'dir. Yalnızca [68a]'da *Marifet-nâme*'de yer alan Arapça bir beyit bulunmaktadır.

Mecmuada yer alan şiirler, güzel şiir yazma ve sanat endişesinden uzak, tasavvufî neşve ile şairin içinde bulunduğu hâlet-i ruhiyenin dışı yansımalarıyla yazılan şiirlerdir. Bu nedenle birçok şiirin vezinlerinde kusurlarla karşılaşmak mümkündür.

Mecmuamızda bulunan şiirler genel olarak, tasavvuf felsefesinin oluşturduğu vahdet-i vücûd anlayışı ile yazılmış, peygamber sevgisini konu edinen naatlar, ehl-i beyt sevgisi ve on iki imamla ilgili şiirlerden oluşmaktadır.

Mecmuada bulunan 147 şiirden sekiz tanesi, ulaşabildiğimiz divanlarda ya da akademik çalışmalarda bulunamamıştır. Ayrıca İsmail Hakkî Bursevî'ye ait 31 şiirden 12 tanesi Bursevî'nin ulaşabildiğimiz eserlerinde bulunamamıştır. Bu şiirlerin sayısız eseri olan Bursevî'nin eserlerinin içerisinde yer aldığını düşünüyoruz.

1.4. Mecmuada Yer Alan Şairler

Mecmuada yer alan şairler, doğum ve ölüm tarihleri, mecmuada bulunan şiir sayıları, doğum yerleri ve mensubiyetleri Aşağıdaki tabloda gösterilmiş. Şairler mecmuada buldukları sıra ile yazılmıştır.

Tablo 1. Mecmuada Yer Alan Şairler

Nu.	Mahlas	Doğum ve Ölüm Tarihleri	Asıl Adı/Nâmı	Şiir Sayısı	Doğum Yeri/Mensubiyet
1	Ahmed	?/1545	Sarban Ahmed	1	Hayrabolu /Bayrami
2	Âkif	1787/1844	Âkif	1	Bozok /Halvetî
3	Arşî	1562/1620	?	5	?/Bektaşî
4	Bosnevî ³⁶	?	?	1	?
5	Dertli	1772/1845	Karahasanoğlu Ali oğlu İbrahim (Aşık Dertli)	1	Gerede /Bektaşî
6	Gaybî	1615/1676	Kalburcuzade Sun'ullah Gaybî el--Kütahyevî	1	Kütahya /Bayrami
7	Hâfız / Sa'dî ³⁷	1841/1882	Edremitli Hâfız Ahmed Sa'dî	8	Edremit/ Nakşibendiyye/ Hâlidî
8	İbrâhîm Hâkkî	1703/1780	İbrahim Hakkı Erzurumî	2	Hasankale/ Nakşibendî
9	İsmâil Hâkkî	1653/1725	İsmail Hakkı Bursevî	31	
1	Halîl ³⁸	?	Hoca Halil Ağa	1	?
1	Hâşim	1718/1783	Bandırmalizâde Mustafa Hâşim	3	Üsküdar /Bektaşî
1	Hilmî	1842/1907	Mehmed Ali Hilmi Dede Baba	44	Bektaşî
1	Hüdâyî	1541/1628	Aziz Mahmud Hüdâyî	1	Şereflikoçhisar/ Bayrami
1	İbrâhîm	1774/1847	Kuşadalı İbrahim Halvetî	1	Kuşadası /Halvetî

³⁶ Mecmuamızda bulunan **Bosnevî** mahlaslı bir adet şiir, ulaşabildiğimiz divan ve akademik çalışmalarda yaptığımız taramalarda bulunamamıştır. Bu nedenle şair hakkında bilgi aktaramıyoruz.

³⁷ Mecmuamızdaki 8 şiirden birinde “Hâfız”, kalan yedisinde “Sa'dî” mahlası kullanılmıştır.

³⁸ Mecmuamızda bulunan **Halîl** mahlaslı şiir tespit edilemese de internet kaynaklı yaptığımız araştırmada Hoca Halil Ağa'ya ait olduğu anlaşılmıştır. Fakat Halil Ağa ile ilgili de yeterli bilgilere ulaşamadık.

1	Kâmil	?/1894	Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi	1	?/Nakşibendî
1	Kâzım	1821/1890	Musa Kâzım	1	Koniçe /Bayrami- Celvetî
1	Mısrî	1618/1694	Muhammed Niyâzi-i Mısrî	1	Malatya /Halvetî
1	Mir'ât³⁹	XIX. yy.	Kalecikli Mir'âtî	3	Kalecik /Bektaşî
1	Muhyî⁴⁰	?	?	1	?
2	Murād	1546/1595	Sultan III. Murad	1	Manisa
2	Müştaş	1759/1832	Muhammed Mustafa Müştaş	1	Bitlis /Kâdirî
2	Nâdir	1830/1889'd an sonra	Hasan Nâdir Efendi	1	Maraş
2	Nağşî	?/1655	Nağşî Ali Akkirmânî	3	Divriği /Halvetî
2	Pir Sultan Abdal	XVI. yy.	?	2	Bektaşî
2	Remzî	1872/1944	Ahmed Remzi Akyürek	1	Kayseri /Mevlevî
2	Rüşdî⁴¹	?	?	1	?
2	Sefil Abdal	XIX. yy.	?	1	? /Bektaşî
2	Selâmî	?/1813	Şeyh Selâmî Mustafa Efendi	5	İzmir /Nakşibendî

³⁹ Mecmuamızda bulunan “**Mir'âtî**” mahlaslı şairin 3 adet şiirinden yalnızca biri Hayrettin İvgin, Ali Esad Bozyiğit'in hazırladığı *Kalecikli Aşık Mir'âtî* kitabında bulunabilmiştir. Kalan 2 şiiri kaynaklarda bulamadık.

Hayrettin İvgin - Ali Esad Bozyiğit, *Kalecikli Aşık Mir'âtî* (Ankara: Kültür Ajans Yayınları, 2016). Adlı eserde yazarlar, şimdye kadar Mir'âtî'nin tespit edilen bütün şiirlerini topladıklarını söylemektedir. Bu nedenle mecmuamızda bulunan iki şiir Mir'âtî'nin gün yüzüne çıkarılmış yeni şiirleridir. Bk: Şiir no: 11-12

⁴⁰ **Muhyî** mahlaslı şiir ulaşabildiğimiz divan ve akademik çalışmalarda yaptığımız taramalarda bulunamamıştır. Şiirin üslubu bakımından Bezciâde Mehmed Muhyiddin Efendi'ye ait olabileceğini düşünüyoruz.

⁴¹ Mecmuamızda bulunan **Rüşdî** mahlaslı bir adet şiir, ulaşabildiğimiz divan ve akademik çalışmalarda yaptığımız taramalarda bulunamamıştır. Bu nedenle şair hakkında bilgi aktaramıyoruz.

2	Sersem Abdal (Sersem Ali)	XVI. yy.	?	1	Bektaşî
3	Seyfullâh/ Seyfî	?/1601	Seyfullah Kasım Nizamoğlu	2	İstanbul /Halvetî
3	Sezâyî	1669/1738	Hasan Sezâyî Efendi	2	Mora /Halvetî
3	Sıdkî⁴²	?	?	1	?
3	Sûzî	1765/1830	Ahmed Sûzî	1	Sivas /Halvetî
3	Şemsî	1520/1597	Şemseddin Sivâsî	2	Zile /Halvetî
3	Şevkî	1852/1907	Hüseyin	4	Bektaşî
3	Turâbî	1786/1868	Hacı Ali Turâbî Dedebaba	1	Yanbolu /Bektaşî
3	Vîrânî	XVI. yy.	?	1	? /Bektaşî
3	Vuslat	?/1768	eş-Şeyh Hasan Efendi el-Kastamonî	1	Kastamonu /Halvetî
3	Yûnus⁴³	1240- 1/1320-1	Yunus Emre	3	?
4	Zekâî	?/1812	Mustafa Zekâyî (Oruç Baba)	3	Üsküdar /Halvetî
4	Zikrî⁴⁴	?	?	1	?

Mecmuamızda bulunan 41 şairin tamamı dinî-tasavvufî içerikli şiirler kaleme alan Tekke edebiyatı şairlerindedir. Genel olarak XIX ve XX. yüzyıllarda yaşayan şairlere yer verilen mecmuada en çok şiiri bulunan Hilmî'nin, mürettibin şeyhi olabileceğini aktarmıştık. Derleyenin, Hilmî'den

⁴² Mecmuamızda bulunan **Sıdkî** mahlaslı bir adet şiir, ulaşabildiğimiz divan ve akademik çalışmalarda yaptığımız taramalarda bulunamamıştır. Bu nedenle şair hakkında bilgi aktaramıyoruz.

⁴³ Yunus mahlasıyla yazılmış 3 adet şiir vardır. Şiirlerden biri Yunus Emre Divanı'nda, diğer iki şiirden biri Aşık Paşa'nın divanında, diğeri de Eşrefoğlu Rûmî'nin divanında bazı farklılıklarla bulunmuştur.

⁴⁴ Mecmuamızda bulunan **Zikrî** mahlaslı bir adet şiir, ulaşabildiğimiz divan ve akademik çalışmalarda yaptığımız taramalarda bulunamamıştır. Bu nedenle şair hakkında bilgi aktaramıyoruz.

sonra en çok şiirini mecmuasına yazdığı Hakkî mahlaslı İsmail Hakkı Bursevî hazretleri ile yakından ilgilendiğini ve Bursevî'nin sayısız eseri ile kendini yetiştirmiş olabileceğini düşünmekteyiz. Mecmuada bulunan 31 şiirden sadece bir tanesi İsmail Hakkı Bursevî'nin divanında bulunmaktadır. Diğer şiirler Bursevî'ye ait *Ferâhu'r-Rûh Muhammediyye Şerhi*'nde ve diğer eserlerde tespit edilmiştir. 12 adet şiir ise ulaşabildiğimiz eserlerinde bulunamamıştır. Binlerce manzumesi bulunan Bursevî'nin bu şiirleri, kaleme aldığı sayısız eserinin içindedir. Derleyenin İsmail Hakkı Bursevî'ye mecmuasında büyük yer vermesi, mürettibin Bursevî'nin eserlerini okuyup kendisinden istifade ettiğini göstermektedir.

1.5. Mecmuada Yer Alan Şairlerin Kısa Biyografileri

Mecmuamızda şiirlerini tespit edebildiğimiz şairlerin kısa biyografileri alfabetik sıraya göre aşağıda verilmiştir.

1.5.1. Ahmed

Kanuni Sultan Süleyman'ın H 940 / M 1533'te düzenlediği Irak seferinde sarbanbaşı görevinde bulunması nedeniyle "*Sarban Ahmed*" namı ile meşhur olan Sarban Ahmed, Tekirdağ'ın Hayrabolu ilçesinde doğmuştur. Irak seferinde, ordu Karaman'da iken Bayrami meşâyihinden Pir Ali Aksarâyî ile görüşmüş, ona intisap etmiş ve sefer dönüşü memleketi Hayrabolu'da irşad faaliyetlerini sürdürmüştür. H 952 / M 1545 tarihinde vefat eden Sarban Ahmed, *Zeyl-i Şekâik*'te geçen bilgilere göre meşrebi dolayısıyla zındıklıkla suçlanmış, cezbe ve keramet sahibi, manevi mertebelere ulaşmış velilerdendir. *Divan*'ı ve *Mektûbât*'ı vardır.⁴⁵

⁴⁵ Nihat Azamat, "Sârbân Ahmed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/132.

1.5.2. Âkif

Veysel Karânî hazretlerinin soyundan⁴⁶ Ayıntâbî Kadı Mehmed Efendi'nin oğlu olan Âkif Paşa, 15 Rebûlevvel 1202 / 26 Aralık 1787 tarihinde Yozgat'ın Bozok yaylasında dünyaya gelmiştir. İlk eğitimini memleketindeki ilim adamlarından aldıktan sonra Bozok'ta Cabbar-zâde Süleyman Bey'in divan kâtibi oldu. Daha sonra İstanbul'a gelerek dîvân-ı hümâyûn kalemine girdi. Yaptığı çalışmalarla II. Mahmud'un iltifatına mahzar olarak maaşı arttırıldı.⁴⁷ 1824'te silahtar kâtibi, 1825'de amedci, 1826'da beylikçi, 1832'de reîsü'l-küttâblık görevlerinde bulundu. Mülkiye ve reîsü'l-küttâblık, hariciye nezareti olarak değiştirilince, Efendi unvanıyla vezirlik ve müşirlik rütbesi verildi. Böylece Osmanlı Devleti'nin ilk hariciye nâzırı oldu.⁴⁸ Bir süre sonra 1836 yılında zahirde Âkif Paşa'nın hastalığı, hakikatte ise küçük bir zabıta olayı iken büyütülerek diplomatik bir krize dönüşen ve tarihe "Miyop Churchill" hâdisesi olarak geçen vakıa sebebiyle görevinden azledildi.⁴⁹ Bir yıl üç buçuk ay sonra yeniden Paşalık rütbesiyle Pertev Paşa'nın yerine mülkiye nâzırlığına getirildi. Âkif Paşa ilk icraat olarak, bu makamın ismini "âdâb-ı ubûdiyyete münâfi" bulması nedeniyle Dâhiliye olarak değiştirdi.⁵⁰ Böylece Âkif Paşa, Osmanlı Devleti'nin ilk Dâhiliye Nâzırı olarak yeniden tarihe geçti. Altı buçuk aylık görev süresinden sonra hastalığı bahane gösterilerek 30 Mart 1838'de görevinden azledildi.

Âkif Paşa Sultan Abdülmecid'in tahta çıkmasının ardından 1839 yılında Kocaeli mutasarrıflığına tayin edildi. Daha sonra Bolu, Bursa, Viranşehir ve Karesi sancakları da kendi iradesine verildi. Halkın şikâyetleri

⁴⁶ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, haz. İbrahim Baştuğ (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2002), 1/115.

⁴⁷ Ahmet Hamdi Tanpınar, "Âkif Paşa", *İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1978), 1/242.

⁴⁸ Tanpınar, "Âkif Paşa", 1/243.

⁴⁹ Tanpınar, "Âkif Paşa", 1/243.

⁵⁰ Abdullah Uçman, "Âkif Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/261.

üzerine rütbesi dahi alınarak görevinden üçüncü kez azledildi ve Edirne'ye sürüldü. İki yıl sürgün cezasının ardından Bursa'da oturmasına izin verildi. Altı ay kadar kaldığı Bursa'dan ailesine ve dostlarına yazdığı mektuplarda çektiği sıkıntı ve ıstıraplardan, romatizma ağrılarından şikâyet ederek affedilmesi için gerekli teşebbüslerde bulunmalarını istedi. Abdülhamid'in doğumu münasebetiyle Sultan Abdülmecid'e gönderdiği tarih manzumesi sayesinde bağışlanarak 1842'de İstanbul'a döndü. İki yıl sonra gittiği hac dönüşünde İskenderiye'de hastalanarak vefat eden Âkif Paşa'nın cenazesi, Danyal Peygamberin yakınlarına defnedildi.⁵¹ Bir şiirinden Halvetî şeyhi Çerkeşi Mustafa Efendi'nin müridi olduğu anlaşılmaktadır.

Münşeât-ı el-Hâc Âkif Efendi ve Divançe, Tebsıra, ölümünden sonra torunu Âkif Bey tarafından neşredilen ve çeşitli mektuplarını ihtiva eden *Eser-i Âkif Paşa* (İstanbul 1290) ile *Muharrerât-ı Husûsiyye-i Âkif Paşa* dışında, Arapça'dan çeşitli ilavelerle tercüme ettiği *Risâletü'l-fi-râsiyye ve's -siyâsiyye* adlı bir eseri daha vardır.⁵²

1.5.3. 'Arşî

Asıl adı ve ailesi hakkında bilgi bulunmayan 'Arşî'nin divanındaki mensur kısımda geçen ifadelerle göre H 970 / M 1562'de doğduğunu ve Millet Kütüphanesi'ndeki bir mecmuada bulunan tarih manzumesinden H 1030 / M 1620'de öldüğünü öğreniyoruz.⁵³ Doğduğu, yaşadığı ve eğitim gördüğü yerler hakkında kaynaklarda bilgi bulunmayan 'Arşî ile ilgili tezkire sahipleri ya hiç bilgi vermemişler ya da Arşî'leri birbirine karıştırmışlardır. Hurûfilik inancına bağlı olan 'Arşî'nin, tamamı onun Hurufiliğe mensup olduğunu ifade eden

⁵¹ Uçman, "Âkif Paşa", 2/261.

⁵² Uçman, "Âkif Paşa", 2/262.

⁵³ Bahattin Kahraman, *Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni* (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989), 4.

beyitlerden müteşekkil divanı vardır.⁵⁴ Yazdığı bir mersiyeden anlaşıldığı üzere meşhur Hurufî şairi Muhîfî'nin mürididir.⁵⁵

1.5.4. Dertli

Asıl adı İbrahim'dir. Gerede'nin Şahnalar köyünde H 1186 / M 1772 tarihinde doğmuştur. İlk dönem şiirlerinde Lütfî, daha sonra da Dertli mahlasını kullanan Dertli İbrahim'in eğitimi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak çok seyahat etmesi ve gittiği şehirlerdeki kültür ortamları, Dertli'nin yetişmesinde büyük öneme sahiptir.⁵⁶ 25 yaşında Konya'ya giderek bir kahvehanede ocakçılık yapar. Kahveye gelen ilim ve sanat erbabıyla hemhâl olup saz çalmaya ve şiir söylemeye başlar. Mevlevilerin sohbetlerine ve fasıllarına iştirak eder. Bir müddet sonra Konya'dan ayrılarak sırasıyla Halep, Şam ve Kahire'ye gider. 10 yıl Mısır'da kaldıktan sonra artık tasavvufun inceliklerini öğrenmiş usta bir şair olmuştur. Tekrar memleketi Gerede'ye döner. Evlenir ve Anadolu'yu gezer. Bir müddet İstanbul'da kalır. Burada kahvehanelerde sazı ve sözüyle halk tarafından sevilir. Sözleri dilden dile dolaşır. Ömrünün büyük bir bölümünü yokluk ve sefalet içerisinde geçiren Dertli İbrahim, H 1261 / M 1845 tarihinde 73 yaşında vefat eder.⁵⁷

1.5.5. Gaybî

XVII. yüzyıl tasavvuf edebiyatının önemli simalarından Sun'ullah Gaybî, Kütahya doğumludur. Doğum tarihi kesin olmamakla birlikte 1615 tarihinde doğduğu tahmin edilmektedir. Babası Kütahya müftülerinden, Müftî Derviş nâmiyle meşhur Ahmed Efendi, Ümmî Sinan'ın halifelerindendir. Eserlerinden anlaşıldığı üzere iyi bir eğitim alan Sun'ullah Gaybî, babasının

⁵⁴ Kahraman, *Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni*, 10.

⁵⁵ Sadettin Nüzhet Ergün, *Türk Şairleri*, ts., 2/495.

⁵⁶ Recep Tek, *Türk Edebiyatında Dertli Olgusu Aşık Dertli ve Eserleri* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), 27.

⁵⁷ Tek, *Türk Edebiyatında Dertli Olgusu Aşık Dertli ve Eserleri*, 41.

tavsiyesi ile İstanbul'a giderek Oğlanlar Tekkesi şeyhi İbrahim Efendi'ye intisap etmiş, şeyhinin vefatına kadar yanında kalmıştır. 1655 yılında şeyhinin vefatıyla tekrar Kütahya'ya dönerek irşad faaliyetlerine devam etmiştir. Manzum ve mensur eserleri şu şekildedir: *Divan*, *Sohbetnâme*, *Tarîku'l-hak fî teveccühi'l-mutlak*, *Rûhu'l-hakîka*, *Bîatnâme*, *Risâle-i Halvetiyye* ve *Bayramiyye*, *Mekârimü'l-ahlâk fî tarîki'l-uşşâk*, *Akâidnâme*, *Risâle-i İlm ü Amel*, *Risâle-i Esmâ*.⁵⁸

1.5.6. Sa'dî

Ahmed Sa'dî, Balıkesir'in Edremit ilçesinin Havran köyünde H 1256 / M 1841 tarihinde doğmuştur. “*Emir Hoca*” ve “*Emir Hafız*” namları ile de bilinen Ahmed Sa'dî Efendi'nin babası Konya'dan Balıkesir'e göç eden Konya Bozkırlı Mustafa Efendi'dir. *Osmanlı Müellifleri*'inde ismi Esad Sa'dî Konevi olarak verilmiştir.⁵⁹ Balıkesir Müftüsü Ali Şuuri Efendi'den tahsil gören Sa'dî, Ali Şuuri'nin seçkin talebeleri arasında yer almıştır.⁶⁰ Şiirlerinde açık bir şekilde ifade ettiği gibi Nakşibendiliğin Hâlidî koluna mensuptur. Uzun süre Edremit Müftülüğü yapan ve çok sayıda talebe yetiştiren Hafız Ahmed Sa'dî'nin eserleri şu şekildedir: *Enâmîlü'r-Resâil*, *Delâilü'l-Mesâil*, *Dîvân-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî*, *Hamâilü'l-Vesâil*, *Mecma'u'l-Bahreyn*, *Mir'ât-ı Hâşiye*.⁶¹

⁵⁸ Bilal Kemikli, “Sun‘ullah Gaybî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/532.

⁵⁹ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, haz. İsmail Özen, Fikri Yavuz (İstanbul: Meral Yayınevi, 1972), 1/312.

⁶⁰ İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 2002, 4/1995.

⁶¹ Muhammet Akif Tiyek, *Mevlânâ Celâleddin Ahmed Sa'dî Havrânî Hayatı, Eserleri ve Divân'ı* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 20.

1.5.7. İbrahim Hakkı

H 1115 / M 1703 yılında Erzurum'un Hasankale ilçesinde doğmuştur. İbrahim Hakkı Erzurûmî namıyla meşhurdur. Babası Derviş Osman eğitim görmüş, İsmâil Fakirullâh'a müntesip bir zâttır. İbrahim Hakkı ilk tasavvufî terbiyesini babasından almıştır. Küçük yaşta babasının yanında gördüğü İsmail Fakirullâh'a hayran kalmış, ona intisap ederek babası ile aynı hücrede kalarak tasavvufî eğitim almıştır. Babasının vefat ettiği 1720 yılından kendi vefatı 1768 yılına kadar; ömrü İstanbul, Erzurum, Tillo arasında geçmiştir. Bu süre içerisinde üç kez hacca gitmiş ve birçok eser telif etmiştir. Astronomi alanında da çalışmaları olan İbrahim Hakkı'ya Sultan I. Mahmud zamanında müderrislik unvanı verilmiş ve çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. 22 Haziran 1780 tarihinde vefat eden İbrahim Hakkı hazretleri, şeyhi Fakirullâh'ın türbesine defnedilmiştir.⁶² Tasavvuf ve ahlâk ile çeşitli ilimlerden bahseden meşhur ve matbu *Marifetname* isimli eserin sahibi olan İbrahim Hakkı'nın eserlerinin büyük bir kısmı Türkçe, geri kalanı Farsça ve Arapçadır. Kaynaklarda eser sayısı ile ilgili farklı görüşler vardır. Bursalı Mehmed Tahir otuz dokuz eser sıralamıştır.⁶³ *Divan*, *Mârifetnâme*, *Mecmuatü'l-irfâniyye*, *İnsâniyye*, *Mecmuatü'l-meânî*, *Meşâriku'l-yûh*, *Sefînetü'r-rûh min vâridâti'l-fütûh*, *Kenzü'l-fütûh*, *Defînetü'r-rûh*, *Rûhu's-şürûh*, *Urvetü'l-İslâm*, *Hey'etü'l-İslâm*, *Tuhfetü'l-kirâm*, *Nuhbetü'l-kelâm*, *Ülfetü'l-enâm* eserlerinden bazılarıdır.⁶⁴

1.5.8. İsmail Hakkı

Manzûm ve mensûr yüzden fazla eserin müellifi, XVIII. yüzyıl divan edebiyatının mutasavvıf şairlerinden İsmail Hakkı; bugün Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Aydos'ta H 1063/M 1653 tarihinde doğmuştur.⁶⁵ Uzun süre

⁶² Mustafa Güneş, *Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı* (İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2008), 10.

⁶⁴ Mustafa Çağrıncı, "İbrâhim Hakkı Erzurûmî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/311.

⁶⁵ Murat Yurtsever, *İsmail Hakkı Divanı* (İstanbul: Arasta Yayınları, 2000), 4.

Bursa'da yaşadığı için Bursevî, Celvetiyye tarikatına mensup olduğu için Celvetî nisbelerini kullanmış, özellikle de Bursevî nisbesiyle meşhur olmuştur.⁶⁶ Bir kısmı Rumeli'de bir kısmı İstanbul'da süren on altı yıllık tahsil hayatı boyunca Celvetiyye tekkelerinde Celvetî şeyhlerinden sistematik bir eğitim almıştır. Atpazarlı Osman Efendi'den 1674'te icazet alıp irşad faaliyetlerine başlayan İsmail Hakkı Bursevî; sırasıyla Üsküp, Köprülü ve Usturumca'ya tayin olmuş ve bu şehirlerde on yıl vazifede bulunmuştur. Buralarda sıkıntılar çekmiş, mücadeleci mizacı dolayısıyla halkla iletişim kurmakta zorlanmış, halkın kayıtsızlığından şikâyetçi olmuştur. Daha sonra şeyhi Osman Fazlî'nin Bursa'daki halifesi Sun'ullâh Efendi'nin vefatı ile 1685'de yerine halife olarak tayin edilmiştir. Bursa'da geçen yılları en uzun ve verimli yılları olmuş, *Divanı'nı* ve *Rûhu'l-beyân* tefsirini burada tamamlamıştır. 1690'da şeyhinin vefatı ile Celvetî silsilesinin otuz ikinci şeyhi olarak irşad vazifesine devam etmiştir. H 1137 / M 1725'de vefat eden Bursevî hazretlerinin kabri, Tuzpazarı'nda yaptırdığı camiinin kible tarafındadır.

1.5.9. Hâşim

H 1130 / M 1718 yılında Üsküdar'da dünyaya gelen Hâşim Baba, yaşadığı yüzyılın ünlü bir Bektaşî şairidir. Üsküdar İnadiye'de Tavâşî Hasanağa mahallesinde bulunan Bandırmalızâde Tekkesi'nin şeyhi Yûsuf Nizâmeddin Efendi, Hâşim Baba'nın babası ve şeyhidir.⁶⁷ Babasının şeyhliği vesilesi ile Celvetî tarikatının âdab ve erkânını öğrenerek büyümüştür. Daha sonra Bektaşîliğe meyledip Mısır Kasrû'l-Ayn'daki Kaygusuz Abdal Bektaşî Tekkesi şeyhi Hasan Baba (ö. 1170)'ya intisap etti.⁶⁸ Hâşim Baba, Hacı

⁶⁶ Ali Namlı, "İsmâil Hakkı Bursevî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/108.

⁶⁷ Hasan Kâmil Yılmaz, "Hâşim Baba", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/406.

⁶⁸ İsmail Özmen, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 3/349.

Bektaş'ta bulunan Bektaşî Âsîtânesi'nde dört yıl kalmış hatta bir aralık dedebabalık yapmışsa da Bektaşîlerin bir kısmı onun şeyhliğini kabul etmemişlerdir.⁶⁹ Hâşim Baba divanında Safiyyüddün-i Erdebîlî vasıtasıyla Hz. Ali soyundan geldiğini belirtir.

Hâşim Baba çok yönlü şahsiyeti sebebiyle bir yerde karar kılammamış, içerisine girdiği her grup tarafından genellikle dışlanmıştır. Bu yüzden ne Bektaşîlere Bektaşîliğini ne de Celvetîlere Celvetîliğini kabul ettirebilmiştir. Hayatının büyük bir kısmını tarikatının hizmetleriyle geçirmesine rağmen; vefat ettiğinde cenazesi Celvetiyye'nin merkezi Hüdâyî Dergâhı'na alınmamıştır. Cenaze namazı dergâhın alt tarafında Cennet Efendi hazîresi önünde kılınabilmiştir.⁷⁰ “*Îlâ Rabbihi'l-Kerîm*” terkininin delâlet ettiği H 1197'de vefat eden Hâşim Baba'nın eserleri şu şekildedir: *Divan, Vâridât, Ankâ-yı Meşrik, Devriyye-i Ferşiyye*.

1.5.10. Hilmî

Mehmet Ali Hilmi Dedebaba İstanbul'un Güngörmez mahallesinde H 1258 / M 1842 tarihinde doğmuştur. Babası aynı mahallede imamlık yapan Nuri Efendi'dir.⁷¹ Annesi ve babası ile Şahkulu Dergâhı postnişini Hasan Baba'dan ikrar alarak 1857 tarihinde daha 14 yaşında iken Bektaşîliğe girmiştir.⁷² Hasan Baba'dan sonra onun yerine geçen Ali Baba'nın vefatı ile 1863 yılında Şahkulu Dergâhı'nın postnişinliğine geçti. 21 Şubat 1907 tarihinde vefat eden Mehmed Ali Hilmi Dedebaba önce Şahkulu Sultan Dergâhı'nın kış meydanı denilen kısmına defnedilmiş, naaşı daha sonra aynı semtte inşa ettirdiği Gözcü Baba Türbesi bahçesindeki sofaya nakledilmiştir.⁷³ Mehmed Ali Baba şiirlerinde

⁶⁹ Yılmaz, “Hâşim Baba”, 16/406.

⁷⁰ Yılmaz, “Hâşim Baba”, 16/406.

⁷¹ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969), 1/669.

⁷² Abdullah Uçman, “Mehmed Ali Hilmi Dedebaba”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/440.

⁷³ Uçman, “Mehmed Ali Hilmi Dedebaba”, 28/440.

Hilmî mahlasını kullanır. 1909'da Ahmed Mehdi Baba tarafından basılan *Divan*'ı, 1986 yılında Bedri Noyan tarafından yeni yazıya çevrilerek yayımlanmıştır.⁷⁴

1.5.11. Hüdâyî

Asıl adı Mahmud'dur. Fadlullah b. Mahmud'un oğlu olan Hüdâyî, H 948/M 1541 yılında Şereflikoçhisar'da doğmuştur. Aziz Mahmud Hüdâyî namıyla meşhurdur. Doğru yola, Hak yoluna girmiş manasına gelen “*Hüdâyî*” mahlası, kendisine şeyhi Üftâde tarafından verilmiştir. İsmi başında bulunan “*Azîz*” kelimesi ise, halkın ona gösterdiği saygının bir ifadesidir.⁷⁵ İlk tahsiline doğduğu yerde başlamış ve eğitimini ilerletmek maksadı ile İstanbul'a gitmiştir. Küçük Ayasofya medresesinde tahsile başlamış, zekâsı ve azmi ile hocası Nâzırzâde Ramazan Efendi'nin özel ilgi gösterdiği talebelerinden olmuştur. Hocası onu yanına muîd olarak almış, medresedeki görevinin yanında Halvetiyye tarikatına mensup Nureddinzâde Muslihuddin Efendi'nin sohbetlerine de devam etmiştir.⁷⁶

Hocası Nâzırzâde'nin tayiniyle önce Edirne'de, daha sonra Şam ve Mısır'da hocasının yanında bulunmuştur. 1573'te hocası ile Bursa'ya dönen Hüdâyî, Bursa Ferhâdiye medresesine müderris ve Câmî-i Atîk mahkemesine nâib tayin edildi. Üç yıl sonra hocasının vefatının tesiriyle görevlerinden ayrılarak daha önce vaaz ve sohbetlerine katıldığı Üftâde hazretlerine intisap etti.⁷⁷ Ayrıca Hüdâyî'nin resmi görevlerini bırakıp tasavvuf yoluna geçmesi ile ilgili kaynaklarda farklı menkıbeler de anlatılmaktadır.⁷⁸ Şeyhi Üftâde'nin

⁷⁴ Özmen, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 4/439.

⁷⁵ Eren, “HÜDÂYÎ, Azîz Mahmûd”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 17 Ekim 2023).

⁷⁶ Hasan Kâmil Yılmaz, “Aziz Mahmud Hüdâyî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/338.

⁷⁷ Yılmaz, “Aziz Mahmud Hüdâyî”, 4/339.

⁷⁸ Aziz Mahmud Hüdâyî, *Divan-ı İllâhiyât*, haz. Mustafa Tatçı, Musa Yıldız (İstanbul: Üsküdar Belediye Başkanlığı, 2005), 3.

vefatının ardından bir müddet Rumeli, Trakya ve Balkanlar'da irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. Şeyhülislam Hoca Sadeddin Efendi'nin arzusuyla İstanbul'a gelmiş, bir zamanlar talebelik yaptığı Küçük Ayasofya Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Fatih Camii'nde de derslere başlayan Hüdâyî, ilim ve devlet adamlarının da içinde bulunduğu geniş kitleler tarafından büyük saygı ve muhabbet görmüştür. Üsküdar'da satın aldığı arsa üzerine kurduğu dergâh, o dönemde İstanbul'un en önemli kültür muhiti haline gelmiştir. 1628'de vefat eden Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri dinî-tasavvufî kişiliği ile gönüllerde yer etmiş, şöhreti günümüze kadar ulaşmıştır. Arapça ve Türkçe otuz kadar eseri bulunmaktadır. Belli başlı Türkçe eserleri şunlardır: *Dîvân-ı İllâhiyât*, *Necâtü'l-garîk fi'l-cem'i ve't-tefrîk*, *Tarîkat-nâme*, *Mektubât*, *Nesâih* ve *Mevâiz*, *Mi'râciye*⁷⁹

1.5.12. İbrâhim

Halvefî-Şâbânî tarikatının Kuşadaviyye kolunun kurucusudur. Aydın'ın Kuşadası ilçesinin Çınarlı köyünde H 1188/M 1774 tarihinde doğmuştur. Kuşadalı İbrahim namıyla meşhurdur. Aydın, Denizli ve Anadolu'nun muhtelif yerlerinde eğitim gördükten sonra İstanbul'a gitmiş, bugün Millet Kütüphanesi olarak kullanılan Feyziyye Medresesi'ne yerleşmiştir. Burada Hoca Emin Efendi'nin derslerine katılmış ve tahsilini tamamladıktan sonra kendisini hücrelerine kapatarak ibadet ve tefekkürle meşgul olmuştur. Aklına takılan bir ayeti çok düşünmüş bir türlü çözüme kavuşturamamıştır. Arkadaşının tavsiyesi üzerine Beypazarlı Ali Efendi'ye gitmiş, onun verdiği cevaba hayran kalan Kuşadalı İbrahim, Ali Efendi'ye intisap etmiştir.

40 yaşına kadar zahir ilimlerle meşgul olan Kuşadalı, dönemin en üst seviyedeki alimlerinden olmasına rağmen ne bu alanlarda ne de tasavvuf

⁷⁹ Yılmaz, "Aziz Mahmud Hüdâyî", 4/340.

alanında eser vermiştir. 1236 senesinden itibaren müridlerine gönderdiği mektuplar onun düşünce dünyasını ve şahsiyetini anlamada en önemli kaynaklardır. Sayısı 143'e ulaşan mektuplar Yaşar Nuri ÖZTÜRK tarafından derlenerek yayımlanmıştır. 1263 yılında Medine'den Mekke'ye giderken vefat etmiştir.⁸⁰

1.5.13. Kâmil

Tam adı Hocazâde Şeyh Ahmed Kâmil Efendi'dir. Doğum tarihi ve yeri belli değildir. Babası Gürcü Osman Efendi'nin Silivri müftüsü olması dolayısıyla Silivri'de doğduğu düşünülmektedir. Tahsilini babasından alan Kâmil Efendi, babasının vefatından sonra Silivri'deki tüm malını bırakarak İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da şeyhi Kütahyalı Evliyazâde İsmail Hakkı Efendi'nin namına bir tekke yaptırmış ve burada şeyhlik yapmıştır.⁸¹ Hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmayan Ahmed Kâmil Efendi'nin hayatı ile ilgili bilgilere *Divan*'ından ulaşılmaktadır. Nakşibendî tarikatına mensup olan Kâmil Efendi, H 12 Safer 1312 / M 15 Ağustos 1894'te vefat etmiş, Edirnekapı'da yaptırdığı tekkeye defnedilmiştir.⁸²

1.5.14. Kâzım

H 1237 / M 1821 tarihinde, bugün Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Koniçe'de doğmuştur. Asıl adı Musa⁸³ Kazım'dır. Küçük yaşta babası Hüseyin Hüsnü Bey ile İstanbul'a giden Musa Kazım, İstanbul'da yetişmiş ve tahsil görmüştür. Divan-ı Hümâyün kalemine girmesi ile memuriyet hayatı başlamıştır. Mühimme ve Maliye Mektûbî kalemlerinde gösterdiği gayret ve

⁸⁰ Nihat Azamat, "Kuşadalı İbrâhim Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/468-470.

⁸¹ İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 1969, 1/801.

⁸² Ömer Suat İnan, *Hoca-Zâde Ahmed Kâmil Efendi ve Divan'ı* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 13.

⁸³ İsmi Musa olmasına rağmen *Osmanlı Müellifleri*'inde İbrahim olarak kaydedilmiştir.

çalışmalarla Asâkir-i Hassâ Kitâbetine tayin edilmiş, birkaç yıl sonra da Livâ kitâbeti ve Alay eminliğine terfi etmiştir.⁸⁴ Yazdığı hicivler nedeniyle zaman zaman görevinde değişiklikler olmuştur. Asıl ustalığı mersiyededir. Çok yanık şiir söyleyenlerden bir zât olup, Peygamber'in ehl-i beytine muhabbetinin şiddetiyle meşhur olan Kazım Paşa, acıklı mersiyeler söylemekle asrının tek şairiydi.⁸⁵ *Divan-ı Kazım Paşa, Makâlîd-i Aşk Kazım Paşa'nın eserleridir.*

1.5.15. Niyâzî-i Mısırî

Halvetiyye tarikatının Mısırye kolunun kurucusu olan Niyâzî-i Mısırî'nin asıl adı Mehmed'dir. H 1027 / M 1618 yılında Malatya'da doğmuştur. İlim tahsili için gittiği Mısır'da kalması nedeniyle Mısırî mahlasını kullanmış, Niyâzî mahlasıyla birlikte Niyâzî-i Mısırî, Mısırî Niyâzî, Şeyh Mısırî namlarıyla meşhur olmuştur. Malatya'da Halvetî şeyhi Hüseyin Efendi'ye intisap etmiş, onun Malatya'dan ayrılmasıyla Diyarbakır ve Mardin'e giderek buradaki alimlerden mantık ve kelim dersleri almıştır. 1057/1647 tarihinde Ümmî Sinan'a intisap eden Mısırî, Elmalı'da şeyhinin yanında dokuz yıl kalarak şeyhinin hizmetinde bulunmuş seyrü sülûkünü tamamlamıştır. Halife tayin edilmesinin ardından Uşak, Çal ve Kütahya'da irşad faaliyetlerinde bulunmuştur.⁸⁶ O dönem ortaya çıkan Kadızadeliler hareketi nedeniyle birkaç kez sürgüne gönderilen Mısırî, ikinci kez sürgün edildiği Limni'de 1105/1604 tarihinde vefat etmiştir.⁸⁷

Arapça ve Türkçe birçok eseri bulunmaktadır. *Mevâ'idü'l-'irfân, ed-Devretü'l-'arşiyye fi ahkâmî'l-ferşiyye, Tesbî'-i Kaşîde-i Bürde, Tefsîru Fâtîhati'l-Kitâb, Mecâlis* Arapça kaleme aldığı eserlerdir. Türkçe eserleri ise şu şekildedir: *Divan, Tuhfetü'l-uşşâk, Mecmua, Risâle-i Es'ile ve Ecvibe-i*

⁸⁴ İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 1969, 1/810.

⁸⁵ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 2/9.

⁸⁶ Mustafa Aşkar, "Niyâzî-i Mısırî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/167.

⁸⁷ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1/162.

Mutasavvifâne, Risâle-i Devriyye, Ta 'bîrâtü'l-vâkıât, Şerh-i Esmâü'l-hüsnâ, Şerh-i Nutk-ı Yûnus Emre.

1.5.16. Mir'âtî

19. yüzyıl ozanlarının en büyüklerinden olan Mir'âtî Kalecik-Ankara doğumludur. Doğum ve ölüm tarihleri kaynaklarda kesin olarak geçmemektedir. Kalecikli Mir'âtî ya da Mir'âtî Baba olarak anılır. H 1285 / M 1869'da Turabî Ali Baba Dede'den (ö.1868) el aldığına ve ustası Âşık Hasan'ın babası Âşık Kemalî ile müşâhere ettiğine dayanılarak H 1225-1300 yani M 1809-1884 yılları arasında yaşadığı sanılmaktadır.⁸⁸ Eğitimi hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan Mir'âtî'nin şiirlerinden anlaşıldığı üzere medrese tahsili gördüğü ve icazetli hocalardan olduğu anlaşılmaktadır. Rivayete göre Kalecik müftülüğünde bulunmuş, Bektaşî tarikatına intisap etmesi nedeniyle çevresindekiler tarafından kınanmış ve bu makamdan uzaklaştırılmıştır.⁸⁹ Bu yüzden eline sazını alan şair diyar diyar dolaşmış şiirler söylemiştir. Şiirlerinde ironi-ince mizah vardır. Aruz ve hece ölçülerini başarı ile kullanan şairin birçok yazma mecmua ve cönklerde şiirleri bulunmaktadır. 1850 tarihinde Dede Baba makamına geçen Mir'âtî Baba son yıllarını İstanbul'da geçirmiş ve burada ölmüştür. Tavuk pazarı civarına defnedilmiştir.⁹⁰

Hayrettin İvgin ve Ali Esat Bozyiğit'in *Kalecikli Âşık Mir'atî* adlı eserinde belirttiği üzere Mir'âtî'nin 13 nefesi, 1 musammat koşması, 4 destanı, 4 gazel divanı, 2 gazel semaisi, 2 müseddesi, 1 muhammesi tespit edilmiştir.⁹¹

⁸⁸ Hayrettin İvgin, Ali Esat Bozyiğit, *Kalecikli Âşık Mir'atî*, Kültür Ajans Yayınları, Ankara, 2016, s.5.

⁸⁹ Özmen, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 4/347.

⁹⁰ İvgin - Bozyiğit, *Kalecikli Âşık Mir'atî*, 8.

⁹¹ İvgin - Bozyiğit, *Kalecikli Âşık Mir'atî*, 9.

1.5.17. Murad

5 Cemâziyelevvel 953'te (4 Temmuz 1546) Manisa'nın Bozdağ yaylağında doğdu. Venedik asıllı Nurbânû Sultan'ın oğlu olan Sultan Murad, ilk eğitimini Manisa sarayında aldı. Osmanlı padişahları arasında en bilgini sayılan III. Murad, Şeyhülislam Mehmed Sâdeddîn Efendi, Bekaî Efendi, Şeyh Şücâ Efendi, Tiryakî Hasan Paşa gibi devrin ünlü isimleri tarafından yetiştirildi.⁹² Küçük yaşta iken Aydın-ili sancak beyliğine, daha sonra da Akşehir sancak beyliği tayin edildi. Babası II. Selim padişah olduktan sonra ise Manisa Sancakbeyliğine tayin edilen Sultan III. Murad, II. Selim'in vefatı üzerine 28 yaşında tahta çıkarak padişah oldu ve yirmi yıl tahtta kaldı. Osmanlı Devleti'nin en geniş sınırlarına ulaştığı bu dönemde, Sokullu Mehmet Paşa'nın sadrazamlığı ile saltanatın ilk yılları rahat geçti. Bir suikast sonucu Sokullu'nun öldürülmesi devlet idaresinde işlerin bozulmaya başlamasını da beraberinde getirdi. 6 Cemâziyelevvel 1003 / 17 Ocak 1595'de vefat eden III. Murad, Ayasofya hazîresine defnedildi. Şiirlerinde Murâdî ve Murad mahlaslarını kullanmış, *divanı*, sultan şairler içinde Kanunî'den sonra en hacimli divandır. III. Murad'ın Türkçe Divânı'nda toplam 1566 gazel bulunmaktadır.⁹³

1.5.18. Müştak

Asıl adı Muhammed Mustafa'dır. H 1172 / M 1759 tarihinde Bitlis'te doğmuştur. Hoca Neşet tarafından Müştak mahlası kendisine verilmiş, Müştak Baba namıyla meşhur olmuştur.⁹⁴ Küçük yaşta babasını kaybeden Müştak Baba, dedesi tarafından büyütülmüştür. İlk hocası amcası Şems-i Bitlisî'dir. Daha sonra Kadirî şeyhi Hacı Hasan Şirvanî'den ders almış ve ona intisap

⁹² Mustafa İsen, "MURÂD/MURÂDÎ, Sultân III. Murâd", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 17 Ekim 2023).

⁹³ Bekir Küçüköğlü, "Murad III", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31/172-176.

⁹⁴ Ahmet Doğan, "Şeyh Müştak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/64.

etmiştir. Seyrû sülûkunu tamamlayarak icazet almıştır. İyi bir udî olan Müştak Baba ruh hastalıklarının musiki ile tedavi edilebileceğini belirtmektedir. Hac farizasını yerine getirdikten sonra Trabzon'a gelmiş ve burada irşad görevini sürdürmüştür. Birkaç kez İstanbul'da bulunmuş, burada Selâmî Efendi tekkesi şeyhliğine vekalet etmiştir. II. Mahmud'un teveccühünü kazanmış, Konya'da Çelebi Efendi'den sikke giymiştir. 1247/1832'de memleketi Bitlis'e giderken Muş'a uğramış, Muş'taki dergâhında birkaç gün konakladığı sırada kendisine düşman olan Yezidiler tarafından seccade üzerinde boğularak şehit edilmiştir. Şehit edildiğinde 75 yaşlarında olan Müştak Baba, Muş'a defnedilmiştir. *Divan, Âsârü'l-Müşâtak Esrârü'l-Uşşâk, Mektûbât-ı Kimyâ-yı Müştak, Bahâr-nâme* Müştak Baba'nın eserleridir.⁹⁵

1.5.19. Nâdir

Maraş'ın Kurrâzâde ailesinden olan Hasan Nâdir, H 1246 / M 1830 yılında Maraş'ta doğdu. Maraş'ta Sıbyan Mektebinde okudu. Başka tahsili olmamasına rağmen zekâsı ve Allâh vergisi kabiliyeti ile tahsilli emsalleri arasında kendini belli ederdi. Maraş Mahkeme-i Şer'iyesinde uzun müddet görev yaptı. Maraş ve çevresinde sevilen bir şair olan Nâdir, sonradan kendisini içkiye vererek sarhoş bir hayat yaşamıştır.⁹⁶ Uzun boylu, zayıf, kır sakallı olan Hasan Nâdir'in eserleri toplanıp basılmadığından çoğu zayi olmuştur.⁹⁷ Hasan Nâdir Efendi'nin günümüze üç mevlidi ile çeşitli şiir mecmuaları vasıtasıyla birkaç şiiri ulaşmıştır. 1888'de koleradan vefat etmiştir.

⁹⁵ Mehmet Arslan, "MÜŞTÂK, Müştak Baba, Bitlisli", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 17 Ekim 2023).

⁹⁶ Gülcan Alıcı, "NÂDİRİ, Hasan Nâdir", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 17 Ekim 2023).

⁹⁷ İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 1969, 2/1060.

1.5.20. Nakşî

Halvetî tarikatının büyüklerinden arif ve fazilet sahibi bir zât olan⁹⁸ Nakşî'nin doğum tarihi belli değildir. Kaynaklarda Divriği'de doğduğu söylenen şairin; ailesi, evliliği, hanımı ve çocukları hakkında bilgi bulunmamaktadır.⁹⁹ Şiirlerinde Nakşî mahlasını kullanan şairin asıl adı Ali'dir. Hayatı hakkında detaylı bilgiler bulunmayan Nakşî-i Akkirmânî, İstanbul'a giderek Halvetiyye tarikatının Ramazaniyye kolunun kurucusu Pir Ramazan Efendi'ye intisap etmiştir.¹⁰⁰ Nakşî daha sonra, Sultan Bayezid'in bugün Ukrayna sınırları içerisinde bulunan Akkirman kalesi içinde yaptırdığı tekkeye Murad Kırîmî'nin halifesi olarak şeyh olmuştur. Akkirman'a irşad vazifesiyle gönderilmesi ve oraya defnedilmiş olması dolayısıyla kendisine Akkirmânî de denmiştir.¹⁰¹ H 1065/M 1655 yılında vefat eden ve şeyhlik yaptığı tekkenin hazinesine defnedilen Nakşî'nin eserleri şu şekildedir: *Dîvan, Manzume-i 'Aynu'l-Hayat, Manzume-i Ğavriyye, Esrar-nâme*.

1.5.21. Pîr Sultan Abdal

Alevi-Bektaşî edebiyatının en büyük ozanı olmasına, meşhurluğuna ve etki ettiği sahanın genişliğine rağmen Pîr Sultan Abdal'ın hayatı hakkında kaynaklarda kesin bilgi ve belge bulunmamaktadır. Şiirlerinden öğrenildiğine göre Sivas'ın Banaz köyünde dünyaya gelen Pîr Sultan Abdal'ın asıl adı Haydar'dır.¹⁰² Şiirlerini coşkulu bir şekilde dile getirmesi, şiirlerinde halkla ilgili mevzulara yer vermesi, inandığı değerleri taviz vermeden savunması Pîr Sultan'ın en önemli özellikleridir.¹⁰³ Şahkulu'nun Anadolu'da başlattığı yoğun

⁹⁸ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1/161.

⁹⁹ Hikmet Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Divanı* (Sivas: Buruciye Yayınları, 2011), 24.

¹⁰⁰ Hikmet Atik, "Nakşî-i Akkirmânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/334.

¹⁰¹ Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Divanı*, 24.

¹⁰² Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1/195.

¹⁰³ Nurettin Albayrak, "Pîr Sultan Abdal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/277..

Safevi-Şii propagandasını benimseyen ve bu doğrultuda faaliyetlerde bulunan Pîr Sultan, Alevi kaynaklarının öne çıkardığı bir görüşe göre, Osmanlı Devleti'nin Kızılbaş zümrelerine karşı sert önlemler aldığı bir dönemde önce hapsedilir daha sonra da idam edilir.¹⁰⁴

1.5.22. Remzî

Son devir mutasavvıf şairlerden, Üsküdar Mevlevihânesi'nin son şeyhi Ahmed Remzi Efendi, 1872 yılında babası Süleyman Atâullah Efendi'nin şeyh olarak bulunduğu Kayseri Mevlevihânesi'nde dünyaya geldi. Dedesi Süleyman Turâbî Mevlevî'dir. Sıbyan Mektebi ve Rüşdiye'yi bitirdikten sonra başta babası olmak üzere, eniştesi Güncizâde Nuh Necati Efendi'den Mürîdzâde Ali Efendi'den ve Hisarcıklızâde Şair Salim Efendi ile Şair Sami Efendi'den Arapça, Farsça ve edebiyat dersleri aldı. 1892 yılında İstanbul'a giderek Divân-ı Muhâsebât'ta çalışmaya başladı. Burada çalışırken Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi Celâleddin Efendi'ye intisâp ederek semâ çıkarttı.¹⁰⁵ Bir yıl sonra “gördük İstanbul'u da bazı havalisini de Babiâli'sini de Ankara valisini de” diyerek memleketi Kayseri'ye geri döndü.¹⁰⁶

Kayseri'de Nazım Paşa aracılığı ile Kayseri İdadisi'ne Ahlâk ve Ulûm-ı Diniyye hocalığına tayin edildi. Kayseri Mevlevihânesi'ne gelen medrese talebelerine *Kavâid-i Fârisi*, *Pend-i Attar*, *Gülîstan*, *Bostan*, *Mesnevi* okuttu. II. Meşrutiyetin ardından ziyaret maksatlı gittiği Konya'da Abdulhalim Çelebi'nin isteği ile burada bir yıl kalarak çelebizâdelere *Mesnevi* okuttu. Daha sonra Kütahya Ergûniye Mevlevihânesi meşihatine tayin edildi. 1909'da Kastamonu Mevlevihânesi, 1913'te Halep Mevlevihânesi şeyhi oldu. I. Dünya Savaşı'nda Filistin cephesine giden mevlevî taburuna katılan Remzi Dede,

¹⁰⁴ Albayrak, “Pîr Sultan Abdal”, 34/277.

¹⁰⁵ Hasibe Mazıoğlu, “Akyürek, Ahmed Remzi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/304.

¹⁰⁶ İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 1969, 3/1408.

dönüşte Şam'da üç sene kalarak bu süre içerisinde Emevi Camii'nde *Mesnevî* dersleri yaptı. 1919'da Halep'in işgalinin ardından İstanbul'a gelerek Üsküdar Mevlevihânesi şeyhliğine tayin edildi. 2 Eylül 1925'te tekkelerin kapatılması üzerine Üsküdar Selim Ağa Kütüphanesi baş memurluğa tayin edildi. 1937'de istifa ederek, Ankara Eski Eserler Kütüphanesi'nde müşavir olarak çalıştı. 6 Kasım 1944'te memleketi Kayseri'de vefat eden Ahmed Remzi Akyürek, Seyyid Burhaneddin Tirmizi'nin türbesine defnedildi.¹⁰⁷

Çeşitli edebi mecmualarda hece ve aruz vezni ile şiirleri bulunan Remzi Dede, divan şiiri geleneği ile yetişen Mevlevî şairlerin son temsilcilerindendir.¹⁰⁸ Hüseyin Vassaf'ın, Ahmed Remzi Dede ile ilgili biyografik mahiyette ve eserlerine dair hazırladığı *Remzinâme* adında bir çalışması vardır.¹⁰⁹ *Manzum Kavâid-i Fârisî, Tuhfetü's-sâimîn, Âyîne-i Seyyid-i Sırdân, Mir'ât-ı Zeynelâbidîn, Bir Günlük Karaman Seyahatnâmesi, Târihçe-i Aktâb, Münâcât-ı Hazret-i Mevlânâ, Gülzâr-ı Aşk* eserlerinden bazılarıdır. *Bergüzâr* isimli eseri Remzi Dede'nin şiirlerini topladığı mecmuadır.¹¹⁰

1.5.23. Sefil Abdal

Hayat hikayesi ve kimliği hakkında kaynaklarda bir bilgi bulunmayan şairin, kültürlü bir ozan olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. Kullanmış olduğu dil XIX. yüzyılda yaşamış olabileceğini göstermektedir. Şiirlerinde Sefil Abdal, Sefil, Sersem Sefil mahlaslarını kullanmıştır.¹¹¹

1.5.24. Selâmî

Kaynaklarda hayatı ile ilgili geniş bilgilerin yer almadığı Şeyh Selâmî Efendi, İzmir'de doğmuştur. İzmir'de bir tekke şeyhi olan Şeyh İsmail Şerhî

¹⁰⁷ Mazıoğlu, "Akyürek, Ahmed Remzi", 2/304.

¹⁰⁸ Mazıoğlu, "Akyürek, Ahmed Remzi", 2/304.

¹⁰⁹ İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 1969, 3/1409.

¹¹⁰ Mazıoğlu, "Akyürek, Ahmed Remzi", 2/304.

¹¹¹ Özmen, *Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 4/360.

Efendi'nin oğludur. Genellikle Şeyh Selâmî Efendi olarak geçen şairin adı Şeyh Selâmî Mustafa olarak da anılmaktadır.¹¹² İlk eğitimini babasından alan Selâmî Efendi, Buhara'da eğitim gördükten sonra İstanbul'a gelmiştir. Eyüp Sultan'da Baba Haydar mahallesinde bulunan dergâhın meşihat makamına geçmiştir. Burada post-nişîn iken H 1228/M 1813 yılında vefat etmiş, aynı yere defnedilmiştir.¹¹³ Matbu bir divanı bulunan Selâmî Efendi'nin bazı kaynaklarda belirtildiğine göre bir de *Manzume-i Mevlidiyye*'si vardır. Fakat araştırmalar sonucu bu eserin aynı ismi taşıyan Üsküdarlı Selâmî Ali Efendi'ye ait olduğu ortaya çıkmıştır.¹¹⁴ Diğer mutasavvıf şairler gibi ilahi aşkı, bağlı olduğu tarikatın usul ve esaslarını şiirlerinde sade ve coşkulu bir şekilde dile getirmiştir.

1.5.25. Sersem ‘Ali

Balım Sultan'ın ilk müritlerinden ve ilk halifelerinden olan Sersem Ali XVI. yüzyıl Bektaşî şeyhlerindedir. Hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Doğumu, ailesi, eğitimi vb. bilgilere ulaşılamayan Sersem Ali Dede Baba'nın kabri Hacı Bektaş Dergâhı'nın içerisinde yer alan “*Kırklar Meydanı*” olarak adlandırılan meydanın girişinde sol tarafta bulunmaktadır. Turgut Koca'nın verdiği bilgilere göre Kalkandere'de Harabati Tekkesi'nde bulunan kabri kendisine bir saygı nişanesi olarak yaptırılmıştır. Mecmualar vasıtasıyla şimdiye kadar tespit edilen dört şiiri vardır.¹¹⁵

¹¹² Serpil Kayya, *Selâmî Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni* (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 2.

¹¹³ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1/189.

¹¹⁴ Kayya, *Selâmî Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni*, 4.

¹¹⁵ Bülent Akın, “SERSEM ALİ BABA, Dede Baba”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 17 Ekim 2023).

1.5.26. Seyfullâh

İbrahim Ümmî Sinan Hazretlerinin baş halifelerinden ve aşıklar zümresinden yüksek bir zat olan¹¹⁶ Seyfullâh Nizamoğlu'nun asıl adı Seyfullâh Kasım'dır. Bağdat'tan İstanbul'a göç edip Silivrikapı'da bir tekke kuran Şeyh Seyyid Nizameddin Ahmed Efendi'nin oğludur.¹¹⁷ Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber XVI. yüzyılın ilk yarısında doğduğu tahmin edilmektedir. İlk olarak babasının yanında ve çeşitli medreselerde eğitimini alan Seyyid Nizamoğlu, daha sonra tasavvufi ilimlerde ilerlemesi için babası tarafından Halvetiyye'nin Sinaniyye kolunun kurucusu İbrahim Ümmî Sinan'a gönderilmiştir. Burada seyrü sülûkünü tamamladıktan sonra Silivrikapı içerisinde kendisi için inşa edilen Emirler tekkesinde irşad faaliyetine başlamış ve uzun yıllar burada irşadla meşgul olmuştur. Nizamoğlu H 1010 yılı Muharrem ayında (M Temmuz 1601) vefat etmiş ve tekkesinin haziresine defnedilmiştir.¹¹⁸

Babası Hz. Hüseyin'in 27. kuşaktan torunu olan Seyyid Nizamoğlu, Caferiyye mezhebindendir. Şiirlerinde Caferiyye mezhebinin ve bu mezheb imamı Muhammed el-Bakır'ın övgüsü; yine aynı şekilde Ehl-i Beyt sevgisi geniş yer tutmaktadır.¹¹⁹ Şiirlerinde Seyyid, Seyyid Seyfi, Seyfullâh, Seyfullâh Nizamoğlu, Nizamoğlu mahlaslarını kullanan şairin eserleri şu şekildedir: *Mi'racü'l-mü'minîn*, *Câmi'u'l-ma'ârif*, *Şeref-i Siyâdet*, *Ma'denü'l-maârif*, *Esrârü'l-ârifîn*, *Seyr-i Sülûk*, *Divan*.

¹¹⁶ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1/182.

¹¹⁷ Necdet Tosun, "Seyyid Nizamoğlu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/73.

¹¹⁸ Tosun, "Seyyid Nizamoğlu", 37/73.

¹¹⁹ Canan Özdemir, *Seyyid Nizamoğlu Divanı* (Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996), 6-7.

1.5.27. Sezâyî

Halvetî-Gülşenî tarikatının Sezâiyye kolunun kurucusu olan Sezâyî Efendi'nin asıl adı Hasan'dır. Mora Yarımadası'nda bugün Korinth denilen Gördest'te H 1080 / M 1669 yılında doğdu.¹²⁰ Dedesi, Kurtbey-zâde diye anılan servetli ve büyük bir zattır. Çocukluk ve gençlik yıllarının ilk zamanları Gördes'te geçirdikten sonra, Venedik'in Mora'yı işgali ile (1687) İstanbul'a gelmiştir. Eserleri ve gençliği ile ilgili aktarılan bazı bilgiler dolayısıyla gençliğinde iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır.¹²¹ Bir süre Edirne'de kâtip olarak bulunmuş, bu sırada da tasavvufla ilgilenmiştir. Manevi işaretlerle ve gördüğü rüya üzerine mürşid aramaya karar verir. Gülşenî tarikatından Şeyh Mehmed Sırrî Efendi'ye intisap eder.¹²² İki yıl sonra Mehmed Sırrî Efendi'nin vefatı üzerine onun yerine şeyh olan La'li Mehmed Fenâî Efendi'nin yanında kalıp ona intisap etmiştir. Şeyhi'nin ölümünden sonra Gülşenî şeyhi olan Sezâyî, 1738'de vefat etmiştir. *Divan, Mektûbât-ı Sezâyî, Şerh-i Gazel-i Niyâz-i Mısrî* eserleridir.

1.5.28. Sûzî

Asıl adı Ahmed'dir. Tezkirelerde hayatı ile ilgili yeterli bilgi bulunmayan Ahmed Sûzî, XVIII. yüzyılın sonu ile XIX. yüzyılın başında yaşamış bir halvetî şehididir. H 1779 / M 1765 tarihinde doğan Ahmed Sûzî, Şemseddin Sîvâsî'nin torunlarından. Şiirlerinde Sûzî mahlasını kullanmış, kaynaklarda Sûzî-i Sîvâsî, Ahmed Efendi, Sûzî Ahmed Efendi, Sûzî el-Rûmî, Şeyh Şemseddin-i Sûzî Ahmed Efendi, Türkî eş-Şeyh Ahmed Efendi gibi

¹²⁰ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1/185.

¹²¹ Ali Rıza Özyugun, *Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999), 6.

¹²² Özyugun, *Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*, 7.

isimlerle zikredilmiştir.¹²³ Dini ilimleri Hâdimî'den, tasavvufi ilimleri Şeyh Abdulmecid Efendi'den tahsil etmiştir.¹²⁴ H 1179 / M 1765'de hac farzasını yerine getiren Sûzî, Sivas'a döndüğünde Şemsî dergâhı şeyhi olmuştur.¹²⁵ 1830'da vefat etmiş, Şemseddin Sîvâsî türbesine defnedilmiştir.

Şeyh Ahmed Sûzî'nin bilinen beş eseri vardır. Bunların dışında *Süleymân-nâme* isimli bir mesnevisi ve mensûr *Vasiyet-nâme* ile manzûm *Abdulvehhâb Gâzî Menkbesi* de Prof. Dr. Alim Yıldız tarafından tespit edilmiştir. Buna göre Sûzî'nin *Farsça Divan*, *Türkçe Divan*, *Sülûk-nâme-i Sûzî*, *Kasîde-i Bürde Tercümesi*, *Pend-nâme-i Sûzî*, *Süleymân-nâme*, *Vasiyet-nâme*, *Menkbe-i Abdülvehhâb Gâzî* isimlerinde toplam sekiz eseri bulunmaktadır.¹²⁶

1.5.29. Virânî

Hurufî inanç ve esaslarını benimsemiş bir Bektaşî ozan olan Virânî, XVI. yüzyılda yaşamıştır. Doğum ve ölüm tarihleri belli olmadığı gibi hakkında yeterli bilgi de yoktur. Eğriboz adasında doğduğu söylenmektedir. Bektaşîlerin ikinci piri kabul edilen Balım Sultan'dan el alan Virânî, Necef-i Eşref'te bir süre Hz. Ali'nin türbedârlığını yapmıştır. Anadolu'nun birçok yerini dolaşan ozan, Karlıova'da Hafız Zeden tekkesinde vefat etmiştir.¹²⁷

Virânî, Alevi-Bektaşîlerin “*Yedi Ulular*” olarak zikrettiği ozanlar içerisinde Nesimi, Fuzuli, Hataî, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Yemini'den sonra zikredilmektedir.¹²⁸

¹²³ Zafer Arslan, *Divan-ı Sûzî-i Sîvâsî* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.), 3.

¹²⁴ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1/191.

¹²⁵ İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 1969, 1709.

¹²⁶ Alim Yıldız, “SÛZÎ”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 17 Ekim 2023).

¹²⁷ Özmen, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 2/429.

¹²⁸ Nurettin Albayrak, “Virânî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/109.

Virâni Divanı, 1959 yılında M. Halid Bayrı tarafından neşredilmiştir. *Divan* haricinde asıl adı *İlm-i Câvidân* olan, *Virâni Baba Risâlesi*, *Buyruk* ve *Fakr-nâme* isimleriyle de anılan bir eseri daha vardır.¹²⁹

1.5.30. Şemsî

Türk tasavvuf tarihinde üç Şemseddin'den (Şems-i Tebrîzî, Ak Şemseddin) biri olan Şemseddin Sivâsî'nin asıl adı Ahmed'dir. H 926/M 1520 tarihinde Tokat'ın Zile ilçesinde doğmuştur.¹³⁰ Esmer olduğu için “*Kara Şemseddin*” olarak da bilinen Şemsî, hayatının büyük ve en verimli dönemini Sivas'ta geçirdiği için Sivâsî nisbesi ile meşhur olmuştur.¹³¹ Babası Mahmud Ebü'l-Berekât Efendi, halvetî tarikatının halifelerinden olup Horasan'dan Anadolu'ya gelerek Zile'ye yerleşmiştir. Babası duasını almak maksadıyla oğlunu Şeyh Hacı Hızır Efendi'nin yanına Amasya'ya götürmüştür. Şeyhin teveccühüne mazhar olup duasını aldıktan sonra Tokat'a giden Şemseddin Sivâsî, Arakiyeci-zâde Şemseddin Efendi'den tahsile başlamıştır. Daha sonra İstanbul'a giderek tahsilini tamamlamış, kısa bir dönem burada müderrislik yaptıktan sonra bu görevi bırakarak hacca gitmek üzere İstanbul'dan ayrılmıştır.¹³² Hac dönüşü çocukken duasını aldığı Hacı Hızır Efendi'nin halifesi Muslihuddin Efendi'ye intisap etmiştir. Şeyhinin vefatının ardından bir süre arayış içerisinde olmuş, Tokat'a gelen Abdulmecid Şirvânî'ye intisap ederek on sene boyunca şeyhin hizmetinde bulunmuştur. İcazetini alarak memleketi Zile'de vaazlara başlayan Şemseddin Sivâsî, şöhretinin yayıldığı sıralarda Sivas valisi Hasan Paşa'nın daveti üzerine Sivas'a gitmiş, kendisi için yapılan Meydan Camii'nde otuz üç yıl vaaz u nasihat etmiştir. Sivas halkının

¹²⁹ Albayrak, “Virâni”, 43/110.

¹³⁰ Fatih Ramazan Süer, *Şemseddin Sivâsî Divanı* (İstanbul: H Yayınları, 2017), 5.

¹³¹ Hasan Aksoy, “Şemseddin Sivâsî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/523.

¹³² Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1/205.

büyük teveccühüne mazhar olan Sivâsî, ömrünün sonlarına doğru Sultan III. Mehmed'in Eğri Kalesi seferine katılarak gazi olmuştur. Sivas'a döndükten kısa bir süre sonra H 1006/M 1597'de vefat etmiş, otuz üç yıl görev yaptığı Meydan Camii'nin avlusuna defnedilmiştir.¹³³ Manzum ve mensur birçok eseri bulunan Sivâsî'nin eserleri şu şekildedir: *Divan, Süleymâniyye, İbret-nümâ, Mevlid, Gülşen-âbâd, Heşt-Bihişt, Mir'âtü'l-Ahlâk, Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam, İrşâdü'l-Avâm, Umdetü'l-Huccâc, Terceme-i Kasîde-i Bürde, Menâkıb-ı Çehâr-yâr-i Güzîn, Menâzilü'l-Ârifîn, Umdetü'l-Edîb fî't-Ta'allümi ve't-Te'dîb, Emr-i İlâhî ve Hüccet-i İlâhî, Es-Safâyih fî-Tercemeti'l-Levâyih, Şerh-i Gazeliyyât-ı Sultân Murâd-ı Sâlis, Nakdü'l-Hâtır, Şerh-i Terceme-i Ecvibe Ali bin Ebî Tâlib li-Es'ileti Kümeyl bin Ziyâd, Dâiretü'l-Usûl, Hallü Ma'âkidi'l-Kavâ'id, Zübdetü'l-Esrâr fî-Şerhi Muhtasari'l-Menâr.*¹³⁴

1.5.31. Şevkî

19. yüzyıl Bektaşî şairlerinden Şevkî'nin asıl adı Hüseyin'dir. H 1268 / M 1852 tarihinde Prizren'de doğmuştur. Babası Cafer Sipahi, Sûzî Horasan'ın torunlarından. Annesi Prenses Panayota, Karadağ prenslerinden Nikola'nın kızıdır. Harp okulu mezunu olan Şevkî, Piyade Subayı olarak Halep, Kıbrıs, Konya, Aksaray, Niğde, Leskoviç, Metroviçe ve Edirne'de görev yapmıştır. Edirne 78. Alay komutanı olarak görev yapmış, Bulgar komitacıların faaliyetlerine engel olmuştur. Komitacıların hedefi haline gelen Şevkî, 1324/1907 yılında hamamdan çıkarken kurşunlanarak şehit edilmiştir.

Şevkî köklü bir Bektaşî ailesine mensuptur. Muhammed Nûr'a intisap etmiş, onun vefatından sonra Teselya bölgesinin Bektaşî Dergâhı postnişini Baba Sâlim'den nasip almıştır. Konya'da bulunduğu günlerde babalık

¹³³ Süer, *Şemseddîn Sivâsî Divanı*, 13.

¹³⁴ Hüseyin Akkaya, "ŞEMSÎ, Şemseddîn Sivâsî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 17 Ekim 2023).

icazetnamesi almış ve Şevkî Baba namıyla meşhur olmuştur. Aruz vezni ile yazılmış şiirleri vardır.¹³⁵

1.5.32. Turâbî

Sevilen Bektaşî ozanlarından Turâbî'nin hayatı hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Çorumlu Hüsni Dedebaba'nın 1849'da ölümü üzerine Hacı Bektâş Dergâhı postuna oturmuş, 1868 yılında kadar Dedebabalık yapmıştır. Doğum yeri kesin olmamakla birlikte Yanbolulu Ali Turâbî ismi ile meşhurdur.¹³⁶ Basılmış *Divan*'ı olan Turâbî Dedebaba'nın şiirlerinin çoğu aruzla yazılmıştır.¹³⁷

1.5.33. Vuslatî

Asıl adı Hasan'dır. XVIII. yüzyıl mutasavvıf şairlerinden olup, künyesi “eş-Şeyh Hasan Efendi el-Kastamonî el-Hanefî el-Halvetî”dir. Hakkında kaynaklarda bilgi bulunmayan şairin doğum tarihi belli değildir. Şiirlerinde hem “*Vuslat*” hem de “*Vuslatî*” mahlasını kullanmıştır. Halvetiyye tarikatına müntesip olan Hasan Efendi, Halvetiyye'nin Ahmediyye kolunun Ramazaniyye şubesinden türeyen Buhuriyye koluna mensuptur.¹³⁸ *Yazma Divanlar Kataloğu*'nda verilen bilgiye göre H Zilkade 1182 (M Mart 1768) tarihinde vefat etmiş, Tabutçular Tekkesi'ne defnedilmiştir.¹³⁹ Bilinen tek eseri *Vuslatî Divanı*'dır.

¹³⁵ Turgut Koca, *Şevkî, Hayatı ve Şiirleri* (İstanbul: Çınar Matbaası, 1967), 10.

¹³⁶ Birol Azar, *Turâbî Divanı* (Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2005), 75.

¹³⁷ Özmen, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 4/157.

¹³⁸ Gülcan Tanıdır, *Divan-ı Vuslatî (İnceleme-Metin)* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 5-6.

¹³⁹ *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1967), 818.

1.5.34. Zekâyî

Üsküdar muhafızı Hacı İbrahim Bey'in oğlu olan Zekâyî'nin asıl adı Mustafa'dır. Üsküdar'da dünyaya gelen Mustafa Zekâyî Efendi'nin doğum tarihi belli değildir. Kaynaklarda tahsîli ile ilgili bir bilgi olmamasına rağmen divanından iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁰ Mustafa Zekâyî Efendi babasının vefatından sonra İstanbul'dan ve memurluk vazifesinden ayrılarak Simav'da bulunan Halvetiyye-Şa'bâniyye tarikatının meşâyihinden Hacı Hasan Efendi'ye intisap ederek bir süre yanında kalmış ve tasavvuf yolunda ilerlemiştir.

Mustafa Zekâyî Efendi'nin Halvetî olduğunu Şeyh Şa'bân-ı Velî ile ilgili aşağıda belirtilen beyitlerden öğrenmekteyiz:

Zekâyî fazl-ı Hak'la cism ü cân-ı rûşenâ kıldım

Sürüp rûy-i siyâhım hâk-i pâ-y-i Şeyh Şa'bân'a¹⁴¹

Simav'da kaldığı süre boyunca İstanbul'dan ve ailesinden uzunca bir zaman ayrı kalmıştır. İstanbul'a döndüğünde Nasûhî Hankahı'na devam ederek Seyyid Fazlullah Efendi'ye intisap etmiş, on beş sene de burada hizmette bulunmuş, müezzinlik ve zâkirlik yapmıştır. Seyyid Fazlullah Efendi'nin vefatı üzerine Simavlı Hacı Hasan Efendi'den tasavvuf eğitimini tamamlayan Zekâyî Efendi; “*Zekâyî ehl-i keşfdür ki Ümmî Sinân oldı*” tarih mısraıyla 1220 yılında İstanbul Şehremini'de Ümmî Sinân Dergâhı şeyhi olmuştur. Ümmî Sinân Dergâhı meşihatine tayin olduğu zaman teberrüken Sinâniyye şeyhlerinden Çuhada Muhammed Efendi'den de hilâfet aldı. Bu dergâhda irşad görevini sürdürürken vefat etmiştir. Vefat tarihi “*Hû ile Ârif Zekâyî azm-i Lâhut eyledi*” mısraının delalet ettiği H 1227/M 1812'dir.¹⁴² Ümmî Sinan Dergâhı'nda metfundur.

¹⁴⁰ Azmi Bilgin, “Mustafa Zekâyî Efendi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Na'tları ve Oruç Baba ile İlgisi”, *Üsküdar Sempozyumu IV Bildiriler* (İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2009), 561.

¹⁴¹ Bilgin, “Mustafa Zekâyî Efendi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Na'tları ve Oruç Baba ile İlgisi”, 562.

¹⁴² Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1/233.

Tasavvufî şiirlerinin toplandığı Divan'ı iki kez basılmıştır. Şairliğinin yanında bestekarlığı da vardır. Azmi Bilgin, Mustafa Zekâyî Efendi'nin kabrinin yanlışlıkla “*Oruç Baba*” olarak isimlendirildiğini; Oruç Baba'nın, Zekâyî Efendi'nin ve ailesinin kabirlerinin bulunduğu hazirede metfun bulunan Ahmed el-Mısrî olduğunu söylemektedir. Zekâyî Efendi'nin müridi olan Ahmed el-Mısrî'nin kabir taşında, ömrünü ibadet, taat ve oruçla geçirdiği yazmaktadır. Müritlerinden biriyle ilgili olan oruç meselesi yanlışlıkla Mustafa Zekâyî Efendi'ye mâl edilerek Mustafa Zekâyî Efendi'nin “*Oruç Baba*” diye anılmasına sebep olmuş, kabrinin bulunduğu yere de “*Oruç Baba Türbesi*” levhası konulmuştur.¹⁴³

¹⁴³ Bilgin, “Mustafa Zekâyî Efendi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Na'ıtları ve Oruç Baba ile İlgisi”, 565.

İKİNCİ BÖLÜM

MECMUANIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

2.1. Metni Kurarken İzlenen Yöntem

Mecmuada yer alan şiirler, üzerine akademik çalışma yapılmış divanlarla, tezkirelerle ya da herhangi bir bilimsel çalışma ile karşılaştırılmış, varsa aralarındaki farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. Ayrıca her şiirin dipnotunda hangi eserle karşılaştırma yapıldığı yazılmış, ulaşabildiğimiz kaynaklarda şiir bulunamamışsa not düşülmüştür.

Mecma'-ı Gevher-i Esrār isimli mecmuanın transkripsiyon metninin oluşturulmasında ve metnin okunması esnasında, metinde tahrir olmuş ya da zarar görmüş bir sayfa ile karşılaşılmamıştır. Bu sebeple mecmua üzerinde, maddi hasar kaynaklı okunamayan bir yer yoktur.

Metinde varak numaraları [1a], [10b]... şeklinde; beyit, bend, dörtlük numaraları ise ilk mısralar numaralandırılarak verilmiş, şairlerin mahlasları yazılmıştır.

Şiir üzerinde bulunan ayet ve hadislerin anlamları ve kaynakları dipnotta gösterilmiştir. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin meâlleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarından çıkan *Kur'an-ı Kerim Meâli*'nden alınmıştır.¹⁴⁴

Mecmuanın XX. yüzyılda yazılması ve içerisinde bulunan şiirlerin çoğunluğu XVII-XX. yüzyıl arasında olduğu için metin yazılırken günümüz Türkçesi'nin fonetik özelliklerine uyulmuştur.

Bu çalışmanın asıl hedefi, mecmuanın metnini ortaya çıkarmak olduğundan, kaynak eserle mecmua metni arasındaki farklılıklar metnin kurulmasında dikkate alınmamış, mecmua metnine sadık kalınarak farklılıklar dipnotta belirtilmiştir.

¹⁴⁴ *Kur'an-ı Kerim Meâli*, haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011).

2.2. Mecmuada Bulunan Şiirlerin Genel Dökümü

Mecmuada bulunan şiirlerin genel dökümü verilirken önce şiir metninin hangi varaklarda yer aldığı ve şiir numarası gösterilmiştir. Sonra şairin mahlasının ardından, şiirin matla' beyti ya da ilk bendi verilmiştir. Şiirler beyit esasına göre yazılmış ise ilk beyit verilmiştir. Murabba, tahmis ve musammatların ilk bendleri olduğu gibi alınmıştır. Daha sonra beyit sayısı, türü ve vezni verilmiş, açıklama kısmında ise mecmuadaki şiir metninin karşılaştırıldığı divanlar ya da akademik çalışmalar yazılmıştır.

Vr.	Şiir Nu.	Mahlas	Matla' Beyit	Birim Sayısı / Şekli	Vezin	İncelenen Eser ve Sayfa Nu.
1a	1	Zekā	Ey nübüvvet tahtımın şâhı Ḥabīb-i Kibriyā Vey risālet evceniñ mâhı Ḥabīb-i Kibriyā	6 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Sinan Köseoğlu, <i>Zekâyi Dîvânı</i> (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 18.
1b	2	Zekā	Söylemem rāz-ı derünüm sırr-ı mübhemdir gönül Gevher-i 'aşkıyla bir genc-i mu'talsamdır gönül	6 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Köseoğlu, <i>Zekâyi Dîvânı</i> , 130.
2a	3	Zekā	Ḥāk-i pây-i Muştafâ'ya yüz süren mesrûr olur Her ne deñlü mücrim ise 'âkıbet mağfûr olur	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Köseoğlu, <i>Zekâyi Dîvânı</i> , 15.
2b	4	Âkif	Özge bir sevdâ braqtı cânıma efkâr-ı 'aşk Bir bakışta âteşe yaqtı beni envâr-ı aşk	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	M. A. Yekta Saraç - M. Fatih Andi, "Âkif Paşa Divançesi", <i>İlmi Araştırmalar 4</i> (23 Ocak 2014), 170.

3a/3b	5	Rüştî	Sırr-ı Hâk' da nokta-i vahdetten enhâdir vücüd ' <i>Alleme'l-esmâ</i> yemi fülk-i müsemnâdir vücüd Mevzi'-i sırr-ı velâyet dâr-i evhâdir vücüd Sâicidine kıble-i nûr-i muşallâdır vücüd Maẓhar-ı vech-i Muhammed sırr-ı Tâhâ'dır vücüd <i>Kâbe kavseyn</i> belki <i>ev ednâ</i> 'ya ma'nâdır vücüd Vech-i Hâk'k'ı görmeğe mir'ât-ı iclâdır vücüd Eş-şalâ ey ehl-i aşk esrâr-ı illâdır vücüd	5 bend/ Müsemmen-i mütekerrir	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Ulaşabildiğimiz Rüştî mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.
4a	6	Nâdir	Şol zaman kim bezm-i vuşlatta gönül mestür idi Câm-ı vahdet neş'esinden gözlerim maḥmûr idi	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	İnal, <i>Son Asır Türk Şairleri</i> , 1969, 2/1059-1060.
4b	7	Zikrî	İrşâd olur insân olan insân yüzümüzden Ḥandân olarak dîde-i giryân yüzümüzden	6 beyit/Gazel	Meḫ'ülü / meḫ'ülü / meḫ'ülü / fe'tülün	Ulaşabildiğimiz Zikrî mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.

5a	8	Bosnevî	Ey cemâlîn âfîtab-ı pertev-i dârü's-selâm Kevser-i şîrîn lebleriñ mevtâya <i>yulhyi'l- 'izâm</i>	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Ulaşabildiğimiz Bosnevî mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.
5b	9	Remzî	Vâsıl olmak dileyen meretebe-i vâlâyâ Menzil-i lâiyi geçip varmak için <i>illâya</i> İntisâb etmelidir hâk-i der-i monlâya Yüz süren bargeh-i Hâzret-i Mevlânâ'ya Şühbesiz nâil olur 'ârifet-i Mevlâya	4 bend/ Muhammes-i Mütekerriir	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Hasibe Mazioğlu, <i>Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri</i> (Ankara: Sevinç Matbaası, 1987), 89.
6a	10	Mir'ât	Çalınmadı âşâr-ı kesret nür-i vahdetten baña Oldu îmâ-yı muhâbbet mâh-ı tal'attan baña	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	İvgin - Bozyigit, <i>Kalecikli Aşık Mir'âtı</i> , 43.
6b	11	Mir'ât	Yine sâlûs oturup şavm u şalâtñ söyley Cenneti halka şatıp sîm ü berâtün söyley	6 beyit/Gazel	Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün Fe'îlün	İvgin, Bozyigit, a.g.e.'de bulunmamaktadır.
7a	12	Mir'ât	Bir memerr-i 'âlemim 'âlem baña bir kerredir 'Aynime nüh taş-ı eflak bir vücüd-i zerredir	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün /	İvgin, Bozyigit, a.g.e.'de bulunmamaktadır.

7b	13	Kâzım	Sen senliğini bende ‘ayân eyle ilâhî Benden beni al sende nihân eyle ilâhî	7 beyit/Gazel	Mef’ûlü / mefâ’îlü / mefâ’îlü / fe’ûlün	Kazım Paşa, <i>Divançe-i Kazım Paşa</i> , 23.
8a	14	Selâmî	Tür-i tende şecer-i nâtuğa pîrâdir dil Cân Mûsâsına nûr-i yed-i beyzâdır dil	7 beyit/Gazel	Fe’îlâtün / Fe’îlâtün / Fe’îlâtün Fe’îlün	Kayya, <i>Selâmî Divanı’nın Transkripsiyonlu Metni</i> , 196.
8b	15	Selâmî	Bilmezim ‘aşkıñla nâlân olduğum mudur şuçum Zîkr-i Mevlâ ile giryân olduğum mudur suçum	5 beyit/Gazel	Fâ’îlâtün / fâ’îlâtün / fâ’îlâtün / fâ’îlün	Kayya, <i>Selâmî Divanı’nın Transkripsiyonlu Metni</i> , 201.
9a	16	Selâmî	Baňa îhsân eder dil-ihâmı seccândan istersem Hudâ mu’tî iken lâyıq değil sultândan istersem	5 beyit/Gazel	Mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün	Kayya, <i>Selâmî Divanı’nın Transkripsiyonlu Metni</i> , 190.

9b	17	Selâmî	Emr-i Hakk'ı tıtmayan âdem şerî'atten çıkar Râh-ı pîre gıtmeyen sâlik tarîkâten çıkar	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Kayya, <i>Selâmî Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni</i> , 151.
10a	18	Selâmî	Herkesin hâli ilâhî saña ma'lûm mu değil Her biri emrine biñ ile mahkûm mu değil	6 beyit/Gazel	Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün Fe'îlün	Kayya, <i>Selâmî Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni</i> , 194.
10b	19	Naqşî	Yâ ilâhî bilmezem bu bendeki sevda nedir Ya seniñ 'ışkıñ ucundan çekdiğim gavğa nedir	6 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Atik, <i>Naqşî Ali Akkirmânî Divanı</i> , 199.
11a	20	Yünus	Seni ben severim cândan içeri Yolun vardır bu erkândan içeri	5 beyit ¹⁴⁵ / Gazel	Me'fâ'îlün / me'fâ'îlün / fe'îlün	Tatçı, <i>Yünus Emre Divanı</i> , 234.
11b	21	Yünus ¹⁴⁶ (Aşık Paşa)	Senün 'aşıklarun kılmaş nazâr Fırdevs-i a'laya	4 beyit /Gazel	Me'fâ'îlün / me'fâ'îlün /	Gölpınarlı, "Aşık Paşa'nın Şiirleri", 5/90-91.

¹⁴⁵ Bu şiir Mustafa Tatçı'nın hazırladığı *Yünus Emre Divanı*'nda 13 beyittir. Mustafa Tatçı, *Yünus Emre Divanı* (T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, ts.), 234.

¹⁴⁶ Şiirin mahlasında Yunus ifadesi vardır. Fakat yaptığımız araştırmalar göstermektedir ki bu şiir Aşık Paşa'ya aittir. Abdalbaki Gölpınarlı, "Aşık Paşa'nın Şiirleri", *Türkiyat Mecmuası* (İstanbul: Devlet Basımevi, 1936), 5/90.

			Ne hüriden haber söyler ne meyl eyler muşaffâya		mefâ'îlün / mefâ'îlün	
12a	22	Yünus	Bu 'aql u fikr ile Mevlâ bulunmaz Bu ne yâredir ki zahmı oñulmaz	7 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ülün	Dr. Mustafa Tatcı'nın hazırladığı <i>Yunus Emre Divanı</i> 'nda böyle bir şîr bulunmamaktadır. Kelime ve mana yönünden benzer bir şîir vardır. Tatcı, <i>Yunus Emre Divanı</i> ,90.
12b	23	Hâşim	Diyem envâ'-i insânı nedir bu nev'-i seh heftâd Mezâhîr içre her nev'îñ dilinde da'vâ-yı irşâd	6 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Mehmet Kayacan, <i>Hâşim Baba ve Divanı</i> (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002), 80.
13a/13b	24	Hâşim	Cümle envâr-ı hüviyyet-i dâirer yoktur hafâ Aç gözün bak her taraftan görünen vech-i Hudâ	11 beyit /Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Kayacan, <i>Hâşim Baba ve Divanı</i> , 11.

14a	25	Seyfüllâh	Bu 'aşk bir bahr-i 'ummândır buna hadd ü kenâr olmaz Defilim surr-i Kur'andır bunu bilende 'âr olmaz	7 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / me'fâ'îlün / me'fâ'îlün / me'fâ'îlün	İdris Söylemez, <i>Seyfullah Nizamoğlu Divanı</i> (Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 248.
14b	26	İbrâhîm	Vech-i yâre düş olan 'âlemde seyrân istemez Cânını cânâna teslîm eyleyen cân istemez	6 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün	Yaşar Nuri Öztürk, <i>Kuşadalı İbrahim Halvetî</i> (İstanbul: Yeni Boyut, 1994), 65.
15a/15b	27	Sezâyî	Dost bağının gülü oldu küşâde Bülbülüz o güle figâna geldik Biz yârîñ elinden içmişiz bâde Anunçün bunda mestâne geldik	5 dörtlük / İlahi	6+5=11	Özuygun, <i>Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi</i> , 544.
15b	28	Sezâyî	Şüret-i mev'hûma bakma âdem-i ma'nâya gel Harf libâsı içre pinhân nokta-i zîbâya gel	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün	Özuygun, <i>Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi</i> , 426.
16a	29	Sefîl Abdal	Hayat şahrâsında bir ağaç gördüm Yedi budadı var on iki dalı Cân meyvası derler aşlını şordum Bahârî Muhammed eşmârî 'Ali	4 kıt'a/Nefes	6+5=11	Özmen, <i>Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi</i> , 3/362.

16b	30	Vîrânî	Gel bertü olma bu demde gâfilün <i>Ekşeran 'n-nâsi vehüm lâ-yü'minün</i>	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Bilîter Ünal, <i>Vîrânî Dede Fakr-Nâme İnceleme-Metin-Dizin</i> (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006), 161-162.
17a/17b	31	'Arşî	Biz gevher-i esrâr-i tûlismât-ı cihânuz Biz zinde-i mahlûka şehen-şâh-ı zamânuz	13 beyit ¹⁴⁷ / Gazel	Me'ûlü / me'fâ'îlü / me'fâ'îlü / fe'ûlün	Kahraman, <i>Arşî Divanı'nun Tenkittli Metni</i> , 191-192.
18a/18b	32	'Arşî	Yâ Rab yâ İllâhî sensin gâfûr u tevvâb Gird-âb-ı gâmda koyma ben mübtelâ-yı bî-tâb	10 beyit ¹⁴⁸ / Gazel	Me'ûlü fâ'îlâtün me'ûlü fâ'îlâtün	Kahraman, <i>Arşî Divanı'nun Tenkittli Metni</i> , 60.
19a	33	'Arşî	Şâmiyân-ı bî-hayâmî şüm-endâmına yuf Düşmen-i âl-i 'abâ ol kavm-i bed-nâmına yuf	7 beyit / Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Kahraman, <i>Arşî Divanı'nun Tenkittli Metni</i> , 229.

¹⁴⁷ Divanı'nda 14 beyit. Kahraman, *Arşî Divanı'nun Tenkittli Metni*, 191-192.

¹⁴⁸ Divanı'nda 11 beyit. Kahraman, *Arşî Divanı'nun Tenkittli Metni*, 60.

19b/20a /20b	34	'Arşî	Yâ 'Alî esrâr-î fâzî-î kibriyâsın yâ 'Alî Yâ 'Alî bâb-î 'ulûm-î Muştafâsın yâ 'Alî	20 beyit ¹⁴⁹ / Kaşîde	Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn	Kahraman, <i>Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni</i> , 61.
21a	35	Turâbî	Görünen âyîne-i hâne-i dünya dediler Siplir-i dehr-i felek çarh-î mu'alla dediler	7 beyit / Gazel	Fe'îlâtûn fe'îlâtûn fe'îlâtûn 'fe'îlûn	Biröl Azar, <i>Turâbî Divanı</i> (Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2005), 123.
21b	36	Dertli	Kapladı baştan başa dünyâ vü mâ-fî-hâ-yı 'aşk Çarh-î gerdüne zer-eşân eyledi kimya-yı 'aşk 'Âlem içre her kişi andan haberdâr olmamış Yâ ne bilsin nedigün nüş etmeyen şahbâ-yı 'aşk	3 bend / Murabba	Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn	Recep Tek, <i>Türk Edebiyatında Dertli Olgusu Aşık Dertli ve Eserleri</i> (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), 438.
22a	37	Hâfîz	Saâna senden nazar et sende mahfî dürr-i bî- hemtâ Saâna senden sefer kııl sende mużmer gevher-i yektâ	5 beyit/Gazel	Mefâ'îlûn / mefâ'îlûn / mefâ'îlûn / mefâ'îlûn	Hafız Ahmed Sadi, <i>Divan-ı Gülzâr Li-Hâfîz Sa'dî</i> , 245.

¹⁴⁹ Divanı'nda 23 beyit. Kahraman, *Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni*, 62.

22b	38	Sa'dî	Düşürdüm fikrimi aşka edip hep varımı yağma Şataştım cümle fırağa geçip lâ'dan bulup illâ	5 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Hafız Ahmed Sadi, <i>Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî</i> , 247.
23a/23b	39	Sa'dî	Zehî sultân-ı Kayyûm ki bu nâsûte odur Dârâ Oturmuş taht-ı lâhûte kazâyâ sîn eder icra A-kâlim-i 'avâlimde niçe hükmüñ eder vâlâ Şûnun şân eder ânen fe-ânen niçe biñ günâ Taşnır bu cihân pâzârna andan niçe kalâ	4 bend ¹⁵⁰ / Muhammes	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Hafız Ahmed Sadi, <i>Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî</i> , 250.
24a	40	Sa'dî	İçip câm-ı hüviyyetten şarâb-ı vahdeti câna Ebed mest ol bu keşretten bilip vahdet pes ol dâne	8 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Hafız Ahmed Sadi, <i>Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî</i> , 251.
24b	41	Sa'dî	Sîne-i eflâkım içre bedr olur mâh-ı Hudâ Cismimiñ çâr 'unşurunda şevk urür şems-i duhâ	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Hafız Ahmed Sadi, <i>Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî</i> , 255.

¹⁵⁰ Divan'da 5 bend. Hafız Ahmed Sadi, *Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî*, 250.

25a/25b	42	Sa'dī	Müsemmə birdir ol bezm-i ezelde yoq isim aslā 'Amā' vü ğayb u baht u şarf u lâhuttur aña esmä O 'âlem <i>küntü kenzd</i> ir ki şifât anda idî ahfâ Ta'ayyün lâ-ta'ayyün idi anda yoqtı lâ illâ Şu'ünü ħarf-i hüviyyetti ki aña idi yektâ	5 bend / Muhammes	Me'fâ'îlün / me'fâ'îlün / me'fâ'îlün / me'fâ'îlün	Hafız Ahmed Sadi, <i>Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî</i> , 258.
25b	43	Sa'dī	Tecellî etti bizde Haq Te'âlâ Edendi zâtuna mir'ât-ı iclâ	8 beyit/Gazel	Me'fâ'îlün / me'fâ'îlün / fe'ûlün	Hafız Ahmed Sadi, <i>Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî</i> , 250.
26a/26b	44	Sa'dī	Nedir bu ħalb-i nâ-bîmâda bînâ olduĝuñ yâ Rab Nedir bu fikr-i nâ-dânâde dâna olduĝuñ yâ Rab	9 beyit/Gazel	Me'fâ'îlün / me'fâ'îlün / me'fâ'îlün / me'fâ'îlün	Hafız Ahmed Sadi, <i>Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî</i> , 261.
26b	45	Haqqî	Olmaq istersen eĝer ayîne-i 'âlem-nümâ Sil ğubâr-ı mâsivâdan cevher-i zâtın dilâ	8 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.
27a	46	Hilmî	Men fîrû'-ı lem'a baş-ı âf-tâb-ı tal'atım Hem şu'â'-ı evc-i dilde mâh-tâb-ı rîf'atım	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün /	Gülbeyaz Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebeba Divanı</i> (İstanbul: Revak Kitabevi, 2012), 239.

27b	47	Haḳḳī	Haḳḳat nūrūn āfāk içre bir gör ehl-i tevḥīd ol Teraḳḳī eyle enfüs ḥāline baḳ ehl-i teerrīd ol Gözün yum enfüs ü āfāktan var ehl-i teffīd ol Kıtāb ü sünnete eyle ri'āyet ehl-i te'yīd ol	3 bend / Murabba'	Mefā'īlün / meḑā'īlün / meḑā'īlün / meḑā'īlün	Murat Yurtsever, <i>İsmail Hakkı Divanı</i> (İstanbul: Arasta Yayınları, 2000), 425.
28a	48	Haḳḳī	On sekiz biñ 'āleme Cānsıñ yā Resūlallāh Cinn ü melek ādeme Cānsıñ yā Resūlallāh	7 kıt'a/İlâhî	4+3=7'li hece ölçüsü	Murat Ali Karavelioğlu, <i>İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammedîyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh</i> (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 322.
28b	49	Haḳḳī	Bu cihān āyinesine baḳ ne şüret gösterir Şüret-i insān-ı kāmilden ne şan'at gösterir	6 beyit/Gazel	Fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlātün / fā'īlün	Karavelioğlu, <i>İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammedîyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh</i> , 126-127.
29a	50	Haḳḳī	Şol göñül kim dem-be-dem Ḥaḳ'dan aña ilhām olur Erişir 'ayne'l-yaḳıne 'ilmi ānūn tām olur	6 beyit/Gazel	Fā'īlātün / fā'īlātün /	Karavelioğlu, <i>İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammedîyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh</i> , 624.

29b	51	Ḥaḳḳī	Derd-i 'aşka dūş olanlar rûz u şeb giryân olur Âteş-i şev'ka düşenler 'âkıbet sūzân olur	8 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlün / Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Muhammet Ali Eşmeli, <i>İsmail Hakka Bursevî'nin Muhammedhye Şerhi (İkinci cilt) Ferâhu 'r-Rûh</i> (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000), 236-237.
30a	52	Ḥaḳḳī	'Aceb midir görünse Ahmed-i envâr ehad sende Tecellî etti-çün hüsni-ezel sende ebed sende	6 beyit/Gazel	Meḫâ'îlün / meḫâ'îlün / meḫâ'îlün / meḫâ'îlün	İsmail Hakki Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.
30b	53	Ḥaḳḳī	Fakr ile fâkr eylemekdir câh u devletten garaz Zillet nefsi anlamağtur 'izz ü rif'atten garaz	6 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karavelioğlu, <i>İsmail Hakka Bursevî'nin Muhammedhye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu 'r-Rûh</i> , 648.
31a	54	Ḥaḳḳī	Bir nazâr kıll zerrelere hürşid ola Yâ ilâhî lutf u ihsân eylegil Zânnî ile kıll tecellî 'îd ola Yâ ilâhî lutf u ihsân eylegil	5 bend/ Murabba	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karavelioğlu, <i>İsmail Hakka Bursevî'nin Muhammedhye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu 'r-Rûh</i> , 586-587.

31b	55	Hakkt	<p>Kalb-i kamil iere 'arş u kürsi güya dānedir</p> <p>Kalb-i kamil rahm-i vāsi'dir cihāne ānedir</p>	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Eşmeli, <i>İsmail Hakki Burseli'nin Muhammediyye Şerhi (İkinci cilt) Ferâhu'r-Rûh</i> , 405.
32a	56	Hakkt	<p>Kaşlarıñ kavseynini bilmek 'aceb düşvâr imiş</p> <p>Kırpıkların okların bulmak ne müşkül kâr imiş</p>	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karavelioğlu, <i>İsmail Hakki Burseli'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh</i> , 460.
32b	57	Hakkt	<p>Gözleri açık olan 'aşıklara</p> <p>Bî-cihet her yerde Mevlâ görünür</p> <p>Vahdet-i cem'i bulan şadıqlara</p> <p>Çanda başsa Hağ mücellâ görünür</p>	4 bend/ Murabba	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Eşmeli, <i>İsmail Hakki Burseli'nin Muhammediyye Şerhi (İkinci cilt) Ferâhu'r-Rûh</i> , 127.
33a	58	Hakkt	<p>Nāme kim Hağ'dan gelir nāmu anñ</p> <p>Çur'an'dır</p> <p>Derlere dermāndır dñ ehline imāndır</p>	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karavelioğlu, <i>İsmail Hakki Burseli'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh</i> , 478-479.
33b	59	Hakkt	<p>İlāh levh-i dilde nakş edip āyāt-i 'irfānī</p> <p>Beni kıl feyz-i akdesle kitāb-ı 'ilm-i Rabbānī</p>	6 beyit/Gazel	Me'fâ'ilün / me'fâ'ilün / me'fâ'ilün / me'fâ'ilün	İsmail Hakki Burseli eserlerinde bulunamamıştır.

34a	60	Hakkt	Aşk u muhabbet damına düşmek ne müşkil kâr imiş 'Aşık olanlar nâmına dünyâ vü 'uqba 'âr imiş	5 beyit/Gazel	Müstef'îlün / müstef'îlün / müstef'îlün / müstef'îlün	Karavelioğlu, İsmail Hakka Bursevî'nin Muhammedîyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu 'r-Rûh, 146.
34b	61	Hakkt	Kımiyâ-yı fakrı tüt devlet naşb olsun saña İhtiyâr-ı zillet et 'uzlet naşb olsun saña	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karavelioğlu, İsmail Hakka Bursevî'nin Muhammedîyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu 'r-Rûh, 436- 437.
35a	62	Hakkt	Zühd ile dilbesteler seyrâmı bilmezler nedir Didesizler Yûsuf u Ken 'ân'ı bilmezler nedir	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	İsmail Hakki Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.
35b	63	Hakkt	Şular kim bî-başar cânlardır cânânımı görmezler Bugün görmezler ise ger yarın da anı görmezler	6 beyit/gazel	Me'fâ'ilün / me'fâ'ilün / me'fâ'ilün / me'fâ'ilün	İsmail Hakki Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.
36a	64	Hakkt	Bir tecelli eyleyip dîdar-ı Hak Zâhir oldu şad hezâr envâr-ı Hak Açdı-çün gayb-ı hüviyyet perdesin Eyledi 'âlemlere izhâr-ı Hak	5 bend/ Murabba	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	İsmail Hakki Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.

36b	65	Hakkî	<p> Kı l naẓar mir'ât-ı kevne gör ne şüret gösterir Keşret-i esmâ yüzünden sırr-ı vahdet gösterir </p>	7 beyit/Gazel	<p> Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün </p>	İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.
37a	66	Hakkî	<p> Hakk'dan haber alanlar Bize haber veriniz Hakk'a vâsıl olanlar Bize haber veriniz </p>	7 dörtlük/İlahi	4+3=7	İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.
37b	67	Hakkî	<p> Neylesin netsin 'aceb ey dostân Hayret-i kübrâya düşmüştür gönül Anlamaz anı bu bâğ u bostân Bir 'aceb sevdâya düşmüştür gönül </p>	5 bend/ Murabba	<p> Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün </p>	İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.
38a/38b	68	Hakkî	<p> Yâ Resûlallah Allâh etti çün peydâsını Kıldı vech-i pâkine âyine-i iclâsını </p>	9 beyit/Gazel	<p> Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün </p>	İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.
39a	69	Hakkî	<p> Gâfil olanlar Hakk'dan ayrılıp gezer Yolundan izinden haberi yoktur Mahtûb iken kendin vuşlatta sezer Ânda hergiz vuşlatta eseri yoktur </p>	5 dörtlük/ İlahi	6+5=11'li hece ölçüsü	İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.

39b	70	Hilmi	Hak'dan özge nesne yok 'alemde ey vâ'iz 'ayân Hak nazar kıll kim hemîn Hak'dan 'ibârettir cihân	7 beyit / Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 272.
40a	71	Hakki	Eş-şalâ ey 'ârif-i billâh olanlar eş-şalâ Ey şalâtu doğru Mevlâ'ya kıtanlar eş-şalâ	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karaveliolu, <i>İsmail Hakka Bursevî'nin Muhammedîyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh</i> , 649.
40b	72	Hakki	Ey gönül gam çekme kim şâdî senindir 'âkıbet İşbu yolda Hakk'ın irşâdî senindir 'âkıbet	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	İsmail Hakki Bursevî eserlerinde bulunmamıştır.
41a	73	Hakki	İki kaşın arasında oldu hâlin sırr-ı zât Oldu ol mihrâbda güvâ İmâm-ı kâinât	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karaveliolu, <i>İsmail Hakka Bursevî'nin Muhammedîyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh</i> , 543-544.
41b	74	Hakki	Niçin bilmezler ey dil mâhîler deryâda deryâyı Niçin görmezler ayâ zerreler mihr-i muzayyâyı	6 beyit/Gazel	Me'fâ'ilün me'fâ'ilün me'fâ'ilün me'fâ'ilün	Karaveliolu, <i>İsmail Hakka Bursevî'nin Muhammedîyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh</i> , 595.

42a	75	Ḥaḳḳī	‘Ālem-i esrāra eren ‘āşıklar Gör bu ḳāl içinde ne ḥāl añlarlar Cemāl-i Mevlā’yı gören şādıklar Dünyāyı ‘uḳbāyı ḥayāl añlarlar	5 dörtlük/ İlahi	6+5=11’li hece ölçüsü	Karavelioğlu, <i>İsmail Hakka Bursevî’nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu’r-Râh</i> , 415.
42b	76	Ḥaḳḳī	Düştü ḥâne ‘âḳıbet sevdâ-yı ‘aşḳ Ey ledî şeydâ beni leylâ-yı ‘aşḳ Ḳalmadı bu ḳatre-i dilden nişân Baştan aştı neyleyim deryâ-yı ‘aşḳ	5 bend/ Murabba	Fâ’îlâtün / fâ’îlâtün / fâ’îlün	Karavelioğlu, <i>İsmail Hakka Bursevî’nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu’r-Râh</i> , 386- 387.
43a/43b	77	Ḥilmî	“Elif” Ey elif ḳâmeti dîlber ey ruḫı bedrî’ d-dücâ “Be” Bâ-i bismillâh ile dîdârın olmuş pür- ziyâ	15 beyit/Gazel	Fâ’îlâtün / fâ’îlâtün / fâ’îlâtün / fâ’îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebeba Divanı</i> , 38-40.
44a	78	Ḥilmî	Âdem libâs-i ḥarf ile imlâya bir gelir Esmâ-i rumûz sîrr-i müsemmayâ bir gelir	8 beyit/Gazel	Mef’ûlü / fâ’îlâtü / meḫâ’lü / fâ’îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebeba Divanı</i> , 115.
44b	79	Ḥilmî	Bir kişi kim zât-ı Ḥaḳḳ’ıdır Ḥaḳḳ’a zâtü yâr olur ‘Āşık-ı şādık muḥıbb ü ḫâlib-i dîrdâr olur	5 beyit/Gazel	Fâ’îlâtün / fâ’îlâtün / fâ’îlâtün / fâ’îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebeba Divanı</i> , 79.

45a	80	Hilmî	Her cihetten dostum kendi hayâlîni gösterir Yâr bâkâdır o hûsn-i bî-zevâlîni gösterir	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 117.
45b	81	Hilmî	Kaşın-i yâr olan 'aşıkta elbet hûsn-i hâl artar Anuñ-çün ehl-i dil bezminde zevk-i ittişâl artar	7 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / meşâ'îlün / meşâ'îlün / meşâ'îlün	Mehmet Ali Hilmi Dedebara Divanı, s. 117.
46a	82	Hilmî	<i>Lâ</i> deme gel zâhid <i>illâ</i> gizlidir âdemdedir ' <i>Alleme'l-esmâ</i> müsemmâ gizlidir âdemdedir	9 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 80.
46b	83	Hilmî	La'l-i nâbrîndan içelden şerbet-i mâi'l-hayât Zî-hayât-ı feyz-i 'aşk oldum baña ermez memât	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 56.
47a	84	Hilmî	Kelâm-ı Hâk ne kim var muşaf-ı hüsniündedir mestür Ki ol muşafıta yazılmış cemâlîni âyeti pür-nür	6 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / meşâ'îlün / meşâ'îlün / meşâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 93.

47b	85	Hilmî	Gel beri ey merd-i Hak Hakk' a giden rāhı gör Bil vücūd-i muṭlaqı Muṭlaq olan şāhı gör	7 beyit/Gazel	Müfte'İLün fâ'İLün müfte'İLün fâ'İLün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 126.
48a	86	Hilmî	'Ālem-i nāsūta halk 'uryān gelir 'uryān gider Gāh olur erhāmıdan bī-cān gelir bī-cān gider	9 beyit/Gazel	Fâ'İLātün / fâ'İLātün / fâ'İLātün / fâ'İLün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 119.
48b	87	Hilmî	Hakikat cem'ine dāhıl olanlar Tevellā sırına bel' olanlar Hakk'ı 'ayne'l-yaqīn bunda görenler Ehl-i beyte nūr-i celî dediler	4 dörtlük/ İlahi	6+5=11'i hece ölçüsü	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 132.
49a/49b	88	Hilmî	Men 'Alī vaşşāfiyım vaşfım budur ley'ü nehār Oğurum bu ismi zıkr ü fikrim odur her ne var Yād edip nāmūn bu elfāz ile hem perverd-gār <i>Lā-ferā illā 'Alī lā-seyfe illā zū'l-fikār</i>	8 bend / Murabba'	Fâ'İLātün / fâ'İLātün / fâ'İLātün / fâ'İLün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 88-89.
50a	89	Hilmî	Muşhaf-i tende zehī besmele-i bā'dir dil 'Aṭf-i tefsīri olan nokta-i ma'nādır dil	7 beyit/Gazel	Fe'İLātün / Fe'İLātün / Fe'İLātün / Fe'İLün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 210.

50b	90	Hilmî	Yâr derdinden şafâyâb olmayan 'âşık degil Derd-i 'âşkı çekmeyenler 'âşık-ı şâdhk degil	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 214.
51a	91	Hilmî	Ey cemâl-i tal'atı mişbâh-ı nûr-i lem-yezeli Geldi Hâk'dan şânına nûr âyeti cânâ mesel	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 218.
51b	92	Hilmî	Artar eksilmez cemâl-i lâha zâhid 'aşkımız Neş'e-i câm-i 'Alî' dendir müdâmî şevkimiz	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 148.
52a	93	Hilmî	Hâmdülillâh ben de bildim bende yârim var imiş Tendeki rûh-i revânım cümle emr-i yâr imiş	9 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 174.
52b	94	Hilmî	Gezip cümle 'avâlim menziliñ ettik güzler yâ Hû Mezâhir devrini itmâm için kıldık sefer yâ Hû	8 beyit/Gazel	Meîâ'îlün / meîâ'îlün / meîâ'îlün / meîâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 278.

53a	95	Hilmî	Hâme-i kılk-i hüviyyet baş edip tahrîrimi Verdi dünyâya güzellik haftımñ tebşîrini	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 359.
53b	96	Hilmî	Ka'be-i dîdâra yet ey dil bu nefsiñ kır yürü Baş açk yılın ayak îhrâm-i 'aşka gir yürü	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 375.
54a	97	Hilmî	Menzil-i mi'râca maħbûb-ı Hağ ettik de 'ürüc Nûr-i vechinden münevver oldu encümle burüc	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 65.
54b	98	Hilmî	'Âlem-i imkâna geldik cismimiz cân eyledik Zâhir oldu sîr-i vaħdet câmi cânân eyledik	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 205.
55a	99	Hilmî	Sîr-i Hağ 'ayan oldu her yerde Arada kalmadı hiçbir perde	9 dörtlîk/ îlahi	5+5=11'li hece ölçüsü	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 311.
55b	100	Hilmî	Zehî kâmilidir ol insân hağkâkat çeşmini ferler Bulup bir mürşid-i 'irfân çerâğ-ı kalbin enverler	5 beyit/Gazel	Mefâ'îlün /mefâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 82.

56a/56b	101	Hilmî	Bihamdillâh eriştim devlet-i dîdâr-ı Rahmân 'a Beşaret tâcını giydim tecellî erdi bu câna	10 beyit/Gazel	/mefâ'îlün/ mefâ'îlün Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün/ mefâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 292.
56b	102	Hilmî	Hâk seni ey nür-i 'aynım yaratmış nürdan Bu tecellî ile kaddîñ farkolunmaz Tûr'dan	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 271.
57a/57b 58a	103	Hilmî	Ey velîler ser-îfrâzi vey erenler ekmeli Dâmen-i pâkiñ tûp verdik yedullâha eli Fazl-ı Hâk envâr-ı vechinde dem-â-dem müncelî Pertev-i mişbâh-ı kudret hâzîn-i nür-i celî Mażhar-ı sırr-ı Muħammed vâriş-i 'ilm-i 'Alî Hâcı Bektâř-ı Velî'dir Hâcı Bektâř-ı Velî	9 bend/ Müseddes	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 337-339.

58b	104	Hilmî	Dem-be-dem olmakta'dır. hüs-n-i cemâlin ber-kemâl Ey melek-sîmâ cemâlin görmeye bir ân zevâl	7 beyit/ Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dede-baba Divanı</i> , 216.
59a/59b 60a/60b	105	Hilmî	Nür-i İmân ile kıl kalbün yed-i beyzâ gibi Kâf-ı cismin tâ tecelligâh ola Sînâ gibi	30 beyit/ Kaside	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dede-baba Divanı</i> , 397-400.
61a/61b	106	Hilmî	'Âşık-ı şâdık biziz cân içre cânân bizdedir <i>Mütû kable en temütû</i> hayy olan cân bizdedir Bende-i Âl-i 'abâyız merd-i meydân bizdedir Biz gürüh-i nâciyiz âdân-ı erkân bizdedir Zümre-i Bektâşîyiz biz 'ilm ü irfân bizdedir	5 bend/ Muhammes-i Müttekerrir	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dede-baba Divanı</i> , 135-136.
61b	107	Haqqî	Âdem ki bugün şüret-i Rahmân'a erince Çoq 'âlemi devr eyledi insâna erince	6 beyit/ Gazel	Me'ûlü/ Fâ'îlâtün/ Me'â'îlü/ Fe'ülün	Karaveliöglü, <i>İsmail Hakka Bursevî'nin Muhammedîyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Râh</i> , 328.
62a/62b	108	Hilmî	Bi-hamdillâh ezelden mü'min-i Muştafâ'yız biz Gürüh-i bende-i hâşş-i 'Aliyyü'l-Mürtezâ'yız biz	7 bend /Murabba'	Me'â'îlün /me'â'îlün /me'â'îlün/ me'â'îlün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dede-baba Divanı</i> , 140-141.

63a	109	Hilmî	Muhibb-i muhlis-i hubb-i Hasen Hülku'r- Rızâ'yız biz Fedâ-yı şu'le-i 'aşk-ı Hüseyn-i Kerbelâ'yız biz Maahrem-i esrâr-i 'ilim-i men 'arefnâdir göñül Tılsım-ı genc-i müsemmâ sırr-ı esmâdir göñül	9 beyit /Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 212-213.
63b	110	Hilmî	Yazdı levh-i kâinâta kilik-i kudret <i>kâf</i> 'u nûn Yek nazarda oldu peydâ <i>kiillü şey'in yaşdurtün</i>	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 273.
64a/64b	111	Hilmî	Zâhidâ terk eyle <i>lâyı</i> menzil-i <i>illâyâ</i> gel Bezm-i hâşşü'l-hâşşa er tâ mecma'-ı 'ulyâyâ gel Kaldır işneyniyet örtüsün dem-i yektâyâ gel Şüret-i mevhûma bakma âdem-i ma'nâyâ gel Harf-i libâs içre pinhân nokta-i zibâyâ gel	5 bend/ Tahmis	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 219-220.
65a	112	Hilmî	Bezm-i hesfide kurulmuş zıll-i hikmet perdesi Gösterir nakş-ı ezelden şun'-i kudret perdesi	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 355.

65b	113	Hilmî	Nür-i vechiñ bir kez elbette gören meftûn olur Her ne cevri ü luţuf kılrsañ 'âşıkñ memnûn olur	9 beyit/Gazel	Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 112-113.
66a	114	Hilmî	Müncelâdır muşhaf-ı rüyüñde cânâ hüsn-i haţf Haţf-i hüsnüñ üzre konmuş dest-i kudretle nuķat	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 178.
66b	115	Hilmî	Bir gedâyım mülk-i dîdârnda devlet beklerim Ruĥleriñ şehrinde şâhum 'izz ü rif'at beklerim	6 beyit/Gazel	Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 226.
67a	116	Hilmî	Ey gönül 'aşk-ı ĥakîķi içre ĥubbullâhdır maĥbûb Muĥabbetten ġaraż ancak rızâ-i Allâh'dır maĥlûb	7 beyit/Gazel	Meġâ'îlûn / meġâ'îlûn / meġâ'îlûn / meġâ'îlûn	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 54.
67b	117	Hilmî	Bübül-i zârım gül-i ġülzârı gözler gözlerim 'Âşık-ı dil-ĥasteyim dildârı gözler gözlerim	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlâtûn / fâ'îlûn	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 224.

68a	119) ¹⁵¹	Hilmî	Muhabbet şirketi kabûl eylemez Demişiz <i>vahdehû lâ-şerîke leh</i> Şâdıklar sözünden nükül eylemez Sevdiğim efendim <i>lâ-nazîre leh</i>	4 dörtlük/ İlahi	6+5=11'li hece ölçüsü	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı</i> , 320.
68b	120	Sersem Abdal	Uyan ne yatarsun şafaq söktüdü Hep niyâzlar kabûl olur şabahtan Haqq'ın dîvânına cümle çekildi Mü'minler isteğîn bulur şabahtan	5 dörtlük/ Nefes	6+5 11'li hece ölçüsü	Özmen, <i>Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi</i> , 2/85.
69a	121	Haqqî	Dildedir dildâr dâim şanma bir dem dür olur Gerçi gafletle andan dem-be-dem mehcür olur	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Güneş, <i>Erzurumlu İbrahim Hakka Divanı</i> , 149.
69b	122	Haqqî	Ehl-i 'aşkın dirdesi bîdâr olur vakt-i seher Cân-ı ehl-i dil dolu esrâr olur vâkt-i seher	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Güneş, <i>Erzurumlu İbrahim Hakka Divanı</i> , 155.

¹⁵¹ Derleyen şiirleri numaralandırırken 117'den 119'e geçmiştir. Unutarak yaptığımız düştünüyoruz.

70a/70b	123	Seyfî	Bihâmdillâh ki İslâmım deflîm Muştafâ geldi Emîrim rehberim şâhum 'Aliyyü'l-Mürtezâ geldi	11 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Söylemez, <i>Seyfullah Nizamoğlu Divanı</i> , 280.
71a	124	Sûzî	Men lâ-mekândan gelmişem kevn ü mekânı neylerim Ben cânânımı bulmuşam cânı cihâni neylerim	9 beyit/Gazel	Müfite'îlün / mefâ'îlün /müfite'îlün / mefâ'îlün	Arslan, <i>Divan-ı Sûzî-i Sivâsî</i> , 242.
71b	125	Şemsî	Ma'nâ-yı 'ilm-i ledün 'irfân içinde gizlidir Şübhesüz nûr-i Huda imân içinde gizlidir	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Fatih Ramazan Süer, <i>Şemseddin Sivâsî Divanı</i> (İstanbul: H Yayınları, 2017), 215.
72a	126	Nağşî	Hudâ zâhîrdir ey gâfil işit kim halkdurur mestür Hilâfın aňlayıp zâhid şakm gel olma Hağ'dan dür	5 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Atik, <i>Nağşî Ali Akkirmânî Divanı</i> , 201.
72b	127	Nağşî	Değildir kimseden aľfâ niçin dersin nihândır hû Gözün görmez var ey zâhid nihân sensin 'ayândır hû	6 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Atik, <i>Nağşî Ali Akkirmânî Divanı</i> , 255.

73a	128	Şıdkî	Resûl-i Ekrem'in dâim gönülde feyz ü hâlâtu Eder âşıkları taht-ı çü nûr-i vahdet-i zâtı	7 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Ulaşabildiğimiz Şıdkî mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.
73b	129	Hüdâyî	Kudümüñ rahmet ü zevk ü safâdır ya Resûlallâh Zuhuruñ derd-i 'uşşâka devâdır ya Resûlallâh	5 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Aziz Mahmud Hüdâyî, <i>Divan-ı İlahiyât</i> , 75.
74a	130	Vuşlat	Ehl-i 'aşkı halk-ı 'âlem kendine agyâr görür Hakk'a 'âşıklar ise agyâr içinde yâr görür	8 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Tamdır, <i>Divan-ı Vuşlatı (İnceleme-Metin)</i> , 142.
74b	131	Müştak	Hakk'ı bilmekdir 'azîzim halk-ı eşyâdan ğarâz Anı görmekdir gözüm seyr ü temâşâdan ğarâz	8 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Müştak Baba, <i>Divan-ı Müştak Baba</i> , 39.
75a/75b	132	Halîl	Her nefesde zıkr-ı Hakk tevfiğ-i Rahmân'dır bize Et zıkran keşîran emr-i Kur'an'dır bize	16 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Şiirin Hoca Halil Ağâ'ya ait olduğunu tespit ettik. Lakin divan ve herhangi bir çalışmada kaynak gösterebileceğimiz bir veriyeye ulaşamadık.

76a	133	Kâmil	Bir muhabbettir cihânda 'aşk u sevdâdan gâraz Hubb-i zatı fahr-ı 'âlemdir bu dünyâdan gâraz	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	İnan, <i>Hoca-Zâde Ahmed Kâmil Ejendi ve Divan'ı</i> , 167.
76b	134	Şevkî	Egerçi sûretâ 'âlemden olmuştur beşer peydâ Dil-i tahkîkte insandan olur cümle şüver peydâ	5 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Koca, <i>Şevkî, Hayatı ve Şiirleri</i> , 23.
77a	135	Şevkî	Ne 'aynıyım ne gayrıyım Hüdâ'nın yâ nesiyim ben Baña bildir bugün ey hâce-i dânâ nesiyim ben	5 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Koca, <i>Şevkî, Hayatı ve Şiirleri</i> , 61.
77b	136	Şevkî	Âyet-i heftîn nuzulü görmek şamındadır Oku insânın yazılmış vech-i pîşâmındadır	9 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Koca, <i>Şevkî, Hayatı ve Şiirleri</i> , 64. Mecmuamızda bulunan şiirin eserdeki şiir ile sadece ilk iki beyti aymdır. Diğer beyitler birbirine uyuşmamakta, eser içerisindeki diğer şiirlerle de benzeşen bir yönü bulunmamaktadır.

78a	137	Muhyî	<i>Küntü keniz' in ser-te-ser sırr-ı nihâmı sendedir Lî me'allâh' ın rumûzı hem 'ayâmı sendedir</i>	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Ulaşabildiğimiz Muhyî mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.
78b	138	Murād	Vâhidiz 'arşa-i vaḥdette bugün çalâkız Her cihetten geçûben vâhid olup bî-bâkız	5 beyit/Gazel	Fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlâtün / fe'îlün	Şiir Sultan Üçüncü Murad'a aittir. Ahmed Kırkkılıç'ın, çeşitli kütüphanelerde bulunan III. Murad'a ait müstakil divanlardan seçmeler yaparak neşretmiş olduğu tezinde bu şiir bulunmamaktadır. Bağdatlı Rûhî'nin şiire yapmış olduğu tahmis ile bu şiirin III. Murad'a ait olduğunu tespit ettik. Coşkun Ak, <i>Bağdatlı Rûhî Divanı</i> (Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2001), 299.

79a	139	Mısrî	Ol menem kim vâkıf-ı esrâr-ı 'ilm-i âdemim Kâşif-i gene-i haķikat hem hayât-ı 'âlemim	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Niyazi-i Mısrî, <i>Divan-ı İlahiyat</i> , haz. İsmail Hakkı Altıntaş, 2011, 925.
79b	140	Hâşim	Meşrik-i şems-i nübüvvetir Muhammed Muştatâ Mafla' -ı mâh-ı velâyetir 'Aliyyü'l-Mürtezâ	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Ulaşabildiğimiz Hâşim mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.
80a	141	Şemsî	Vâsıl olmaz kimse Haķk'a cümleden dñr olmadan Kenz açılmaz şol gönülden tâ ki pür-nür olmadan	7 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Süer, <i>Şemseddîn Sívâsî Divanı</i> , 250.
80b	142	Şevkî	Şimdi bildim a gönül sevdiğim Allâh ne imiş Baña bu cân u tenimden de meger akdem imiş	5 beyit/Gazel	Fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün	Koca, <i>Şevkî, Haqatı ve Şiirleri</i> , 74.
81a	143	Ahmed	Ey tâlib olan 'aşık seyr etmeğe cânâni Diķkatle temâşâ kıl her gördüğün insânı	6 beyit/ Gazel	Me'ûlü / me'â'fün / me'ûlü / me'â'fün	Ayfer Kayabaşı, <i>Sarban Ahmed Divanı</i> (Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 247.

81b	144	Gaybî	Tâc ma'rifet tâcıdır şamma gayrı tâc ola Tâkîd ile tok olan ma'rifette aç ola	7 beyit/Gazel	Müfteilün / fâ'ilün / müfteilün / fâ'ilün	Bilal Kemikli, <i>Sunullah-ı Gaybî Divanı</i> (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1998), 264.
82a	145	Abdâl Müsâ	Şabâhın şehrinde niyâza vardım Dağlar Hâk Muhammed 'Alî çağırır Ötme bülbül ötme bağrım yanıkır Güller Hâk Muhammed 'Alî çağırır	3 dördlük/ Nefes	6+5	Özmen, <i>Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi</i> , 2/208. 'de Pir Sultan Abdal mahlası ile yazılan şiirle büyük benzerlik göstermektedir.
82b	146	'Arşî	Kelâm-ı zât idim kün emri irâd olmadın evvel Bu hâk u bâd u âb u âteş icâd olmadın evvel	7 beyit / Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	Kahraman, <i>Arşî Divanı'nın Tenkidli Metni</i> , 251.
83a	147	Pir Sultan Abdal	Hû diyelim gerçeklerin demine Gerçeklerin demi nürdan şaylır On iki imâm katârına düzülen Muhammed 'Alî'ye yârdan şaylır	5 dördlük/ Nefes	6+5	Özmen, <i>Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi</i> , 2/254.
83b	148	Hilmî	Ey vücuduñ âfîtabî çarh-ı minâ ziveri Şeb-çerâğ-ı 'âlem-ârâdır cemâlün enveri	47 beyit / Kaside	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Karakuş, <i>Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı</i> , 391-396.

Mecma‘-ı Gevher-i Esrâr

- 1 *Küntü kenz’in*¹⁵² cem‘ eyledim *Gevher-i Esrâr’*ımı
Ol vechile yâd eyledim ism-i güher bârını
- 2 Bulur Mevlâ’sını uşşâk-ı Hudâ bî-iştibâh
Her kim okur cân u dilden ehlu’llâh âsârını¹⁵³

Medîne-i Urla fî-1 Şevvâl sene 1331 ve fî-20 Ağustos sene 1329
El-Faķîr

¹⁵² Ben *gizli bir hazîne* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.”
Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

¹⁵³ Eserin isminin altında olan bu dörtlük 15’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

1¹⁵⁴

1a

[Zekāyī]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ey nübüvvet tahtınıñ şāhı Hābīb-i Kibriyā
V'ey risālet evciniñ māhı Hābīb-i Kibriyā
- 2 Cılvegāhıñ kurb-ı *ev-ednā*¹⁵⁵ maqāmıñ *lā-mekān*
*Ḳābe ḳavseyiñ*¹⁵⁶ şehinşāhı Hābīb-i Kibriyā
- 3 Bezm-i *ev-ednāya* vardı hil'at-ı *levlāk*¹⁵⁷ ile
Giydi tēc-ı *li-me 'allāh* 'ı¹⁵⁸ Hābīb-i Kibriyā
- 4 Da'vet-i Hāḳḳ erişip ḥalvet-serā-yı vaḥdete
Ḳalb gözüyle gördü Allāh'ı Hābīb-i Kibriyā
- 5 Erdi Zāt-ı Hāḳḳ'a ḥā'il olmadı yüz biñ ḥicāb
Ḳat'edip bir demde ol rāhı Hābīb-i Kibriyā
- 6 Cürmü çokdur ammā **Zekāyī** şübhesiz maḡfurdur
Dilese Hāḳ'dan o gümrāhı Hābīb-i Kibriyā

¹⁵⁴ Köseoğlu, *Zekāyī Dîvânı*, 18.

4b Ḳalb : Baş D.

6a çokdur : çok D.

6a maḡfurdur : maḡfūr olur D.

¹⁵⁵ Ev ednā: “veya daha yakın oldu.” İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

¹⁵⁶ ḳābe ḳavseyñ: “İki yay uzunluḡu kadar.” İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

¹⁵⁷ “Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 164. (Hadis No: 2123)

¹⁵⁸ “Benim Allāh ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde etmiştir.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 173-174. (Hadis No: 2159)

1b

2¹⁵⁹

[Zekâyî]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Söylemem rāz-ı derūnum sırr-ı mübhemdir gönül
Gevher-i 'aşkıyla bir genc-i muṭalsamdır gönül
- 2 Keşf olunmaz neyleyim aġyār aña bī-gānedir
Bezm-i vuşlatta nice esrāra maḥremdir gönül
- 3 Bu'l-'aceb vādī ki yoġtur anda idrākiñ yeri
Semt-i şahrā-yı melāmet başka 'ālemdir gönül
- 4 Ben ḥarāb olduġca ma'mūr oldu dil-kāşānesi
Ġālibā sultān-ı 'aşka cāy-ı maḥremdir gönül
- 5 Ḥāk-i pāy-i āl ü evlād-ı Ḥabīb-i Ekremim
Anñ için mātem-efzā-yı Muḥarrem'dir gönül
- 6 Nüş edip bir ḳatresin cām-ı diliñ bulur ḥayāt
Ḥızr u 'İsā'ya Zekâyî şimdi hem-demdir gönül

¹⁵⁹ Köseoġlu, *Zekâyî Dīvānı*, 130.

1b bir : pür D.

4b maḥremdir: ḥurrem D.

6a idüb: eden D.

2a

3¹⁶⁰

[Zekâyî]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hāk-i pāy-i Muşţafā’ya yüz süren mesrūr olur
Her ne deñlü mücrim ise ‘ākıbet mağfūr olur
- 2 Mest-i cām-ı ‘aşk olup düş rāh-ı ‘uşşāka hemān
Bu ħarābāt-ı muĥabbete düşen ma‘mūr olur
- 3 Āşıkıñ bağrı yanıp āh u seĥergāh itmede
Sīnesiñ çāk etse Mecnūn-ı Ĥudā ma‘zūr olur
- 4 Kevkeb-i ‘izz ü sa‘ādet pertevidir ‘adl ü dād
Dāimā sulţān-ı ‘ādil ġālib u manşūr olur
- 5 Şevk ile ħark-ı ĥicāb etse ‘aceb mi ‘āşikān
Ķalbe kim nār-ı muĥabbet erişe maĥrūr olur
- 6 Mu‘cizāt-ı Ĥazret-i Şāh-ı Rūsul eyler zuhūr
‘Avn-i Bārī erişip a‘dā-yı dīn maĥhūr olur
- 7 Hū ile vaqt-i seĥerde seyr-i lāhūt ede gör
Zākir-i Ĥaĥĥ’iñ Zekâyî bātını pür-nūr olur

¹⁶⁰ Köseoğlu, *Zekâyî Divânı*, 15.

2b muĥabbete : muĥabbette D.

3a divanda beşinci beytin ilk mısrası

5a etse : ede D.

5a divanda üçüncü beytin ilk mısrası

6a eyler : eder D.

2b

4¹⁶¹

[‘Ākif]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Özge bir sevdā bıraktı cānıma efkār-ı ‘aşk
Bir bağışta āteşe yaqtı beni envār-ı aşk
- 2 Pāre pāre olmasın ya neylesin bī-çāre dil
Her bağışta bīn tecellī gösterir mi‘mār-ı ‘aşk
- 3 Feyz-i ‘İsā hikmet-i Loqmān baña kār eylemez
Hāme-i kudret ezelden yazdı çün bīmār-ı ‘aşk
- 4 Şığmadı tefsīre nokta ermedi ‘aql-ı cihān
Şafha-i vechinde kaldı muşhaf-ı esrār-ı ‘aşk
- 5 Cünbüşünden zāhir oldu halka-i sırr-ı vücūd
Nokta-i vahdettir ancak merkez-i pergār-ı ‘aşk
- 6 Zülmet-i şirk ü riyādan kurtarırdı kendisin

¹⁶¹ M. A. Yekta Saraç - M. Fatih Andi, “Ākif Paşa Divançesi”, *İlmi Araştırmalar* 4 (23 Ocak 2014), 170.

1b envār : dildār D.

2. beyit divançede 3. beyit

2b bağışda : nazarda D.

2b mi‘mār : didār D.

3. beyit divançede 2. beyit

3b ezelden : ezelde D.

4a nokta : nuṭka D.

4b vechinde : sinemde D.

4. beyit divançede 6. beyit

5. beyit divançede 4. beyit

6. beyit divançede 5. beyit

Zāhidiñ kalbinde tābān olsa ger envār-ı ‘aşk

- 7 Dergeh-i şāh-ı velāyettir penāhım ‘Ākifā
Bende-i Kerrār-ı ‘aşkıım bende-i Kerrār-ı ‘aşk

3a

5¹⁶²

[Rüşdi]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Sırr-ı Hakk’da nokta-i vahdetten enhādır vücūd
‘Alleme’l-esmā¹⁶³ yemi fülk-i müsemnādır vücūd
Mevzi‘-i sırr-ı velāyet dār-ı evhādır vücūd
Sācidine kıble-i nūr-i muşallādır vücūd
Mazhar-ı vech-i Muḥammed sırr-ı Tāhā’dır vücūd
Kābe kavseyn¹⁶⁴ belki ev ednāya¹⁶⁵ ma‘nādır vücūd

Vech-i Hakk’ı görmeğe mir’āt-ı iclādır vücūd

Eş-şalā ey ehl-i aşk esrār-ı illādır vücūd

- 2 Ādem isen ādeme et secdeden etme nükül
Olmamak maḫşūduñ ise iblīs-āsā kim sūfūl
Cānını maḫhūr edip cismiñ içinde etme gül
Ḥazret-i Hakk’a dilerseñ olsun a‘māliñ kabūl

¹⁶² Ulaşabildiğimiz Rüşdî mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.

¹⁶³ ‘alleme’l-esmā: “İsimleri öğretti..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı şu şekildedir: “Allâh Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.” Bakara, 1/31.

¹⁶⁴ kâbe kavseyn: “İki yay uzunluğu kadar.” İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

¹⁶⁵ Ev ednā: “veya daha yakın oldu.” İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

*Men raânî*¹⁶⁶ remzini bu sır için söyler Resûl
Ger taleb var ise sende sırr-ı zâta bi‘l-vuşûl
Vech-i Hakk’ı görmeğe mir’ât-ı iclâdır vücûd
Eş-şalâ ey ehl-i aşk esrâr-ı *illâ*dır vücûd

- 3 Bâğ-ı hikmettir vücûdun bâbını etme güşâ
*Küntü kenziñ*¹⁶⁷ maḥzeni hem ‘âlem-i sırr-ı ‘amâ
Şeş cihet kaydından ıtlâk olmak isterseñ dilâ
3b Şaykal ur mir’ât-ı kalbe ‘aşk ile et incilâ
Gör seni sende ne sırsıñ sendedir *kenz-i hafâ*
Yer ü göğe sığmayan¹⁶⁸ kalb-i muvaḥḥidde şehâ
Vech-i Hakk’ı görmeğe mir’ât-ı iclâdır vücûd
Eş-şalâ ey ehl-i aşk esrâr-ı *illâ*dır vücûd

- 4 Bu vücûd için kılındı hep kıyâm ile ku‘ûd
*Va’kterib*¹⁶⁹ remziñ bilen etti vücûduna sücûd
‘Ârif iseñ er vücûduñ şehrine ol bî-kuyûd
Hep vücûduñ şemmesidir büy-ı ‘anber şâh-ı ‘ûd
Noḳtayı fehm eylemek maḳşûd-ı bi‘z-zâta şühûd
Seyr-i fi’llâh ‘âlemine irmekse maḳşûd bâ-su‘ûd
Vech-i Hakk’ı görmeğe mir’ât-ı iclâdır vücûd

¹⁶⁶ “Kim (rüyasında) beni görürse şüphesiz gerçekten görmüştür.” Buhârî, Ta‘bir, 10.

¹⁶⁷ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

¹⁶⁸ Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü‘min kulunun kalbine sığarım.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. 2, s. 165.

¹⁶⁹ Vaḳterib: “O’na yaklaş..” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı şu şekildedir: “Hayır! Ona uyma! Allâh’a secde et ve (yalnızca O’na) yaklaş!” Alak, 96/19.

Eş-şalā ey ehl-i aşk esrār-ı illādır vücūd

- 5 **Rüşdiyā** bu sırrı sulb-i nūr-i akdemde ara
Cevher-i ferd-i mu‘īn naqd-i Meryem’de ara
Ġayra bakma zāhidā bu vaşfi maḥremde ara
Māye-i pīre teşebbüş ile ol demde ara
Farq u farqu’llāhı añla cem‘ile cem‘de ara
Cüst-cū etme gözüm bu sırrı ādemde ara

Vech-i Ḥaqq’ı görmeğe mir’āt-ı iclādır vücūd
Eş-şalā ey ehl-i aşk esrār-ı *illā*dır vücūd

[Nâdir]

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Şol zamân kim bezm-i vuşlatta gönül mesrûr idi
Câm-ı vaḥdet neş’esinden gözlerim maḥmûr idi
- 2 Olmamıştı *kâf* u *nûn* emri şeref-şadır henüz
Varlığım çün nefḥa-i rûz-ı ezel bir şûr idi
- 3 Olmadan Havvâ vü Âdem sâkin-i ḥuld-i berrîn
Şöhretim âfâқта Âdem deyü çün meşhûr idi
- 4 Ermeden Nûḥ’a henüz fûlk-i ‘inâyetten necât
Cismim ol deryâ-yı vaḥdet içre bir vapur idi
- 5 Olmadan Mûsâ’ya emr-i *len-terânî*den¹⁷¹ ḥiṭâb
Pertev-i ḥüsnüñ tecellisine gönülüm Tûr idi
- 6 İnmeden gökden yere Tevrât ü İncîl ü Zebûr
Levḥ-i dilde *kul huve‘l-lâhu eḥad*¹⁷² meşṭûr idi

¹⁷⁰ İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, 1969, 2/1059-1060.

2b bir şûr : manzûr D.

5a olmadan : etmeden D.

¹⁷¹ *len-terânî*: “Sen beni göremezsin...” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr’a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!» buyurdu. Rabbi o dağa tecellî edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” A’râf, 7/143.

¹⁷² *kul huve‘l-lâhu eḥad*: “Deki O Allâh birdir.” İhlâs, 112/1.

- 7 Şükr-i vaḥdāniyyetiñ etmezden evvel ins ü cin
Ni‘met-i vaşlıñda bu **Nādir** kuluñ meşkür idi

4b

7¹⁷³

[Zikrî]

Mef‘ûlü / mefâ‘ilü / mefâ‘ilü / fe‘ûlün

- 1 İrşād olur insān olan insān yüzümüzden
Ḥandān olarak dīde-i giryān yüzümüzden
- 2 Biñ māhla hezār şemsi ḥacīl eyleriz ol dem
Rüşen olacak şem‘-i şebistān yüzümüzden
- 3 Bir āyīnedir şüretimiz sīretimiz Ḥaḳ
‘İbret alır insān olan insān yüzümüzden
- 4 Bizden görünür şüret-i erbāb-ı temāşā
Ma‘kūs görünür küfr ile īmān yüzümüzden
- 5 Dīdārımıza yazdı ezelden yed-i ḳudret
Şimdi oḳunur āyet-i Ḳur‘ān yüzümüzden
- 6 **Zikrî** gözüñ aç ḳavl-i Muḥammed buña kāfî
İsbāt olunur şüret-i Raḥmān yüzümüzden

¹⁷³ Ulaşabildiğimiz Zikrî mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.

[Bosnevî]

- Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*
- 1 Ey cemâliñ âfitâb-ı pertev-i dârü's-selâm
Keşer-i şîrîn lebleriñ mevtâya *yuhyi'l- 'izâm*¹⁷⁵
- 2 Pâs-bân ebrûların olmuş o bāğ-ı hüsnüne
Gözleriñ cellād-ı a'dâ her gören eyler kıyâm
- 3 Kıblegâh-ı ins ü cinniñ hem *şırâta'l-müstekîm*¹⁷⁶
Cümle eşyâ çün seniñ kadriñle bulmuştur nizâm
- 4 Sâkiyâ sun bâdeyi fazl-ı na'îmiñ 'aşşına
Çün nidâ geldi bize *lâ-takneû*¹⁷⁷ mâ fi'l-*kelâm*
- 5 Hâmdü lillâh **Bosnevî** gördü cemâliñ şübhesiz
*Kenz-i lâ-yefnâya*¹⁷⁸ erdi hâşıl-ı yevmü'l-enâm

¹⁷⁴ Ulaşabildiğimiz Bosnevî mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.

¹⁷⁵ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

yuhyi'l- 'izâm: “Kemikleri diriltecek..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: “Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?” Yasin, 36/78.

¹⁷⁶ *şırâta'l-müstekîm*: “Doğru yol..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Bizi doğru yola ilet.” Fâtiha, 1/6.

¹⁷⁷ *lâ-takneû*: “Umut kesmeyin...” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: De ki: "Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allâh'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allâh günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir." En'âm, 39/53.

¹⁷⁸ “Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 102, (Hadis No: 1900)

[Remzî]

- Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'lün*
- 1 Vāsıl olmağ dileyen meretebe-i vālāyā
Menzil-i lāyı geçip varmağ için illāya
İntisāb etmelidir hāk-i der-i monlāya
Yüz süren bārgēh-i Hāzret-i Mevlānā'ya
Şübhesiz nāil olur 'āṭıfet-i Mevlā'ya
- 2 Olmamış bendesi yok nāil-i kām u āmāl
Feyz-i kudsīsi ile doldu cihān māl-ā-māl
Söylemişti bāña bu maṭla'ı bir ehl-i kemāl
Yüz süren bārgēh-i Hāzret-i Mevlānā'ya
Şübhesiz nāil olur 'āṭıfet-i Mevlāya
- 3 Nice biñ bendesi var ehl-i hülūs ehl-i vefā
Şulehā vü üdebā vü şu'arā vü 'urefā
İki 'ālemde sürer bendesi elbette şafā
Yüz süren bārgēh-i Hāzret-i Mevlānā'ya
Şübhesiz nāil olur 'āṭıfet-i Mevlāya
- 4 Eylemişken şu güzel maṭla'ı **Remzî** ezber
Rabṭ-ı kalb etmiş iken Hāzret-i Pīre yek-ser
Tīr-i a' dāya hedef olsa da eyler mi keder

¹⁷⁹ Mazıoğlu, *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, 89.

Adı geçen eserde şiir başlığı şu şekildedir: "Tahmis-i beyt-i meşhūr der-vasf-ı Hazret-i Pīr-i feyz-nüşūr

3c: Her dü alemde bulur bendeleri zevk u safa, Mazıoğlu, *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, 89.

4c: Gām u ālāma, Mazıoğlu, *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, 89.

Yüz süren bargeh-i Hazret-i Mevlânâ'ya
Şübhesiz nâil olur 'âtıfet-i Mevlâya

6a

10¹⁸⁰

[Mir'ât]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kalmadı āşār-ı keşret nūr-i vahdetten baña
Oldu imā-yı muḥabbet māh-ı tal'attan baña
- 2 *Leyse fī'd-dāreyn*¹⁸¹ şübūt-ı şeş-cihetimdir benim
Bildiren 'aşktır bu remzi 'ilm-i hikmetten baña
- 3 Bā 'ayānım dört kitābın nüshası ma'nā ile
Her şaḥiṣ ümmü'l-kitābdır¹⁸² çün o şüretten baña
- 4 'Ālemi seyrān için mülk-i 'ademden gelmişim
*İrci'ī*¹⁸³ emr-i işārettir o mülkettten baña
- 5 Her ne var *fevka'l-'ulā taḥte's-serā-yı*¹⁸⁴ mümkināt
Görünen bir noḡtadır **Mir'āt**-ı kudretten baña

¹⁸⁰ İvgin - Bozyiğit, *Kalecikli Aşık Mir'âtı*, 43.

¹⁸¹ *Leyse fī'd-dāreyn* gayru'llāh: "İki evde (dünya ve âhirette) Allāh'tan başkası yoktur."

¹⁸² ümmü'l-kitāb: "Kitabın anası.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Allāh, dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun yanındadır." Ra'd, 13/39.

¹⁸³ İrci'ī: "Dön.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön! Fecr, 89/28.

¹⁸⁴ taḥte's-serā: "Toprağın altı.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Göklerdeki, yerdeki bu ikisi arasındaki ve toprağın altındaki her şey, yalnızca O'nundur." Tâhâ, 20/6.

[Mir'āt]

Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilün

- 1 Yine sālūs oturup şavm u şalātın söyler
Cenneti halka satıp sım u berātın söyler
- 2 Bizi Hâk eyledi dīdār-ı müştāk-ı ezel¹⁸⁶
Diñlemem vā'izi ol hūr-i ruvātın söyler
- 3 El-Kelām çünkü şıfāt'ül-Mütekellim oldu
Her ne söylerse kişi kendi şıfātın söyler
- 4 Bizlere Rāfīzī ta'bīr eder şüf'i-i hār
Kendi zu'munca şanır fişk u livātın söyler
- 5 Şad-hezār mu'ciz-i peygamberi görse kınamaz
Hele ol kâfiri gör Lāt u Menāt'ın söyler
- 6 *Lā-fetā*¹⁸⁷ bahrine daldı yine gönülüm **Mir'āt**
Heme işnā 'aşeriñ remzile zātın söyler

¹⁸⁵ İvgin - Bozyiğit, *Kalecikli Aşık Mir'atı*.’de bu şiir bulunmamaktadır.

¹⁸⁶ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

¹⁸⁷ “Ali’den başka yiğit, zülfikardan başka kılıç yoktur.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 363.

(Hadis
No: 3069)

7a

12¹⁸⁸

[Mir'ât]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bir memerr-i 'âlemim 'âlem baña bir kerredir
'Aynıma nüh tāk-ı eflāk bir vücūd-ı zerredir
- 2 Āyet-i seb'u'l-meşānī¹⁸⁹ haṭṭ-ı vechimdir benim
Dāniş-i 'aql-ı kelām çün 'aşk baña zū-merredir
- 3 Geçmişiz zāhid eğer ḥavfiñ şırāt ise seniñ
Seng-i ta'nıñ zümre-i 'uşşāka kaç biñ kerredir
- 4 Zāhidā zühdün riyāsı eylemez pāk-i zamīr
Zann eder şūrette seyrim līk sīret ḥurredir
- 5 Mazhar-ı **Mir'āt** *men māte mine'l-'aşk*¹⁹⁰ sırrına
Kıl teveccüh mihr-i māha sāl-i 'ömrüm güreddir

¹⁸⁸ İvgin - Bozyiğit, *Kalecikli Aşk Mir'âtı*. 'de bu şiir bulunmamaktadır.

¹⁸⁹ Naslarda Kur'ân ve Fâtiha sûresi için kullanılan bir terkip.

¹⁹⁰ Aşkını gizleyip, iffetini muhafaza ederek ölen şehiddir." bkz. *Kenzu'l-Ummal*, Hadis. No: 6999-7000.

[Kāzım]

Mef'ûlü / mefâ 'ilü / mefâ 'ilü / fe 'ûlün

- 1 Sen senliğini bende 'ayān eyle ilāhī
Benden beni al sende nihān eyle ilāhī
- 2 Zātiñla edip ƙalbe izhār-ı tecellī
Maḥv et beni bī-nām u nişān eyle ilāhī
- 3 Çeşmimden edip çeşm-i izāfeti izāle
Çün şu'le ser-āpā dil ü cān eyle ilāhī
- 4 Pāy-ı emelim işr-i Ḥabībinden ayırma
Göñlüm güher-i ḥubbīña kān eyle ilāhī
- 5 Çıktıkça figānım ḥarem-i 'arşa ğamla
Her nefḥasını reşk-i ezān eyle ilāhī
- 6 Leb-teşne dilim kevşer-i ğufrān ile ƙanmam
Luţfuñla beni 'ayn-ı emān eyle ilāhī
- 7 Raḥm eyle ƙuluñ **Kāzım** nā-çāra efendim
Hicrānıñ ile yandı yeter nāra ilāhī

¹⁹¹ Kazım Paşa, *Divançe-i Kazım Paşa*, 23.

[Selâmî]

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

- 1 Tūr-ı tende şecer-i nâṭıka pīrâdır dil
Cân Mūsāsına nūr-i yed-i beyzâdır dil
- 2 El erişmez harem-i hās-ı ledünnîdir kim
Genc-i maḥfûz-ı yed-i kudret-i Mevlâdır dil
- 3 Ru'yet-i pertev-i envâr-ı cemâl-i zâta
Şafha-i sînede mir'ât-i mücellâdır dil
- 4 Kim eder 'âlem-i âvîze-i kandîlinde
Nūr-i baḥşâ-yı cihân 'arş-ı mu'allâdır dil
- 5 Sefer-i seyrine Cibrîl daḥi hem-pâ olamaz
Kâf-ı lâhûta konar kudsî-i 'ankâdır dil
- 6 Çâr-şad şafha mu'lem-gede-i kübrâdır
Noḡta-i a'zam olan nūr-i süveydâdır dil
- 7 Ka'be bünyâd-ı Ḥalîl ise **Selâmî** tende
Dest-i kudretle binâ Ka'be-i ma'nâdır dil

¹⁹² Kayya, *Selâmî Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni*, 196.

[Selāmī]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bilmezim ‘aşkıñla nālān olduğum mudur şuçum
Zıkr-i Mevlā ile giryān olduğum mudur şuçum
- 2 Pür yanıp pervāne-veş şem‘-i cemāle rüz u şeb
Nār-ı ‘aşk-ı Hāk’da sūzān olduğum mudur şuçum
- 3 Dırb-ı tevḥīd ile her dem sīneler çāk eyleyip
Tālib-i dīdār-ı Sübhān olduğum mudur şuçum
- 4 PİR-i kāmilden ledün ‘ilmiñ ta‘allüm eyleyip
Maḥrem-i esrār-ı Yezdān olduğum mudur şuçum
- 5 Dergāh-ı pīre **Selāmī** kıl olalı ‘āliyā
Tekye-i ‘aşk içre mihmān olduğum mudur şuçum

¹⁹³ Kayya, *Selāmī Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni*, 201.

1a bilmezim : bilmedim D.

3a her dem : dāim D.

5b tekye : kişver D.

5b mihmān : sultān D.

9a

16¹⁹⁴

[Selâmî]

Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün

- 1 Baña ihsân eder dil-ḥāhımı seccāndan istersem
Ḥudā mu'tī iken lāyık değil sultāndan istersem
- 2 Biḥamdillāh münevverdir dilim mihr-i Muḥammedle
Ziyāver kılmasın nūru meh-i tābāndan istersem
- 3 *Seḳāhüm Rabbühüm*¹⁹⁵ ḥamrını içdim dest-i mürşidden
Diriğ etsin şarābın sākī-i devrāndan istersem
- 4 Beni zındık u mülhiddir diye zemmeylemiş zāhid
Şefā'at etmesin ferdā ben ol nādāndan istersem
- 5 **Selāmî** kısmetin *naḥnü ḳasemnādan*¹⁹⁶ verir Mevlā
Baña nān vermesin nāmerd olan insāndan istersem

¹⁹⁴ Kayya, *Selāmî Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni*, 190.

3a ḥamrını : saḥbāsın D.

5a insandan : dü-nān D.

¹⁹⁵ Seḳāhüm Rabbühüm: “Rableri onlara içirmiştir..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.” İnsan, 76/21.

¹⁹⁶ naḥnü ḳasemnā: “Biz taksim ettik..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelere üstün kıldık; Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir.” Zuhruf, 43/32.

[Selāmī]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Emr-i Hakk’ı tutmayan âdem şer’atten çıkar
Râh-ı pîre gitmeyen sâlik tarîkatten çıkar
- 2 Fülk-i şer’î bād-ı himmetle tarîkat bahrine
Şalmayanlar dürr ü mercân-ı haķîkatten çıkar
- 3 Dört kapu-yı ma‘rifettir ‘ârife fetheylemek
Bulmayan miftâh-ı gaybı genc-i hikmetten çıkar
- 4 Kıble-i ma‘nâda kâim ol sivâdan et vuzû’
Bilmeyenler kıblesin râh-ı selâmetten çıkar
- 5 Noķtaniñ sırrı **Selāmī** bâ-i *bismi’llâh*dadır
Diķkat etseñ vaħdetiñ ma‘nâsı keşretten çıkar

¹⁹⁷ Kayya, *Selâmî Divanı’nın Transkripsiyonlu Metni*, 151.

2b şalmayanlar : girmeyenler D.

3a dört kapu : çâr-bab D.

10a

18¹⁹⁸

[Selâmî]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Herkesiñ hâli ilâhî saña ma'lûm mu değil
Her biri emrine biñ cân ile maħkûm mu değil
- 2 Vaħdetiñ sırrını fehm eylemeyen nādâniñ
Saña tevħîd dağı ettiği mevħûm mu değil
- 3 Hâl-i esrâr-ı dili 'âlim ü dâna sensiñ
Râz-ı pinhân-ı derûn âħire mektûm mu değil
- 4 Herkesiñ maṭlabına Hâdî vü Muḍil sen iken
'Arz-ı hâl eylemek 'âciz kula mezmûm mu değil
- 5 Bûs-ı dâmenle niyâz eyleme zeyd ü 'ömre
Cebhesinde kişiniñ kısmeti merķûm mu değil
- 6 Ey **Selâmî** dedi *lâ-ted'û me'a'l-lâhi ilâh*¹⁹⁹
Dest açan âħire maķşûduna maħrûm mu değil

¹⁹⁸ Kayya, *Selâmî Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni*, 194.

1a Herkesiñ : kullarıñ D.

¹⁹⁹ lâ-ted'û me'a'l-lâhi ilâh: "Allâh ile beraber bir tanrıya tapma.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Allâh'la beraber başka tanrı tutup tapma. O'ndan başka tanrı yoktur. O'ndan başka her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur, O'na döndürüleceksiniz." Kasas, 28/88.

[Naqşī]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yā ilāhī bilmezem bu bendeki sevdā nedir
Yā seniñ ‘aşkıñ ucundan çekdiğim ğavgā nedir
- 2 Od u şu toprak u yelden söylenen gevher seniñ
Yā seniñ mülkünde şāhım çalķanan deryā nedir
- 3 Cümle-i ‘ibret budur kim nefh olan bir rûh iken
Nicesi *illāya* düştü nicesinde *lā* nedir
- 4 Evvel oldur Āhır oldur Bâtın oldur Zāhir ol
*Lāy*ı isķāt eyle ey dil bilmiş ol *illā* nedir
- 5 Ref‘ edip kendin aradan bilmeyenler nefşini
Kaldı anlar zulmet içre bilmedi Mevlā nedir
- 6 Etmeyenler küh-ı *kāfiñ* **Naqşiyā** seyrin şikār
Bilmediler mülk-i tende per açan ‘anķā nedir

²⁰⁰ Atik, *Naqşī Ali Akkirmāni Divanı*, 199.

1a ucundan : yolundan D.

2b senin : gönül D.

5b Kaldı anlar zulmet içre : zulmet içre cāna anlar D.

6a seyrin : ser-pā D.

Divanda bu şiir 7 beyittir. Eksik olan 6. Beyit şu şekildedir:

Dem urup halkın içinde zāhid-i ĥod-bīn bu ĥün

Cehlin izhār eyleyüp bu ettiği da‘vā nedir

11a

20²⁰¹

[Yūnus]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Seni ben severim cāndan içeri
Yolun vardır bu erkāndan içeri
- 2 Şerī'at tarīkat yoldur varana
Hakīkat meyvesi andan içeri
- 3 Kesildi tākatim bende dermān yok
Bu ne mezheb imiş dinden içeri
- 4 Süleymān kuş dilin bilir dediler
Süleymān var Süleymān'dan içeri
- 5 **Yūnus**'uñ gözleri hūndur āteştir
Kapuñda kūl var sultāndan içeri

²⁰¹ Bu şiir Mustafa Tatçı'nın hazırladığı Yunus Emre Divanı'nda 13 beyittir. Tatçı, *Yunus Emre Divanı*, 234.

[Yūnus]

Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün

- 1 Senün 'āşıkларуñ kılmaz nazar *Firdevs-i a'lāya*
Ne hūrīden haber söyler ne meyl eyler muşaffāya
- 2 Geçirmiş bunları 'aşkıñ nuķūş-ı māsivā'l-lāhdan
Kıomuşlar cümle sevdāyı dolaşmışlar bu sevdāya
- 3 Eğer sen 'āşıkıñ hālīñ şorarsañ ğayrı şorma
Şorarsañ hāl-i mecnūnu şor ol ruhsār-ı leylāya
- 4 Gel ey **Yūnus** gözünü yum cemāl-i māsivā'l-lāhdan
Ki bunda göresin Hakk'ı ne lāzım va'd-i ferdāya

²⁰² Mecmuada dört beyit olarak yazılan bu şiir Yūnus'a değil Aşık Paşa'ya aittir. Birçok farklılıklarla beraber Gölpinarlı'nın hazırladığı *Aşık Paşa'nın Şiirleri* adlı eserde bulunmaktadır. Gölpinarlı, "Aşık Paşa'nın Şiirleri", 5/90-91.

[Yûnus]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Bu 'aql u fikr ile Mevlâ bulunmaz
Bu ne yâredir ki zaḥmı oñulmaz
- 2 Ḳamunuñ derdine dermân bulundu
Şu benim derdime dermân bulunmaz
- 3 'Aşkın pazarında cânlar şatarlar
Şatarım cânımı alan bulunmaz
- 4 Yürü zâhid yürü var git yoluna
Bunda başlar gider şoran bulunmaz

²⁰³ Dr. Mustafa Tatcı'nın hazırladığı *Yûnus Emre Divanı*'nda böyle bir şiir bulunmamaktadır. Bu şiire en yakın yazılan şiir aşağıdaki gibidir. Tatcı, *Yunus Emre Divanı*, 90.

1 Bu ne derttür 'aceb dermân belürmez
Ya bu ne yaradur zaḥmı belürmez

2 Benüm gönlüm 'aceb 'ışkdan usanmaz
Varur 'ışka düşer hîç bana tanmaz

3 Döner gönlüm bana öğüt virür hoş
'Âşık olan gönül 'ışkdan usanmaz

4 'Âşık ki cânâ kaldı 'âşık olmaz
Cânın terk itmeyen ma'sûkı bulmaz

5 'İşk bâzâridur bu cânlar satılır
Sataram cânımı hîç kimse almaz

6 'Âşık bir kişidür bu dünyâ mâlın
Âhîret korkusun bir çöpe saymaz

11 Erenler kapusu Hazret kapusu
Bu tapuya gelen mahrûm gönülmez

7 Bu dünyâdan ahiretten içeri
'Âşıkun yiri var kimsene bilmez

8 'Âşık öldi diyü sala virürler
Ölen hayvân durur 'âşıklar ölmez

9 'Âşıklar meydânı 'Arş'dan yücedür
Çalarlar çevgânı topı belürmez

10 Begüm 'ârifisen yüri yolunca
Bunda başlar yiter kanlar sorulmaz

12 Yûnus bu deryâya gark oldı gitti
Girü gelmeklige 'aklı dirilmez

- 5 Deryālar gezerim şusuz gezerim
Beni kandırası ‘ummān bulunmaz
- 6 Yūsufum yitirdim Ken‘ān ilinde
Bulundu Yūsufum Ken‘ān bulunmaz
- 7 Bu derde mübtelā olmuş cihānda
Aslā **Yūnus** gibi bir er bulunmaz

[Hâşim]

Mefâ 'ilün / mefâ 'ilün / mefâ 'ilün / mefâ 'ilün

- 1 Diyem envâ'-i insânı nedir bu nev'-i seh heftâd
Mezâhir içre her nev'îñ dilinde da'vâ-yı irşâd
- 2 Kamu derler edilleyle berâhinle bizimdir Hâk
'Acebdir Hâk bir iki yâ nedendir mezheb-i ezdâd
- 3 Kimi te'vîl kimi temşîl kimi teşbîh kıyâs etti
Bilenler bildiler taḥkîk kimiñdir fitne-i ifsâd
- 4 Saña pendim be hey zâhid delîlîñ Hâk gerekdir Hâk
Hâkîkat ihtilâf olmaz kamu birdir sened isnâd
- 5 Eger benden su'âl etseñ nedir bu kavliñe işbât
Hâkîkat ehlinin kavli yeter ḥâk mezhebe işhâd
- 6 Gelip ikrâra nuṭkuñla bilenler **Hâşimâ** sırrın
Bilirler mezhebiñ nâcî ederler mesleğîñ mu'tâd

²⁰⁴ Kayacan, *Haşim Baba ve Divanı*, 80.

Divanda 7 beyit. Mecmuada yazmayan 6. beyit:
Yeter hüccet eger taḥkîk ederseñ 'ilm-i tevḥîdi
Bulursuñ ehl-i Hâk kimdür ne sırrdan ezdiler zehhâd
6b Bilirler: bulurlar D.

[Hāşim]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Cümle envār-ı hüviyyet-i dürer yoktur hafā
Aç gözüñ bak her taraftan görünen vech-i Hudā
- 2 *Şemme vechu’llāhdan*²⁰⁶ añla ‘ārif-i Haḫ nuṭḫunu
Nuṭḫ-ı ‘ārif magz-ı Qur’ān oldu şavtiyle edā
- 3 Vech-i Haḫ’dır cümle ‘ālem nuṭḫ u şavt-ı zātıdır
Gör işit bil sende mevcūd bāṭinen hem zāhiren
- 4 Kudret-i Haḫ cümleyi cem‘ eyleyip ādem dedi
Ādemī’de buldu temkīn künh-i zāt-ı kibriyā
- 5 Ya‘ni ādemden muḫaddem çok şifātlar gösterip
Ādemī’de tam şifātıñ etti Raḫmān istivā
- 6 Sırrı ādemdir müsem mā sırr-ı sırrı nuṭḫ-ı şavt
Cem‘a Ādem cem‘-i cem‘a maḫzar oldu Muştafā
- 7 Her ne deñlü enbiyā geldiye da‘vet eyledi
Erdiler ancaḫ şifāta erdi zāta Müctebā

²⁰⁵ Kayacan, *Haşim Baba ve Divanı*, 11.

4b Ādemide buldu temkin künhü zāt-ı kibriyā : Ümidim bu idi mümkünken zāt-ı kibriyā

²⁰⁶ Şemme vechu’llāh: “Allāh’ın yüzü (zâtı) oradadır..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Doğu da Allāh’ındır batı da. Nereye dönerseniz Allāh’ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allāh’(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir.” Bakara, 2/115.

- 13b 8 Her kim ister sırr-ı Hakk'ın nefhine mazhar ola
Ere sem'ine anıñ telkîn-i ahd-i Mürtezâ
- 9 Al haber tahte'ş-şecerde²⁰⁷ 'ahd u bî'at sıhhatin
Etti hem sırrını izhâr nâzil oldu innâ²⁰⁸
- 10 Sırr-ı telkîne müselsel erişen buldu necât
Şeksiz esfeldür makâmı olmaya telkîn ana
- 11 Pîr ü perver nesl-i Haydar oldu rehber **Hâşimî**
Mağzen-i esrâr olup hem ola hatm-i evliyâ

[müfred]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

Hakikat 'ilminiñ bahriñ ne bilsin her tahâretsiz
Ki Cibril-i Emîn uçmaz bu deryânıñ kenârından
(Kul Nesimî)

[müfred]

Fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün

Bulmayınca tecellî-i Hakk'ı
Çavş-ı a'zam denilmez insâna
Hakkiyâ yalınız laqab yetmez
Bî-müsemma isimdir efsâne

²⁰⁷ tahte'ş-şecer: "Ağacın altında.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Allâh inananlardan, ağaç altında sana baş eğerek el verirlerken, and olsun ki hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı da bilmiş, onlara güvenlik vermiş, onlara yakın bir zafer ve ele geçirecekleri bol ganimetler bahşetmiştir." Fetih, 48/18.

²⁰⁸ Bu mısradâ vezin aksamaktadır.

İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." Fetih, 48/1.

[Seyfullāh]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bu 'aşk bir bahr-i 'ummândır buña hadd ü kenâr olmaz
Delîlim sırr-ı K̄ur'ândır bunu bilende 'âr olmaz
- 2 Süregeldik ezelîden pîrim Muḥammed 'Alî'den
Şarâb-ı lā-yezâîden içenlere ḥumâr olmaz
- 3 Eğer 'aşık isen yâre şaḳın aldanma aḡyâre
Düş İbrâhîm gibi nâre bu gülşende yanar olmaz
- 4 Kıyamazsañ baş u cāna ırak dur girme meydāna
Bu meydānda nice başlar kesilir hiç sorar olmaz
- 5 Ḥaḳ ile ḥaḳ olanlara kendi özün bilenlere
Dost yolunda ölenlere ḳan bahâsı dînâr olmaz
- 6 Bak şu Mansûrun işine ḥalkı üşürmüş başına
Ene'l-Ḥaḳḳ'ın firâşına düşenlere tîmâr olmaz
- 7 **Seyfullāh** sözünde mesttir pîrinden aldığı desttir
Dîvâne-râ ḳalem nîsttir ne söylese ḳanâr olmaz

²⁰⁹ Söylemez, *Seyfullah Nizamoğlu Divanı*, 248.

[İbrâhîm]

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

- 1 Vech-i yâre dūş olan 'âlemde seyrân istemez
Cânını cānāna teslīm eyleyen cān istemez
- 2 Bu misâfirhānenin fāniliğiñ fehmi eyleyen
Hāne-i kâlbinde Hâk'dan ğayrı mihmân istemez
- 3 Egerçi zâhir 'ilminiñ nef'i vardır tâlibe
Lâkin esrâra iren sūre-i 'irfân istemez
- 4 *İrci 'i²¹¹* āvâzı erdi murġ-ı cānın sem'ine
Bî-karâr oldu anıñcün vird-i hāndân istemez
- 5 Cennet içre tāmudan korkmaz Hâk'ın 'âşıkları
Hâk budur erbâb-ı 'âşka hūrî ğilmân istemez
- 6 Māsiva'llāhdan mücerred oldu **İbrâhîm** bugün
Varımı dildāra verdi vâşıl hicrân istemez

²¹⁰ Öztürk, *Kuşadalı İbrahim Halveti*, 65.

²¹¹ İrci'î: "Dön.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön! Fecr, 89/28.

15a

27²¹²

[Sezâi]

6+5=11

- 1 Dost bâğının gülü oldu küşâde
Bülbülüz o güle fiğâna geldik
Biz yâriñ elinden içmişiz bâde
Anınçün bunda mestâne geldik
- 2 Dostuñ illeriñ ederken seyrân
Bunda uğrayıp olmuşuz mihmân
Şanma sen bizi gezeriz hayvân
Özümüz bilip ‘irfâna geldik
- 3 Aşlımız bilmişiz nür-i ezeli
Ayrılmayız andan sırıñ sezeli
Cânımızla sevdik biz o güzeli
Yolunda el’ân kırbâna geldik
- 4 Derd ile dâim yanmaқта bu dil
‘Aşk nârına olmuştur fitil
Pervâne-şifât olmağa vâşıl
Şem‘-i cemâle süzâna geldik
- 15b 5 Cismimiz bunda cânımız anda
Gevherimiziñ aşlı ol kânda
Sezâi şimdi biz bu dükkânda

²¹² Özuygun, *Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*, 544.

Biraz eğlenip seyrâna geldik

28²¹³

[Sezâi]

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 Şüret-i mevhûma bakma âdem-i ma'nâya gel
Harf libâsı içre pinhân noқта-i zîbâya gel
- 2 Tâlib-i sırrı Muḥammed olduñ ise ey göñül
Sidre vü Tûbâ'da ḳalma 'âlem-i ednâya gel
- 3 Sırr-ı Ḥaḳḳ'ı ger dilerseñ gitme yâbâna şaḳım
Âyet-i insânı oḳu maḫhar-ı kübrâya gel
- 4 Mekteb-i 'irfân içinde *men 'aref*²¹⁴ dersin oḳu
Serserî gezme özüñ bil 'ârif ol Mevlâ'ya gel
- 5 Ey **Sezâi** *küntü kenzin*²¹⁵ cevheri âdemdedir
Der-be-der olma gözüñ aç *kenz-i lâ-yefnâya*²¹⁶ gel

²¹³ Özüygun, *Hasan Sezâyi'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*, 426.

²¹⁴ "Kendini bilen Rabbini bilir." İsmail b. Muhammed, Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Mûzilü'l-İlbâs amme's-tehera mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-nâs*, Mektebetü'l-Kudsî, Beyrut, 1351, c. II, s. 262. (Hadis No: 2532)

²¹⁵ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

²¹⁶ "Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 102, (Hadis No: 1900)

[Sefil Abdal]

6+5=11

- 1 Hayat şahrāsında bir ağaç gördüm
Yedi budağı var on iki dalı
Cān meyvesi derler aşlını şordum
Bahāri Muḥammed eṣmāri ‘Alī
- 2 Biñ bir dürlü çiçek her dem açılır
Kimi nihān olur kimi seçilir
‘Aşq bādesi bu menzilde içilir
Kevşeri Muḥammed sāk̄isi ‘Alī
- 3 Muḥammed’le ‘Alī birlik gelince
Dost yüzü ol demde ‘ayān olunca
Erenler ḥuzūrunda ikrār verince
Mürşidim Muḥammed rehberim ‘Alī
- 4 **Sefil Dedem** insān *seb ‘u’l-mesānī*²¹⁸
Bir ağaca remz eyledim Qur’ān’ı
Cümlenin maḫşūdu ol kerem kānı
Bihteri Muḥammed bālāsı ‘Alī

²¹⁷ Özmen, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3/362.

²¹⁸ seb‘u’l-mesānī: “İkililerden yedi..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meālen şu şekildedir: “Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur’an’ı verdik.” Hicr, 15/87.

[Vîrâni]

- Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*
- 1 Gel berü olma bu demde gâfilün
*Ekşeran'n-nâsi vehüm lâ-yü'minün*²²⁰
- 2 Ol sebebden söyledim size kitâb
*Veşşâküm bihî le'alleküm ta'kilün*²²¹
- 3 Her kim taşdik eylemez nuḡk-ı Hâḡḡ'ı
*Ve es'elühüm fe hüm lehü münkirün*²²²
- 4 Kim ki evlâda hıyânet eyledi
*Fe ulâike hümü'z-zâlimün*²²³

²¹⁹ Ünal, *Vîrânî Dede Fakr-Nâme İnceleme-Metin-Dizin*, 161-162.

1b Ekşeran'n-nâsi vehüm lâ-yü'minün : Ekserihim fehüm la yü'minun D.

3b Ve es'elühüm : Ve Rasülhüm D.

4a evlâda : âl ü evlâda D.

²²⁰ Ekşeran'n-nâsi vehüm lâ-yü'minün: "İnsanların çoğu inanmazlar.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Andolsun, onların çoğu üzerine o söz (azap) hak olmuştur. Artık onlar iman etmezler." Yâsin, 36/7.

²²¹ Veşşâküm bihî le'alleküm ta'kilün: "Bunları size tavsiye etti, umulur ki düşünürsünüz.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "De ki: "Gelin size Rabbinizin haram kıldığı şeyleri söyleyeyim: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, anaya babaya iyilik yapın, yoksulluk korkusuyla çocuklarımızı öldürmeyin, sizin ve onların rızkını veren Biziz, gizli ve açık kötülöklere yaklaşmayın, Allâh'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. Allâh bunları size düşünesiniz diye buyurmaktadır." En'âm, 6/151.

²²² Ve rasülhüm fe hüm lehü münkirün: İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Peygamberlerini inkâr ediyorlar.." Ya da onlar henüz kendi peygamberlerini tanımadılar da o yüzden mi onu inkâr ediyorlar?

²²³ Fe ulâike hümü'z-zâlimün: "İşte onlar zâlimdirler.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğersini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğerkadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tövbe etmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir." Hucûrât, 49/11.

- 5 Ey **VİRĀNĪ** zāt-ı Hakk'ı kim görür
*Ve ennehüm ileynā rāci'ün*²²⁴

[müfred]

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Şol ki buldu tecellî-i Allāh

Oldu iş bu tecellî aña güvāh

Kim odur şāhib-i ism-i a'zam

Andadır sırr-ı 'azīm-i dergāh

²²⁴ Ve ennehüm ileynā rāci'ün: “Ve gerçekten onlar O'na döneceklerdir..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Onlar, kesinlikle Rablerine kavuşacaklarını ve O'na döneceklerini düşünen ve bunu kabullenen kimselerdir.” Bakara, 2/46

17a

31²²⁵

[‘Arşî]

Mef’ülü Mefâ’lî Mefâ’lî Fe’ülün

- 1 Biz gevher-i esrâr-ı tılısmât-ı cihânuz
Biz zinde-i maḥlûka şehen-şâh-ı zamânuz
- 2 Biz merkeziyiz dâ’ire-i arz-ı semânuñ
Biz maḥzen-i ‘ilm-i Ḥaḫ’a miftâḫ-ı lisânuz
- 3 Biz esrâr-ı ‘azîmiz ki *leyse ke-mişlihi*²²⁶
Biz mazhar-ı nûr-i ezeli kevn ü mekânuz
- 4 Biz zümre-i erbâb-ı Ḥaḫ’ız ehl-i me’ânî
Biz ‘Îsâ-i cân-baḫş ser-â-pâ heme-cânuz
- 5 Biz genc-i nihânuz ki bugün zâhire geldük
Aç cân gözini gör nice gün gibi ‘ayânuz
- 6 Biz ḫalka beyân itmege esrâr-ı Ḥudâyı
Ser-tâ-be-ḫadem ḫâl-i lisân şerḫ ü beyânuz
- 7 Biz nûş ederiz âb-ı ḫayâtı ezeli den

²²⁵ Kahraman, *Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni*, 191-192.

1a gevher-i esrâr : vâkıf-ı esrâr D.

1b zinde : zübde D.

3a esrâr-ı ‘azîm : sırr-ı ‘azîm D.

²²⁶ *leyse ke-mişlihi*: “O’na benzer yoktur..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “O, gökleri ve yeri yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. Bu sûretle sizi üretiyor. O’nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.” Şûrâ, 42/11.

- 17b
- 8 Biz ahsen-i şürette ‘ayān gördük ilāhı
Şanmañ bizi kim t̄alib-i ferdā-yı cinānuz
- 9 Biz t̄a’ir-i qudsüz ederiz ‘ālemi pervāz
Biz otuz iki perr ile t̄ab’-ı cevelānuz
- 10 Biz yetmiş iki t̄a’ifede nācī gürūhuz
Biz vaḥdet-i zāt-ı H̄aḳ’a bī-zann gümānuz
- 11 Biz ḫātem-i mūhri alubuz dīvūñ elinden
Biz kişver-i heft içre Süleymān-ı zamānuz
- 12 Fazl-ı Eḫad’ūñ sī vü dū esmāsına ‘**Arşī**
Maḫrem olalı hem-çü felek cilve-künānuz
- 13 Ma’nāda egerçi olubuz ‘āleme meşhūr
Şurette velī bī-dil ü bī-nām u nişānuz

[müfred] 10’lu hece ölçüsü

Her mısrā’-ı ‘ārifānesinde

Bir lem’a-i ma’rifet celīdir

El-H̄aḳ şu bedāyi’-i kemālāt

Enfās-ı Muḫammed ‘Alī’dir

[Mehmed Ali Hilmi Dede-baba]

18a

32²²⁷

[‘Arşî]

Mef’ûlü fâ ‘ilâtün mef’ûlü fâ ‘ilâtün

- 1 Yâ Rab yâ İlähî sensiñ Ğafûr u Tevvâb
Girdâb-ı ğamda koyma ben mübtelâ-yı bî-tâb
- 2 Yâ Rab bi-ħaqqın nûr-i pâk-ı Resûl-i Ekrem
Yâ Rab bi-ħaqqın âl-i Ğabîb-i rûy-ı aşhâb
- 3 Yâ Rab bi-ħaqqın şâh-ı merdân ‘aliyyü’l-‘alâ
Teslîm-i zât-ı bârî ya‘ni şehîd-i mihrâb
- 4 Yâ Rab bi-ħaqqın envâr-ı nûr Şebbîr u Şebber
Derd ü belâya şâbır ol iki lü’lü’-i nâb
- 5 Yâ Rab bi-ħaqqın nûr-i pâk Zeyn’el-‘âbidîn Bâkıır
Ki dâim bükâdan anlarıñ görmezdi gözleri ħâb
- 6 Yâ Rab bi-ħaqqın Ca‘fer ki oldur İmâm-ı Şâdık
Yâ Rab bi-ħaqqın Mûsâ Kâzım şehîd-i ğarķ-âb
- 7 Yâ Rab bi-ħaqqın şâh-ı İrân İmâm-ı heştüm
Verdi Rızâ kazâyâ oldu helâk-i zehr-âb
- 18b 8 Yâ Rab bi-ħaqqın ‘ilm ü ħilm-i Takî vü Naķî hem

²²⁷ Kahraman, *Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni*, 60.

2b âl-i Ğabîb-i rûy-ı aşhâb : âb-ı rûy-ı Ğabîb-i aşhâb D.

9b hâdî : ħalk D.

Hem haqq-ı ‘Askerī kim oldur emīr-i aḥbāb

9 Yā Rab bi-haqqın Mehdī-i Hādī-i ‘ālem
Kim muntazırdır aña fi’l-cümle şeyḥ ü ger şāb

10 Kapuñda üftāde-i ‘abd-i ḥakīrūñüzdür
‘Arşī’ye derst-gīr ol yā fazl-ı Rabbü’l-erbāb

[müfred]

Fâ’ilâtün / mefâ’ilün / fa’lün

Görmez a‘mā olan kişi māhı

Ḳande ḳaldı ki göre Allāh’ı

Ne bilir ḥüsn-i Yūsuf’ı a‘mā

Ne bilir ḳulluḳ etmeyen şāhı (İsmāīl Haqqī)

[‘Arşî]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Şāmiyān-ı bî-hayānıñ şüm-endāmına yuf
Düşmen-i āl-i ‘abā ol kavm-i bed-nāmına yuf
- 2 Kaşd-i āl-i Muştafā iden Yezīd evlādınıñ
İbtidāsına meyānına ser-encāmına yuf
- 3 Kātil-i nefis-i Zekī olup Hūdā-cüyam diyen
Hāricī cumhūrınıñ sa’y ile iqdāmına yuf
- 4 Kimisi şeyh kimi vā‘iz kimisi müctehid
Tābi‘-i Mervāniyānun cümle aqsāmına yuf
- 5 Mülk-i Rūm’a Şām’ı tercih eyleyen nā-kābilūñ
Anda zayı‘ kılduğı evkāt ü eyyāmına yuf
- 6 Nān u ābı çok deyü Şāmı tavaṭṭun kılanuñ
Nān u ābına daḥī Şām u aṣāmına yuf
- 7 ‘Arşiyā āl-i Resūl’i sevmeyen müşriklerin
Devlet ü manşübına ta‘zīm u ikrāmına yuf

²²⁸ Kahraman, *Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni*, 229.

Der ta‘n u zemmi şāmiyān u şūmiyān

3a Zekī : Hüseyn D.

6b nān u ābına : nān-ḥārına D.

[‘Arşî]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yā ‘Alī esrār-ı fazl-ı kibriyāsın yā ‘Alī
Yā ‘Alī bāb-ı ‘ulūm-i Muştafā’ sın yā ‘Alī
- 2 Yā ‘Alī memdūh-ı zāt-ı lem-yezelsin şübhesiz
Ol sebep şāh-ı serīr-i innemā sın yā ‘Alī
- 3 Yā ‘Alī sen mazharısıñ enbiyānın mā-sebağ
Hem mu’ahhar rehnümā-yı evliyāsın yā ‘Alī
- 4 Yā ‘Alī olduñ Habību’llāh ile zāhir velī
Hādī-i rāh-ı cemī’-i enbiyāsın yā ‘Alī
- 5 Yā ‘Alī sensin vaşıyy-i Aḥmed-i ḥatm-i Rūsul
Hem veliyy-i vālī-i zāt-ı Ḥudāsın yā ‘Alī
- 6 Yā ‘Alī senden açıldı bāb-ı ‘ilm-i min-ledün²³⁰

²²⁹ Kahraman, *Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni*, 61.

Der-medh-i Şāh-ı Velāyet

Mecmuamızda eksik olan üç beyit sırasıyla şu şekildedir:

7 Yā ‘Alī her dem-be-dem zāhir velāyātuñ senin
Şüret-i ādemde bir kudret-nümāsın yā ‘Alī

8 Yā ‘Ālī hep iktidā eyler saña nev‘-i beşer
Rüz-i evvelden imām-ı Muḳtedāsın yā ‘Alī

9 Yā ‘Alī çün *lā-fetā illā ‘Alī* şānındadır
Yoğ nazīrun mişl ü bī-hemtā fetāsın yā ‘Alī

²³⁰ min-ledün: “Katından..” İktibāsta bulunulan āyetin tamamı meālen şu şekildedir: “Şübhesiz, Kuran’ı, Hakim ve Alim olan Allāh katından almaktasın.” Neml, 27/6.

- Noқта-i bād-ı beyān-ı *kul kefāsın*²³¹ yā ‘Alī
- 7 Yā ‘Alī sensin olan *esmā-i küll-i Ādeme*²³²
Çün kelām-ı nāṭıq-ı fażl-ı Ḥudā’sın yā ‘Alī
- 8 Yā ‘Alī kevşer kelām-ı bī-mişālūñ vaşfidur
Ehl-i haşre sākī-i rüz-ı cezāsın yā ‘Alī
- 20a 9 Yā ‘Alī sensin viren Süleymān’a bir gül destesin
Ya’ni sırru’llāh u şīr-i kibriyāsın yā ‘Alī
- 10 Yā ‘Alī sensiñ viren a’dālara qahr u gāzab
‘Āşık-ı şādıklarā mihr ü vefāsın yā ‘Alī
- 11 Yā ‘Alī sensiñ hüsni-i hulq-ı rızā-yı zehr-nüş
Hem Ḥüseyn-i teşne şāh-ı Kerbelāsın yā ‘Alī
- 12 Yā ‘Alī sensiñ feşāhat-kānı Zeyne’l-‘Ābidīn
Hem Muḥammed Bākır-ı nūr-i Ḥudā’sın yā ‘Alī
- 13 Yā ‘Alī sensiñ İmām-ı Ca’fer-i şādık ‘ayān
Mūsā-i Kāzım meh-i burc-ı ziyāsın yā ‘Alī

²³¹ kul kefā: “Deki yeter..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “De ki: “Sizinle benim aramda şahit olarak Allâh yeter. Çünkü O, kullarından hakkıyla haberdardır, onları hakkıyla görendir.” İsrâ, 17/96

²³² Ve’alleme âdeme-l-esmâe küllihâ: “Ademe bütün isimleri öğretti..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Allâh, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklerle göstererek, “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin” dedi.” Bakara, 2/31.

- 14 Yā ‘Alī mu‘ciz-nümā-yı mülk-i Īrānsın yaķın
Ya‘ni kim şāh-ı ‘Alī Mūsa er-Rızāsın yā ‘Alī
- 15 Yā ‘Alī zātuñ zuhūrıdur Taķı vü hem Naķı
Hem Ḥasan el-‘Askerı şāhib-livāsın yā ‘Alī
- 16 Yā ‘Alī sensiñ Īmām-ı Mehdı-i şāhib-zamān
İns ü cinne hādı-i rāh-ı bekāsın yā ‘Alī
- 20b 17 Yā ‘Alī on bir imāmuñ hürmeti-çün kııl meded
Kān-ı iḥsān-ı seḫā lütf u ‘atāsın yā ‘Alī
- 18 Yā ‘Alī sensiñ viren her nā-murāduñ maķşadun
Her ğarın ü bī-kese bāb-ı recāsın yā ‘Alī
- 19 Yā ‘Alī koyma mezellethe bu ‘Arşı bendeñi
Müstecāb eyle du‘āsın zū’l-‘atāsın yā ‘Alī
- 20 Yā ‘Alī sensiñ olan qalmışlara feryād-res
‘Aciz ü bī-çāreye müşkil-güşāsın yā ‘Alī

[müfred]

Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilün

Ka‘be vü kıbleñ seniñ şol *Şemme vechu ‘llāh*dır

Sırr-ı vaḫdet bildin ise aña döndür yüzüñü

Qaşlarıñ gibi kemān eyle rukū‘uñ ‘arīfā

Bī-kemān ol secdede Ḥaķ ile ḫaķ et özüñü

[Turâbî]

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün 'fe'îlün

- 1 Görünen âyîne-i hâne-i dünyâ dediler
Sipîhr-i dehr-i felek çarḡ-ı mu'allâ dediler
- 2 Geldi Âdem de bunu böylece gördü gitti
Ḥadd ü pâyânı bulunmaz bu ne saḡrâ dediler
- 3 Ben daḡî bunda gelip bir ḡayli tecessüs kıldım
Fetḡ olunmaz bu mu'ammâ hele ebsem dediler
- 4 Bunca elvân-ı münakkaş ile bu menzil-ḡâne
Şâḡibi ḡande dedim işte hüveydâ dediler
- 5 Vâ'iziñ pendine bî-çâre ḡarîb olma meded
Her ne ârzûlar iseñ bunda müheyyâ dediler
- 6 Dem bu dem geçdi geçen ḡâibe hiç nîkrân olma
Zâhiri gör ki budur bâḡın-ı uḡrâ dediler
- 7 Teşnesin âb-ı zülâl içre **Turâbî** eyvâh
Seni ḡarḡ eyleyeni gör buna deryâ dediler

²³³ Azar, *Turâbî Divanı*, 23.

1b sipîhr-i dehr : gerdiş-i devr D.

2b bulunmaz : belürmez D.

4a menzil-ḡâne : müzeyyen-ḡâne D.

5a vâ'iz : nâsıh D.

5b arzûlar isen : ârzü kılasın D.

7b gör : bil D.

[Dertli]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 K apladı baştan başa dünyā v  m -f -h -y1 ‘aşk
Çarçı-1 gerd na zer-efş n eyledi kimy -y1 ‘aşk
‘ lem içre her kişi andan haber-d r olmamış
Y  ne bilsin nid g n n ş etmeyen şahb -y1 ‘aşk

2 C n g z n h bdan uyandır sen daħı uyanı g r
 teş-i ‘aşk içre perv ne-veş yananı g r
R h-1 ‘aşk içre kadem baş ‘aşık-1 meyd nı g r
Her biri bir n m ile s rmekdedir da‘v -y1 ‘aşk

3 şad hez r taħs n ederler **Dertliy ** nazmıñ gören
Gerçi de fehm eylemez esr r-1 ‘aşkı bilmeyen
Var ise gelsin beri f n n-v r ‘aşk oldum diyen
Dil-i der num içre her yüzden verir fetv -y1 ‘aşk

²³⁴ Tek, *Türk Edebiyatında Dertli Olgusu Aşık Dertli ve Eserleri*, 438.

22a

37²³⁵

[Hâfız Sa'di]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Saña senden nazar et sende maḥfî dürr-i bî-hemtâ
Saña senden sefer kııl sende muzmer gevher-i yektâ
- 2 Saña sensin olan ma'sûk velî zâhirde 'âşıkın
Eyâ mecnûn yabanda âh ederseñ sendedir leylâ
- 3 Saña senden 'aref dersin okudup 'ârif eylersin
Bilirsin sen seni sende saña irşâd olur peydâ
- 4 Seni sen terk edip ölmezden evvel ger ölürseñ sen
İçip hayyü'l-ebed içre memât olmaz saña aşlâ
- 5 Eyâ **Hâfız** geçip senden seni sen bul hüviyyette
Gel aşlına ulaş sen etme ğurbet ilde vâ-veylâ

22b

38²³⁶

[Hâfız Sa'di]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Düşürdüm fikrimi aşka edip hep varımı yağma
Şataştım cümle fırağa geçip *lâ*'dan bulup *illâ*
- 2 Baña bilmem ne hâl oldu dilim 'aşk oduna yandı

²³⁵ Hafız Ahmed Sadi, *Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'di*, 245.

²³⁶ Hafız Ahmed Sadi, *Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'di*, 247.

Tecellî-i cemâl etti yine ihsân edip Mevlâ

- 3 Cemâlini gören diller ebed hayrette kaldılar
Ezelerde bezmi kırdular satıp sâķî mey-i şahbâ
- 4 Koyup hüsünü leylâda kılar mecnûnu üftâde
Yine kendi temâşâda edip ‘uşşâķını şeydâ
- 5 Cemâlin ‘arz eder tende kemâlin seyrederek cânda
Odur Sa‘di bakan sende yine hüsniñ O’dur bînâ

[müfred]

Āyîne olmasaydı ‘âlemde
Yüz görünmezdi âdemde
Hâķķ’ı tevķîd eden dil ehliniñ
Nazarı Hâķķ’adır her demde

[Hâfız Sa'di]

- Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*
- 1 Zehî sultân-ı Kâyyüm ki bu nâsüte odur Dârâ
Oturmuş taht-ı lâhûte kazâyâ sîn eder icra
Akalîm-i 'avâlimde niçe hükümüñ eder vâlâ
Şuunun şân eder ânen fe-ânen niçe biñ günâ
Taşınır bu cihân pâzârına andan niçe kâlâ
- 2 Çehâr 'anâsır u şalsaldan etti âdemi peydâ
Müsemmâ sırrın öğretti okudup 'alleme'l-esmâ²³⁸
Dönüp hicirle attı ğurbete anı kılip tenhâ
Hezârân firqat u hasretle hem ettirdi vâ-veylâ
Şafâ ağıyâra 'uşşākâ cefâdır 'âdet-i Mevlâ
- 3 Olupdur 'âşıkân bezm-i ezelde hoş muhabbette
Kodı hicrân ile anı bu ilde zâr u firqatte
Görünce dilberi 'âşık bulur râhat felâkette
Gezerken dertli mecnûna şataştım deşt-i miñnette
Dedi kim dilrübâlar 'âşıkından oldular aḥfâ

²³⁷ Hafız Ahmed Sadi, *Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'di*, 250.

Mecmua'da divanda bulunan üçüncü bend eksik:

Cemâli zâtını vaşf eyleyüp ol rûy-ı dilberde
Dönüp 'aşk âteşin 'uşşākâ verdi kıldı efkende
Ki hüsnün 'arz eder Leylâda ol Mecnûn-ı ferzende
Niçe biñ 'an ile nâz itti ol meftûn-ı dilbende
Gehî biñ bîmâr gehî tîmâr ile kıldı anı şeydâ

²³⁸ 'alleme'l-esmâ: "İsimleri öğretti.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı şu şekildedir: "Allâh Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi." Bakara, 1/31

23b

4

Gehī firqat ile aşüftesin ol şūh kılar nā-şād
Gehī ‘arz-ı cemāl edip kılar efkendesin ābād
Belā-yı hicr-i yār ile gönül etmiş iken feryād
Yine bir dilrübā sevdi bu **Sa‘dī** herçi bād-ābād
Vişāle al götür anı meded ey dilber-i ra‘nā

[müfred]

Kuḥl-ı tevḥīd açar seniñ gözünü
Gizliler gözlerine rüşen görünür

Ḳavliñi ḥāliñ ederse taşdıḳ
Zāhiriñ bāṭınıñ güler şen olur

[müfred]

Aña vāşıl durur eşyā muḥaḳḳaḳ
Velī maḥcüb olanlar bilmez vişāli (Hüdayi)

[Hâfız Sa'di]

- Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*
- 1 İçip cām-ı hüviyyetten şarāb-ı vaḥdetī cāna
Ebed mest ol bu keşretten bilip vaḥdet pes ol dāne
- 2 Bu nāsūt-i ḥazīzinden uçup lāhūt deryāsına
Ki anda zīr ü bālāyı görüp ḳalma şaḳın a'mā
- 3 *Serāy-ı lī-me'allāh'a*²⁴⁰ girip şāh-ı beḳā ol kim
Ki iḳlīm-i ḥaḳīḳatte ola ḥükmün şehā vālā
- 4 Geçip dünyā vü 'uḳbādan daḥī cennet u ḥūrādan
Dilā şolmaz gülistāna girip ḳoḳ verd-i bī-hemtā
- 5 Diliñdir levḥ-i Ḳur'ānī Zebūr İncil daḥī sende
Çıḳıp Tūr-ı vücūdunda oḳu Tivrāt'ı çün Mūsā
- 6 Ḥiṭāb-ı len-terānīden²⁴¹ terānī sırrı zāhirdir

²³⁹ Hafız Ahmed Sadı, *Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'di*, 251.

2a deryāsına : evcine D.

8a imiş : İçmiş D.

8b saña bīdār olur peydā : saña peydā olur ihyā D.

²⁴⁰ “ Benim Allāh ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde etmiştir.” Aclūnī, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 173-174. (Hadis No: 2159)

²⁴¹ len-terānī: “Sen beni göremezsin...” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tūr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” A'râf, 7/143.

Ki bak sen inmeden *şemme vechu'llāha*²⁴² ol bīnā

7 Kuyūd-ı hem muḳayyeden geçip iklīm-i ıtlāḳa
Fenā fi'llāh'da fānī ol beḳā bi'llāhda ol ibḳā

8 Ten-i zulmette imiş āb-ı ḫayvānı gönül Hızır
Anınçun Sa'diyā her dem saña bīdār olur peydā

24b

41²⁴³

[Ḥāfız Sa'di]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Sīne-i eflākım içre bedr olur māh-ı Ḥudā
Cismimiñ çār'unşurunda şevḳ urūr şems-i duḫā

2 Murğ-i cānım verd-i cānāna meyil verdi bugün
Nev bahārda bülbül olur mu gülünden çün cüdā

3 Kuhl-i mā-zāğa'l başar²⁴⁴ virdi cilā bu dīdeye
Anın-çün gördü cān cānānı oldu āşinā

4 *Limen'il-mülk*²⁴⁵ şadāsından gönül bī-hūş olup
Görmedi mālī melālī ḳaldı ḫayrān tā añā

²⁴² Şemme vechu'llāh: "Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doğu da Allāh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allāh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

²⁴³ Hafız Ahmed Sadi, *Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'di*, 255.

²⁴⁴ mā-zāğa'l başar: "Göz kaymadı.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı." Necm, 53/17

²⁴⁵ Limen'il-mülk: "Mülk kimindir?.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "O gün onlar meydana çıkarlar; onların hiçbir şeyi Allāh'a gizli kalmaz. "Bugün hükümler kimindir?" denir; hepsi: "Gücü herşeye yeten tek Allāh'ındır" derler." Mü'min, 40/16

- 5 Sa'diyâ gir bâğ-ı ev ednâ'ya²⁴⁶ koku vaḥdet gülü
Gör cemâl-i Ḥaḳḳ'ı ânda mest olup ayılma tâ

[müfred]

Şüretiñ ânda irtisâm edeli
Levḥ-i dil oldu kıbletü'l-eşvâk

25a

42²⁴⁷

[Ḥâfız Sa'di]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Müsemmâ birdir ol bezm-i ezelde yok isim aslâ
'Amâ' vü gayb u baht u şarf u lâhuttur aña esmâ
O 'âlem küntü kenzdîr²⁴⁸ ki şifât anda idî ahfâ
Ta'ayyün lâ-ta'ayyün idi anda yoktu lâ illâ
Şu'ûmı ḥarf-ı hüviyyetti ki anda idi yektâ
- 2 Şifât zâttan niyâz etti mezâhirde zühürâtı
Doğup esmâ müsemmâdan o dem uçdu şuünâtı
Ki ol aḥbebtü²⁴⁹ bezmidir alıp cümle mekûnâtı
Ḳodı a'yân-ı şâbitte verip anda bürüzâtı
O 'âlem heybet ü ceberüttur hem 'âlem-i esmâ

²⁴⁶ Ev ednâ: "veya daha yakın oldu." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, 53/9.

²⁴⁷ Hafız Ahmed Sadî, *Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî*, 258.

²⁴⁸ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

²⁴⁹ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

- 3 O a'yân nokta-i 'ilmiyyedir hep Evvel ü Âhîr
O nokta içre cem' oldu ne ki var Bâ'tın u Zâhir
Ne ki yazdı ezelde ol kalem kudret ile Kâdir
Ebedde anı takrîr eyledi halk eyleyip Fâtır
Ki andan 'âlem melekût mişâl ü mülk olur peydâ
- 4 O nokta sür'at-i devrile çün bir dâire çekdi
Ki gün-â-gün 'avâlim keşret içre açıla düştü
Mücerreddir kimi mâddî kimi berzağ olup geldi
Kamuyı 'âlem insâna koydı andan cem' etti
Odur pes mazhar-ı cem'u'l-cem' hem nüşâ-i 'uzmâ
- 5 Kodu ol noktanın 'aynın gönül özüne ey Sa'dî
Ki nûru aks edip anın başın gözüne ey Sa'dî
Yine andan bağan ol kendi kendözine ey Sa'dî
Gören oldur seni perde edip yüzüne ey Sa'dî
Eger bildiñse harf-i noktayı lafzında bul ma'nâ

25b

43²⁵⁰

[Hâfız Sa'dî]

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Tecellî etti bizde Hâk Te'âlâ
Edendi zâtına mir'ât-ı iclâ

²⁵⁰ Hafız Ahmed Sadi, *Divan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî*, 250.
6a bizdeki : tendeki D.

- 2 Kemāl-i hikmetiñ seyr etti dilde
Cemālîñ etti Âdem'de temâşâ
- 3 Tecellî vâhid-i muṭlaḳ bu keşrette
Görür vaḥdet ḳamudan 'ayn-ı bînâ
- 4 Egerçi baḥr-i vaḥdet ḳaṭresiyiz
Yine mevc eyleyüpdür bizde deryâ
- 5 Baḳan Ḥaḳḳ'ı görür ḥaḳḳıyla dilde
Odur mir'ât-ı Rabbânî muşaffâ
- 6 *Nefaḥtü fîhi*²⁵¹ demidir bizdeki cān
Ledünnî andan oḳur Ḥızır u Mūsâ
- 7 Bu ilde giydi insān cāmesini
Velî aşlinda nürdur bedr-i 'ulyâ
- 8 Gözün aç **Sa'diyâ** 'ayne'l-yakîn²⁵² gör
Güneş âfâḳı tutmuş ḳalma a'mâ

²⁵¹ Nefaḥtü fîhi: "Ona üfledim.." İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın." Hicr, 15/29.

²⁵² 'ayne'l-yakîn: "Kesin görüş.." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "And olsun ki, onu gözünüzle kesin olarak göreceksiniz." Tekâsür, 102/7

[Hâfız Sa'di]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Nedir bu kalb-i nâ-bînâda bînâ olduğuñ yâ Rab
Nedir bu fikr-i nâ-dânâda dâna olduğuñ yâ Rab
- 2 Çü senden ayrılır her var yine erer saña âhîr
Nedir kaṭrât-ı bî-pâyânda deryâ olduğuñ yâ Rab
- 3 'Aceb *kenz-i ḥafâdır*²⁵⁴ sîm u zer andan zuhûr eder
Nedir bu ma'den-i ekvâna kimyâ olduğuñ yâ Rab
- 4 Seniñ zât-ı şerîfîndir ziyâ bahş eden eşyâya
Nedir dil zerresinde mihr-i vâlâ olduğuñ yâ Rab
- 5 Kimine dersiñ ammâ *len-terânî*²⁵⁵ lîk ḥabîbîne
Nedir yâ *ḳâbe ḳavseyni ev ednâ*²⁵⁶ olduğuñ yâ Rab
- 6 Yazıp âyât-ı Kūr'an'ı ki levḥ-i kalb-i 'uṣṣâḳta
Nedir elfâz-ı gûn-â gûnda ma'nâ olduğuñ yâ Rab

²⁵³ Hafız Ahmed Sadi, *Dîvan-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'di*, 261.

²⁵⁴ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

²⁵⁵ len-terânî: "Sen beni göremezsin..." İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim." A'râf, 7/143.

²⁵⁶ İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, 53/9.

- 7 Mezâhirdir kamu zerrât cemâliñ anda zâhirdir
Nedir yine kamu zâhirde aḥfâ olduḡuñ yâ Rab
- 8 Bu ecrâmı bu eflâkde bu eḡtârı bu âfâḡta
Nedir her zirve cümle zırde bâlâ olduḡuñ yâ Rab
- 9 Kimin kûl eyleyip kimin esir edip kimin aḡrâr
Nedir bu ‘abd-i Sa‘di’ye Mevlâ olduḡuñ yâ Rab

26b

45²⁵⁷

[Hakḡı]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Olmak istersen eḡer âyine-i ‘âlem-nümâ
Sil gubâr-ı mäsivâdan cevher-i zâtıñ dilâ
- 2 Gevher-i esrâr-ı Hakḡ’a bir gönül bulmaz vuşul
Olmayınca işbu gün deryâ-yı ‘aşḡa âşinâ
- 3 Râh-ı ‘aşḡı pāk edip çârüp? zikir ile yürü
Menzil-i maḡşûda er Allâh ile ol dâimâ
- 4 Cebrâil-i feyze gelmezse bilinmez emr-i Hakḡ
Kimseye açılmaz ebvâb-ı serây-ı kibriyâ
- 5 ‘Âlem-i ḡayba erişmek da‘vâsı olur muḡâl
Ger şehâdet etmese şıdḡına şer‘-i Muştafâ

²⁵⁷ Ulaşabildiḡimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

- 6 Devlet-i 'izzet dilerseñ fâkr-ı zillet kııl kabûl
İmtisâl et emr-i Hakk'a bul sa'âdet **Hakkıyâ**

[müfred]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey 'aceb bir söz bilir yok mu cihânda söylesem

Nüşa-i tahkîki bî-taklîdi ben şerh eylesem

Hâl añlâr dil bilir bir şâhib-i fen yok bugün

Çande gitsem kalmışam vahdette bilmem neylesem

27a

46²⁵⁸

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Men fûrû'-ı lem'a başş-i âf-tâb-ı tal'atım
Hem şu'a'-ı evc-i dilde mâh-tâb-ı rif'atım
- 2 Gerçi görmezler beni her merdüm-i huffaş olan
Kim kadîmî nûr-i şevk-i şem'-i bezm-i vahdetim
- 3 'Âlem-i şürette bir kemter-gedâyım lîk men
Şüret-i ma'nîde 'âlî pâdişâh-ı himmetim
- 4 Gülşen-i bâğ-ı hakîkattir hemîşe menzirim
Âşiyân-ı ma'rifette 'andelîb-i hikmetim

²⁵⁸ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 239.

- 5 Bu tefâhür iki 'âlemde yeter **Hilmî** baña
Ḥamdülillâh ḥāk-i pây-i ehl-i beyt-i re'fetim

27b

47²⁵⁹

[**Hakḳî**]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Ḥakḳîkat nûruñ âfāk içre bir gör ehl-i tevḥîd ol
Terakḳî eyle enfüs ḥâline bak ehl-i tecrîd ol
Gözün yum enfüs ü âfâktan var ehl-i tefrîd ol
Kitâb u sünnete eyle ri'âyet ehl-i te'yîd ol
- 2 Degil cân sır gözüyle seyriñ eyle nûr-i Mevlâ'nıñ
Nedir bildiñse ma'nâsı begim Ḳur'ân u Furḳân'ıñ
Tenezzülden şaḳın firḳat odına yanmasın cânıñ
Kitâb u sünnete eyle ri'âyet ehl-i te'yîd ol
- 3 Görüp aḡyâr-ı naḳşı **Hakḳı** Ḥak'dan ḡayrı var şanma
Riyâz-ı vaḥdeti seyr eyle nâr-ı keşrete yanma
Bu yolda zâhir u bâtında çokdur reh-zen aldanma
Kitâb u sünnete eyle ri'âyet ehl-i te'yîd ol

²⁵⁹ Yurtsever, *İsmail Hakki Divanı*, 425.

28a

48²⁶⁰

[Hakki]

4+3=7

- 1 On sekiz biñ 'āleme
Cansıñ yā Resūlallāh
Cin ü melek ādeme
Cansıñ yā Resūlallāh
- 2 Sensiñ cümleñiñ şāhı
Şāh u gedā penāhı
Seni gören Allāh'ı
Şansıñ yā Resūlallāh
- 3 Nūruñ erişti cāna
Doğdu güneş cihāna
Şol Yūsuf Ken'an'a
Ānsiñ yā Resūlallāh
- 4 Zü'l-fazli ve'l-me'ālī
Ze'n-nūri ve'l-cemālī
Cümle 'ālemde 'ālī
Şansıñ yā Resūlallāh

²⁶⁰ Murat Ali Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferāhu'r-Rūh* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 322.

- 5 Hakk'ın halka rahmeti
Mü'minlere ni'meti
Açan bāb-ı vahdeti
Sensiñ yā Resūlallāh
- 6 Mazhar olup envāra
Mir'āt olduñ ol yāra
Cevāhir-i esrāra
Kānsiñ yā Resūlallāh
- 7 Şerī'atıñ tutmayan
Tarīkatıñ gütmeyen
Nār-ı hicre düşüben
Yansiñ yā Resūlallāh
- 8 Tutuşupdur dil u cān
Hakkı'ya eyle ihsān
Hāmī feyziñe her ān
Kānsiñ yā Resūlallāh

28b

49²⁶¹

[**Hakkı**]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bu cihān āyinesine baķ ne şüret gösterir
Şüret-i insān-ı kāmilden ne şan'at gösterir

²⁶¹ Karaveliođlu, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferāhu'r-Rūh*, 126-127.

- 2 Açdın ise cān gözün kuhl-i cilā-yı zikrile
Hak bu keşret ‘āleminde gör ne vahdet gösterir
- 3 Cümleden maqşūd olan insān idi bu cilveden
Şüret-i insān nice seyr et haqīkat gösterir
- 4 Bu kemālātı *ulu’l-ebşār*²⁶² olanlar hep görür
Hüb olanlar kendini mir’āta elbet gösterir
- 5 Hak Te‘ālā gizleyip ādemde ‘ālem sırrını
Bir avuç hākiñ yüzünden özge hikmet gösterir
- 6 **Hakkiyā** fahr-ı cihāniñ nūrudur maqşūd olan
Takılmadan hāke dek ol nūr-i tal‘āt gösterir

29a

50²⁶³

[Hakki]

Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 Şol gönül kim dem-be-dem Hak’dan aña ilhām olur
Erişir ‘ayne’l-yakīne²⁶⁴ ‘ilmi anıñ tām olur

²⁶² ulu’l-ebşār: “Basiret sahipleri için..” İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphesiz, karşı karşıya gelen iki toplulukta sizin için bir ibret vardır: Bir topluluk Allâh yolunda çarpışıyordu. Öteki ise kâfirdi. (Onları) göz bakışıyla kendilerinin iki katı görüyorlardı. Allâh da dilediğini yardımıyla destekliyordu. Basireti olanlar için bunda elbette ibret vardır.” Âl-i İmrân, 3/13.

²⁶³ Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Bursevî’nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu’r-Rûh*, 624.

²⁶⁴ ‘ayne’l-yakīn: “Kesin görüş..” İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “And olsun ki, onu gözünüzle kesin olarak göreceksiniz.” Tekâsür, 102/7

- 2 Ka'be-i 'irfân yoluna girmeyen âvâre dil
Nûr-i şubh-ı vuşlata ermez maķâmı şâm olur
- 3 Her kim oldu bir nefes deryâ-yı 'aşķa âşinâ
Dûrr vü cevher ķande var ise aña i'lâm olur
- 4 Bilse eşyâda 'aceb mi sırr-ı hikmet n'idüğün
Şol kişi kim kârı añın şoĥbet-i 'allâm olur
- 5 Eyleyen mi'râc-ı rûĥânî görür Mevlâ'sını
Maĥv eder resm-i vücûduñ bî-nişân bî-nâm olur
- 6 Ehl-i ķālîñ eylemez inkârına hiç i'tirâz
Ehl-i ĥâlîñ ĥâlî dâ'im **Ĥaķķıyâ** İslâm olur

29b

51²⁶⁵

[Ĥaķķı]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Derd-i 'aşķa dūş olanlar rûz u şeb giryân olur
Âteş-i şevķa düşenler 'aķıbet sūzân olur
- 2 Şol emânet gencini Ĥaķ her kime ķıldı naşib
Bâķımı ma'mûr olur zâhir de ol vîrân olur

²⁶⁵ Muhammet Ali Eşmeli, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (İkinci cilt) Ferâhu'r-Rûh* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000), 236-237.

- 3 Nüş eden cām-ı şafâyı sâķī-i Hâķ'dan ezel
Cür'ası deryâ olur deryâsı bī-pâyân olur
- 4 Ādem'i gör nīce yüz yıl ağlayıp etti figān
Ağlayanlar gül gibi bir vaķt olur ḥandān olur
- 5 Var ise sende emānet sırrı fāş etme saķın
Sırrımı nāsa diyenler utanır bir ān olur
- 6 Zāhidā insān olanlar çekdiler 'aşķıñ ğamiñ
Bār-ı 'aşķı çekmeyenler ma'nāda ḥayvān olur
- 7 Dağlar u taşlar taḥammül etmedi 'aşķ-ı Hâķ'a
Kim ezel feyzi naşīb-i kāmīl-i insān olur
- 8 **Hâķkıyā** sırr-ı Muḥammed ḥâķķī-çün insān olan
Çeşm-i Hâķ ile bakılsa şüret-i Raḥmān olur

30a

52²⁶⁶

[**Hakki**]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 'Aceb midir görünse Ahmed-i envâr ehad sende
Tecellî etti-çün hüsn-i ezel sende ebed sende
- 2 Ma'ânî gencine şüretle sensiñ tılsım-ı a'zam
Nihândır gevher-i âsâ bunca esrâr-ı hamd sende
- 3 Sırr-ı sırrıñ eripdir 'âlem-i gaybü'l-güyübe tâ
Anın-çün müntehâdır sidreden şol sır u kad sende
- 4 Leyle-i mi'râcda verdi emânet cümle esrârıñ
Çü gördü Hâzret-i Allâh kalb-i mu'temed sende
- 5 Gedâya pâdişâha derd-i mende ehl-i feryâda
Kerem sende 'atâ sende devâ sende meded sende
- 6 Kuşur u 'aciz ile dergâhına gelmiş durur **Hakki**
Kabûl et anı yoktur 'âcizi zîrâ ki red sende

²⁶⁶ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

[**Hakki**]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 *Faqr ile fahr*²⁶⁸ eylemekdir cāh u devletten ğaraž
Zillet nefsi añlamaqtır 'izz ü rif'atten ğaraž
- 2 'İlm ile maqşūd olan Hax bilmek oldu ey kiři
Bir kuru ceng ü cedel řanma bu hikmetten ğaraž
- 3 Pāk u tāhir eyle çirkāb-ı hevādan nefsiñi
Yalnız el yüz yümmeq řanma tahāretten ğaraž
- 4 Hālvat ile *lī-me 'allāh*²⁶⁹ sırrı ile bir nefes
Mürşid-i kāmil ile bu oldu şöhbetten ğaraž
- 5 Sende açlıq sende perhīz ü çile yok sālikā
Bu mudur bu yolda fikr eyle tarīqatten ğaraž
- 6 Zıkr ü fikriñ dāimā Hax ile dilden halkı sūr
Hax ile Hax olmadır **Hakki** haqīqatten ğaraž

²⁶⁷ Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferāhu'r-Rûh*, 648.

²⁶⁸ "Fakirlik benim övüncümdür. Onunla övünürüm." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 87. (Hadis No: 1835)

²⁶⁹ "Benim Allāh ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde etmiştir." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 173-174. (Hadis No: 2159)

[Hakki]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bir nazâr kııl zerreler hürşîd ola
Yâ ilâhî luţf u ihsân eylegil
Zâtiñ ile kııl tecellî 'îd ola
Yâ ilâhî luţf u ihsân eylegil
- 2 Şeş cihet kaydından âzâd et bizi
'Âlem-i itlâka irşâd et bizi
Da'vet et mi'râcına şâd et bizi
Yâ ilâhî luţf u ihsân eylegil
- 3 Nûruñ ile dîdeler rûşen ola
Sırrın ile cân-ı 'âşık şen ola
Hâr-ı gam gidip gönül gülşen ola
Yâ ilâhî luţf u ihsân eylegil
- 4 Bu te'ayyün perdesin ref' eyle sen
Sen zühür edip yoğ oldum anda ben
Ġarķ ola envârîña bu cân u ten
Yâ ilâhî luţf u ihsân eylegil
- 5 Nûr-i zâtiñ zâtiña eyle delîl
Tâ seniñle saña erişe sebîl

²⁷⁰ Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh*, 586-587.

Kalmasın yolda meded **Ḥaḳḳī** ‘alī
Yā ilāhī luṭf u iḥsān eylegil

[müfred]

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

Eşrofoğlu Rûmî’ye sorar isen Ḥaḳ ḳandadır
Diye yer u gök ‘arş u kürs dopdolu hep aralar

31b

55²⁷¹

[Ḥaḳḳī]

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Ḳalb-i kâmil içre ‘arş u kürsī gūyā dānedir
Ḳalb-i kâmil raḥm-i vâsi‘dir cihāne ānedir
- 2 Yer ü göğē şıgmayan²⁷² sırr-ı Ḥudā şıgdı aña
Bāde-i feyzine Ḥaḳḳ’iñ bir ‘aceb peymānedir
- 3 Kim bu feyziñ şerbetin nüş eyledi ölmez ebed
Ḥālet-efzā şerbetin te’sīri zīrā cānedir
- 4 Dil o deñlü ehlidir fenn-i şināverlikde kim
‘İlm-i Ḥaḳ baḥrindedir dest ettiği dürdānedir
- 5 **Ḥaḳḳıyā** her zāga şalmaz şol ki şehbāz-ı dili
Ṭāir-i ḳudsi-veş aña ‘arş-i a‘zam lānedir

²⁷¹ Eşmeli, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (İkinci cilt) Ferâhu'r-Rûh*, 405.

²⁷² Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü'min kulunun kalbine sığarım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. 2, s. 165.

[müfred]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Çâr-ı muşhaf sendedir aç gözünü

Oğu âyât-ı Hakk'ı Kur'an'dan

Şol kelâmu'llâh sırrını bilmeyen

Añlamaz Furkân'ı ol Kur'an'dan (Hakkî)

32a

56²⁷³

[Hakkî]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1 Kaşların kavseynini bilmek 'aceb düşvâr imiş
Kırpiklerin oğların bulmak ne müşkil kâr imiş

2 Biri dünyâ biri 'uqbâdır iki kaşın seniñ
İkisiniñ arasında bunca berzah var imiş

3 Her kime 'ayn-ı hüviyyetten eriştirse nazar
Gece gündüz çeşminiñ seyrenğâhı dîdâr imiş

4 *Mecmau'l-bahreyni*²⁷⁴ bildiñse vücûdun da nedir
Kalbiñe 'ilm-i ledünnî her nefesde yâr imiş

²⁷³ Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh*, 460.

²⁷⁴ Mecmau'l-bahreyn: "İki denizin birleştiği yer.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Hani Mûsâ, beraberindeki gence şöyle demişti: "İki denizin birleştiği yere varıncaya kadar durmayacağım, ya da uzun zaman gideceğim." Kehf, 18/60

32b 5 Bulmayanlar sırrıla sırr-ı Hudā'yı **Hakkıyā**
Her ne deñlü nuṭka gelse nākil-i ahyār imiş
57²⁷⁵

[Hakḳī]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gözleri açık olan 'āşıqlara
Bī-cihet her yerde Mevlā görünür
Vaḥdet-i cem'i bulan şādıklara
Ḳanda baksa Ḳaḳ mücellā görünür
- 2 Meşriḳ u mağrib anıñdır ser-te-ser
Zāhir ü bātın anıñdır her eşer
Bu tecelliden açılsa bir başar
Cümleden Ḳaḳ aña evlā görünür
- 3 *Şemme vechu'llāha*²⁷⁶ karşı gözün aç
Şems-i vaḥdet nūrunu her yaña şaç
Kimde kim yansa tecelliden sirāc
Cümle ednā aña a'lā görünür
- 4 Cümle 'ālem oldu müştāk-ı Hudā
Görmeğe hep muntazırlardır aña
Hakḳıyā açılsa çeşm-i dil saña
Saña senden Ḳaḳ Te'ālā görünür

²⁷⁵ Eşmeli, *İsmail Hakḳı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (İkinci cilt) Ferāhu'r-Rūh*, 127.

²⁷⁶ Şemme vechu'llāh: "Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doğu da Allāh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allāh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

[müfred]

‘Azm-i çarh etti Mesîhâ ki bula mi‘râcîñ
Yetmedi menzil-i maqşûda râh-ı talebi (Fuzuli)

33a

58²⁷⁷

[Hakki]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Nâme kim Hak’dan gelir nâmı anıñ Kur’an’dır
Derdlere dermândır dîn ehline imândır
- 2 Şafhası levh-i ezel nakşı hurûf-ı ‘aliyât
Noqtası hû ‘âlemine bir güzel burhândır
- 3 Feylosofân-ı cihânıñ bildiği ma’nâ degil
Raqq-ı menşür üzre nazmı nefha-i Rahmân’dır
- 4 Bu yüzü ehl-i kafâ görmek muhâl-i ‘akldır
Bu sözü şerh eylemek ‘aqlayınca âsândır
- 5 Şeyh-i Ekber gibi gelmez bir dahî kâbil vücûd
Gerçi dünyâ ma‘deni bir cevher-i insândır
- 6 **Hakki** Bisâmî vücûduñ Bâyezîd’den bulagör
Kim anı bulduysa âhîr şâhib-i vicdandır

²⁷⁷ Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Burselî’nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu’r-Rûh*, 478-479.

[**Ḥaḳḳī**]

- Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*
- 1 İlāhī levḥ-i dilde naḳş edip āyāt-ı 'irfānī
Beni ḳıl feyz-i aḳdesle kitāb-ı 'ilm-i Rabbānī
- 2 Esāsen 'arş-ı ḳalbiñ ile gel 'ilm-i İlāhī'den
'İmāret eyle dest-i ḳudretiñle sinn-i vīrānī
- 3 Eser bulmaz ḥayāt-ı cāvidāndan ḥızr-veş āḥar
Şarāb-ı ma'rifet nūş etmeyince rūḥ-ı insānī
- 4 Nedir Cibril-i 'aḳl-i kül durur insān-ı kāmilde
Nedir rūḥ-i İlāhī anda ğamı esrār-ı Ḳur'ān'ı
- 5 Nedir a'lā-yı 'illiyyīn²⁷⁹ bikem şol rütbe-i 'irfān
Nedir 'irfān kişi nefsin bilip fehmetmedir anı
- 6 Resūl'ün nūrunu gözle delīl oldur saña **Ḥaḳḳī**
Ola menzilgāhın tā 'ālem-i tevḥīd-i Ḥaḳḳānī

²⁷⁸ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

²⁷⁹ 'illiyyīn: "Yüceler.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Hayır (sandıkları gibi değil!) iyilerin yazısı "İllyyûn"dadır." Mutaffifin, 83/18.

34a

60²⁸⁰

[Hakki]

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

- 1 ‘Aşk u muhabbet damına düşmek ne müşkil kâr imiş
‘Aşık olanlar nāmına dünyā vü ‘uqbā ‘ār imiş
- 2 Kābil olanlar cennete erdiler āhir ni‘mete
‘Uşşāka cennetten öte bir özge cennet var imiş
- 3 Tutup bu söze gūş diliñ güldür murādı bülbülün
Maşsūdu āhir her kuluñ sulṭān ile dīdār imiş
- 4 Gir meslek-i peyambere er sırr-ı pāk-i ekbere
Berzahda қalan cānlara şanma ‘ināyet yār imiş
- 5 Cān gözleriñ o yāri gör Hakḳ’a seher yalvāri gör
Hakḳıyā o yāri gör hep māsivā agyār imiş

34b

61²⁸¹

[Hakki]

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 Kīmiyā-yı faqrı tut devlet naşīb olsun saña
İhtiyār-ı zillet et ‘uzlet naşīb olsun saña

²⁸⁰ Karavelioğlu, İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferāhu'r-Rūh, 146.

²⁸¹ Karavelioğlu, İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferāhu'r-Rūh, 436-437.

- 2 Tā‘atile cennete er yokluğuyla kurbete
Zāhir ü bāṭın iki ni‘met naşīb olsun saña
- 3 Vech-i kāmilde zuhūr eden Hudā nūruna bak
Tā cemāl-i Hazret-i ru‘yet naşīb olsun saña
- 4 ‘Avn-i Haḳ isterseñ ehl-i Haḳḳ’a dāim ol mu‘īn
Enfūs ü āfākda fırsat yār naşīb olsun saña
- 5 Ehl-i tevḥīd ehl-i tecrīd ehl-i tefrīd ol yürü
Keşret içre özge bir vaḥdet naşīb olsun saña
- 6 **Haḳḳiyā** dünyā vü ‘ukbā berzahından kıl güzer
İşbu yolda menzil-i vuşlat naşīb olsun saña

35a

62²⁸²

[Haḳḳī]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Zühd ile dilbesteler seyrānı bilmezler nedir
Didesizler Yūsuf u Ken‘ān’ı bilmezler nedir
- 2 Haḳḳ’ı inkār eyleyenler küfr içinde kaldılar
Mü‘miniz derlerse de imānı bilmezler nedir
- 3 Görmeyenler şol ledünnī dersini üstāddan
Zu‘m ile ‘ālem geçip Qur‘ān’ı bilmezler nedir

²⁸² Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

- 4 Bu vücūd ikliminiñ seyr etmeyenler şāhını
Kulluğu zāyi‘ kılıp sultānı bilmezler nedir
- 5 Bir tecellīdir görünmüş enfüs ü āfākıtan
Hüsni Yūsuf’u bilmeyenler ānı bilmezler nedir
- 6 **Hakḳī** ten-perver olanlar ‘ālem-i nāsūtede
Bī-ḥaberdir cāndan cānānı bilmezler nedir

35b

63²⁸³

[**Hakḳī**]

- Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün*
- 1 Şular kim bī-başar cānlardır cānānı görmezler
Bugün görmezler ise ger yarın da anı görmezler
- 2 Cihān levhinde bilmezler nedir āyāt-ı āfākı
Ānunçün enfüs içre defter-i ‘irfānı görmezler
- 3 Giyüp dest-i tecellīden bu denlü ḥil‘at-i esmā
Şu Raḥmān şūretinde seyr eden insānı görmezler
- 4 *Nefaḥtü fīhi min-rūhī*²⁸⁴ dedi ādem için Allāh
Kuru ḳalbi olanlar ḳalb içinde cānı görmezler

²⁸³ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

²⁸⁴ Nefaḥtü fīhi min-rūhī: “Ona ruhumdan üfledim..” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın.” Hicr, 15/29.

- 5 Bu heft-ıklīm ü şeş-cihāta hūkm eden kimdir
Kurulmuştur on sekiz bin ‘āleme dīvānı görmezler
- 6 Göz ister **Hakḳī** vech-i Muştafā’dan görmege Hakḳ’ı
Ānıncün ol cemālī ümmetīñ ‘umyānı görmezler

36a

64²⁸⁵

[**Hakḳī**]

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bir tecellī eyleyip dīdār-ı Hak
Zāhir oldu şad hezār envār-ı Hak
Açdı-çün gayb-ı hüviyyet perdesiñ
Eyledi ‘ālemlere izhār-ı Hak
- 2 Muştafā nūrunu gösterdi ‘ayān
Cümleden ol cihāna kār-ı Hak
Bulagör ol ism-i a‘zāmdan nişān
Bilmek isterseñ eger esrār-ı Hak
- 3 *Küntü kenz*²⁸⁶ ol gevheriñ şānındadır
Dürre-i beyzā O’dur ey yār-ı Hak
Anı ikrār oldu ikrār-ı Hudā
Anı inkār oldu hem inkār-ı Hak

²⁸⁵ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

²⁸⁶ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.”
Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

- 4 Merkez-i 'âlemde ol bir noktadır
Anın üstüne döner edvâr-ı Hâk
Bir gül-i per bûy-i vahdettir ki hiç
Açmadı anıñ gibi gülzâr-ı Hâk
- 5 Cümle ecsâma hem oldur rûh-i pâk
Cümle ervâha O'dur sâlâr-ı Hâk
Ol yüze tut gözleriñ var **Hâkkiyâ**
Kim o yüzüñ gözüdür bîdâr-ı Hâk

[müfred]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ehl-i 'irfân dediler sen çıkmayınca aradan

Bilemezsin kimdürür kendüyi pinhân eyleyen (Üftâde)

36b

65²⁸⁷

[Hâkki]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Kıl nazar mir'ât-ı kevne gör ne şüret gösterir
Keşret-i esmâ yüzünden sırr-ı vahdet gösterir
- 2 Derd-i 'aşka girmeyenler görmedi bu noktayı
Kim o nokta vahdet-i Hâk' a işaret gösterir
- 3 *Külle yevmin hüve fî-şe'n*²⁸⁸ sırrını bulan gönül
Bildi anı kim Hudâ her işte hikmet gösterir

²⁸⁷ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

²⁸⁸ Külle yevmin hüve fî-şe'n: "O her gün yeni bir iştir..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi) O'ndan isterler. O, her an yeni bir ilâhî tasarruftadır." Rahmân, 55/29.

- 4 Kimini ber-dār eder zülfüne mansūr eyleyip
Kimine luṭfu yüzünden türlü ḥālet gösterir
- 5 Baḳma pinhān olduğuna nice yüz biñ perdede
Ṭālib-i dildāra kendini yār elbet gösterir
- 6 Zāt-ı Ḥaḳ’da şol fenā bulan gönüller neylesin
Anı kim varlık yüzünden şad kerāmet gösterir
- 7 Şems-i vahdet pertevinden şol münevver gözlere
Ḥaḳḳıyā her zerre bir nūr-i ḥaḳīḳat gösterir

37a

66²⁸⁹

[Ḥaḳḳı]

4+3

Ḥaḳ’dan ḥaber alanlar
Bize ḥaber veriñiz
Ḥaḳḳ’a vāşıl olanlar
Bize ḥaber veriñiz

Ṭūr’a eren ‘āşıklar
Nūru gören şādıklar
Sırr-ı Ḥaḳḳ’a lāyıklar
Bize ḥaber veriñiz

²⁸⁹ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

Niçin dedi *len-terā*²⁹⁰
Mūsā'ya Hâk Te'ālā
Neden gördü Muştafā
Bize haber veriñiz

Çünkü böyle 'ayāndır
Niçin gözden nihāndır
Murād olan beyāndır
Bize haber veriñiz

İştilirken hiṭāb
Nedir bu kadar hicāb
Gördüñüzse bī-niḳāb
Bize haber veriñiz

Nokṭa nedir 'aynda
Perde ne mābeynde
Vech ne her āyānda
Bize haber veriñiz

Hâḳḳī derdle söyler
Size arz-ı hāl eyler
Derde düşenler neyler
Bize haber veriñiz

²⁹⁰ *len-terā*: “Sen göremezsın...” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsın. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksın!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” A'râf, 7/143.

[**Hakki**]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 N'eylesin n'etsin 'aceb ey dostân
Hayret-i kübrâya düşmüştür gönül
Añlamaz anı bu bâğ u bostân
Bir 'aceb sevdâya düşmüştür gönül
- 2 'Aşka düş olan gönül mebhüt olur
Cân gidip cismi kuru tâbüt olur
Cilvegâh-ı 'âlem-i lâhüt olur
Hak ile hem sâye düşmüştür gönül
- 3 Āşinâ-yı baħr-i 'irfân olalı
Dürr-i bî-hemtâ-yı 'aşkı bulalı
Sırr-ı pāk-i ħazret ile dolalı
Dürlü feyz-i mâye düşmüştür gönül
- 4 **Hakkiyâ** seyyâħ olup 'İsâ gibi
Keş edip her küşeyi her cānı
'Āķibet 'aczin bilip rüz u şebi
Giryeden deryâya düşmüştür gönül

²⁹¹ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

38a

68²⁹²

[Hakki]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yâ Resûlallâh Allâh etti çün peydâsını
Kıldı vech-i pâkine âyîne-i iclâsını
- 2 Şundu dest-i kudretiyle ismi a'zam mührünü
On sekiz bin 'âleme şâh eyledi Mevlâ'sını
- 3 Başına tâc eyledi teşrîf le- 'amrûkden²⁹³ seniñ
Hil'at-i levlâk²⁹⁴ ile kıldı 'aceb zîbâ seni
- 4 Gelmedin bu 'âleme kûl olmuş idi hüsnüñe
Gördü Yûsuf çünki bu vechile müsteğnâ seni
- 5 Aḥmedî pâyiñ izine ber-nebî ve ber-velî
Eyledi bu cümleden zü'l-kibriyâ a'lâsını
- 6 Gülşen-i zâtıñ nola ter olsa her dâim seniñ
Çün feyzle mümtâz kıldı ol cihân arasını
- 38b 7 Ermedi ser menzile şer'îñ yolunu tutmayan
Görmedi dîdâr-ı Hakḫ'ı görmeyen a'mâsını

²⁹² Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

²⁹³ le-'amrûk: "Ömrüne andolsun ki.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Senin hayatına and olsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı. Hicr, 15/72.

²⁹⁴ "Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 164. (Hadis No: 2123)

- 8 Noktadır zātın müsemmā merkezinde yā Resūl
Devr-i dünyādan berī gözler kamu esmāsını
- 9 Yā Resūlallāh bir nūr-i ezelsiñ sen tā ebed
Vermez iki ‘āleme bu **Hakḳı**-i şeydāsını
[müfred]
Avn-i Hakḳ’la ātup dilden aña n’etmez
Hakḳ’da maḥv olmadır ez cān u gönül n’etmez
- Biz de bizlerdeki ḳudret de seniñdir yā Rab
Yoktur bizim bizde bizimdir diyecek ḳudretimiz

39a

69²⁹⁵

[Hakḳı]

6+5=11

- 1 Ğāfil olanlar Hakḳ’dan ayrılıp gezer
Yolundan izinden ḥaberi yoktur
Maḥcüb iken kendin vuşlatta sezer
Anda hergiz vuşlatta eşeri yoktur
- 2 Nefsiñ perdesiyle bürünenlerin
Niḳāb-ı cehālet örünenleriñ
Dosta düşman gibi görünenleriñ
Gözde nūru gönülde ferî yokdur

²⁹⁵ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

3 Vañan tıtma nefsi sefer et andan
Çık bu tabı'atten güzer et andan
Seni senden koyup geçe gör senden
Benligiñ senligiñ hiçbiri yoktur

4 Kâfesinde habs olan murgı seyr eyle
Sen de kılma tende habs olup böyle
Uça gör ey kişi bir bahâneyle
Pervâziñ bülbüle zârarı yoktur

5 Feth-i qarīb eyle nuşrat bulanıñ
Bu yağmadan bugün naşīb alanıñ
Bu devlete **Hakķı** mazhar olanıñ
Hâliş altun gibi gideri yoktur

[müfred]

Bitir mi bitti diñilmekle nür-i nâ-mütenâhî
Nefesle kâbil-i itfâ mıdır çerâğ-ı ilâhî (Muallim Naci)

39b

70²⁹⁶

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Hak'dan özge nesne yok 'âlemdede ey vâ'iz 'ayân
Hak nazar kıl kim hemîn Hak'dan 'ibârettir cihân

²⁹⁶ Gülbeyaz Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı* (İstanbul: Revak Kitabevi, 2012), 272.

- 2 Eşfel ü a'lāda bir nūruñ ziyāsı cilvekār
Şems-i zātıñ şu'lesidir görünen *kün fe-kān*
- 3 Kendine kendini mir'āt etti gene kendisi
Hüsünü seyr etmege her zerrede gösterdi şān
- 4 *Külle yevmin hüve fî-şe'n*²⁹⁷ dedi Qur'an'da Hâk
Her mezâhir 'âlem içre gösterir Hâk'dan nişān
- 5 Ferd-i vâhiddir Hudā mülkünde yoktur gayrısı
*Kul hüva'llāhü eḥaddir*²⁹⁸ fâtır-ı gün ü mekân
- 6 Hem muḥāt hem de muḥīt olmuş kemāl-i kudreti
Zāt-ı Bārīdir muḥakkaḳ cevher-i a'rāza kân
- 7 Mest olup vaḥdet şerābından bugün **Hilmī Dede**
Söyleyen Hâk'dır bu nuṭku eyleme va'z-ı gümān

40a

71²⁹⁹

[**Hâkki**]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Eş-şalā ey 'ārif-i billāh olanlar eş-şalā
Ey şalāti doğru Mevlā'ya kılanlar eş-şalā

²⁹⁷ Külle yevmin hüve fî-şe'n: "O her gün yeni bir iştedir.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi) O'ndan isterler. O, her an yeni bir ilâhî tasarruftadır." Rahmân, 55/29.

²⁹⁸ İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Deki: O Allâh bir tektir", İhlâs, 112/1.

²⁹⁹ Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyeye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh*, 649.

- 2 Dâimâ mihrâb-ı zâta karşı tutup yüzünü
Secdede kendin yoğ edip Hâk bulanlar eş-şalâ
- 3 Bu namâz içre kimiñ karşıısına el bağlayıp
Kangı kapuya kûl olduđuñ bilenler eş-şalâ
- 4 Cümle eşyâ şân müezzindir *ene'l-lâh*³⁰⁰ çağırır
Bu nidâdan hisse-i 'irfân alanlar eş-şalâ
- 5 Da'vet etmez Hâk bu dergâha anı kim derdi yok
Derd-i 'aşk u şevkile diller dilenler eş-şalâ
- 6 Mescid-i erbâb-ı dildir bilirsin **Hâkkiyâ**
Bu maqâma var ise doğru gelenler eş-şalâ

³⁰⁰ *ene'l-lâh*: “Ben Allâh'ım..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphesiz yok ki ben Allâh'ım. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl.” Tâhâ, 20/14

[**Ḥaḳḳī**]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Ey göñül ğam çekme kim şādī seniñdir 'āḳıbet
İşbu yolda Ḥaḳḳ'ın irşādı seniñdir 'āḳıbet
- 2 Ol semend-i himmete bu yolda bī-pervā süvār
Luṭf-ı bārī raḥmet-i Hādī seniñdir 'āḳıbet
- 3 Bir gün olur fetḥ eder ḥiṣn-i murādı Ḥaḳ saña
Cümle ervāḥıñ imdādı seniñdir 'āḳıbet
- 4 Ḳabza-i ḳahr u celāliñ zehri hep tiryāḳ olur
Dest-i lüṭfuñ lezzet ü dādı seniñdir 'āḳıbet
- 5 Ebr-i ğam zāil olup şems-i feraḥ zāhir olur
Şol ezel ki nūruñ ābādı seniñdir 'āḳıbet
- 6 Muntazır ol **Ḥaḳḳıyā** fermān-ı Ḥaḳḳ'a bir nefes
Luṭf-ı Ḥaḳḳ'ın *nūn* u *şādı* seniñdir 'āḳıbet

³⁰¹ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

[Hakki]

- Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*
- 1 İki kaşın arasında oldu hâlin sırr-ı zât
Oldu ol mihrâbda gūyâ İmâm-ı kâinât
- 2 İki şem'-i pür-ziyâdır iki çeşmin pertevi
Biri nūr-i zâta remz eyler biri nūr-i şifât
- 3 Şol *ulu 'l-ebşâr*³⁰³ kim bedr-i cemâlin gördüler
Zulmet oldu gözlerine leyle-i qadr ü berât
- 4 Leblerin muşhaf sözün anda kelâmu'llâhdır
Feyz-i nuţkuñla zuhūr eyler bu deñlü beyyinât
- 5 Zülfün oldu 'âlem-i gaybü'l-guyüb mazharı
Ruğlarıñ eyler o ma'nāya şehâdet çün şikât
- 6 Görelî sende tecellî-i *ena 'l-lâh*³⁰⁴ 'ayân
Gâib oldu çeşm-i **Hakki**'den bugün sittü cihât

³⁰² Karavelioğlu, *İsmail Hakki Burseli'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh*,543-544.

³⁰³ ulu'l-ebşâr: “Basiret sahipleri için..” İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphesiz, karşı karşıya gelen iki toplulukta sizin için bir ibret vardır: Bir topluluk Allâh yolunda çarpışıyordu. Öteki ise kâfirdi. (Onları) göz bakışıyla kendilerinin iki katı görüyorlardı. Allâh da dilediğini yardımıyla destekliyordu. Basireti olanlar için bunda elbette ibret vardır.” Âl-i İmrân, 3/13.

³⁰⁴ ene'l-lâh: “Ben Allâh'ım..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphesiz ki ben Allâh'ım. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl.” Tâhâ, 20/14

[**Hakki**]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Niçin bilmezler ey dil mâhîler deryâda deryâyı
Niçin görmezler ayâ zerreler mihr-i muzayyâyı
- 2 Zuhûru gözlere girmiş yine yok anı bir görmüş
Bu sırra var mı hiç ermiş gezip deryâ vü şahrâyı
- 3 Nedir vahiy nedir Cibrîl nedir muşhaf nedir tenzîl
Hiţâb-ı Hakîk'ı gûş ettiñse şerh eyle bu ma'nâyı
- 4 Bu 'arşın nerdübânı söyle kaç bin pâyedir sâlik
Kim eyler bu kademde seyr-i mi'râc-ı ev ednâyı³⁰⁶
- 5 Gelen peyk-i Cenâb-ı Hâzreti a'mâ olan görmez
Bu teşrîfi ne bilsin bilmeyen ednâdan a'lâyı
- 6 Bu cism ü cân hakîkat *küntü kenîñ*³⁰⁷ bir tılsımıdır
Bunu fetih eyleyen **Hakîkî** bilipdir her mu'âmmâyı

³⁰⁵ Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Burselî'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh*, 595.

³⁰⁶ Ev ednâ: "veya daha yakın oldu." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, 53/9.

³⁰⁷ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

42a

75³⁰⁸

[Hakki]

6+5=11

- 1 'Âlem-i esrâra eren 'âşıklar
Gör bu kâl içinde ne hâl añlarlar
Cemâl-i Mevlâ'yı gören şâdıklar
Dünyâyı 'uqbâyı hayâl añlarlar
- 2 Bu bâğıñ meyvesi istemez dehân
Bu gülüñ goncası açılır nihân
Bu remzi añlamaz erbâb-ı noqşân
Bunu yine şâhib kemâl añlarlar
- 3 Âşinâ olmayan baħr-i 'irfâna
Erişmedi hergiz dürr ü mercâna
Hafr olmayan eremez âb-ı hayvâna
Bilmeyenler anı muhâl añlarlar
- 4 Ermedi menzile degme bir izler
Eren daħi durmaz izleriñ gizler
Bu güneşiñ nûruñ görmeyen gözler
Devâmı yok şanır zevâl añlarlar
- 5 Bulmak isterseñ Mevlâ'yı yâ hû
Haq yoluna bezl et varını kamu

³⁰⁸ Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh*, 415.

Hakkiyā vücūduñ günāhın mı bu
‘Ārifler vücūdu vebāl añlarlar

42b

76³⁰⁹

[**Hakki**]

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Düştü hāne ‘ākıbet sevdā-yı ‘aşk
Eyledi şeydā beni leylā-yı ‘aşk
Kalmadı bu kaṭre-i dilden nişān
Baştan aştı neyleyim deryā-yı ‘aşk
- 2 Mest olup ayılmadı tā ḥaşre dek
Yār elinden nūş eden şahbā-yı ‘aşk
Her kime kıldı tecellī ol Hūda
‘Aql u fikri eyledi yağmā-yı ‘aşk
- 3 Kimse bilmez ḥālını ‘āşıqlarıñ
Gerçi kim mümkün değil ihfā-yı ‘aşk
Şol elif-kāmetleri dāl eyledi
Deldi bağırın ehl-i derdiñ nāy-ı ‘aşk
- 4 Zāhidā kaçmaz melāmetten bugün
Kaṅğı dil kim oldu ol Resūl-i ‘aşk
Gül yanağıñ soldurur ‘āşıqlarıñ
Şüreti tebdil eder ma‘nā-yı ‘aşk

³⁰⁹ Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Burselî'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferāhu'r-Rûh*, 386-387.

5 Tende tākāt dilde kuvvet kalmadı
 Aldı cānı hayret-i kübrā-yı ‘aşk
 Gözlerim yaşı koy aksın **Hakkıyā**
 Böyle olur lü'lü-i lālā-yı ‘aşk

43a

77³¹⁰

[Hilmî]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 “Elif” Ey elif kâmetli dilber ey ruḥı bedrū’d-dücā
 “Be” Bā-i bismillāh ile dīdārīñ olmuş pür-ziyā
- 2 “Te” Ta‘ālallāh kılmış ḥüsnüñü aḥsen seniñ
 “Se” Senāyā müsteḥaktır ḥüsn ü anıñ bī-riyā
- 3 “Cim” Cemāl-i bā-kemālīñ *semme vechu’llāhdır*³¹¹
 “Ha” Ḥakīkatte yüzüñdür kıble-i ehl-i vefā
- 4 “Hı” Ḥayāl-i ‘arızıñla kalb-i ‘aşık müstenir
 “Dal” Dudağıñ şerbetidir ehline olmuş devā
- 5 “Zel” Zekāvetle feṭānetle müzeyyen tıynetīñ
 “Ra” Refīk olsun saña tevḥīk-i Bārī dāimā
- 6 “Ze” Zevāle ermesin ḥurşīd-i ḥüsnüñ ey güzel
 “Sin” Ser-firāz oldu nūr-i ṭal‘atıñ fevka’l-‘alā

³¹⁰ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 38-40.

³¹¹ *Şemme vechu’llāh*: “Allāh’ın yüzü (zâtı) oradadır.” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Doğu da Allāh’ındır batı da. Nereye dönerseniz Allāh’ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allāh’(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir.” Bakara, 2/115.

- 7 “Şın” Şeref vermiş cihān bağına serv-i kāmetiñ
“Sad” Şafā bahş eyleyip endāmıñ olmuş dil-güşā
- 8 “Dad” Dalālet perdesin ref` etti dest-i himmetiñ
“Tı” Tārīk-i Hākk’a oldu ‘aşk-ı şevkin reh-nümā
- 43b 9 “Zı” Zuhūruñ ‘ālem-i ‘aşkı fūrūzān eylemiş
“Ayn” ‘Aşk ehlini kılmış sırr-ı ‘aşka āşinā
- 10 “Gayn” Ğayrı bilmezem Hāğ’dan seni ey hūr-i ‘īn
“Fe” Fazīlet ehli sensiñ sendedir fazl-ı Hudā
- 11 “Kaf” Kırāat eylerim vechinde ben *ümmü’l-kitāb*³¹²
“Kef” Kelāmullāh-ı nāṭıktır femin mu‘ciz-nümā
- 12 “Lām” Liķā-i hüsünüñ müştākı olmuş cān u dil
“Mim” Münācāt eylerim dergāhına şubḥ u mesā
- 13 “Nun” Nigāh-ı luṭfunuñ meftūnudur ḥalk-ı cihān
“Vav” Vişāliñle şeref bulmağ diler bāy ü gedā
- 14 “He” Hilāl ebrūlarıñ şakḳü’l-ķamer tefsīridir
“Ye” Yedu’llāh ile zāhir oldu ḥaṭṭ-ı istivā

³¹² ümmü’l-kitāb: “Kitabın anası..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Allāh, dilediğini siler, dilediğini de sabit kılp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O’nun yanındadır.” Ra’d, 13/39.

- 15 Harf-i imlâ maşdarı yek nokţadır **Ḥilmî Dede**
“Lam-elif” kâim-makâmı *pā* vü *çā* vü *jā* vü *nā*

44a

78³¹³

[Ḥilmî]

Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün

- 1 Ādem libās-ı harf ile imlāya bir gelir
Esmā-i rumūz sırr-ı müsemməya bir gelir
- 2 Her bir tamām 'ālem-i eşyāyı devr ile
Tekmīl edip merātibin a'lāya bir gelir
- 3 Gāh basīṭ gāh mürekkeb olup vücūd
Āḥir ḥavāş ḥamse-i ra'nāya bir gelir
- 4 Her nefis dürlü renge girip şüret arz eder
Şoñra cemāl-i ḥüsn ile dünyāya bir gelir
- 5 Cismiñ sefīnesine olup Nūḥ-i cān süvār
Baḥr-i muḥīṭ günü temāşāya bir gelir
- 6 Her nefis-i nāṭıka ezeli Ḥaḳ kelāmıdır
Bu tūr-i tende seyr tecellāya bir gelir
- 7 Mehd-i vücūda Rūḥ-i Muḳaddes verip şeref

³¹³ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 115.

Emvāt cismī nefh ile ahyāya bir gelir

- 8 Ādem odur ki ma‘rifet-i nefsin añlayıp
Vaḥdet deminde menzil-i *illāya* bir gelir
- 9 **Hilmī** beḳā-yı zāt ile bil nokṭa sırrını
Ādem-i vücūd nüṣṣa-i kübrāya zor gelir

44b

79³¹⁴

[**Hilmī**]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Bir kişi kim zāt-ı Hâḳ’dır Hâḳḳ’a zātı yār olur
‘Āşık-ı şādık muḥibb ü ṭalib-i dīdār olur
- 2 Çün elest bezminde *lāy*ı ref’ edip *illā* diyen
‘Ahdine şābit ḳademdir şādıḳu’l-iḳrār olur
- 3 Māl ü mülk ü devlet-i dünyāya vermez gönünü
Bende-i āl-i ‘abā gencīne-i esrār olur
- 4 Cān u dilden rāh-ı Hâḳḳ’a kim vücūduñ bezl eder
Rūz-i maḥşerde şefi‘i Ḥaydar-ı Kerrār olur
- 5 Vāşıl-ı dīdār-ı Hâḳ ol kişidir-kim **Hilmīyā**
Her nefesde cām-ı cem-i tecrīd ile hüşyār olur

³¹⁴ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 79.

45a

80³¹⁵

[Hilmî]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Her cihetten dostum kendi hayâliñi gösterir
Yâr bâkîdir o hüsn-i bî-zevâliñ gösterir
- 2 Şems-i zâta karşı her bir zerre bir âyinedir
Hağ gözüyle baksañ anda Hağ cemâliñ gösterir
- 3 Çarh-ı devrân eylemekden âdem olmaktır ğaraž
‘Ayn-i âdemle Cenâb-ı Hağ vişâliñ gösterir
- 4 Âdemiñ cisminde her bir kaçre bir deryâ mişâl
Mevce geldikce hevâ ile celâliñ gösterir
- 5 Dilberiñ vechinde mestür Fâtiha ümmü‘l-kitâb³¹⁶
Mağz-ı Kur‘ân’dan ‘ibâret hatt ü hâliñ gösterir
- 6 Hâdî ismiyle tecellî ettikce teğâbül hâşılı
Lâ-ceram her vechile ceng ü cidâliñ gösterir
- 7 Kendini bildirmek için **Hilmî** üstâd-ı ezel
Her mezâhirde şünât-ı kemâliñ gösterir

³¹⁵ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 117.

6a esmâyla : esmâsıyla D.

6a tecellî : divanda yok

³¹⁶ ümmü‘l-kitâb: “Kitabın anası..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Allâh, dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O’nun yanındadır.” Ra’d, 13/39.

[**H**ilmî]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Kārīn-i yār olan 'āşıkta elbet hüsni-ñ hāl artar
Anıñ-çün ehl-i dil bezminde zevk-i ittişāl artar
- 2 Muhabbet bādesiñ nūş eylemiş pür neş'edir dāim
Ruḥuñ endişesiyle kalb-i 'āşıkta ḥayāl artar
- 3 Hilāl ebrū iken günden güne bedr olmuş ol meh-veş
Şafādan hüsni ü an yārda nūr-i cemāl artar
- 4 Şabā taḥrīk edende zülf-i anber būy-i cānānı
Kulüb-i 'āşikānı lerze-nāk eyler kelāl artar
- 5 Kimi māhye kimisi vech-i yāri mihre beñzetmiş
Miyān-ı nāsa ḥayli güft ü gū girmiş maḳāl artar
- 6 Edīb-i kāmīl olmaḳlık dilersen sende ey vā'iz
Kitāb-ı ders-i 'aşkı ḥıfza sa'y et-kim kemāl artar
- 7 Ḥayātñ şarf eder **H**ilmî menāzil almağa 'uşşāk
Kārīb olduḳca kūy-i yāre ārzū-yi vişāl artar

³¹⁷ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 117.

6a esmāyla : esmāsıyla D.

6a tecellî : divanda yok

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 *Lâ* deme gel zâhid *illâ* gizlidir âdemdedir
'Alleme'l-esmâ müsemmâ gizlidir âdemdedir
- 2 Cân gözüñ bîdâr edip 'ibretle kılsañ ber-naazar
Kudret-i Bârî Te'âlâ gizlidir âdemdedir
- 3 Hızır ile Mûsâ'ya hem biñ bir tekellüm eyleyen
Hikmet-i Tûr ile Sînâ gizlidir âdemdedir
- 4 Mürsel-i mu'ciz-nümâ-kim mürdeler ihyâ eden
Hemdem-i Mehdî Mesîhâ gizlidir âdemdedir
- 5 Nûr-i Rabbü'l-'âlemîn'dir³¹⁹ *Raḥmeten li'l-'âlemîn*³²⁰
Fazl-ı Aḥmed sırr-ı Tâhâ gizlidir âdemdedir
- 6 *Hâzihî cennâtü 'adnin* sidre-i huld-i berîn
Kevşer ü hür ü tûbâ gizlidir âdemdedir
- 7 Her nefes bu nüh felek çarḫ üzre devrân eyleyen
Künbed-i 'arş-ı mu'allâ gizlidir âdemdedir

³¹⁸ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 80.

³¹⁹ Rabbi'l-'âlemîn: "Âlemlerin Rabbi.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allâh'a mahsustur." Fâtîha, 2/1.

³²⁰ Raḥmeten li'l-'âlemîn: "Âlemlere rahmet için.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" Enbiyâ, 21/107.

- 8 Cümle eşyâyı bu yüzden muşanna‘ gösteren
Aks-i mir’ât-ı mücellâ gizlidir âdemdedir
- 9 **Hilmiyâ** gel âdemi bil âdemîsin âdemî
Hâtem ile mühr-i ‘ulyâ gizlidir âdemdedir

46b

83³²¹

[**Hilmî**]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 La‘l-i nâbîndan içelden şerbet-i mâi‘l-hayât
Zî-hayât-ı feyz-i ‘aşk oldum baña ermez memât
- 2 Ölmeden evvel ölüp ‘aşkıñ yolunda şükür-kim
Eyledim bir özge cân kesbiñ bu cismim içre zât
- 3 Cism ü cân verdim *yuhıbbün* âyetin yâd eyleyip
Câme-i ‘aşk-ı haķıķıdır baña şimdi şıfât
- 4 Kâ‘be-i dîdârıñı kıldım özüm-çün secdegâh
Kaşlarıñ mihrâbıñ ettim kıble-i hamse’s-salât
- 5 Maħrem-i cem‘iyyet-i kurb-i ilâh oldum bugün
Menzil-i tecrîde erdim **Hilmiyâ** buldum necât

³²¹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı*, 56.

47a

84³²²

[Hilmî]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Kelâm-ı Hâk ne kim var muşhaf-ı hüsnüñdedir meşûr
Ki ol muşhafta yazılmış cemâliñ âyeti pür-nür
- 2 Yüzüñde *ve'd-duhâ*³²³ sünbül saçıñ *ve'l-leyli izâ yağşâ*³²⁴
Dudağın dâimâ *innâ fetahnâ*³²⁵ iledir mezkûr
- 3 İki kaşıñ meyânında çekilmiş bir elif cânâ
Ki ol haţ ile olmuştur cemâliñ Kâ'be'si ma'mûr
- 4 Hem ol haţ üzre konmuş nokta-veş bir hâl-i hindü-kim
Yed-i kudretle tab' olmuş haţ-ı hüsnüñde ol memhûr
- 5 Ki sen her bir nefes alır verirsin bu ten-i zâre
Celâlîdir biri anın cemâlidir biri meşhûr
- 6 Çü sensiñ bu şıfatla Kâ'be-i maşşûdu 'uşşâkıñ
Gel ey dilber vişâliñ ile kıl bu **Hilmî**'yi mesrûr

³²² Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 93.

³²³ *ve'd-duhâ*: “Kuşluk vaktine andolsun..” *Duhâ* 93/1.

³²⁴ *ve'l-leyli izâ yağşâ*: “Kararıp ortalığı bürüdüğü zaman geceye andolsun..” *Leyl*, 92/1.

³²⁵ *innâ fetahnâ*: “Şüphesiz biz açtık(fetih verdik)..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.” *Fetih*, 48/1.

[**Hilmî**]

Müfte ‘ilün fâ ‘ilün müfte ‘ilün fâ ‘ilün

- 1 Gel beri ey merd-i Hâk Hâk’ a giden râhı gör
Bil vücūd-ı muṭlakı muṭlak olan şâhı gör
- 2 Eyle nazar ‘âleme tâ iresin bu deme
Secde kılp âdeme emr-i ilâ’l-lâhı gör
- 3 Cümle vücūd içinde kalb-i su‘ud içinde
Her dem sücūd içinde Hâzret-i Allâh’ı gör
- 4 Bezm-i vişâle gelen hüsni kemâle iren
Mısr-ı dile hüküm eden Yūsuf olup câhı gör
- 5 Birlik içinde hemîn *mim*ler bir oldu ‘ayn
Dedi aña ke-hâteyn *Şems* ü *Duḥâ* mâhı gör
- 6 ‘Aşk ile bir et diliñ besle bu cân bülbülüñ
Bekle hakikat gülüñ ‘arşa çıkan âhı gör
- 7 **Hilmî**’yi âşüfte hâl eyleme gel kıl ü kâl
İster iseñ sen kemâl mürşid-i âgâhı gör

³²⁶ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 126.

[Hilmî]

- Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*
- 1 'Älem-i nāsüta halkı 'uryān gelir 'uryān gider
Gāh olur erhāmıdan bī-cān gelir bī-cān gider
- 2 Merkez-i hestīye āmed-şud eden cümle nefes
Her biri bir derd ile giryān gelir giryān gider
- 3 Zīnet-i arz u semāyı seyreden ehl-i nazār
Şāni' iñ şun'un görüp hayrān gelir hayrān gider
- 4 Raḥm-i māderden doğan eṭfāl-i 'uşşāk-ı ilāh
'Älem-i 'ulviyyete insān gelir insān gider
- 5 Hep mezāhirde tecelliyyāt-ı Haḫḫ'ı fehmeden
'Ärif-i billāh olur 'irfān gelir 'irfān gider
- 6 *Men 'aref*³²⁸ esrārına vāḳıf olan ehl-i velā
Bezmi-i ḫāşş-ı vaḫdete ḫandān gelir ḫandān gider
- 7 Ḥānedān-ı ehl-i beyt-i Muştafā'yı sevmeyen
Esfel-i süfliyyete nādān gelir nādān gider

³²⁷ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 119.

³²⁸ “ Kendini bilen Rabbini bilir.” İsmail b. Muhammed, Aclūnî, *Keşfü 'l-Hafâ ve Mûzilü 'l-İlbâs amme 'ş-tehera mine 'l-Ehâdîsi alâ Elsineti 'n-nâs*, Mektebetü'l-Kudsî, Beyrut, 1351, c. II, s. 262. (Hadis No: 2532)

- 8 Ādemiyyet rütbesin derketmeyen bāgī olur
Emr-i Hakk'ı tutmayan şeytān gelir şeytān gider
- 9 Gülistān-ı Kerbelā'yı zikr edip Hilmī Dede
Bülbül-i şeydā gibi nālān gelir nālān gider

48b

87³²⁹

[Hilmī]

6+5=11

- 1 Hakkikat cem'ine dāhil olanlar
Tevellā sırrına belī olanlar
Hakk'ı 'ayne'l-yakīn³³⁰ bunda görenler
Ehl-i beyte nūr-i celī dediler
- 2 Cümle evliyānıñ oldu serveri
Yedinde gösterip yeşil enveri
Hōrasān pirleri Rūm'un erleri
Hünkār Hacı Bektāş-ı Velī dediler
- 3 Mürşidin pendini cān ile duyup
Muḥammed 'Alī'nin dāmenin tutup
Yedu'llāhi fevka eydīhim³³¹ deyip
El ele el Hakk'ın eli dediler

³²⁹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 132.

³³⁰ 'ayne'l-yakīn: "Kesin görüş.." İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "And olsun ki, onu gözünüzle kesin olarak göreceksiniz." Tekâsür, 102/7

³³¹ Yedu'llāhi fevka eydīhim : "Allāh'ın eli onların ellerinin üzerindedir.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Sana biât edenler ancak Allāh'a biât etmiş olurlar. Allāh'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allāh'a verdiği sözü yerine getirene, Allāh büyük bir mükâfat verecektir. Fetih, 48/10.

- 4 İkrār verdim **Hilmî** dönmem ebedî
 Kālbimde uyandı şem'-i Aḥmedî
 Öz tenimde gördüm Ḥayy ü Şamed'i
 Gördüğüm dīdāra 'Alī dediler

49a

88³³²

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Men 'Alī vaşşāfiyım vaşşım budur leyl ü nehār
 Oğurum bu ismi zıkr ü fikrim odur her ne var
 Yād edip nāmıñ bu elfāz ile hem perverd-gār
*Lā-fetā illā 'Alī lā-seyfe illā zū'l-fikār*³³³
- 2 *Lā-fetā illā 'Alī* dir cānda cānānım benim
 Neḥḥasıdır ol Şeh'in cismimdeki cānım benim
 Dāimā bu nuṭk olup vird-i sülḥan-dānım benim
Lā-fetā illā 'Alī lā-seyfe illā zū'l-fikār
- 3 *Laḥmike lahmî* Muḥammed'le 'Alī nūr-i eḥad
 Nūr-i ḥazret ḥalk olunmuştur bular ḥayy'ül-ebed
 Söyleyipdir ol Şeh'in şānında *Allāhü's-Şamed*³³⁴
Lā-fetā illā 'Alī lā-seyfe illā zū'l-fikār
- 4 Mihr-i 'aşkıñdır seniñ 'āşıklara imān ü dīn
 Kā'be-i vechiñ oluptur kıble-i ehl-i yaḳīn

³³² Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 88-89.

³³³ "Alī'den başka yiğit, zülfikardan başka kılıç yoktur." Aclūnî, *Keşfü'l-Hafā*, c. II, s. 363.

(Hadis

No: 3069)

³³⁴ "Allāh Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)" İhlās, 112/2.

Ẓü'l-fikār'ından 'ayān oldu nice sırr-ı mübîn
Lā-fetā illā 'Alī lā-seyfe illā zū'l-fikār

- 49b 5 Yā 'Alī yā nūr-i Ḥaḳ yā Ebā Ḥasen yā Ebā Turāb
Ḥall-i müşkil server-i dīn şāfi'i yevmü'l-ḥisāb
Ẓikr eder vaşfiñ seniñ söyler ḥaḳıḳat dört kitāb
Lā-fetā illā 'Alī lā-seyfe illā zū'l-fikār
- 6 Ẓāt-ı pākiñ şānına nāzil olupdur *hel etā*³³⁵
Şerḥidir nūr-i cemāliñ āyet-i *şemsü'd-duḥā*³³⁶
*Küntü kenz'in*³³⁷ gevherisiñ cāmi'-i *kul innemā*³³⁸
Lā-fetā illā 'Alī lā-seyfe illā zū'l-fikār
- 7 Yer ü gök ins ü melek cinn ü vuhūş ve hem tuyūr
Her biri ḥāl-i dilince çağırıpdir Yā Ğafūr
Vird edip söyler bu nuṭṭu *hāzihī cennāt-i ḥūr*
Lā-fetā illā 'Alī lā-seyfe illā zū'l-fikār
- 8 **Ḥilmī**'yim kemter kemīn ancak 'Alī ferrāşiyim
Bende-i āl-i 'abāyım zümre-i Bektāşiyim
Eylerim medḥiñ çün ol Şāh'ın *Ḳızılbaşiyim*
Lā-fetā illā 'Alī lā-seyfe illā zū'l-fikār

³³⁵ hel etā: "Geçmedi mi.." İktibāsta bulunulan āyetin tamamı meālen şu şekildedir: "İnsanoğlu, var edilip bahse değer bir şey olana kadar, şüphesiz, uzun bir zaman geçmemiş midir?" İnsân, 76/1.

³³⁶ "Kuşluk vaktinin güneşi, Hz. Muhammed."

³³⁷ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

³³⁸ İktibāsta bulunulan āyetin tamamı meālen şu şekildedir: "De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. (Ne var ki) bana, 'Sizin ilâh'ımız ancak bir tek ilâhtır" diye vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın." Kehf, 18/110

50a

89³³⁹

[**Hilmî**]

Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilâtün Fe ‘ilün

- 1 Muşhaf-ı tende zehî besmele-i bâ’dır dil
‘Aţf-ı tefsîri olan nokta-i ma’nâdır dil
- 2 Süre-i Fâtiha Nür ile birdir İhlâs
Lafz-ı terkîbde Yâ-Sin ile Tâhâ’dır dil
- 3 Cennet-i ‘aşka eren ehl-i butûna el-Ḥaḡ
Merkez-i ma‘rifette Sidre vü Tûbâ’dır dil
- 4 Teşne-i feyz-i ilâhî olan ehl-i derde
Çeşme-i rahmet-i Raḡmân-ı muşaffâdır dil
- 5 Mü’minin ḡalbi tecelligehidir Allâh’ın
Beyt-i Ḥaḡ kenz-i ilâh ‘arş-ı mu‘allâdır dil
- 6 Görünür çeşm-i me‘ânî ile Allâh dâim
Şayḡal-ı zât ile mir’ât-ı mücellâdır dil
- 7 Ḥaḡ nazarla nazar et cân evine **Hilmî Dede**
Menzil-i cilvegeh-i Ḥazret-i Mevlâ’dır dil

³³⁹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 210.

[**Hilmî**]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yâr derdinden şafâyâb olmayan 'âşık değil
Derd-i 'aşkı çekmeyenler 'âşık-ı şâdık değil
- 2 Yetmek olmaz menzil-i maşşûda ey dil bî-elem
Şoĥbet-i cânâna cânıñ vermeyen Vâmık değil
- 3 Süz-i 'aşk ile hemîşe sîne pür-dâğ olmayan
Şem'-veş bezm-i muĥabbette meger yanık değil
- 4 Va'iz-i bî-ĥod ne bilsin bâdeniñ keyfiyyetiñ
La'l-i nâbından o dildârıñ ezel zâik değil
- 5 Ders-i 'aşkı görmeyenler mekteb-i 'irfânda
Aña 'âlimdir denilmez ĥâl ile nâtik değil
- 6 Derd-i 'aşk-ı yârı fâş etmez tabîbe ehl-i dil
Kim bu derdiñ çâre vü tedbîrine ĥâzık değil
- 7 Sînemi ferş eyledim râhında cânâ kıl kabûl
Gerçi **Hilmî** ĥâk-i pâyiñ olmağa lâyık değil

³⁴⁰ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 214.

51a

91³⁴¹

[**Hilmî**]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ey cemâl-i tal'atı mişbâh-ı nûr-i lem-yezel
Geldi Hâk'dan şânına nûr âyeti cânâ meşel
- 2 Rûşenâdır çeşm-i mişkâtında envâr-ı celî
Şu'le şalmış pertev-i ruhsârına şem'-i ezel
- 3 Şûret ile sîretiñ ahsen yaratmış Hâk seniñ
Şimdi sensiñ bu zamân içre güzellerden güzel
- 4 Kıblegâh-ı 'âşıkânsın secdegâh-ı mü'minân
Beyt-i Rahmân'dır vücûduñ müşkilâtı kıldı hal
- 5 Vâşıl olmaz bî-haberler kaşlarıñ esrârına
Kim ne ma'niden kinâyettir o haţt-ı bî-bedel
- 6 Sensiñ o Kur'ân-ı nâţık bu şıfatla yâ Habîb
Muşhaf-ı hüsnüñde yazmış okudum Hâk 'azze vü cel
- 7 Zülmet-i gamdan halâs oldu bu **Hilmî** çâkeriñ
Nûr-i 'aşkıñ tuttu muhkem hâne-i dilde maḥal

³⁴¹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 218.

[**Hilmî**]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Artar eksilmez cemâlu’llâha zâhid ‘aşkıımız
Neş’e-i cām-ı ‘Alî’ dendir müdāmî şevkıımız
- 2 Ayrılık olmaz tarîk-i evliyâda zerrece
Kırkıımız birdir bizim hem birimizdir kırkıımız
- 3 Bâkimiz yoktur hücüm-ı ta‘ne-i ağıyardan
Gerden-i a‘dâya besdir zü‘l-fiķâr-ı nuķkumuz
- 4 Merd-i tecrîdiz yuduķ el nefsimiz çirk-âbdan
Ehl-i hâliz yoķdurur zâhid mişâli fişkıımız
- 5 Giymeyiz biz vâ‘iz gibi zerķ-i zer-bâf-ı kabâ
Atlasından yegdürür bu pâre pâre delkıımız
- 6 Baş açık koymaz bizi maşşerde piriñ sâyesi
Na‘leyn-i cānānımızdır tâc-ı *fahır-i fakrıımız*³⁴³
- 7 Şâkiriz **Hilmî** hemān *nahnü kâsemnādan*³⁴⁴ beri
Dergeh-i bāb-ı Ğazanfer’den verilmiş rızkıımız

³⁴² Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebara Dıvanı*, 148.

³⁴³ “Fakirlik benim övüncümdür. Onunla övünürüm.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, c. II, s. 87. (Hadis No: 1835)

³⁴⁴ nahnü kâsemnâ: “Biz taksim ettik..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık; Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir.” Zuhuf, 43/32.

[Hilmî]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Hâmdü lillâh ben de bildim bende yârim var imiş
Tendeki rûh-i revânım cümle emr-i yâr imiş
- 2 Rû'yet-i Haqq'ı diler cennette zâhid hâlbuki
Zîr u bâlâ her taraftan görünen dîdâr imiş
- 3 Gâflet ehli *aḥsen-i taḳvîmi*³⁴⁶ idrâk eylemez
Bî-başardır vech-i yâri görmesi düşvâr imiş
- 4 Kendi nûruñ kendi vech-i pâkine kılmış niḳâb
Hûsn-i anın gizlemiş nâ-childen settâr imiş
- 5 Gâh Hâdî gâh Muḳzill esmâsîñ izhâr eyleyip
Vâ'izi şalmış gümâna bir 'aceb Cebbâr imiş
- 6 'Âlem-i hestîyi kılmış kendi kendinden binâ
Haḳ ile günde bin şân eyleyen mi'mâr imiş
- 7 Zât-ı bārîsine cümle kâinât olmuş şîfât
Her şîfat ol zât ile dâim tecellî-dâr imiş
- 8 Kâhr u luḳfuñ bir bilen yârîñ kemâl-i 'aşḳ ile

³⁴⁵ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 174.

³⁴⁶ aḥsen-i taḳvîm: "En güzel biçimde.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." Tîn, 95/4.

Nārını nūr eyleyen ‘aşık Hālîl-eṭvār imiş

- 9 ‘Âkîl ol vahdet meyinden nûş edip **Hilmî Dede**
Cām-ı ‘aşk-ı şevk ile sermest olan hüşyār imiş

52b

94³⁴⁷

[Hilmî]

Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Gezip cümle ‘avālim menziliñ ettik gūzer yā Hū
Mezāhir devrini itmām için kıldık sefer yā Hū
- 2 Gehî müfred gehî olduk mürekkeb çār ‘unşurla
Niçin geldik vücūd-ı ādeme ver bir haber yā Hū
- 3 Egerçi *men ‘aref*³⁴⁸ sırrından āgāh olduysa nefsin
Olur idrāk eden Rabbisini kāmîl beşer yā Hū
- 4 Cenāb-ı izzet-i Fahr-i Risālet’dir bize melce’
Emîrū’l-Mū’minîn’dir Hāzret-i işnā ‘aşer yā Hū
- 5 Teberrā zümresinden olma imān et tevellāya
Yeriñ rüz-i cezāda olmaya nār-ı sağar yā Hū
- 6 Ğulām-ı Hāzret-i Āl-i ‘Abāyım ben bi-ḥamdillāh
İmāmımdır ‘Alīyyū’l-Mürtezā ol şīr-i ner yā Hū

³⁴⁷ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 278.

³⁴⁸ “ Kendini bilen Rabbini bilir.” İsmail b. Muhammed, Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ ve Mûzilü’l-İlbâs amme’ş-tehera mine’l-Ehâdîsi alâ Elsineti’n-nâs*, Mektebetü’l-Kudsî, Beyrut, 1351, c. II, s. 262. (Hadis No: 2532)

- 7 Muhibb-i hanedân-ı Muşafâ ol devlet isterseñ
Beķāsızdır cihānda mülk ü rütbe sım ü zer yā Hū
- 8 Tecerrüd mesleginde dāim ol **Hilmī Dede** dāim
Gelen bu ‘ālem-i hestīye encāmı göçer yā Hū

53a

95³⁴⁹

[**Hilmī**]

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Hāme-i kil-k-i hüviyyet baş edip taħrīrini
Verdi dünyāya güzellik haṭṭınıñ tebşirini
- 2 Hūsn-i vechiñ edecek tertīb-i naķķāş-ı ezel
Dest-i kudretle yoğurmuş māye-i taħmīrini
- 3 Aç niķāb-ı zülfünü nāzik yed-i nāziñ ile
Her gören hayrette ķalsın vechiniñ tenvīrini
- 4 Ağız açıp şirīn tebessüm birle güftār etmeseñ
Kim bilir genc-i dehāniñ hoķķa-i teşhīrini
- 5 Āyet-i hūsnüñ su’āl et söylesin **Hilmī** saña
Ķādī vü müftī ne bilsin haṭṭınıñ tefsīrini

³⁴⁹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 359.

[**Hilmî**]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Kâ'be-i dîdâra yet ey dil bu nefsiñ kır yürü
Baş açık yalın ayak ihrâm-ı 'aşka gir yürü
- 2 'İd-i edhâdır bugün Sultân-ı Kevneyn 'aşkına
Nezd-i besmelegâh-ı yâre 'aşk ile cân ver yürü
- 3 Ey gönül maqbûl ola derseñ tavâfiñ şübhesiz
Bârgâh-ı Hazret-i Maḥbûb-ı Haḫḫ'a er yürü
- 4 Sa'y-i meşkürüñ Şafâ olsun tarîḫ-i Merve'de
Maḫrem-i râz etme aḡyârı bu sırra sır yürü
- 5 Cism-i âdemdir cibâl-i Nûr anda vahy olur
Şaḫḫ-ı şadr olmaḫta **Hilmî** bir tecellî var yürü

³⁵⁰ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 375.

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Menzil-i mi'râca maḥbûb-ı Hâk ettik de 'urûc
Nûr-i vechinden münevver oldu encümle burûc
- 2 İndiler gökden yere teşrîfîñ istiḳbâl için
Eyledi burc-i esedden şems ü mâh ol dem ḥurûc
- 3 *Semme vechu'llâhdan*³⁵² ref* oldu cümle perdeler
Ḳâbe ḳavseyn 'e³⁵³ erip etti ḥaremḡâha vülûc
- 4 Âşikâr etti ḳamu sırr-ı ḥafiyi Hâk saña
Ḳıldı genc-i a'zamı esrâr-ı ḳalbiñde dürûc
- 5 Yâ Resûlallâh ḳoma zulmette **Hilmî** mücrimi
Nûr-i vechiñ oldu bezm-i enbiyâ içre bülûc

³⁵¹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 65.

³⁵² *Semme vechu'llâh*: "Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doğu da Allâh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allâh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

³⁵³ *ḳâbe ḳavseyn*: "İki yay uzunluğu kadar." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, 53/9.

[Hilmî]

- Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün*
- 1 'Alem-i imkâna geldik cismimiz cân eyledik
Zâhir oldu sırr-ı vahdet cânı cânân eyledik
- 2 Mü'mine mir'ât olup mü'min tecellî eylemiş
*Semme vechu'llâhî*³⁵⁵ biz her yüzde seyrân eyledik
- 3 Şüret ü ma'nâda bir gördük şifâtı zâtı biz
Hak'ı bir bildik ezel hak'ıyla imân eyledik
- 4 Secdegâh olmuş bize her yer biz ehl-i vahdetiz
Kudret-i Hak'ı biz her eşyâda îkân eyledik
- 5 Kahr u luftuñ bir bilip yârin şafâ-yâb olmuşuz
Kalbimiz her vechile mesrûr u hândân eyledik
- 6 *Ahsen-i takvîm*³⁵⁶ imiş insân-ı kâmil şübhesiz
*'Alleme'l-esmâ*³⁵⁷ rumûzuñ bildik iz'ân eyledik
- 7 Zâkir u mezkûr-i cümle Hak'dır ey **Hilmî Dede**
*Men 'aref*³⁵⁸ sırrın görüp taḥkîk-i 'irfân eyledik

³⁵⁴ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 205.

³⁵⁵ *Semme vechu'llâhî*: "Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doğu da Allâh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allâh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

³⁵⁶ *Ahsen-i takvîm*: "En güzel biçimde.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." Tîn, 95/4.

³⁵⁷ *'alleme'l-esmâ*: "İsimleri öğretti.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı şu şekildedir: "Allâh Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi." Bakara, 1/31

³⁵⁸ "Kendini bilen Rabbini bilir." İsmail b. Muhammed, Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlül-İlbâs*

55a

99³⁵⁹

[Hilmî]

5+5=10

- 1 Sırr-ı Hâk 'ayân oldu her yerde
Arada kalmadı hiçbir perde
- 2 Lâkin anı görecek göz ister
Görünen Hâk ola çeşm-i terde
- 3 Kılıp izhâr-ı şuûnât-ı kemâl
Gösterir hüsnuñü dilberlerde
- 4 Bir eliftir eden işbât-ı vücüd
Nürdan ğayrı ne var enverde
- 5 Heme bir nokta imiş aşl-ı hurûf
'Arz eden kendini baħr ü berde
- 6 Eşerin aşlı müeşşir olıcak
Birdürür şâdir olan maşdarda
- 7 Kendidir Râzık Hâdî vü Mudill
Eyleyen cilve hemân yek-serde

amme 'ş-tehera mine 'l-Ehâdîsi alâ Elsineti 'n-nâs, Mektebetü'l-Kudsî, Beyrut, 1351, c. II, s. 262.
(Hadis No: 2532)

³⁵⁹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı*, 311.

- 8 *Ḳul hüva 'llāu eḥad'* dır³⁶⁰ zātı
Görünen cümle O'dur manzarda
- 9 Devr eder **Hilmî** per-gār-ı ezel
Günde bin şān ile bir miḥverde

[müfred]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün
Göñül iḳlîmini teşhîr için ta'vîze ḥacet yok
Yazılmış sūre-i İhlâş ile mihrin cenânımda
Fotoğraf-ı ḥayâlim ḥüsnünü 'aks ettirip gözden
Cemâl-i nūruñ taşvîr olunmuş levḥ-i cānımda
Hilmî'den

³⁶⁰ Ḳul hüve'llāhu eḥad: "Deki O Allāh birdir." İhlâs, 112/1.

[**Hilmî**]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Zehî kâmidir ol insân hâkîkat çeşmini ferler
Bulup bir mürşid-i 'irfân çerâğ-ı kalbin enverler
- 2 Erilmez menzil-i Hâkık'a tehî-dest ey dil-i dānā
Tutup bir dāmen-i cānān ki ol cānın mübeşşirler
- 3 Girip meydān-ı 'aşk içre zuhūr et ümm-i batnından
Vücūd-ı hilkatın ol ānki ol cemde mükerrerler
- 4 *Seķāhüm Rabbühüm*³⁶² hāmriñ kirām-ı dest-i kudretten
İçip ol bādeyi ey cān ede zātıñ muḥammerler
- 5 Dilā bu remz-i eş'ārım özün fehmi eyleyen añlar
Ki **Hilmî** söyledi vicdān-ı yaza 'aynen muḥarrerler

³⁶¹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 82.

³⁶² *Seķāhüm Rabbühüm*: "Rableri onlara içirmiştir.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir." İnsan, 76/21.

[Hilmî]

Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Biḥamdillāh eriştim devlet-i dīdār-ı Raḥmān’a
Beşâret tâcını giydim tecellî erdi bu cāna
- 2 Götürdüm noḳta-i sırrı vücūda *sī vü dü* ḥarfîñ
Geçip heyhāt dağından ben eriştim mülk-i insāna
- 3 Göründü dīdeme ol dem ‘ayān oldu ḥafiler hep
Ne kim var *bīst ü heşt* içre yazılmış ḥatt-u Ḳur’ān’a
- 4 Gehī ma‘den gehī nebāt gehī ḥayvān olup geldim
Erince dūr-i ādeme boyandım dürlü elvāna
- 5 Şerī‘at terkīb-i zātım tarīkat gevher-i kânım
Çekildi ḥaddeden bir bir gelince tā bu devrāna
- 6 Özüm bildim ki benden hem baña mir’āt olup Mevlā
Serāy-ı cismime girmiş oturmuş taht-ı ḥākāna
- 7 *Seḳāhüm rabbühüm*³⁶⁴ ḥamrîñ hemānā dest-i ḳudretten
İçip ol cāmı gülgünü ‘uḳülüm oldu mestāna

³⁶³ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 292.

³⁶⁴ Seḳāhüm Rabbühüm: “Rableri onlara içirmiştir..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.” İnsan, 76/21.

- 8 Gözüm açdım çü gördüm 'ilm-i Hâk'la cümle mevcûdum
Mükerrer anadan doğdum erince tâ bu meydâna
- 56b 9 Oturdum hângâhında rızâsıñ kıлмаğa taḥsîl
Şıgındım dest-gîrim Hâzret-i Şâhḳulu Sultân'a
- 10 Fakîrim **Hilmiyâ** şürette gerçi tıfl hem ümmî
Hâḳîḳat 'âleminde ḥaznedârım faẓl-ı Yezdâna

102³⁶⁵

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hâḳ seni ey nûr-i 'aynım yaratmış nûrdan
Bu tecellî ile ḳaddiñ farḳolunmaz Tûr'dan
- 2 Gülşen-i 'Adn'e deġişmem bir gül-i ḥüsnüñ seniñ
Nergis-i mestin nice biñ mesti vardır ḥürdan
- 3 Kâ'be-i dîdârıñı bilmezse zâhidler nola
Şûfî-i cehli mürekkeb farḳ olur mu ḳürdan
- 4 Lem'a-i ḥüsnüñ zemîn-i 'arşa şaldıḳ da ziyâ
Raḳşa gelmişler ḳamu kerrûbi-yân ol sûrdan
- 5 Vaşf-ı zâtıñda budur **Hilmî** ḳulunuñ tuḥfesi
Sen Süleymân'a hediye geldi tüt bir mûrdan

³⁶⁵ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı*, 171.

[Hilmî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Ey velîler ser-fîrâzı vey erenler ekmeli
Dâmen-i pâkiñ tutup verdik yedullâha eli
Fâzîl-ı Hâk envâr-ı vechinde dem-â-dem münceî
Pertev-i mişbâh-ı kudret hâzin-i nûr-i celî

Mazhar-ı sırr-ı Muhammed vâriş-i 'ilm-i 'Alî
Hâcî Bektâş-ı Velî'dir Hâcî Bektâş-ı Velî

- 2 Mâlik-i mülk-i velâyet tâc-ı fâhr-i mü'minîn
Kâm-ı bahşâ-yı sa'âdet dest-gîr-i sâlikîn
'Ârif-i lübb-i hâkîkat kümmelîn-i râsihîn
Kâşif-i esrâr-ı hikmet hâce-i 'ilm-i yakîn

Pîr-i erkân-ı tarîkat Hâdî-i râh-ı Mübîn
Hâcî Bektâş-ı Velî'dir Hâcî Bektâş-ı Velî

- 3 Hâmî-i ehl-i tarîkat hâmil-i feyz-i Hudâ
Nâşir-i hubb-i velâyet Ehl-i beyt-i Muştafâ
Şâhib-i keşf ü kerâmet nesl-i pâk-i Mürtezâ
Hilkat-i hulq-i muqaddes nâib-i 'Al-i 'Abâ

Tâc-dâr-ı kuţb-i 'âlem mürşid-i müşkil-güşâ

³⁶⁶ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 337-339.

Ḥācī Bektāş-ı Velī'dir Ḥācī Bektāş-ı Velī

- 57b 4 Çār 'alāmetle diyār-ı Rūm'u teşrīf eyleyen
 Evliyā-i Rūm'a rāh-ı Ḥaqq'ı ta'rīf eyleyen
 Bey'atı halka *yedullāh*³⁶⁷ ile teklīf eyleyen
 El ele el Ḥaqq'a tefsīriyle tavşif eyleyen
- Sırr-ı istihlāfi erkānıyla tekşif eyleyen
 Ḥācī Bektāş-ı Velī'dir Ḥācī Bektāş-ı Velī
- 5 Zādegān-ı Āl-i Ḥaydar server-i Rūm-i 'Acem
 Zümre-i nācīleriñ pīri veliyy-i muḥterem
 Bendegān-ı muḥlişine eyleyen ḥüs-n-i himem
 Bendesinin bendesi çekmez dü 'ālemde elem
- Ḥāzin-i genci 'ināyet menba'-ı luṭf-i kerem
 Ḥācī Bektāş-ı Velī'dir Ḥācī Bektāş-ı Velī
- 6 Sāqī-i bezm-i elemdir teşnegān-ı vaḥdete
 Sālikānı kandıran oldur şerāb-ı re'fete
 'Āşikānı erdiren erkānı rāh-ı vuşlata
 Dest-i dāmeniñ tutan maḥşerde düşmez zillete

³⁶⁷ Yedu'llāh: "Allāh'ın eli..." İktibāsta bulunulan āyetin tamamı meālen şu şekildedir: "Sana biat edenler ancak Allāh'a biat etmiş olurlar. Allāh'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allāh'a verdiği sözü yerine getirene, Allāh büyük bir mükāfat verecektir. Fetih, 48/10.

Luṭf-i Ḥaḳ'la *kenz-i lā-yefnāya*³⁶⁸ mālik himmete
Ḥacı Bektāş-ı Velī'dir Ḥacı Bektāş-ı Velī

58a 7 Nūr-i imāndır seni sevmek a-yā pīr-i ezel
Zāt-ı pākiñdir veliyy-i lā-yezāl ü lem-yezel
Senden izhār oldu envār-ı kerāmet bī-bedel
Kurb-i Ḥaḳ'dır evvel ü āḫir saña muṭlaḳ maḫal

*Aḫsen-i taḳvīm*³⁶⁹ remiziñ eyleyen tefsīr ü ḫāl
Ḥacı Bektāş-ı Velī'dir Ḥacı Bektāş-ı Velī

8 Luṭfedip geldin diyār-ı Rūm'a tā başdın ayak
Burc-i Rūm'a āsumān-ı feyizden doğdu şafaḳ
Ḥubb-i Ehl-i beyt ile sensiñ eden izhār-ı Ḥaḳ
Her sözüñ bir rehber-i rāh-ı hidāyettir eḫaḳ

Mazhar-ı fażl-ı ilāhī vāşıl-ı *Rabbü'l-felak*
Ḥacı Bektāş-ı Velī'dir Ḥacı Bektāş-ı Velī

9 Biz tecerrüd rāhına girdik budur dil-ḫāhımız
Meslek-i Bektāşī'dir **Ḥilmī Dede** şeh-rāhımız
Ḥāngāh-ı aḳdesdir dāim tecellīgāhımız
Āsumān-ı burc-i eşrefte münevver māhımız

Ḥamdü lillāh bendeyiz biz taht-ı dilde şāhımız
Ḥacı Bektāş-ı Velī'dir Ḥacı Bektāş-ı Velī

³⁶⁸ “Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir.” Aclūnī, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 102, (Hadis No: 1900)

³⁶⁹ Aḫsen-i taḳvīm: “En güzel biçimde..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.” Tîn, 95/4.

58b

104³⁷⁰

[Hilmî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Dem-be-dem olmaktadır hüsni cemâliñ ber-kemâl
Ey melek-sîmâ cemâliñ görmeye bir ân zevâl
- 2 Sen cemâle mazhar olmuş bir mücessem nürsuñ
Hağ Te'âlâ eylemiş sende tecellî-i cemâl
- 3 Kudretiñ işbât için halkeylemiş Hağ zâtıñı
Şüretiñ taşvîr edip nağkâş sun'-i zü'l-celâl
- 4 Gel ne nisbettir aña teşbîh edem ruhsârıñı
Sende zâhir şıbgata'llâh-ı³⁷¹ ezel ey vech-i âl
- 5 *Ķâbe kavseyn*³⁷² iki kâşından kinâyettir seniñ
Sırr-ı *ev ednâyi*³⁷³ anda gördü ehl-i vecd ü hâl
- 6 Şafha-i idrâke şıgmağ hüsünüñ dîbâcesi
Muşhaf-ı dîdârıñı tefsîre kimde var mecâl
- 7 Ķandır Allâh 'aşkına vaşlıñla **Hilmî** teşneyi
Şerbet-i la'l-i lebindir çeşme-i âb-ı zevâl

³⁷⁰ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*, 216.

³⁷¹ Şıbgata'llâh: "Allâh'ın boyası.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Biz, Allâh'ın boyasıyla boyanmışızdır. Boyası Allâh'ınkinden daha güzel olan kimdir? Biz ona ibadet edenleriz." Bakara, 2/138

³⁷² kâbe kavseyn: "İki yay uzunluğu kadar." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, 53/9.

³⁷³ Ev ednâ: "veya daha yakın oldu." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, 53/9.

[Hilmî]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Der naşîhat-ı Mürşid-i A'zam

- 1 Nür-i imân ile kıl kalbiñ yed-i beyzâ gibi
Kâf-ı cismiñ tâ tecellîgâh ola Sînâ gibi
- 2 Nârını nür eyle 'aşkıñ 'âşık-ı dîdâr iseñ
Bağ Hâlîl'e kıldı nârı Cennetü'l-Me'vâ gibi
- 3 Varlığıñ terk eyle dâim cümleden tecrîd olup
Mürdeler ihyâ edesiñ Hâzret-i 'İsâ gibi
- 4 *Fakr ile fahr*³⁷⁵ etti cümle enbiyâ vü evliyâ
Kıl kanâ'at sen daği ol *kenz-i lâ-yefnâ*³⁷⁶ gibi
- 5 Hâmse-i Âl-i 'Abâ'ya şıdık ile ver gönlüñü
Bendesinin bendesi ol çâker-i ednâ gibi
- 6 'Ârif ol 'ilm-i ledünden ders alıp Allâh'ı bil
Kalma kıl ü kâl içinde vâ'iz-i hülyâ gibi
- 7 Aç gözüñ gâflet uykusundan uyan gel vahdete
Gezme gâfil 'âlem-i keşrette nâ-bînâ gibi

³⁷⁴ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 397-400.

Dîvân'da 10. beyit:

Hırka-puş ol gir erenler bezmine derviş olup

Hıdmet et bâb-ı rızâda 'abd-i pâ-ber-câ gibi

³⁷⁵ "Fakirlik benim övüncümdür. Onunla övünürüm." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 87. (Hadis No: 1835)

³⁷⁶ "Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 102, (Hadis No: 1900)

- 8 Emr-i Hakk'ı tut sücüd eyle cemâl-i âdeme
Sâcid ol dîdâr-ı yâre Kâ'be-i 'ulyâ ile
- 59b 9 Sen seni bilmek için bir mürşide tapşur özüñ
Hırz-i cân et sözleriñ ol mürşidin kimyâ gibi
- 10 Hakk kelâmıñ ravza-i fikrinde ğars et nâţık ol
Bâr-ver olsun sözüñ her sâile Tübâ gibi
- 11 Hakk yolunda müstakîm ol er maķâm-ı vaĥdete
Menziliñ 'âlî ola dehr içre heft âbâ gibi
- 12 Kıl tevekkül Hakk'a tevfiż-i umûr et râĥat ol
Her işiñ câri olur 'âlemde bir mecrâ gibi
- 13 Sil süpür buĝz u ĥased hırş u řama'dan cân eviñ
Pâk ola mir'ât -ı ĥalbiñ gevhher-i yektâ gibi
- 14 Ğayzını hażm eyle nefsiñ ĥiddetiñ terkeyleyip
Kâzımın ol nâsı incitme řaĥın a'dâ gibi
- 15 Teşnegân-ı lütfunu ĥandır mey-i eşfâķ ile
Neş'e ver ĥalb-i ĥazîne sâķi-i şahbâ gibi
- 16 Geç nazar kılma 'ayb-cû olma nâsa ĥürmet et
Gezmek isterseñ eger bâşta gül-i ĥamrâ gibi
- 60a 17 Tut elin efķarlarıñ gönlüñ alıp iĥsân ile
Tâ çekilsin ĥâk-i pâyiñ gözlere tütyâ gibi

- 18 Hâk Te‘ālā seyyiātîñ ‘afv edip rahmet eder
Bir yetîme şefkat eylerseñ ana baba gibi
- 19 Ğarre olma māl ü evlād ü ‘ıyāl ü şıhhate
‘Ömr-i âdem tiz geğer dehr içre bir rü’yâ gibi
- 20 Bir ađar şudur civānlık hüsnuñe etme ğurūr
Bir zamān soñra bağılmaz rüyine sermā gibi
- 21 Çünkü bildiñ-kim beđāsızdır bu iđbāl-i cihān
Ya neye mađrürsuñ ‘alemdede sen ibķā gibi
- 22 Kimseye bākī degil tād u ķabā-yı salťanat
Hākim ol sen ‘āleme İskender ü Dārā gibi
- 23 Nice hāķāñın serāyı hāk ile yeksān olup
Lāne-i büm olmuş āhir ķubbe-i Kisrā gibi
- 24 Çünkü degmez zevķ-i dünyā çekdiđiñ miñnetlere
Bir ķuru nān-pāre yetmez mi saña helvā gibi
- 60b 25 Ğill ü ğıšťtan ķalbiñi pāk eyle merd-i haşş iseñ
Giy ferāđat tādını dervīş-i bī-pervā gibi
- 26 Sīm ü zer şanma nuķūd kīsede ‘aķrebdir ol
Halkā-i tuđyānına almış seni hayyā gibi
- 27 Şehvet-i şirk ü riyādan nefsiñi eyle halās
Ki şaķın aldanmayasıñ tālīb-i dünyā gibi

- 28 Niceler aldandılar bu hâclegâh-ı fânide
Gösterir kendiñ bu dünyâ bir zen-i zîbâ gibi
- 29 ‘Âmil ol **Hilmî Dede** eyler saña pend ey aḫî
Güş-vâr ile bu nuṭkı gevher-i ğurrâ gibi
- 30 Dâḫil-i bezm-i fenâsiñ ‘âkıbet ölseñ gerek
Şanma sen kendiñ bu fânî yerde müsteşnâ gibi

61a

106³⁷⁷

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 ‘Âşık-ı şâdıķ biziz cān içre cānān bizdedir
*Mütü kable en temütü*³⁷⁸ hayy olan cān bizdedir
Bende-i Āl-i ‘abâyız merd-i meydān bizdedir
Biz ğürüh-i nāciyiz ādān-ı erkān bizdedir
Zümre-i Bektāşiyiz biz ‘ilm ü irfān bizdedir
- 2 Lezzet aldık ḫubb-i fi'llāhdan kemāl-i şevķten
Müncelīdir ḳalbimiz āyīnesi ol şevķten
Nefy ü işbāt eyleyip geçdik cem' ü farktan
Dersimiz āldık ḫaķīķat üzre pīr-i ‘aşķtan
Zümre-i Bektāşiyiz biz ‘ilm ü irfān bizdedir

³⁷⁷ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 135-136.

2b şevķden : zevķ D.

³⁷⁸ “Ölmeden önce ölünüz.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 291. (Hadis No: 2669)

- 3 Ĥamdü lillâh şıdk ile tesbîh u tehlîl eyledik
Ĥubb-i Ehl-i beyti dâim dilde tecellî eyledik
Âl ü evlâd-ı Rasûlullâh'ı tafdîl eyledik
Ĥâce-i 'ilm-i ledünden böyle taḥşîl eyledik
Zümre-i Bektâşîyiz biz 'ilm ü irfân bizdedir
- 4 Âteş-i 'aşk-ı Ĥabîbullâh ile süzâneyiz
Şem'-i bezm-i ḥânedâna cân verir pervâneyiz
İçmişiz vaḥdet meyinden 'aşk ile mestâneyiz
Va'izin efsâne nuṭṭundan ezel bî-gâneyiz
Zümre-i Bektâşîyiz biz 'ilm ü irfân bizdedir
- 61b
- 5 Sevḳ edip **Ĥilmî Dede** 'aşka fuâd-ı ecvedî
Sırr-ı tevḥîde erip bulduk ṭarîḳ-i erşedi
Bâb-ı ḥayder'den bize erdi füyûz-ı sermedi
Biz kelâmullâh-ı nâṭıḳdan oḳuduk ebcedi
Zümre-i Bektâşîyiz biz 'ilm ü irfân bizdedir

107³⁷⁹

[**Hakki**]

Mef'ulü Fā'ilātün Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Ādem ki bugün şüret-i Rahmān'a erince
Çok 'ālemi devr eyledi insāna erince
- 2 Bir nokta idi muşhaf-ı zātında o yāriñ
Biñ bir 'aded isim oldu bu Qur'an'a erince
- 3 Maḥfi idi kenz-i ezel içre güher-zāt
Hiç kimse anı bulmadı bu kāne erince
- 4 İnsān hüneriñ bulmağa sa'y eyle cihānda
Kıl merd olana ḥidmeti 'irfāna erince
- 5 Kırk yıl dediler müddet-i hicrānı bilenler
Ya'küb-ı nebī Yūsuf-ı Ken'an'a erince
- 6 Hāk'a erişen **Hakki** sıyt u şadāyı
Irmağ gibi kim lüce-i 'ummāna erince

[**müfred**]

Kim görürdü cemāl-i esrārı

Gelmeseydi Muḥammed 'Arabī

O vücūd-ı şeriftir ḥakқан

Küntü kenziñ zuhūruñ sebebi

³⁷⁹ Karavelioğlu, *İsmail Hakkı Burseli'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferāhu'r-Rûh*, 328.

62a

108³⁸⁰

[Hilmî]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bi-ḥamdillāh ezelden mü'minîn-i Muştafâ'yız biz
Gürüh-i bende-i ḥāşş-ı 'Aliyyü'l-Mürtezâ'yız biz
Muḥibb-i muḥliş-i ḥubb-i Ḥasen Ḥulku'r-Rızâ'yız biz
Fedâ-yı şu'le-i 'aşk-ı Hüseyin-i Kerbelâ'yız biz
- 2 'Alî Zeyne'l-'Abâ'dır Seyyidü's-Seccâd'ımız el-Ḥaḳ
Ġubâr-ı pâyidir kuḥl-i 'uyün-i 'âşikân ancak
Muḥammed Bâkır'ın nûrundan erdi dillere revnâk
Füyüz-ı Âl-i Yâsîn ile dâim pür-ziyâ'yız biz
- 3 İmâm-ı Ca'ferü's-Şâdık İmâm-ı muḳtedâmızdır
Sülûk-i rāh-ı Ḥaḳ'da mürşid-i âlî hüdâmızdır
Ezelden Mûsâ-i Kâzım veliyy-i pişvâmızdır
'Alî Mûsâ er-Rızâ bâbında bir kemter gedâyız biz
- 4 Taḳî'dir teşnegân-ı feyz-i Ḥaḳḳ'a sâkî-i kevşer
Naḳî'dir zümre-i nâcîlere mişbâḥ-ı pür-enver
Semâvât u zemîne verdi revnâk Âl-i Peygamber
Münevver ḳalbe mâlik bende-i Âl-i 'Abâ'yız
- 62b 5 Ḥasenü'l-'Askerî'dir taḥt-ı dilde şâhımız her gâh
Muḥammed Mehdî-i şâhib-zamândır ḥâdî-i âgâh
'Ulüvv-i câhımızdır çâker olmak anlara billâh
Ġulâm-ı ehl-i beytiz ḥamdülillâh etḳıyâyız biz

³⁸⁰ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı*, 140-141.

2d. pür-ziyâyız : pür-şafâyız D.

- 6 Gül-i gülzâr-ı vaḥdet ḡoncasıdır çâr-deh-i ma‘şûm
Velâyet bâḡınıñ izhârıdırlar zâde-i maẓlûm
Meveddet anlara cân u gönûlden bizlere mersûm
Ḥulûş-i ‘aşkla dil-beste-i nûr-i liḡâyız biz
- 7 Erenler serveridir pîrimiz Ḥünkâr Ḥacı Bektâş
Fedâdır yoluna **Ḥilmî Dede** biñ cân ile biñ baş
Sülûk et râhına sende dilerseñ râh-ı Ḥaḡ ḡardaş
Ṭarîḡat ehliyiz ḡidmet-i keşân evliyâyız biz

[müfred]

Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün

Merâyâ-yı ‘ale’l-münceliye olmayan nâzır

‘Ale’l-‘arş’istevâ³⁸¹ sırrında görür mü Allâh’ı

³⁸¹ “Rahmân arşa kurulmuştur.” Tâ-hâ, 20/5.

63a

109³⁸²

[Hilmî]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Maḥrem-i esrâr-ı 'ilm-i men 'arefnâdır³⁸³ gönül
Tılsım-ı genc-i müsemmâ sırr-ı esmâdır gönül
- 2 *Len-terânî*³⁸⁴ dedi Haḫ ânda tecellî olup
Tür-i Sînâ vü Kelîm ü Hızır-ı Mûsâ'dır gönül
- 3 Rûḫ-i ḳudsîden hemîşe mürdeler ihyâ edip
Hemdem-i enfâs-ı Mehdî vü Mesîḫâ'dır gönül
- 4 Ka'betullâh et anı putlardan 'ârî eyleyip
Mülk-i 'uzmâ-yı mücessem beyt-i Mevlâ'dır gönül
- 5 Âşiyân eyler çün anda rûḫ-i ṭayarân-ı 'uḳûl
Böyle bir 'âlî bir maḳâm ḳâf-ı 'anḳâdır gönül
- 6 Andan erdi menzil-i mi'râca Ḥatmü'l-Enbiyâ
Künbed-i Mînâ vü naḳş-ı 'arş-ı a'lâdır gönül

³⁸² Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Dîvanı*, 212-213.

³⁸³ “ Kendini bilen Rabbini bilir.” İsmail b. Muhammed, Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Mûzilü'l-İlbâs amme 'ş-tehera mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-nâs*, Mektebetü'l-Kudsî, Beyrut, 1351, c. II, s. 262. (Hadis

No: 2532)

³⁸⁴ len-terânî: “Sen beni göremezsin...” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tür'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” A'râf, 7/143.

- 7 Anda gördü şābb-ı emred şüretiñ çün bî-hicāb
Cilvegāh-ı Hāḡ-nümā-yı sırr-ı esrādır göñül
- 8 Heft ḡarfı ānda yazdı *kāf* u *nūn* ve '*l-kalem*³⁸⁵
Kim zūhūr-i noḡṡa-i sırr-ı süveydādır göñül
- 9 **H̄ilmiyā** ol beyte cān u baş u dilden ḡidmet et
Nuṡḡ-ı *mā-ūhiye*³⁸⁶ nazm-ı yār-i Ṫāhā'dır göñül

63b

110³⁸⁷

[H̄ilmī]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Yazdı levḡ-i kāināta kilḡ-i ḡudret kāf u nūn
Yek nazarda oldu peydā *küllü şey'in yaşdurūn*
- 2 Kendine kendini mir'āt etti eşyā koydı ād
*Şemme vechu'llāh'*³⁸⁸ seyretmek için hep mü'minūn
- 3 Her eşer oldu müeşşerden 'ayān ey merd-i Hāḡ
*Küntü kenzin*³⁸⁹ sırrını fehm etti andan nāzırūn

³⁸⁵ “Nūn, kaleme ve yazdıklarına andolsun.” Kalem, 68/1.

³⁸⁶ *mā ūhiye*: “Vahyedilen şey..” İktibāsta bulunulan ayetin tamamı meālen şu şekildedir: “Kitap'tan sana vahyolunanı oku; namaz kıl; muhakkak ki namaz hayasızlıktan ve fenalıktan alıkor; Allāh'ı anmak en büyük şeydir! Allāh Yaptıklarınızı bilir.” Ankebūt, 29/45.

³⁸⁷ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı*, 273.

³⁸⁸ *Şemme vechu'llāh'*: “Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meālen şu şekildedir: “Doḡu da Allāh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allāh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir.” Bakara, 2/115.

³⁸⁹ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlūkatı yarattım.” Aclūnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

- 4 Gerçi ‘abdiyyetle zāhir oldu Faḥr-ı Enbiyā
‘Ālem-i ḳudsiyyet-i ma‘nīde ḫatt-ı dāimūn
- 5 Ḳalb-i ādemdir tecellīgāh-ı Rabbü'l-‘ālemīn
Kim ki vāḳıftır bu sırra oldu ehl-i fāizūn
- 6 Her mezāhirde şifāt-ı Ḥaḳḳ’ı işbāt eyleyen
Oldu bī-şekk cennet-i ‘irfān içre ḫālidūn
- 7 Nūş edince cām-ı mey-i ‘aşḳ ile **Ḥilmī Dede**
Gūş edenler diyeler *innā ileyhi rāci ‘ūn*³⁹⁰

³⁹⁰ innā ileyhi rāci ‘ūn: “Şüphesiz O’na döneceğiz..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Onlar; başlarına bir musibet gelince, “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allâh’a aidiz ve şüphesiz O’na döneceğiz” derler.” Bakara, 2/156.

64a

111³⁹¹

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Taḥmîs

- 1 Zâhidâ terk eyle *lâyı* menzil-i *illâyâ* gel
 Bezm-i ḥâşşü'l-ḥâşşa er tâ mecma'-ı 'ulyâyâ gel
 Kaldır işneyniyet örtüsün dem-i yektâyâ gel
 Şüret-i mevhûma bakma âdem-i ma'nâyâ gel
 Ḥarf-i libâs içre pinhân-ı nokta-i zibâyâ gel
- 2 Âb-ı şâf-ı vaḥdet ile dolduñ ise ey gönül
 Cevher-i mâhiyyetiñ sen bildiñ ise ey gönül
 Âdemiyyet menzilini bulduñ ise ey gönül
 Tâlib-i sırr-ı Muḥammed olduñ ise ey gönül
 Sidre-i Tûbâ'da kalma 'âlem-i ednâyâ gel
- 3 Ayırî ğayrıdır deme cânân ile câna şaḫın
 Aldanıp keşrette kalma zâhir elvâna şaḫın
 Vaḥdet-i şarfa eriş gel bakma efsâne şaḫın
 Sırr-ı Ḥaḫḫ'ı ger dilersen girme yâbâne şaḫın
 Âyet-i insânı oḫu maḫzar-ı kübrâyâ gel
- 64b 4 Sırr-ı imlâyâ nazar kıl ḫarf-be-ḫarf dersiñ oḫu
 Vücüduñ maḫhariyyetiñ bil şafaḫ dersiñ oḫu
 Emr-i Ḥaḫḫ'ı şıdk ile tüt *lâ-teḫaf*³⁹² dersiñ oku

³⁹¹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 219-220.

³⁹² *lâ-teḫaf*: "Korkma.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Korkma! dedik, üstün gelecek olan kesinlikle sensin." Tâhâ, 20/68.

Mekteb-i 'irfān içinde *men 'aref*³⁹³ dersin oğu
Serseri gezme özüñ bil 'ārif ol Mevlā'ya gel

- 5 Her tecellinin zuhūri maşdarı ādemdedir
Hağ ile Hağ olmanın hem mazharı ādemdedir
Hilmiyā cennāt-i 'Adn'in Kevşer'i ādemdedir
Ey **Sezāi** *küntü kenziñ*³⁹⁴ cevheri ādemdedir
Der-be-der olma gözün aç *kenz-i lā-yefnāya*³⁹⁵ gel

[müfred]

6+5=11

Şāh-ı merdān-ı velāyettir 'Alī

Sürūr-ı ehl-i kerāmettir 'Alī

Pertevine esīrdir Hürşīd

Böyle bir nūr-i hağīkattir 'Alī

³⁹³ “ Kendini bilen Rabbini bilir.” İsmail b. Muhammed, Aclūnī, *Keşfü'l-Hafâ ve Mûzilü'l-İlbâs amme 'ş-tehera mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-nâs*, Mektebetü'l-Kudsî, Beyrut, 1351, c. II, s. 262. (Hadis No: 2532)

³⁹⁴ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.” Aclūnī, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

³⁹⁵ “Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir.” Aclūnī, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 102, (Hadis No: 1900)

65a

112³⁹⁶

[**Hilmî**]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Bezm-i hestîde kurulmuş zıll-i hikmet perdesi
Gösterir nakş-ı ezelden şun'-i kudret perdesi
- 2 Kışşadan 'ârif olanlar hisşe almaaktır garaz
Karagöz'dür oynayan ammâ bu 'ibret perdesi
- 3 Bu hayâl-i enfüs ü âfâkı seyrân ettiren
Şâni'in te'sîridir göz göre rü'yet perdesi
- 4 'Âlem-i eşbâha âmed-şüd eden her bir nüfûs
Kendi fi'liñ zâhir eyler mazhariyyet perdesi
- 5 Yek nazar kıll 'âlem-i ma'nîde zât u şürete
Keşf ola tâ-kim saña bu sırr-ı vahdet perdesi
- 6 Nür-i Hâk'dır gösteren her zıll verâyı perdeden
Kurmuş üstâd-ı ezel zâhirde şüret perdesi
- 7 Bende ol Âl-i 'abâya şıdık ile **Hilmî** müdâm
Açılır bâb-ı 'Alî'den Hâk'a vuşlat perdesi

³⁹⁶ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı*, 355.

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Nür-i vechiñ bir kez elbette gören meftün olur
Her ne cevri ü lütf kılsañ 'âşıkıñ memnün olur
- 2 Süre-i *innâ fetahnâ*³⁹⁸ yazmış alnında Celîl
Muşhaf-ı hüsnüñe imân etmeyen mağbün olur
- 3 Nokta-i hâliñ görüp her kim ki imân eyledi
Ehl-i beyt'in fırçasından şayılır maqrün olur
- 4 Bûy-i müşkîn zülfüne kim 'aşk ile cânın verir
Bezm-i gâh-ı kâm-ı 'aşka yetmeğe me'zûn olur
- 5 Meh-i cebîn-i enver-i şems-i cemâliñ görmeyen
Zulmet-i gafletle bu dil hânesi maḥzûn olur
- 6 Derd-i hicriñle olan dil-ḥaste-i bî-keslere
Vaşl-ı tiryâkiñ 'ilâcı şihḥat-i ma'cûn olur
- 7 Medd-i âhiñ 'âşıkıñ eflâke ser çekse n'ola
Serviler bağlarda 'aşkıñla ḳadd-ı mevzûn olur
- 8 La'l-i nâbiñ şerbetinden ḳanmağa 'âşıkların

³⁹⁷ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 112-113.

6a hicriñle : hicriñde D.

³⁹⁸ *innâ fetahnâ*: "Şüphesiz biz açtık(fetih verdik)..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." Fetih, 48/1.

Āsitānıñ hākine yüzler sürüp meskūn olur

- 9 Vaḥdetiñ deryāsına ğarķ oldu **Ḥilmī** kemteriñ
Şayd-ı ‘aşkıñla o deryāda dürr-i meknūn olur

66a

114³⁹⁹

[Ḥilmī]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Müncelīdir muşḥaf-ı rüyuñda cānā ḥüsn-i ḥaṭṭ
Ḥaṭṭ-ı ḥüsnüñ üzre ḳonmuş dest-i ḳudretle niḳaṭ
- 2 Ḳaşlarıñda *ḳābe ḳavseymiñ*⁴⁰⁰ rumūzu münderic
Şabb-ı emreddir cemāliñ tār-ı zülfüñdür ḳaṭaṭ
- 3 Mülk-i a‘zamdır vücūduñ kenz-i Mevlā andadır
Muḥkemāt ü beyyinātıñ cevherīdir anda bast
- 4 Cümle āşār-ı tekevvdünden müeşşir görünüñ
Līk lāzımdır başīret ref’ olunduḳ da nemaṭ
- 5 Kimse idrāk edebilmez vaḥdetiñ deryāsını
Bende-i Āl-i ‘abāya keşf olunmuştur faḳaṭ
- 6 Īn ü andan geç sücūd eyle cemāl-i ādeme
‘Aşķ-ı Ḥaḳ’la zāhidā tevḥīde gir ḳılma ğalaṭ

³⁹⁹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 178.

⁴⁰⁰ ḳābe ḳavseyn: “İki yay uzunluğu kadar.” İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

- 7 Vāşıl-ı dīdār-ı yār olmak isterseñ **Hilmiyā**
Ḥubb-i Ehl-i beyt'e eyle ƙalbini şıdƙ ile rabt

66b

115⁴⁰¹

[**Hilmī**]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bir gedāyım mülk-i dīdārında devlet beklerim
Ruḥleriñ şehrinde şāhım 'izz ü rif'at beklerim
- 2 Zār ü zār oldum der-i lütfuñda ey şūḥ-i cihān
Ni'met-i ḥüsnüñ görüp in'ām-ı vuşlat beklerim
- 3 Naƙd-i cān verdim gönül beytin alıp cānāndan
Şimdi cāna kūşe-i vaḥdette şıḥḥat beklerim
- 4 Zülmet hicriñde dil-i nā-ḥoş mi'zāc olmuş yadır
La'l-i nābinden şerāb-ı cām-ı şoḥbet beklerim
- 5 Aƙ dehānıñ bir tekellüm ƙıl bu 'abd-i 'ācize
Senden ey şāh-ı kerem mihr ü muḥabbet beklerim
- 6 Ƙām-yāb eyle vişāliñle bu **Hilmī** bendeni
İhtiyācım vardır iḥsānıña ḥimmet beklerim

⁴⁰¹ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 226.

67a

116⁴⁰²

[**Hilmî**]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Ey göñül 'aşk-ı hâkîkî içre hübullâhdır maḥbûb
Muḥabbetten ğaraż ancak rızâ-i Allâh'dır maṭlûb
- 2 Mecâz-ı mâsivâyı terk edip gel varlığıñ maḥv et
Bu yolda ermeyenler maḥv-ı şarfa kıldılar maḥcûb
- 3 Nazar kıl Hâk nazarla dehre sen senden gören kimdir
Kimindir kudret ü kuvvet ya kimdir câlib ü meclûb
- 4 Bu 'âlem-kim görürsün bir debistân-ı ma'ârifdir
Kitâb-ı kâinâtı gel oku añlâ nedir mektûb
- 5 Eren sırr-ı müsemmâya bu keşretgâh-ı 'âlemde
Okur her bir varağtan ḥarf-i tevḥîdi olur mevḥûb
- 6 Buṭün 'ilmini fehm etmez olanlar kıl ü kıal ehli
Bu esrâr añlaşılmaz olmadan bir mürşide mensûb
- 7 Erenler dâminîñ tüt izlerinden kılcâ ayrılma
Tarîk-i Hâk'da **Hilmî** 'aşk ola dâim saña maşḥûb

⁴⁰² Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 54.

67b

117⁴⁰³

[**H**ilmî]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Bülbul-i zârım gül-i gülzârı gözler gözlerim
‘Âşık-ı dil-hasteyim dildârı gözler gözlerim
- 2 Cân verir ‘uşşâkına bûy-i dil-âvîzi ile
Her zamân ol zülf-i ‘anber-bârı gözler gözlerim
- 3 Nergis-i çeşmânınıñ meftûnuyum Allâh için
Göz yumup açınca gül-ruhsârı gözler gözlerim
- 4 Bir zamân görmek ile kanmaz gönül açgözlüdür
Vech-i yâri görmege tekrârı gözler gözlerim
- 5 Câm-ı ‘aşk u şevk ile **H**ilmî olup mest-i müdâm
Ol sebebden gece gündüz yâri gözler gözlerim

⁴⁰³ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı*, 224.

68a

119⁴⁰⁴

[Hilmî]

6+5=11

- 1 Muhabbet şirketi kabûl eylemez
 Demişiz *vaḥdehū lā-şerīke leh*
 Şadıklar sözünden nükûl eylemez
 Sevdiğim efendim *lā-nazīre leh*
- 2 ‘Aşk-ı mecâzınıñ lübbü ḥaḳīkat
 Ḥaḳīkatiñ daḥi lübbü ma‘rifet
 Bu sırra vâkıftır ehl-i tarīkat
 Tecellî eylerse Allāh bir ḳıla
- 3 Cümle mezâhırde kendi göründü
*Külle yevmin hüve fî-şe‘n*⁴⁰⁵ dedi
*Şıbgata ‘llāh*⁴⁰⁶ ile elvān eyledi
 Anın-çün düştüler ḳāl ehli ḳile
- 4 Ādemiñ vücūdu nüṣṣa-i kübrā
 Ḥaḳ etmiş Ādem’i ‘*alleme’l-esmā*⁴⁰⁷
 Cemāl-i ādemdir Kā‘be-i ‘Ulyā

⁴⁰⁴ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebara Divanı*, 320.

⁴⁰⁵ Külle yevmin hüve fî-şe‘n: “O her gün yeni bir iştedir.” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi) O’ndan isterler. O, her an yeni bir ilâhî tasarruftadır.” Rahmân, 55/29.

⁴⁰⁶ Şıbgata ‘llāh: “Allâh’ın boyası..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Biz, Allâh’ın boyasıyla boyanmışızdır. Boyası Allâh’ınkinden daha güzel olan kimdir? Biz ona ibadet edenleriz.” Bakara, 2/138

⁴⁰⁷ ‘alleme’l-esmā: “İsimleri öğretti..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı şu şekildedir: “Allâh Ādem’e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklere arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.” Bakara, 1/31

Ḥilmiyā ādeme gel sücūd eyle

ما يطلع في سماء القلب نجم الحكمة
ثم قمر العلم ثم شمس المعرفة فيضوُّ نجم الحكمة
تشاهد حقائق الأشياء وبيضوء قمر العلم
تشاهد عالم المعنى وبيضوء شمس المعرفة
تشاهد حضرة المولى⁴⁰⁸

Ma‘rifet-nāmeniñ 497. şaḥīfesine baqıñız

⁴⁰⁸ “Kalbin semasında doğan hikmet yıldızı, sonra ilim ayı, ondan sonra ise marifet güneşidir. Hikmet yıldızının ışığı ile eşyaların hakikatini müşahade edersin. İlim ayı ile mana âlemini seyredersin. Marifet güneşinin ışığı ile Hz. Mevlâ’yı müşahade edersin.”

[Sersem Abdal]

6+5=11

- 1 Uyan ne yatarsın şafağ söküldü
Hep niyâzlar kabûl olur şabâhdan
Hakk'ın dîvânına cümle çekildi
Mü'minler isteğın bulur şabâhdan
- 2 Göñül pervâne-veş yandı tutuştu
'Aşkıñ kürresinde kaynadı pişti
Şeherde uyanan Hakk'a yetişti
Ġāfiller uykuda kalır şabâhdan
- 3 Kıddimiz dāl olup iki büküldü
Gözümüñ gevheri yere döküldü
Pīrimiñ hayālî geldi diñledi
Derdimiñ dermānı gelir şabâhdan
- 4 Gerçi haşa ile 'iřyānım çoktur
Kālbimde benliğın eşeri yoktur
Söyleyene bakma söyleten Hakk'dır
Kāmiller noķřānıñ bilir şabâhdan
- 5 Şabāhıñ hürmeti gelmez hesāba
Şerhini vaşf etsem şıgmaz kitāba
Sersem Abdal yüzüñ sürmüş turāba
Erler Hakk'a niyāz kılar şabâhdan

⁴⁰⁹ Özmen, *Alevi Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 2/85.

5c Sersem Abdal, Sersem Ali D.

[müfred]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün
Nâm-ı Aḥmed nüṣṣa-i icâda bismillâhdır
Pençe-i âl-i 'abâ 'ayniyle bir Allâh'dır
Âsumân-ı vaḥdete nûr-i İmâmeyn-i Güzîn
İki şakḳ olmuş yed-i i'câz ile bir mâhdır
(Namık Kemal)

69a

121⁴¹⁰

[İbrâhîm Ḥaḳḳî]

- Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*
- 1 Dildedir dildâr dâim şanma bir dem dūr olur
Gerçi ḡaflet ile andan dem-be-dem mehcūr olur
 - 2 Ḥâb-ı ḡafletten uyansa dil bulur dildârını
Cân olur ḡâzır ḡuzūr eyler ḡöñül mesrūr olur
 - 3 Cennet-i erbâb-ı dil cânân cemâlin seyr eder
Ḥūr u ḡılmân olmaz ol cennette nûr-i nûr olur
 - 4 İste sen dîdâr-ı dildârı nazar kııl ḡöñlüñe
Ḥâzret-i Mûsâ gibi cân 'âşık u dil Ṭūr olur
 - 5 Sen kitâbu'llâhsıñ ey cân sendedir cümle 'ulûm
Her ne var iki cihânda sende hem mestūr olur

⁴¹⁰ Güneş, *Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı*, 149.

- 6 Nâşır-ı Manşûr idi derdi *ene'l-Hakku'l-mübîn*
Söyleyen Nâşır'dır andan tercemân Manşûr olur
- 7 'Ârif oldur kim görür nefsin bilir **Hakķi** hemân
Ol ki nefsin bilmedi bunda hem anda kûr olur

69b

122⁴¹¹**[İbrâhîm Hakķi]***Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

- 1 Ehl-i 'aşķiñ dîdesi bîdâr olur vaķt-i seher
Cân-ı ehl-i dil dolu esrâr olur vaķt-i seher
- 2 Ref' olur dildâr-ı vechiñden niķâbiñ vaķt-i şubh
Anı vech eyler o kim hüşyâr olur vaķt-i seher
- 3 Mürde dil-hâb içre ğâfil devlet-i bîdârdan
'Ârif-i âgâha devlet yâr olur vaķt-i seher
- 4 Pertev-i hürşîd-i veche dilbere müştâķ olan
Ehl-i hâliñ gönlü pür-envâr olur vaķt-i seher
- 5 Bâb-ı ihsân-ı Hudâ feth olmak isterseñ saña
Dil kapusun beklemek hoş-kâr olur vaķt-i seher
- 6 Ol ki ekl ü şurb olur şuğlü gece gündüz hemân
Uyķu lâzımdır aña bîmâr olur vaķt-i seher

⁴¹¹ Güneş, *Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı*, 155.

7a tenbel : kâhil D.

- 7 **Hak̄kī** bīdār ol seher vaqtinde tenbel olma kim
Uyumağ insāna ‘ayb ü ‘ār olur vaqt-i seher

70a

123⁴¹²

[Seyfi]

Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Biḥamdillāh ki İslāmım delīlim Muştafā geldi
Emīrim rehberim şāhım ‘Aliyyü’l-Mürtezā geldi
- 2 İmāmım ol keremkānı ben nice sevmeyem anı
Resūl’üñ kıretü’l-‘aynı Ḥasan Ḥulku’r-Rızā geldi
- 3 Fedā olsun aña cānım kim oldur dīnim imānım
İki ‘ālemde sultānım Ḥüseyn-i Kerbelā geldi
- 4 Aña ins ü melek bende eñ ednā bendesi bende
Cihānıñ kuṭb-ı ‘ālemde ‘Alī Zeyne’l-‘Abā geldi
- 5 Muḥammed Bākır ol şāhım İmām Ca‘fer dūrür māhım
Bulardan Mūsā-i Kāzım ki ol nūr-i Ḥudā geldi
- 6 Yüzüdür *kāf ve’l-Kur’ān*⁴¹³ göründü Kā‘be-i ‘irfān
Cihāna raḥmet-i Raḥmān ‘Alī Mūsā Rızā geldi
- 7 Takī şāh-ı velāyettir Naḳī nūr-i hidāyettir
Bular maḳbūl ḥazrettir ki bize reh-nümā geldi

⁴¹² Söylemez, *Seyfullah Nizamoğlu Divanı*, 280.

⁴¹³ İktibāsta bulunulan ayetin tamamı meālen şu şekildedir: “Kaf. Şanlı Kuran'a and olsun.” Kâf, 50/1.

70b

- 8 İmāmım ‘Askerī kıblem eşiği taşdır Kā’bem
Yolunda cān u dil vermem baña ğāyet şafā geldi
- 9 Muḥammed Mehdī-i āḥir gele bir gün ola zāhir
O vaḫtiñ ḥāricī münkir bu dergāhdan cüdā geldi
- 10 Behey dervīş gözün aç baḫ cihān bunlarladır revnāk
Bulārīñ başdıĝı toprak gözüme tūtiyā geldi
- 11 Sözüñ **Seyfi** ilāhīdir kelāmım nuḫ-ı şāhīdir
Ḥaḫīḫat burcu māhīdir bu medḥiñ bī-riyā geldi

[müfred]

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

‘Ārifīñ yek nazarı bir çūpa ey ṭab‘-ı selīm

Ġāfilāna Kā’be-i nazzāradan enfa’dır

71a

124⁴¹⁴

[SŪZĪ]

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

- 1 Ben lā-mekāndan gelmişim kevn ü mekānı neylerim
Ben cānānımı bulmuşam cānı cihānı neylerim
- 2 Men bezm-i Hāḫḫ'a ermişim 'aşkın meyine ḫanmıışım
Men mest-i bāḫī olmuşam bu 'aḫl-ı fānī neylerim
- 3 Men dost bağını görmüşim gonca gülünü dermişim
Men cān ḫoḫusun almıışım gül-i reyḫānı neylerim
- 4 Bostān-ı vaḫdet gülüyüm gülşeniniñ bülbülyüm
Maḫhar-ı sırr-ı 'Alī'yim ğayrı burhānı neylerim
- 5 Hāḫ iledir her kārımız gizlice hem bāzārımız
Göñüldedir ezkārımız nuḫḫ-ı beyānı neylerim
- 6 İbrāhīmim girdim nāre manşūr oldum çıktım dāre
Eyyübleyin derd-i yāre düştüm bu cānı neylerim
- 7 Şattım dünyānıñ pīşesiñ terk etmişim endīşesiñ
Tāşa çaldım 'ār şīşesiñ bu nām u şānı neylerim
- 8 'İsā gibi terk-i diyār Müşāleyin tūr-i dildār
Ğidāmız oldu 'aşḫ-ı yār āb ile nānı neylerim

⁴¹⁴ Arslan, *Divan-ı SŪzī-i Sivāsī*, 242.

3c cān : cānān D.

71b

- 9 **Sūzī**'ye geldi çün celāl 'aşk maḥbūb buldu kemāl
Murādımdır ḥüsn-i cemāl vech-i civānı neylerim

125⁴¹⁵

[Şemsī]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ma'nā-yı 'ilm-i ledün 'irfān içinde gizlidir
Şübhesiz nūr-i Ḥuda īmān içinde gizlidir
- 2 Yok durur var da değil ya var durur yokta değil
Lā-mekān ol perde-i imkān içinde gizlidir
- 3 Gel berü zāhid ḥarābāt ehliñ inkār eyleme
'Ārif-i billāh olan insān içinde gizlidir
- 4 Zülmet-i inkāra çekmiş nefsiñ ey zāhid seni
Nitekim şems ü kamer zūlmāt içinde gizlidir
- 5 **Şemsiyā** baḥr-i ḥaḳīkat gevherīdir sözlerim
Kaṭredir şürette gör 'ummān içinde gizlidir

⁴¹⁵ Süer, *Şemseddīn Sivāsī Divanı*, 215.

72a

126⁴¹⁶

[**Nağşî**]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Hüdâ zâhirdir ey gâfil işit kim halkdurur mestür
Hilâfın añlayıp zâhid şağın gel olma Hâk'dan dūr
- 2 Seni sen şanma kim sensin bu keşret 'ayn-ı vaḥdettir
Bürünüp çār 'unşūru yüzünden eyledi ma'mūr
- 3 Saña yetmez mi bu hüccet güneş kim doğa 'âlemde
Girer her ğurfeden pertev olur çün ḥâneler ma'mūr
- 4 Bu sözden bilmeyip zâhid işitip taş atarmışsıñ
Doğunur başına bir gün şağın ey gâfil ebsem tūr
- 5 Yeter bu pendiñ ey **Nağşî** alan bir kılden almıştır
Kulağın bursalar çengiñ *ene'l-Hâk* çağırır mansūr

[**müfred**]

Zât-ı Hâk kıyam cism-i âdem oldu nem
Gör nice gizli bu nem içre O'yam

⁴¹⁶ Atik, *Nağşî Ali Akkirmâni Divanı*, 201.
3b ma'mūr : pūr-nūr D.
Divandaki gazel toplam 7 beyit.

72b

127⁴¹⁷

[Naqşî]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Değildir kimseden aḥfâ niçin dersiñ nihândır hū
Gözün görmez var ey zâhid nihân sensiñ 'ayândır hū
- 2 Güzer et cümle esmâdan hüviyyet 'âlemin seyr et
Eriş sırr-ı müsemâyâya nazar kıl gör ne kândır hū
- 3 Demişler niceler gerçi degil hū ism-i esmâdan
Velî kûl-i meşâyiḥdan bütün isme mekândır hū
- 4 Ser-â-ser cümle esmâlar fenâ vü ger beḳâ içre
Aña muhtâc olupdur bil ki cism-i fer'a cândır hū
- 5 Doğarsa mağribinden gün ḥalâş olduḳ da senlikten
'Urûc etmekle cânâ semâyâ nerdübândır hū
- 6 Dileḳ tut **Naqşiyâ** pesdür muḥaşşal cümle eşyâya
Bu çarḥ-ı lâciverd içre ḥayât-ı câvidândır hū

⁴¹⁷ Atik, *Naqşî Ali Akkirmâni Divanı*, 255.
1a nihân sensin : nihânsın sen D.

[Şıdkî]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Resül-i Ekrem'in dâim gönülde feyz ü hâlâtı
Eder 'âşıklarî taḥşîl-çü nür-i vahdet-i zâtı
- 2 Bilirler bâ' iş-i icâd-ı 'âlem olduĝuñ anıñ
Buyurdu Ḥaḳḳı'na *levlāk*⁴¹⁹ zâhir dürür rivâyâtı
- 3 Ḥabîbiñ sevmek Allâh'ın hemân Allâh'ı sevmekdir
Anıñla buldu 'ârifler o hâlâtı maḳâmâtı
- 4 Tulu'-ı pertev-i zâtı ziyâ bahşâ-yı 'âlemdir
Nümâyân oldu tâbında velîlerde kerâmâtı
- 5 Günâhkârân ümîd eder dü 'âlemde şefâ'âtiñ
Kî va'd oldu 'uşât-ı ümmete 'âfv ü 'inâyâtı
- 6 Eren esrâr-ı tevḥîde gider râh-ı vişâl içre
Temennîde olup dâim eder Ḥaḳḳ'a münâcâtı
- 7 O'dur memdûḫ-ı yezdânı O'dur maḫbûb-ı sulṭânı
Anıñ evşâfidır **Şıdkî** Cenâb-ı Ḥaḳḳ'ın âyâtı

⁴¹⁸ Ulaşabildiğimiz Şıdkî mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.

⁴¹⁹ "Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 164. (Hadis No: 2123)

73b

129⁴²⁰

[Hüdâi]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Kūdümüñ rahmet ü zevk ü şafâdır ya Resûlallâh
Zuhûruñ derd-i 'uşşâka devâdır ya Resûlallâh
- 2 Nebî idin daği âdem dururken mâ-i tiyn içre
İmâm-ı enbiyâ olsañ revâdır ya Resûlallâh
- 3 Kemâl-i zümre-i kümmel seniñ nûruñla bulmuştur
Vücûduñ mazhar-ı tâmm-ı Hudâ'dır yâ Resûlallâh
- 4 Seniñle erdiler zâta daği envâr-ı lezzâta
İşiñ erbâb-ı hâcâta 'atâdır yâ Resûlallâh
- 5 **Hüdâi**'ye şefâ'at kıl eger zâhir eger bâtın
Kapuña intisâb etmiş gedâdır yâ Resûlallâh

⁴²⁰ Aziz Mahmud Hüdâyî, *Divan-ı İllâhiyât*, 75.

[Vuşlatı]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Ehl-i 'aşkı halk-ı 'âlem kendine ağıyâr görür
Hakk'a 'âşıklar ise ağıyâr içinde yâr görür
- 2 Câm-ı 'aşkı nüş eden mestâneler mesttir müdâm
Kanda baksa ğayrıyı yok zât-ı Hakk'ı vār görür
- 3 Bâtınında kim ki çalmıştır *ene'l-Hak* nevetiñ
Zülf-i dostta kendini Manşür-veş ber-dâr görür
- 4 Derd-i 'aşka düş olanlar şanmañız keşrettedir
Bahtığınca cümle yüzden bir yüzü tekrâr görür
- 5 'Aşk odu dünyâ vü 'mâ-fihâya kılmaz i'tibâr
Anıñ için bunda zâhid 'âşığı bîmâr görür
- 6 'Âşıkânıñ 'aql u fikriñ dost hevâsı kaplamış
Hak için bu kâinâtı vâkıf-ı esrâr görür
- 7 Her kimin ki râh-ı Hak'da derd-i 'aşk sermâyesi
Bir nazarla zevk ü dilden yârini her-bâr görür
- 8 Bir güneş doğmuş dolanmaz cân ilinden dâimâ
Vuşlatâ âgâh olanlar vahdet-i dîdâr görür

⁴²¹ Tanıdır, *Divan-ı Vuşlatı (İnceleme-Metin)*, 142.

[Müştak]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hakk'ı bilmekdir 'azîzim halk-ı eşyâdan ğaraž
Anı görmekdir gözüm seyr ü temâşâdan ğaraž
- 2 *Küntü kenziñ*⁴²³ ma'nâsın fehm eyle ol gevher-şinâs
'Ârif-i billâhi olmağtır bu ma'nâdan ğaraž
- 3 '*Alleme'l-esmâ*⁴²⁴ rumûzu ola mevrûş-ı peder
Vaşlı esrâr-ı müsemmâdır o esmâdan ğaraž
- 4 Sen halîfe zâde-i hağsıñ mükerrermsiñ göñül
Âdem ol kim âdemiyyettir müsemmâdan ğaraž
- 5 Sebze-i bâğ-ı İrem sensiz olur bâğ-ı kadem
Sensin ey kân-i kerem firdevs-i cennetten ğaraž
- 6 Hamr-ı emr-i *len-terânî*⁴²⁵ eyledi Mûsâ'yı ğaraž
Tür-ı cismi mağvdır nûr-i tecellâdan ğaraž

⁴²² Müştak Baba, *Divan-ı Müştak Baba*, 39.

⁴²³ Ben *gizli bir hazîne* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

⁴²⁴ 'alleme'l-esmâ: "İsimleri öğretti.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı şu şekildedir: "Allâh Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi." Bakara, 1/31.

⁴²⁵ len-terânî: "Sen beni göremezsin..." İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tür'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim." A'râf, 7/143.

- 7 Küllü şey'in hālikun Müştāk illā vechehū⁴²⁶
Budur ancak zıkr ü fikr-i lā vü illādan ğaraż

75a

132⁴²⁷

[Halil]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Her nefesde zıkr-i Hağ tevfiğ-i Rağmāndır bize
Et zıkran keşirā⁴²⁸ emr-i Ğur'an'dır bize
- 2 Her 'ibādet kim bulunur zıkr ü tesbīh-i Ğudā
Zıkr-i Hağ'dır cümlesi hep Ğüküm-i Furğān'dır bize
- 3 Zıkr-i Mevlā-yı Celīlī Ğayd ü Ğaşr etmek neden
Her nefesde zıkr-i Ğalbi rāh-ı erkāndır bize
- 4 Zıkr-i inkār eyler imiş münker-i şeytānı Ğör
İns ü cinden bulunur bağ hangi şeytāndır bize
- 5 Ğün Ğabību'llāh buyurdu zıkr-i efğaldır deyu
Her kelāmı ol Ğabīb'in 'ayn-ı bürhāndır bize

⁴²⁶ Küllü şey'in hālikun illā vechehū: "O'nun zātından başka her şey helāk olacaktır.." İktibāsta bulunulan ayetin tamamı meālen şu şekildedir: "Sen Allāh ile beraber başka bir ilāha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilāh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Ğüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." Kasas, 28/88.

⁴²⁷ Şiirin Hoca Halil Ağa'ya ait olduğunu internette yer alan bazı sitelerde yazmaktadır. Lakin divan ve herhangi bir çalışmada kaynak gösterebileceğimiz bir veriye ulaşamadık.

⁴²⁸ zıkran keşirā: "Çok çok an (zikret)..". İktibāsta bulunulan ayetin tamamı meālen şu şekildedir: "Ey iman edenler! Allāh'ı çokça zikredin." Ahzāb, 33/41.

- 6 Enbiyâlar serverîniñ qavl ü fi'line bugün
İktidâ vü ittibâ' hem dîn ü imândır bize
- 7 Nür-i m^â-zâg[']al-başar⁴²⁹ sultânınıñ 'âşıkları
Sîne sūzân dīde giryân cümle ihvândır bize
- 8 Burc-ı Aḥmed maṭla'ından doğdu envār-ı şuhūd
Semme vechu'llāh⁴³⁰ cihetsiz zevk-i vicdândır bize
- 75b
- 9 İsm-i zātîñ devresinden sākî-i bākî hemân
Şundugunca ḥamr-ı 'aşkı ḥâl-i sekrândır bize
- 10 Cum'a-i 'uşşāka cān attıkca 'âşıklar müdām
Hem melâik hem ḥalāyık cümle ḥayrândır bize
- 11 Mekteb-i 'irfāna gel al zevk-i 'irfāndan sebaḳ
Vech-i dildārı kırā'at ders-i 'irfândır bize
- 12 Enfüs-i āfāka baḳ hep nūr-i vaḥdet mūncelî
Süre-i nūrdan mūnevver 'ilm ü iḳândır bize
- 13 'Āşıkāniñdır cemāl-i Kā'be'siñ etmek ṭavāf
Ḥacc-ı ekber bil bu ḥaccdır cān-ı ḳurbândır bize

⁴²⁹ m^â-zâga'l başar: "Göz kaymadı.." İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı." Necm, 53/17.

⁴³⁰ Semme vechu'llāh: "Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doğu da Allāh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allāh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

- 14 Nūr-i vahdet doğdu keşret ʔal‘atı etti Һarār
Һamdü lillāh şükrü lillāh şad hezārādır bize
- 15 Cem‘i cemde cem‘le cem‘ul-cem‘e ettiñ ‘urūc
Gel yevm-i şān-ı ru‘yet keşf-i iz‘āndır bize
- 16 Taħdīs-i ni‘met biter in‘ām-ı Hağ bitmez **Hañil**
Ol melāmetle nihān kim eşer-i pīrāndır bize

76a

133⁴³¹

[Kāmil]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Bir muħabbettir cihānda ‘aşğ u sevdādan ğarağ
Һubb-i zātı fağr-ı ‘ālemdir bu dūnyādan ğarağ
- 2 Kendini işbāt için Һağ eyledi Allāh ādemi
Münkiri ihlāk içindir Nūh-ı tūfāndan ğarağ
- 3 Mekteb-i ‘aşğ-ı Һağıķīde bulup bir mürşidi
*Men ‘aref*⁴³² tağşil eylemektir bu ‘irfāndan ğarağ
- 4 *Feğkürünī ezğürküm*⁴³³ sırrı ola āşıķār
Ol vağıt ma‘lūm olurdu ‘arş-ı Rağmān’dan ğarağ

⁴³¹ İnan, *Hoca-Zāde Ahmed Kāmil Efendi ve Divan’ı*, 167.

⁴³² “ Kendini bilen Rabbini bilir.” İsmail b. Muhammed, Aclūnī, *Keşfü’l-Hafā ve Mûzilü’l-İlbās amme ş-tehera mine’l-Ehādisi alā Elsineti’n-nās*, Mektebetü’l-Kudsī, Beyrut, 1351, c. II, s. 262. (Hadis No: 2532)

⁴³³ Feğkürünī ezğürküm: “Beni anın ki ben de sizi anayım..” İktibāsta bulunulan āyetin tamamı meālen şu şekildedir: Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin.” Bakara, 2/152.

- 5 Nūr-i tevhīd ile mahv olsun vücūduñ **Kāmila**
Āşikār olsun vücūdda nefy ü işbāttan ğaraz

76b

134⁴³⁴

[Şevkī]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Egerçi şüretâ 'âlemden olmuştur beşer peydā
Velī taḥkīkte insāndan olur cümle şuver peydā
- 2 Buṭūn ile zuhūr cem'ine cāmi' ādemi gör kim
Ne mazḥardır bu mazḥardan olur dürlü hüner peydā
- 3 Kemāl-i şun'una baḫ şāni'in şun'undan al 'ibret
Çekirdekden şecer eyler şecerden de şemer peydā
- 4 Celālinden cemāline cemālinden celāline
Sefer ettikçe 'ālemiñ olur şām u seher peydā
- 5 Naşıl 'aql-ı beşer māt olmasın ey **Şevkī** bundan kim
Olur māder pederden hem de māderden peder peydā

⁴³⁴ Koca, *Şevkī, Hayatı ve Şiirleri*, 23.

77a

135⁴³⁵

[Şevkî]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Ne 'aynıyım ne ğayrıyım Hüdâ'nın yâ nesiyim ben
Baña bildir bugün ey hâce-i dānā nesiyim ben
- 2 Diyen *ervāhiküm eşbāhiküm* rumūzunu kimdir
Kulağ ver bu kelāma bağ a Mevlānā nesiyim ben
- 3 Tutar elim görür gözüm yürür pāyem olursa ol
Ne hācet ğayrı ta'rīf eyleyen saña nesiyim ben
- 4 Cihān emvāc-ı deryāyı hüviyyet olduğñ bildiñ
Eger deryā sūkūnet eylese peydā nesiyim ben
- 5 O yüzden bilerek eyler su'ālī **Şevkî** bu yüzden
Görürseñ ketm eder bilmez imiş gūyā nesiyim ben

⁴³⁵ Koca, *Şevkî, Hayatı ve Şiirleri*, 61.

3a elim : destim D.

3a gözüm : çeşmim D.

77b

136⁴³⁶

[Şevkî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Āyet-i heftiñ nüzülü gör kimin şânındadır
Oğu insāniñ yazılmış vech-i pīşānındadır
- 2 Sırr-ı esrār-ı hūrūfî bilmeyen ādem değil
Ādemin qādr ü kemāli 'ilm ü 'irfānındadır
- 3 'Aceb seyr ettim Allāh'ı dise bir kez haṭā mıdır
Aña tecdīd-i imān iktizā-i muḳtezā mıdır
- 4 *Hüve'l-evvel hüve'l-āḫir*⁴³⁷ daḫi *Bāṭın*'dır *lā-rayb*
 zāhir olduḡuñ inkār revā mıdır
- 5 Cenāb-i Ḥāzret-i Ḥāḳḳ'ı deme yoḡtur gören bunda
İşit ol *men raānī*⁴³⁸ kim Resül-i Ḥāḳ kelāmıdır
- 6 Varıp *fe-eynemā*⁴³⁹ dersin oḡu bir ehl-i kāmilden
Saña zāhir mi bildirsin Ḥudā'yı yā ḥafā mıdır

⁴³⁶ Koca, *Şevkî, Hayatı ve Şiirleri*, 64.

Mecmuamızda bulunan şiirin eserdeki şiir ile sadece ilk iki beyti aynıdır. Üç, dört ve beşinci beyitler mecmuamızdaki beyitlerden farklıdır. Bu beyitler, Şevkî'nin diğer şiirlerinin arasında da bulunmamaktadır.

⁴³⁷ Hüve'l-evvel hüve'l-āḫir: "O ilktir, O sondur.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "O, ilk ve sondur. Zâhir ve Bâṭın'dır. O, her şeyi hakkıyla bilendir." Hadîd, 57/3.

⁴³⁸ "Kim (rüyasında) beni görürse şüphesiz gerçekten görmüştür." Buhârî, Ta'bir, 10.

⁴³⁹ fe-eynemā: "Nereye.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doḡu da Allāh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allāh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

- 7 Seniñ-çün dü cihānda bir selāmet yolu yok ancak
Der-i mürşide var ‘uşşākıñ ol dārü’s-selāmıdır
- 8 Şifāt u zātı bir edip bırak menfî gel işbāta
Ene’l-*Hak* dārına berdār olanıñ bu maqāmıdır
- 9 Kūr eyler demişler **Şevki** kim tūr-i melāmetten
Aña karşı gerip sīne o bir merd-i melāmettir

78a

137⁴⁴⁰

[Muhyî]

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 *Küntü kenzîñ*⁴⁴¹ ser-te-ser sırr-ı nihānı sendedir
*Lî me ‘allāh’*⁴⁴² m rumūzı hem ‘ayānı sendedir
- 2 Sen seni bildiñ ise bildiñ nedir cümle cihān
Zāhir ü Bātıñ kamu ‘aşkıñ beyānı sendedir
- 3 Seniñ için devr eder bu kâināt leyl ü nehār
On sekiz biñ ‘ālemiñ muṭlak nişānı sendedir
- 4 Zāhidā gitme yabāna iste bul sende seni
Nüşa-i *Hak*’ıñ bugün cümle me‘ānı sendedir

⁴⁴⁰ Ulaşabildiğimiz Muhyî mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.

⁴⁴¹ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, c. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

⁴⁴² “ Benim Allāh ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde etmiştir.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, c. II, s. 173-174. (Hadis No: 2159)

5 Sen seni bil ger dilerseñ âdem-i ma'nâyı sen
 Cümle 'ilmin **Muhyî**'yâ sırr-ı 'âyânı sendedir
 78b **138**⁴⁴³

[Murād]

Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

1 Vâhidüz 'arşa-i vahdette bugün çālāküz
 Her cihetten geçüben vâhid olup bî-bākuz

2 Nāzır-ı âyîne-i levh-i haķāyık oluben
 Ehl-i dānişdenüz 'ilmile 'âceb derrākuz

3 İkilikte niderüz vâhid-i mutlak çü bizüz
 Vârlığı çün bizüz âfâķa gelen idrākuz

4 *Limeni 'l-mülk* okuruz 'âleme her rüz ile şeb
 Hâlik-i gül çü biziz cümle helekden pākuz

5 Olmasaķ olmazdı cümle cihân u mâ-fihâ
 Ey **Murâdî** yine sırr-ı hikem-i levlāküz

⁴⁴³ Şiir Sultan Üçüncü Murad'a aittir. Ahmed Kırkkılıç'ın, çeşitli kütüphanelerde bulunan III. Murad'a ait müstakil divanlardan seçmeler yaparak neşretmiş olduğu tezinde bu şiir bulunmamaktadır. Bağdatlı Rûhî'nin şiire yapmış olduğu tahmis ile bu şiirin III. Murad'a ait olduğunu tespit ettik. Coşkun Ak, *Bağdatlı Rûhî Divanı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2001), 299.

[Mısrî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Ol menem kim vâkıf-ı esrâr-ı 'ilm-i âdemim
Kâşif-i genc-i haķıķat hem hayât-ı 'âlemim
- 2 Bende maħfî oldu ğaybü'l-ğaybın esrârı hemîn
Bendedir sırr-ı emânet aña kenz-i mübhemim
- 3 Ben cemâl-i yârı cümle şeyde zâhir görmüşüm
Bu merâyâya anıñçün baķtığımca hürremim
- 4 Cümle mevcûdâtı verdim ben vücûd-ı vâħide
Zât ü esmâ vü şifâtın ile hâlâ yek demim
- 5 Yerde gökde her ne ki var bağlıdır bâşı baña
Âşikâra vü nihâna ben tılsım-ı a'zamım
- 6 Ben o **Mısrî**'yım vücûdum Mısrına şâh olmuşum
Hâdişim gerçi velî ma'nîde sırr-ı aķdemim

⁴⁴⁴ Niyazi-i Mısrî, *Divan-ı İlahiyat*, haz. İsmail Hakkı Altuntaş, 2011, 925.

[Hâşim]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Meşriğ-i şems-i nübüvvettir Muḥammed Muştafâ
Maṭla'-ı mäh-ı velâyettir 'Aliyyü'l-Mürtezâ
- 2 Şem'-i mihrâb-ı imâmettir Ḥasan sırr-ı velî
Nür-i mişbâḥ-ı şehâdetdir Ḥüseyn-i Kerbelâ
- 3 Ğavs-ı 'âlem zâde-i mazlûm-ı deşt-i Kerbelâ
Ol 'Alî Zeyn'el-'abâ kim maḥzen-i cüd ü 'atâ
- 4 Bâkır u Ca'fer'dir el-Ḥaḫ menba'ı luṭf ü kerem
Hem İmâm Mūsâ-i Kâzım şu'le-i Ṭür-i cilâ
- 5 Hem Rızâ ol vâriş-i 'ilm-i Nebiyyi **Hâşimî**
Hem Taḫî'dir hem Naḫî'dir her ikisi nür ziyâ
- 6 Muḫtedâ-yı etḫiyâ vü aşfiyâdır 'Askerî
Meḫdî-i şâhib zamândır Hâdî-i râh-i hüdâ
- 7 Rüz u şeb giryân ü nâlân-ı ümîdvârım emân
Bâb-ı heşt-i çârdan etme beni yâ Rab cüdâ

⁴⁴⁵ Ulaşabildiğimiz Hâşim mahlaslı şairlerin divanlarında bulunamadı.

[Şemsî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Vâsıl olmaz kimse Hakk'a cümleden dūr olmadan
Kenz açılmaz şol gönülden tā ki pūr-nūr olmadan
- 2 Sūr çıkar gayrı gönülden tā tecellî kıla 'aşk
Padişâh konmaz sarāya hâne ma'mūr olmadan
- 3 Hakk cemâlin Kâ'besini kıldı 'âşıklar tavâf
Yerde Kâ'be gök yüzünde beyt-i ma'mūr olmadan
- 4 Maḥv olanlarıñ kelâmı gayrıdan gelmez velî
Pes *ene'l-Hakk* nice söyler kişi Manşūr olmadan
- 5 *Mütū kable en temütū*⁴⁴⁷ sırrına mazhar olan
Hâşr ü neşri bunda gördü nefḥa-i şūr olmadan
- 6 Mest olan mestâne geldi tā ezelden tā ebed
İçdiler 'aşkıñ şerâbın âb-ı engür olmadan
- 7 Bir 'acâyib derde düşmüş velî Hakk Şemsî müdâm
Hakk'a maḥbûl olmak ister halka menfūr olmadan

⁴⁴⁶ Süer, *Şemseddîn Sivâsî Divanı*, 250.

4a maḥv : mest D.

⁴⁴⁷ "Ölmeden önce ölünüz." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 291. (Hadis No: 2669)

[Şevkî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şimdi bildim a gönül sevdiğim Allâh nem imiş
Baña bu cân u tenimden de meger aqdem imiş
- 2 Göremez çeşm-i beşer vechini derlerse derim
Ğayrı nâ-maḥrem ise bendesine maḥrem imiş
- 3 Rû-be-rû yâr ile gelindik de gözüm yâşî âkâr
Dilerim aqmasın ammâ ki bu ḥâl mübrem imiş
- 4 Güneşe nâzır olan dökmemek eşkîn olamaz
'Âşıkıñ anıñ içün dîdeleri pür-nem imiş
- 5 'Âlemiñ her biri bir mazhar-ı Ḥaḳ'dır ammâ
Mazhar-ı tām-ı ilâh Şevkî hemen âdem imiş

⁴⁴⁸ Koca, Şevkî, *Hayatı ve Şiirleri*, 74.

[Aḥmed]

Mef'ülü Mefâ'îlün Mef'ülü Mefâ'îlün

- 1 Ey tâlib olan 'âşık seyr etmege cānānı
Diḳḳatle temāşā kıl her gördüğün insānı
- 2 Āyīne-i sübhānī çün şüret-i insāndır
Bu āyīneye gel baḳ gör anda o sultānı
- 3 Dīdār-ı temāşāsın men' eyler imiş münker
Kör gözleriniñ yoktur nūru göremez anı
- 4 Ben ḥātem-i la'liñden bir zerre ḥaber duysam
Bir ḥabbeye almazdım şad mülk-i Süleymān'ı
- 5 Sen şems-i dilārādan hiç ketm-i ḥaber olmaz
Ḥuffāş gözü görmez ḥūrşīd-i dırāḥşānı
- 6 Esrār-ı sözün **Aḥmed** keşf eyleme nādāna
Ḥayvāna muḥal görme ser-çeşme-i ḥayvānı

⁴⁴⁹ Kayabaşı, *Sarban Ahmed Divanı*, 247.
2a şüret-i insāndır : şüret-i Rahmān'dır D.

[Ġaybî]

Müfte 'ilün / fâ 'ilün / müfte 'ilün / fâ 'ilün

- 1 Tâc ma'rifet tâcıdır şanma ġayrı tâc ola
Tâklîd ile toġ olan ma'rifette aç ola
- 2 Düşe düşüp aldanma kendiñ hayrete şalma
Senden özge ne vardır ta'bîre muhtâc ola
- 3 Saña 'âlem görünen haġîkatte Allâh'dır
Allâh birdir vallâhi şanma ki birkaç ola
- 4 Bir ağaçtır bu 'âlem meyvesi olmuş âdem
Meyvedir maġşûd olan şanma ki ağaç ola
- 5 Bu âdem meyvesiniñ çekirdeġi sözündür
Sözsüz bu âdem 'âlem bir anda târâc ola
- 6 Bu sözlerin meâlî kişi kendiñ bilmekdir
Kendi kendiñ bilene haġîkat mi'râc ola
- 7 Haġ denilen özündür özündeki sözündür
Ġaybî özün bilene rubûbiyyet tâc ola

⁴⁵⁰ Kemikli, *Sunullah-ı Ġaybî Divanı*, 264.

82a

145⁴⁵¹

[Abdal Mūsā]

6+5

- 1 Sabāhın seherinde niyāza vardım
Dağlar Hâk Muhammed ‘Alī çağırır
Ötme bülbül ötme bağrım yanıktır
Güller Hâk Muhammed ‘Alī çağırır
- 2 Vird verilmiş gökde uçan kuşlara
Bakmaz mısıñ gözden akan yaşlara
Şular yüzün sürer taştan taşlara
Şular Hâk Muhammed ‘Alī çağırır
- 3 **Abdāl Mūsā** gerçek çoktur ‘āşıkın
‘Āşık olanlarıñ yandır ışıgın
Şāh Hasan Şāh Hüseyin şallar beşigin
Şallar Hâk Muhammed ‘Alī çağırır

⁴⁵¹ Özmen, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 2/208.’de Pir Sultan Abdal mahlası ile yazılan şiirle büyük benzerlik göstermektedir.

[‘Arşî]

Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Kelâm-ı zât idim kün⁴⁵³ emri irâd olmadın evvel
Bu hâk ü bād u āb u āteş icād olmadın evvel
- 2 Gezerdim üç yüz altmış menzili gün gibi şeb-tā-rüz
Bu eflāk-i zümür-rüd-fām-ı bünyād olmadın evvel
- 3 Baña bildirmiş idi sırr-ı esmânın beyânın hep
Melâik zümresine âdem üstād olmadın evvel
- 4 Yedi çile çıkardım Kehf’den aşhâb-ı Kehf ile
Doğuz a’ dâdı üç yüz üzre müzdād olmadın evvel
- 5 Vücūdün hüllesiñ yapmıştı ‘aşkıñ şad tınâb içre
Kelîmu’llâh’a arz-ı kıudsî mî’ād olmadın evvel
- 6 Añılmışım hezârân-nâm ile dergâh-ı Mevlâ’da
Cihânda her kişi bir âd ile yād olmadın evvel
- 7 Beķâ-yı zât ile olmuştu memlû ‘Arşiyâ göñlüm
Ten-i hâlî fenâ mülkinde ber-bād olmadın evvel

⁴⁵² Kahraman, *Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni*, 251.

⁴⁵³ kün: “Ol!..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Bir şeyi dilediği zaman, O’nun emri o şeye ancak “Ol!” demektir. O da hemen olurur.” Yasin, 36/82.

[Pîr Sulţān Abdāl]

6+5

- 1 Hū diyelim gerçeklerin demine
Gerçeklerin demi nürdan şayılır
On iki imām kaţārına düzülen
Muhammed ‘Alī’ye yārdan şayılır
- 2 İhlāş ile gelen bu yoldan dönmez
Dost olan dostunda ikilik bilmez
Eri Hāq görmeyen Hākk’ı da görmez
Gözü bakar ammā körden şayılır
- 3 Üç gün imiş şu dünyānıñ şafası
Şafāsından artık imiş cefası
Gerçek erenlerin nuţk u nefesi
Biri kırktır kırkı birden şayılır
- 4 Gerçek ‘aşık menziline durursa
Çerāğ gibi yanıp yağı erirse
Eksikligin kendisinde görürse
O da erdir gerçek erden şayılır
- 5 **Pîr Sulţān Abdāl** Bağdād’ dır vaţan
İkilikden geçip birlige yeten
Erenler yola kıl ü kāl kıtan
Yoluñ dikendir hārdan şayılır

⁴⁵⁴ Özmen, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 2/254.

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Çasîde der na't-ı Resûl 'aleyhi's-selâm

- 1 Ey vücûduñ âfîtabı çarh-ı mînâ zîveri
Şeb-çerâğ-ı 'âlem-ârâdır cemâliñ enveri
- 2 Şânınâ *levlâke levlâk*⁴⁵⁶ oldu nâzil vahy ile
Sensiñ ol Sulţân-ı Kevneyn-i risâlet serveri
- 3 Sen şefî'u'l-müznibînsin *rahmeten li'l-'âlemîn*⁴⁵⁷
Tabl-ı cûd-i luţfunuñ olmuş melâik mehteri
- 4 Rişte-i gîsû-yı sünbül büyünü şem eyleyen
Koklamazdı tîb için bir dahî üd u anberi
- 5 Ol kadar hâşşiyet-i feyz ü şafâ var ânda kim
La'l-i nâbiñ nüş edenler kâle almaz kevşeri
- 6 Çeşme-i feyz-i na'iminden içen *mâen tahûr*⁴⁵⁸
'İlm ü 'irfân ile memlûdur fuâd-ı sâğarı

⁴⁵⁵ Karakuş, *Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Divanı*, 391-396.

⁴⁵⁶ "Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. II, s. 164. (Hadis No: 2123)

⁴⁵⁷ rahmeten li'l-'âlemîn: "Âlemlere rahmet.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." Enbiyâ, 21/107.

⁴⁵⁸ mâen tahûr: "Temiz bir su.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Ölü toprağı canlandırılım, yarattıklarımızdan birçok hayvanları ve insanları sulayalım diye gökten tertemiz bir su indirdik." Furkan, 25/48.

- 7 Nūr-i Hāk'dır hilkatîñ sen-kim Habîbullāhsın
Nice 'aşık olmasın dīdārına ins ü peri
- 84a 8 Yā Resūlallāh sensiñ ta'dāda gelmez 'āşıkın
'Aşkıñ ile dolmuş āfāk-ı cihānîñ her yeri
- 9 Sen imām-ı enbiyā vü evliyāsın şübhesiz
Ümmet etmiş saña Mevlā cümleten peygamberi
- 10 Hâtem-i hatm-i risālet saña erdi vahy ile
Sensiñ ol hākān-ı zī-şān-ı Rūsül dād-āveri
- 11 Āsitān-ı bāb-ı ihsānında cem' olmuş hemîn
Bir gedādır pādişāhān-ı cihānîñ her biri
- 12 Nūr-i Qur'ān ile fer verdiñ cihāna ser-te-ser
Eylediñ insānları küfr ü cehāletten beri
- 13 Cüş edince kâinātı ğarğa-i rahmet eder
Ebr-i luţf ü himmetiñ bir kıatresi baħr ü berri
- 14 Mu'cizātîñ kudreti 'ākıilleri hayrān eder
Yek nazarda eyledi şakku'l-kamer engüşteri
- 15 Öyle bir iksīr-i a'zamdır aña cānlar fedā
Rüşen etmiş hāk-i pāyiñ kuħli çeşm-i hāveri
- 84b 16 Yā Resūlallāh ğubār-ı pāyine olmaz bahā
Olsa da nüh kıubbe-i eflāk memlū cevheri

- 17 Ey vücūd-ı nūr-i Hâk vey mahrem-i *Rabbü’l-felāk*
Dāver-i vālā-nesaḳ her dü cihānıñ bühteri
- 18 Da‘vet etti Hâk seni ancaḳ ḥarım-i vaşlına
*Lī me ‘allahīde*⁴⁵⁹ olduñ kâinātıñ mefḥari
- 19 Maḥrem-i ḥalvet-serāy-ı Kibriyā olduḳ da hem
Ḳābe ḳavseyn ‘e⁴⁶⁰ erişti pāye-i bālā-teri
- 20 Ṭarfetü’l-‘ayn içre erdiñ bezm-i *ev ednāya* sen
Oldu mi‘rācıñ mübārek giydiñ ‘ālī efseri
- 21 Ey kerīm-i pür-himem vey ḥāriş-i ḥayrū’l-ümem
Şāhib-i vālā-yı ‘ilm şāri‘leriñ ser-defteri
- 22 Kim mu‘ādildir feşāḥatte belāḡatta saña
Her ‘ulūmuñ kenzi sensiñ nūr-i Ḳur‘ān gevheri
- 23 Sen ḥaṭīb-i vahy-i tenzīl-i ilāhīsıñ Şehā
Eylediñ nūr-i vücūduñla müzeyyen minberi
- 85a 24 Teng olur bu ḥāk-i dān-ı ‘arşā-i ālem aña
Etmeḡe lüṭfuñ Burāḳ’ı bir nefes cevlan-geri

⁴⁵⁹ “ Benim Allāh ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde etmiştir.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, c. II, s. 173-174. (Hadis No: 2159)

⁴⁶⁰ “İki yay uzunluğu kadar.” İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

- 25 Vaşfîn idrāk edebilmezler şabāh-ı haşre dek
Bir araya gelse dünyānîñ bütûn dāniş-veri
- 26 Hağ bilir ancak anı ‘ilm-i beşer fehmi edemez
‘Ağla şıgımaz cevher-i zātîñ taşavvurdan beri
- 27 Aḥmed-i Maḥmūd Ebe’l-Kāsım Ḥabīb-i Kibriyā
Enbiyā vü evliyānîñ ser-firāzı serveri
- 28 Küfr ü şirki ref’ edip tevḥīdi i’lān eylediñ
Sen tıyurduñ minber üzre ḥalka *Allāhu Ekber*’i
- 29 Şöyle bir cüz’-i zemān içre vücūd-ı nāsdan
Maḥv kıldıñ ḥāl-i küfrü ebruvānîñ ḥançeri
- 30 Feth ü nuşrette seḥāvette şecā’atte saña
Hağ mu’ādil eylemiş Şāh-ı Velāyet şafderi
- 31 Şîr-i Hağ’dır şākî-i kevşer ‘Aliyyü’l-Mürtezā
Çekdi şiddetle kopardı tāki bāb-ı Ḥayderi
- 32 Ğazve-i Ḥandek’de kıldı Zü’l-fiḳār’ın tecrübe
Düştü ḥāke bir uruşta ‘Amr ‘Abdūd’un seri
- 33 Zü’l-fiḳār’ın darbına karşı siper kār eylemez
Düşmeniñ kat kat giyinse zırh-ı tımür miğferi
- 34 Lāt u ‘Uzzā’dan kılıp taḥhîr-i Beytullāh’ı hem
Çekdi bām-ı Kā’be’den kırdı bütān-ı Āzeri

- 35 Leşker-i küffâra her bir cümlesi emvâc-ı yemm
'Asker-i İslâm'ın oldu şîr-i Hâk ser-'askeri
- 36 Dâder ettiñ hem vaşî kıldı o zâtı kendine
Emr edip tâ ümmet-i aşhâba hubb-i Hâyder'i
- 37 Çâr-i yârîndir seniñ kim eylediñ ehl-i Kisâ
Mürtezâ vü Fâtıma Şebbîr ile hem Şübber'i
- 38 Ey Resûl-i Müctebâ maħbûb-ı Rabb-i Zû'l-'atâ
Olmayan mü'min saña ka'r-ı cehennemdir yeri
- 86a 39 Hân-kâh-ı zâtın ins ü melek eyler tavâf
Cümle maħlûkât olup didârınıñ sevdâ-geri
- 40 İstemezler sündüs-i Firdevs-i A'lâ olsa da
Hâk-i dergâhıñ olupdur ehl-i 'aşkıñ pisteri
- 41 Vaqt-i vüştâdır şalât-ı farza eyle iktidâ
Kıl münâcât u du'â geldi niyâzıñ demleri
- 42 Yâ Resûlallâh seniñ müştâkıñım leyl ü nehâr
'Afv edip cürmüm bağışla eyle lütfuñ mazharı
- 43 Na't-ı pâkiñ zıkr eder **Hilmî Dede** şubh u mesâ
Olmuş ihlâş ile Âl-i Ehl-i beytiñ çâkeri
- 44 Hâmdülillâh bende-i Âl-i 'Abâyım şıdk ile

- Cān fedā-yı Kerbelā'yım ol Şeh'in fermān-beri
- 45 Āl ü evlādına olsun şad şalāt ü şad selām
Āsumān-ı kudretiñ bunlar olubdur aḡteri
- 46 Olmaya zürriyyetinden bir zamān ḡalī cihān
Şöyle-kim şābır ola bu kāinātıñ bihteri

SONUÇ

Üzerinde çalıştığımız *Mecma'-ı Gevher-i Esrâr* isimli mecmua 1913 yılında Urla'da yazılmıştır. İçerisinde çoğunlukla Bektaşî şairlerin şiirlerinin bulunduğu mecmuanın derleyeni belli değildir. Mecmua içerisinde şiiri bulunan 41 şairden, en çok Hilmî mahlaslı Mehmed Ali Hilmi Dedebara'nın şiiri bulunmaktadır. 1907 yılında vefat eden Mehmet Ali Hilmi Dedebara'nın derleyenle aynı yıllarda yaşamış olması ve mecmuada en çok kendisine yer verilmesi, mecmuayı derleyen mürettibin Hilmi Dedebara'nın müridi olabileceğini aklımıza getirmektedir. Yazısından ve derlediği şiirlerden anladığımız kadarıyla iyi bir eğitim alan mürettib, şair kişiliği ve şiir zevki ile ön plana çıkmaktadır.

Çalışmamızda, yakın tarihe ait bir şiir mecmuasının metni günümüz Türkçesine aktarılmış, bu vesile ile daha önce gün yüzüne çıkmamış şiirler ortaya çıkarılmıştır. Mir'âtî mahlaslı Kalecikli Aşık Mir'âtî'nin, daha önce ortaya çıkarılmamış olan iki adet yeni şiiri, çalışmamızla birlikte gün yüzüne çıkarılmıştır. Mecmuamızda bulunan Hâşim mahlaslı üç şiirden iki tanesi, Bandırmalızâde Mustafa Hâşim'in divanında bulunmakta, diğer bir şiir bu divanda bulunmamaktadır. Bu da Mustafa Hâşim'in yeni bir şiirinin ortaya çıkarılmış olabileceğini aklımıza getirmektedir. Yine mecmuamızda bulunan Rüşdî, Bosnevî, Sıdkî, Muhyî mahlaslı şiirler için, adı geçen mahlaslarla ilgili ulaşabildiğimiz tüm divanlara veya akademik çalışmalara bakılmış ama herhangi birinde mecmuamızda bulunan bu şiirlere rastlanılamamıştır.

Söz konusu mecmuamızda şiirler derleyen tarafından numaralandırılmış, derleyen 118 nolu numarayı atlayarak 117'den 119'a geçmiştir. Bu nedenle mecmuamızda toplam 147 adet şiir bulunmaktadır.

Mecmuada yer alan şairler genel olarak XIX ve XX. yüzyılda yaşamış şairlerdir. Bunların yanı sıra XVI, XVII ve XVIII. yüzyıllarda yaşamış şairlerin şiirleri olduğu gibi XIII. yüzyılda yaşamış Yûnus Emre'nin şiirleri de vardır.

Mecmuada yer alan şiirlerde nazım şekli olarak en çok gazel kullanılmıştır. 147 şiirden 117'si gazel nazım şekli ile yazılmıştır.

Bu çalışma sonucunda; şahsi kütüphanemizde yer alan *Mecma'ı-ı Gevher-i Esrâr* isimli mecmuanın tanıtımı ve transkripsiyonlu metni ortaya çıkarılmıştır. İçerisinde yer alan şairlerin kısa biyografileri aktararak, mecmua içerisindeki şiirlerin varsa farklılıkları dipnotta gösterilmiştir. Çalışmamızın, *Mecma'ı-ı Gevher-i Esrâr* içerisinde bulunun şair ve şiirler üzerinde çalışma yapan araştırmacılar için faydalı olmasını ümit ediyoruz.

KAYNAKÇA

- Ak, Coşkun. *Bağdatlı Rûhî Divanı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2001.
- Akın, Bülent. “SERSEM ALİ BABA, Dede Baba”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 17 Ekim 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sersem-ali-baba-dedebaba>
- Akkaya, Hüseyin. “ŞEMSÎ, Şemseddîn Sivasî”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 17 Ekim 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semsi-semseddin-sivasi>
- Aksoy, Hasan. “Şemseddin Sivâsî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/523-526. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Albayrak, Nurettin. “Pîr Sultan Abdal”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 34/277-278. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Albayrak, Nurettin. “Virânî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/109-110. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Alıcı, Gülcan. “NÂDİRÎ, Hasan Nâdir”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 17 Ekim 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nadiri-hasan-nadir>
- Arslan, Mehmet. “MÜŞTÂK, Müştâk Baba, Bitlisli”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 17 Ekim 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mustak-mustak-baba-bitlisli>
- Arslan, Zafer. *Divan-ı Sûzî-i Sivâsî*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Aşkar, Mustafa. “Niyâzî-i Mısrî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/166-169. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Atik, Hikmet. *Nakşî Ali Akkirmânî Divanı*. Sivas: Buruciye Yayınları, 2011.
- Atik, Hikmet. “Nakşî-i Akkirmânî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/334. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Ayan, Hüseyin. “Bir Şiir Mecmuasında Ahmet Yesevî”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 3 (1997), 79-84.
- Azamat, Nihat. “Kuşadalı İbrâhim Efendi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/468-470. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Azamat, Nihat. “Sârbân Ahmed”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/132-133. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

- Azar, Birol. *Turâbî Divanı*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2005.
- Aziz Mahmud Hüdâyî. *Divan-ı İlâhiyât*. haz. Mustafa Tatçı, Musa Yıldız. İstanbul: Üsküdar Belediye Başkanlığı, 2005.
- Bilgin, Azmi. “Mustafa Zekâyî Efendi’nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Na’atları ve Oruç Baba ile İlgisi”. *Üsküdar Sempozyumu IV Bildiriler*. İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2009.
- Bursalı Mehmet Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. haz. İsmail Özen, Fikri Yavuz. İstanbul: Meral Yayınevi, 1972.
- Çağrı, Mustafa. “İbrâhim Hakkı Erzurûmî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/305-311. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Çavuşoğlu, Mehmet. *Amrî Dîvan Tenkidli Basım*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979.
- Çavuşoğlu, Mehmet. *Vasfî Dîvan Tenkidli Basım*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1980.
- Çetin, Nihat. *Eski Arap Şiiri*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1973.
- Doğan, Ahmet. “Şeyh Müştâk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/64-65. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Eren. “HÜDÂYÎ, Azîz Mahmûd”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 17 Ekim 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hudayi-aziz-mahmud>
- Ergün, Sadettin Nüzhet. *Türk Şairleri*, ts.
- Erpik, Arzu. *Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3849 Numarada Kayıtlı Mecmua-i Eş’ar’ın 40b-80a Yapraklarının Tenkitli Metni*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Ertek Morkoç, Yasemin. *Eğridirli Hacı Kemal’in Câmîü’n-Nezâir’i (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003.
- Gıynaş, Kamil Ali. “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 25 (2011), 245-260.
- Gökyay, Orhan Şaik. “Cönk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/73-75. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. “Aşık Paşa’nın Şiirleri”. *Türkiyat Mecmuası*. İstanbul: Devlet Basımevi, 1936.
- Güneş, Mustafa. *Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2008.

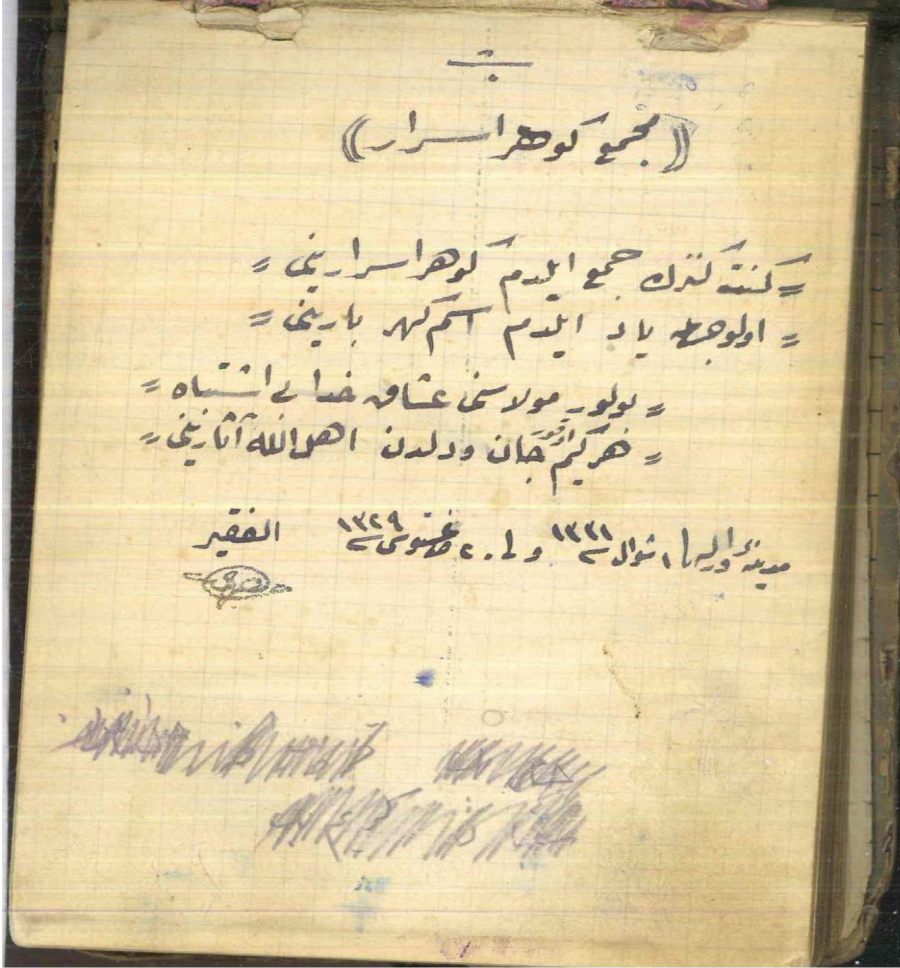
- Gürbüz, Mehmet. *Kâbilî'nin "Sultân-ı Hübâna Münâsib Eşâr" Adlı Şiir Mecmuası*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- İnal, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969.
- İnal, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*. haz. İbrahim Baştuğ. 5 Cilt. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2002.
- İnan, Ömer Suat. *Hoca-Zâde Ahmed Kâmil Efendi ve Divan'ı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- İsen, Mustafa. "MURÂD, Sultân III. Murâd". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 17 Ekim 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/murad-muradi-sultan-iii-murad>
- İvgin, Hayrettin - Bozyiğit, Ali Esad. *Kalecikli Âşık Mir'âtî*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları, 2016.
- Kahraman, Bahattin. *Arşî Divanı'nın Tenkitli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989.
- Karakuş, Gülbeyaz. *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Divanı*. İstanbul: Revak Kitabevi, 2012.
- Karataş, Turan. *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Perşembe Kitapları, 2001.
- Kayya, Serpil. *Selâmî Divanı'nın Transkripsiyonlu Metni*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Kemikli, Bilal. "Sun'ullah Gaybî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/532-533. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Koca, Turgut. *Şevkî, Hayatı ve Şiirleri*. İstanbul: Çınar Matbaası, 1967.
- Koz, Sabri. "Cönk". *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*. 2/83-85. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998.
- Koz, Sabri. "Cönk ve Mecmua Yapraklarında Âşık Aramak". *Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. haz. Hatice Aynur, Müjgan Çakır, Hanife Koncu. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012.
- Kut, Günay. "Mecmua". *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*. 6/170-173. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1998.
- Kütükoğlu, Bekir. "Murad III". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/172-176. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

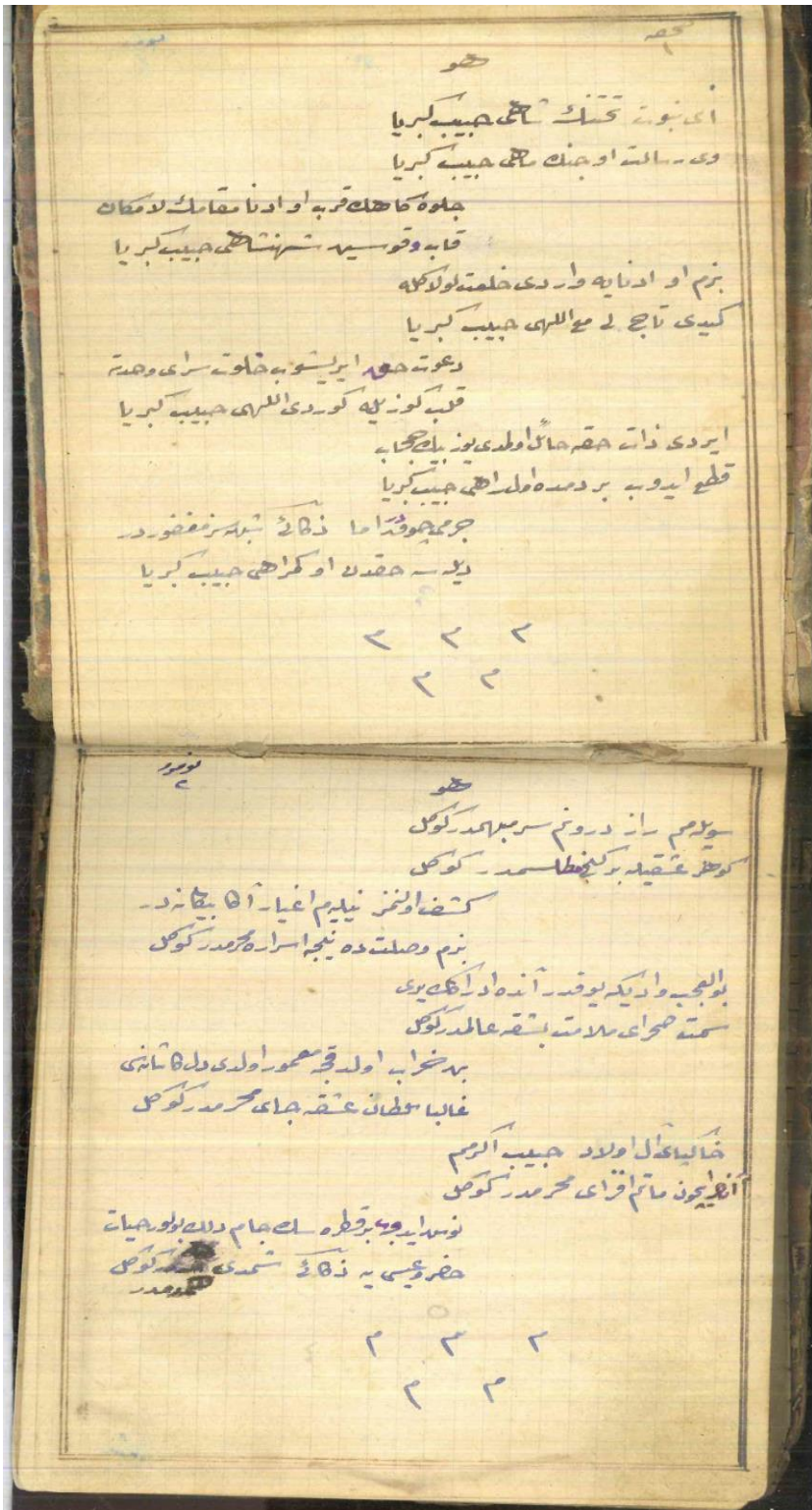
- Levend, Ağâh Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi Giriş*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.
- Mazıoğlu, Hasibe. *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1987.
- Mazıoğlu, Hasibe. “Akyürek, Ahmed Remzi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/304-305. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Müştak Baba. *Divan-ı Müştak Baba*. İstanbul:
- Namlı, Ali. “İsmâil Hakkı Bursevî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/102-106. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Onay, Ahmet Talât. *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*. haz. Cemal Kurnaz. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 2013.
- Özdemir, Canan. *Seyyid Nizamoğlu Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Özmen, İsmail. *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi*. 5 Cilt. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Özuygun, Ali Rıza. *Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999.
- Paksoy, Kezban. *Mecmua-i Fevâ'id Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2254 (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 24. Basım, 2014.
- Süer, Fatih Ramazan. *Şemseddin Sivâsî Divanı*. İstanbul: H Yayınları, 2017.
- Şemseddin Sami. *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2015.
- Şentürk, Ahmet Atilla. *Osmanlı Şiir Kılavuzu*. İstanbul: OSEDAM, 2017.
- Tamdır, Gülcan. *Divan-ı Vuslatî (İnceleme-Metin)*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. “Âkif Paşa”. *İslâm Ansiklopedisi*. 1/242-246. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1978.
- Tarlan, Ali Nihat. “Eski Mecmualar Arasında”. *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 1/2 (2012), 122-137.
- Tatcı, Mustafa. *Yunus Emre Divanı*. T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, ts.

- Tek, Recep. *Türk Edebiyatında Dertli Olgusu Aşık Dertli ve Eserleri*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Tiyek, Muhammet Akif. *Mevlânâ Celâleddin Ahmed Sa'dî Havrânî Hayatı, Eserleri ve Divân'ı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Tosun, Necdet. "Seyyid Nizamoglu". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/73-74. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Tunç, Semra. "Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmuası". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6 (2000), 105-139.
- Uçman, Abdullah. "Âkif Paşa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/261-262. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Uçman, Abdullah. "Mehmed Ali Hilmi Dedebaba". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/440. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Uzun, Mustafa İsmet. "Mecmua". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/265-268. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Yıldırım, Dursun. *El Yazması Bir Kitap Türü: CÖNK/CÖNG*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2013.
- Yıldız, Alim. "SÛZÎ". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 17 Ekim 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/suzi>
- Yılmaz, Hasan Kâmil. "Aziz Mahmud Hüdâyî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/338-340. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Yılmaz, Hasan Kâmil. "Hâşim Baba". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/406-407. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Yöntem, Ali Canip. "Edebiyat Tedkiklerinde Mecmuaların Rolü". *Prof. Dr. Ali Canip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*. haz. Ahmet Sevgi, Mustafa Özcan. Konya: Sözler Yayınları, 1996.
- Yurtsever, Murat. *İsmail Hakkı Divanı*. İstanbul: Arasta Yayınları, 2000.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1967.
- Kur'ân-ı Kerim Meâli*. haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.

EKLER

MECMA‘-I GEVHER-İ ESRÂR‘DAN ÖRNEKLER

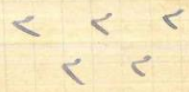

هو
ای نبوتت کتک ای حبیب کبریا
وی رسالت او جنگ ای حبیب کبریا

جاده کاهک تریه او ادنا مقامک لامکان
قابه و توسید شهرت ای حبیب کبریا
بزم او ادنا به وادی خلعت اولاد
کیدی تاج له مولای حبیب کبریا

دعوت حق ایرتوبه خاوت ساری وحدت
قلبه کوز به کوردی الهی حبیب کبریا
ایردی ذات حق مال اولدی یوز باجابه
قطع ایوب بر دمه اولدی حبیب کبریا
جویم چوقه اما ذله تبه زعفرود
یله حقن او کراهی حبیب کبریا

هو
ولیم زان درونم سر بر آمد کوی
کوه عقیده بر خط آمد کوی

کضا و نثر نیدیم اغیا - ای بیخاند
بزم وصلت ده نیجه اسراره محمد کوی
بوجوب و ایدر یوسف آنده دار کوی
سمت جوی ملائکه بقه عالم کوی
بد خواب اولدی محمد اولدی دلگه سانی
غالب سلطان عقده جای محمد کوی

خالی کمال اولدی حبیب الزم
انگیزون ماتم ازای محمد کوی

نوسدایه و بجزیره کجام دله بلور هیات
حضرتی به ذله کوی

نور
۲۷

حق

حق
۱۵

دوست باغچه اولدی کتاده
بیلر او کجه قفانه کوردک

بزیارک الندن ایچمنز پاده
آن ایچمنز بونده ستانه کوردک

دوستک ایلرک ایلرک سیران
بونده اوغرا یوبه اولنر مرغان

صاغه سن بزی کزه رز چوقون
اوزیز بیایوبه عرفانه کوردک

اصغر بیلنر نور ازل

ایرلیز آن دن سک سزه

جاننر
جاننر بولرک بزا اولورک
یولنده ال دن قربانه کوردک

در دایره دایم یا مقده بوردک

عقده ن اولنر قتل

بروان ضفته اولنر واضح
شورج اولنر ناصورک

بسم بونده جاننر آنده

کوردک اصل اول بونده

سرای سمدی بز بورد بونده

براز اطوبه سیرانه کوردک

۲
۲
۲
۲

نور

حق

عوزده کوردک باجه آدم مفا بیل
عوفلیک ایجه نزلن نطق زین بیل

طالبه کجه اولدک بیه ای کوردک
سدره کوردک حلاله علم اولنر بیل

سرفی کوردک کجه بیلانه حیا بیه
آینه انسانا اوقو نظر کوردک بیل

کعبه عرفان ایچنده سوز و سیر و تو
سوزی کوردک اوز کجه سوز اولنر بیل

ای سوز کنته نزل کوردک بوردک ایچنده
در بدر اولنر کوردک ایچ نزل لایقنا بیل

۲
۲
۲
۲

صفحه ۲۹

هو

نیز

نموده اولی که در بیستم حقیقت اولی است
 ایزدیتور عیبه یقینه عالمی آنکه تمام اولی
 کعبه عرفان بولند کبر میان آورده دل
 نو صبح و صلیبه ایزد مقله نام اولی
 هر کس اولی بر نفس در پای عقده آسنا
 در وجودش فتنه و آسنا عالم اولی
 بیله ایبار عجمی سر هکایت نیدون
 نوله کیشی کیم با ای آنکه صحنه علم اولی
 ایین مراح روحان نور مولای
 محواید رسم وجود در بنان بنام اولی
 اهل قالیق ایلمز انظارینده صحیح اعتراف
 اهل ممالک عالم عالم حقیقا علم اولی

< < <
< < <
< < <

هو

در عقده دوسه اولی روز و شب بیان اولی
 آنکه توفیق در دست عاقبت خوان اولی
 نوله امانت کیشی صحنه کبر قیدی نصیب
 باکی محمود اولی ظاهره اولی ویران اولی
 نغمه این جام صفای سانه حقیقت اولی
 جرمی در با اولی در نیکی بی پایان اولی
 آدمی کور بجز بوی بی آغلیوبه اییدی فغان
 اقلدیاند کیشی بروجه اولی خندان اولی
 و آسنا فتنه امانت سری خاصه ایتر صافی
 سر نه نامه دیباند او تا نور بر آن اولی
 زاهد انسان اولی جمله بر عقده علم
 با عقیقه حکیمانده مفید همون اولی
 لغز و صخره کیشی ایتمدی عنقه حقیقه
 کیم دل قبضی نصیب با انسان اولی
 حقیقا سر محمد صمیمون انسان اولی
 چشم حقله با قبله همون جهان اولی

نصف

هـ

ص

ا ای الف قامی دلبر ای رخ بر الدجا
 ب با بسم الله ایه دیدار اولمه بر ضیا
 ت ث ثناء الله قیاسه عنایه من سنک
 ث ثابیه مستقد عن و آنک بی ریا
 ج جلال با کمالک تم وجه اللهم
 ح حقیقتیه یونکر قبک اهو وفا
 خ خیال عا ضلله قولجا سوه مستبد
 د دوداغک شربتید الهله اولمه دوا
 ذ ذهابتله فلانته مزیندر طینتک
 ر ریح اولسون ک توفیق با ری دایما
 ز زوال ابرسون خورید عنک ای لوله
 س سرفراز اولد نور طینتک فرجه المدا
 ص صرف ویرسه جلان با غنچه سرو قامک
 ض ضیافتیه ایوبه اندامک اولمه دلنا
 ط طلالته برده بی فوائدی دستک
 ع عجز و عجزی عنی رفته بی حیا
 غ غمزه هکای قیاسه سر عتقه آسنا
 ف فغری با نزم حقین سزای هو عین
 ق قنبلت اهو سنک سنده و فضل هنر
 ک کرائت ایلیم بجهنده بن امم الکتاب
 ل لکلام الله ناطقده من معجز نما
 م مقام سنک متناه اولمه جهان دول
 ن ناهات ایلیم د با هله صبر و ما
 و وقاه الحفظک مقونید فلاح جهان
 ه همدل ابر و لک بعد الفرتفسیرید
 ی یه الله ایه لی هر اولدی فط استوا
 حرف املا مصدری بک نطقه دلی دده
 لام الف قامحقای یا و یا و یا و یا و یا

طبرک الله العظیم الذی انزلنا

مدد

نور
۱۰۶

هو

حرف

عاشقها بجز این جان آخره جانان برده در
 موتوا حق ان موتوا هم اولان جان برده در
 بنده العیاض مرد میدان برده در
 بزکوه ایچی ز ادب ارکان برده در؛ زمره پنجمین بر علم و عرفان برده در
 لذت الدنیه هیهتک اللهم کمال توفیق
 منقلب قلبم از بندگی اول توفیق
 نفی آیه ایوب کذبت جمع و توفیق
 در کمال حقیقت و زره بر عقبتن؛ زمره پنجمین بر علم و عرفان برده در
 حمد لله صدقه تسبیح در تزیلی ایمن
 هیهتک بیتی دائم دلده تجمیع ایمن
 آل و اولاد رسول اللهی تفصیل ایمن
 خواجده علم و لذت در توفیق ایمن؛ زمره پنجمین بر علم و عرفان برده در
 آتیه عشره هیهتک الله ای سوزانه
 تسبیح نغمه جانانه جان ویر برده در
 ایمن و همت میندن عقده ستان
 سر نوچه ای برده بولد در توفیق ایمنی
 (۱۷) با به هید و دن برده بر دی فوجده سر دی
 بر علم الله نالقدن او توفیق ایمنی؛ زمره پنجمین بر علم و عرفان برده در

نور
۱۰۷

طو

آدموه بولون صوره حمانه ایرجه؛ حوره عالی دوردی انسانه ایرجه
 بر نقطه ای صحنه ناکده اومارک؛ به عید و اسم اولدی بوقرانه ایرجه
 خلق ایلی کنز ازل عمره کلهواته؛ حقیقته آن بولدی بولانه ایرجه
 انسان تکملک بولمق ای برده زره؛ قبی مرد اولانله خدمت عفتان ایرجه
 قویک دی برده بولان بیلند؛ لعقبه بی بولمق کفان ایرجه
 همدار دین همی کرسنه و صید؛ ایرموه بولمق کله حمانه ایرجه

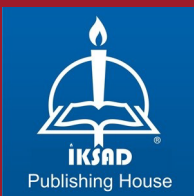
لیم نور دی جهان اسرار ی حکیمه و محمد عربی
 او وجود شریفه فقا کنت کتک ظهور بندگی

هودیه کم که همدارک و منند : که همدارک دمه نورون صایا
 اوز آنجه امام قطارید دوزون : محمد علی به یارون صایا
 اهدون ایو کلن بولون دوتتر : دوست اولون دوستو اکیله یانیز
 اری همدارک برین همدارک کورن : کوزی باقا اما کورون صایا
 اوچون ایو کورن یانیک صفاکی : صفا سندن اوقولیمه صفاست
 که همدارک ایزک اظمه و نفسی : بری قور قور برین صایا
 که همدارک عاقبت نزلنده کورن : جواجکی باقوب یاغنی ایرسه
 اکیله کلن کند کورن کورن : اوده ایدر که همدارک دن صایا
 سیرتک دن آریان بقا دور کورن : اکیله کلن کورن بر کد یه تن
 آیز بولن قبی و قال قاتان : بولک دکنید خارون صایا

قصیده و نعت سیرت علی الهام

ای وجود آفتاب چرخ صبا زوری
 سید چراغ عالم آاد رحمت انوری
 شانه لولان لولان اولدی نازک و چنگله
 سکه اول سفته کونین سالتی سرودی
 سنی شوق لایقین ک رحمة للعالمین
 لیلی جهود لطفک اولمه ملائک ماستر
 رسته کیسوی سنی بوینی شرم ایلیق
 قوتلا غزوی لیلی ایون بر دخی عود و خیزی
 اول قدر حاضیه فیه صفا وار آنده کم
 لعل نابک نوبه آیدنر قاله کوزی
 چشمه فیه نغمه فی اجن ماء طهور
 علم و عرفان ایزر مودر خواد ساری
 نور همدار خلقک سیرت حبیب الله ک
 نیجه عاتق و کون دیدار ایزر انسی و پیری

خالدیه

ISBN: 978-625-367-367-3